

LIBRO BRANCO DA ECONOMÍA SOCIAL EN GALICIA

**Maite Cancelo Márquez
Manuel Botana Agra
(Directores)**

**CENTRO DE ESTUDIOS COOPERATIVOS (CECOOP)
UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA
2019**

XUNTA DE GALICIA

LIBRO BRANCO DA ECONOMÍA SOCIAL EN GALICIA

Maite Cancelo Márquez y Manuel Botana Agra (Directores)

CENTRO DE ESTUDIOS COOPERATIVOS (CECOOP)
UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA
2019

Xunta de Galicia

DIRECTORES

Maite Cancelo. CECOOP. Universidade de Santiago de Compostela

Manuel Botana. CECOOP. Universidade de Santiago de Compostela

EQUIPO INVESTIGADOR

Dolores Álvarez. Universidade de Santiago de Compostela

María Bastida. CECOOP. Universidade de Santiago de Compostela

Manuel Botana. CECOOP. Universidade de Santiago de Compostela

Maite Cancelo. CECOOP. Universidade de Santiago de Compostela

M. Rosario Díaz-Vázquez. Universidade de Santiago de Compostela

Pilar Expósito. Universidade de Santiago de Compostela

Rafael Millán. CECOOP. Universidade de Santiago de Compostela

Fernando Miranda. Universidade de Santiago de Compostela

José Antonio Montero. CECOOP. Universidade de Santiago de Compostela

Ana Olveira. CECOOP. Universidade de Santiago de Compostela

Alberto Vaquero. Universidade de Vigo

Emilia Vázquez. CECOOP. Universidade de Santiago de Compostela

Libro Branco sobre a Economía Social en Galicia. 2018

Directores: Maite Cancelo Márquez y Manuel Botana Agra

Edita: CECOOP (Centro de Estudios Cooperativos da USC)

Imprime: Campus na Nube

ISBN: 978-84-09-16316-8

DLG: C 2084-2019

Financia: Xunta de Galicia

PRESENTACIÓN

Galicia afronta os retos do novo paradigma económico consciente de que para crecer e gañar en competitividade non é suficiente apostar polas novas tecnoloxías, pola innovación, polo talento ou pola formación. Se realmente queremos unha economía forte e diferenciada, temos tamén que promover unha economía xusta e equitativa, respectuosa coa súa contorna, centrada nas persoas e, sobre todo, incluínte.

Todos estes valores están presentes nas entidades que conforman a economía social e que, cada día, co seu traballo e esforzo, amosan que outro xeito de facer empresa é posible. Un modelo colaborativo que protexe o medio ambiente, defende o desenvolvemento local e crea unha sociedade máis igualitaria. En definitiva, a economía social pon o acento nun crecemento sustentable no que a prioridade é o benestar de todos os integrantes da nosa sociedade.

A Administración autonómica comparte os valores deste modelo que en Galicia ten contribuído á recuperación económica e que ten un importante peso en Galicia a través das súas preto de 5.000 entidades. A súa actividade, ademais, é esencial á hora de dinamizar a actividade económica no rural galego, fixando poboación e creando emprego de calidade.

A Lei da Economía Social, a Estratexia Galega nesta materia ata 2021 ou a recente constitución do Consello da Economía Social son froito do compromiso da Xunta por impulsar un desenvolvemento económico máis solidario. Iniciativas que permiten á Comunidade ser unha das rexións europeas “amigas da economía social”.

Todo este esforzo non é suficiente e, neste sentido, a publicación deste libro branco por parte da Universidade de Santiago de Compostela preséntase como un verdadeiro mapa deste sector en Galicia. Sen dúbida, unha ferramenta indispensable para coñecer con detalle a situación actual da economía social que, grazas a unha información rigorosa e accesible, facilita o traballo a todos os axentes do sector e permite ás administracións públicas identificar os principais retos e deseñar as medidas e políticas públicas máis axeitadas para darlles resposta.

Avanzar na investigación, na innovación e na formación nesta materia debe de ser o seguinte reto para que os estudantes, os emprendedores e os traballadores posúan os coñecementos precisos e poidan telos en conta á hora de iniciar a súa actividade.

Parabéns, por tanto, a todo o equipo do Centro de Estudos Cooperativos da USC por este labor de investigación e tamén a todas as entidades e persoas que fan posible visibilizar a dimensión que a economía social ten en Galicia.

El 4 de mayo de 2016 el Parlamento de Galicia aprobaba la primera ley de economía social de ámbito autonómico del territorio español, cinco años después de su homónima ley de ámbito estatal, a su vez, la primera ley europea en su ámbito. Constituye un referente para otras Comunidades Autónomas que están legislando en la actualidad en la materia o que se proponen en el futuro legislar.

Esta Ley 6/2016 reconoce el rol de las universidades al indicar en su Exposición de motivos “Se contempla la participación de la Administración local y de las universidades gallegas por su papel central en la investigación y divulgación”. Y este reconocimiento está justificado. Un ejemplo del papel central en la investigación es el trabajo colectivo realizado por doce personas pertenecientes a universidades gallegas dirigido a realizar un análisis de la realidad del conjunto de la economía social gallega.

Este estudio está dirigido por la profesora Maite Cancelo y Manuel Botana, directora y ex director del Centro de estudios cooperativos de la Universidad de Santiago de Compostela, universidad a la que está adscrita la mayoría del equipo investigador. El trabajo aborda el conjunto del ámbito de la economía social tomando referencia la citada Ley 6/2016 así como los principales estudios empíricos y metodológicos ya existentes. En el análisis pormenorizado llama la atención el rigor en la inclusión y relevancia de formas de entidades prácticamente inexistentes en otros territorios del país pero que son claves en la realidad socioeconómica gallega, como son las cofradías de pescadores y las comunidades y mancomunidades de montes vecinales en mano común. Estas últimas, las Comunidades de Montes Veciñais en Man Común son el colectivo de entidades más numeroso de la economía social gallega (2.994 entidades) y el segundo con mayor número de socios/comuneros (19.848), mientras las Confrarías concentran por sí solas un tercio del empleo de la economía social gallega. Es pertinente también la inclusión de una sección dedicada a las políticas de apoyo a la economía social de esta región y en especial a la RedEusumo que aparece explícitamente en la Ley 6/2016.

Desde CIRIEC-España queremos felicitar a las personas que han elaborado este estudio así como a las entidades, públicas y privadas, que le han hecho posible.

Valencia, 16 de octubre de 2019

Es bien sabido que las economías más avanzadas son las que hacen mayor uso del conocimiento en el conjunto de sus actividades productivas, y que lo vienen incorporando en ellas mediante un emprendimiento innovador y tecnológicamente avanzado, pero también es conocido que junto a la necesaria mejora de la competitividad, una economía verdaderamente de progreso debe ser socialmente comprometida y basada también en valores sociales.

Ello explica la alta correspondencia que existe entre el índice de progreso social, la competitividad y el peso en una economía de empresas como las cooperativas con un fuerte compromiso social, como recientemente veíamos en un informe de 2014 de Dave Grace Asociados para la Secretaría de Naciones Unidas.

Afortunadamente, esta idea es algo compartido en la UE en su Horizonte 2020 y así en la llamada estrategia de especialización inteligente RIS3 se trata de impulsar en el territorio europeo un crecimiento regional basado en una especialización inteligente, pero también integradora, inclusiva y sostenible.

Es en este punto donde muchos opinamos, que cobra un especial interés el impulso y desarrollo de un modelo como el representan las diferentes empresas y organizaciones de la economía social y de su relación cada día más estrecha con el mundo universitario, algo que permita unir cada vez más conocimiento y valores en el desempeño de la actividad económica.

Es bueno recordar una vez más que el centro de estas compañías y organizaciones de la economía social lo representan las personas, sus socios y miembros, cuyo interés defienden al igual, el de la sociedad en general por encima de las rentas de capital, e incorporan en sus prácticas de gobierno económico la participación y democracia, así es que se les reconoce como las empresas de rostro humano que se basan en la democracia económica. Por ello se alinean bien con valores sociales tan necesarios como son la inclusión, la integración y la sostenibilidad.

Es por todo ello que nos alegra el interés mostrado por el Gobierno de Galicia en conocer mejor lo que hoy representa y cuáles son sus principales retos de las empresas y organizaciones que conforman la economía social en este territorio.

Ello le permitirá desde un mejor conocimiento y diagnóstico el desarrollo de las mejores políticas públicas a favor de este sector que contribuyana un crecimiento basado en una economía inteligente y con valores que es la que garantiza un verdadero y sostenible progreso social, no podemos olvidar, como nos recuerda el premio Nobel de Economía Joseph Stiglitz, a la crisis a que nos condujo la apuesta por un modelo basado exclusivamente en lo que, el llama, fundamentalismo de mercado, que es una economía ausente de valores.

En referencia a la dirección y autoría de este importante y oportuno trabajo , decir que me alegra que este haya sido dirigido por dos personas bien conocidas y apreciadas por mí, como son el profesor Manuel Botana y la profesora Maite Cancelo, actual directora del centro, pero sobretudo la satisfacción es mayor ya que su conocimiento de la materia es la mejor garantía de la calidad y el rigor de este estudio, ambos desde CECOOP en la Universidad de Santiago han venido colaborando desde hace años con la Red de Centros e Institutos Universitarios de Investigación en Economía Social de CIRIEC-España de la que CECOOP forma parte desde su creación en 2003.

Me permitirán que testimonie mi felicitación y reconocimiento a ellos y al conjunto de autores que han colaborado en el trabajo, ya que han abordado el complejo y difíciltema de la delimitación y cuantificación de la Economía Socialhaciendo uso de la metodología que desde CIRIEC-España hemos ya utilizado en el libro blanco de la Economía Social en la Comunidad Valencianaque dirigimos junto a los profesores Rafael CHAVES y José Luis Monzón, y que, en la medida en que se vayan desarrollando estudios similares en otros territorios haciendo uso de la misma metodología, permitirán el mejor conocimiento del sector en toda España.

Termino felicitándolos por el rigor y detalle con el que han abordado tras esta cuantificación el diagnóstico y por las interesantes propuestas y recomendaciones que se enumeran que sin duda ayudarán al desarrollo de la Economía Social en Galicia y con ella, al progreso y riqueza de la región.

Desde hace más de 30 años el CIRIEC-Internacional y el CIRIEC-España ha centrado una parte significativa de sus investigaciones en la delimitación conceptual de la economía social y en el levantamiento de estadísticas de la misma. Puede afirmarse con satisfacción que el primero de los objetivos, el de la delimitación conceptual, ya está esencialmente resuelto. Por citar alguna de las referencias más conocidas cabe señalar el Manual de cuentas satélite de las empresas de la economía social: cooperativas y mutuas, realizado por el CIRIEC para la Comisión Europea y los tres Informes sobre la Economía Social Europea publicados por el Comité Económico y Social Europeo, también elaborados por el CIRIEC. En estos estudios se sintetizan en un único concepto los principios históricos y valores propios de la economía social, que son los del cooperativismo, y la metodología de los sistemas internacionales de contabilidad nacional, el SEC-2010 y el SCN-2008, de forma que el concepto de economía social integra a una gran pluralidad de actores, productores de mercado (cooperativas, empresas sociales, sociedades laborales, centros especiales de empleo, mutualidades y otras empresas de base asociativa) y productores no de mercado (mayoritariamente asociaciones y fundaciones).

En lo que concierne a la cuantificación de la economía social, su previa perimetración con criterios de contabilidad nacional permite levantar estadísticas con datos homogéneos, precisos y fiables con todo el mundo. Ya se han elaborado cuentas satélite en España, Bélgica, Portugal, Bulgaria, Serbia y Macedonia. Pero en este campo queda mucho camino por recorrer.

Para avanzar en el objetivo de la cuantificación la Comisión Científica del CIRIEC-España está promoviendo la elaboración de Libros Blancos en las diferentes comunidades autónomas de nuestro país, con los mismos criterios metodológicos que ya se han aplicado en el ámbito estatal y en otros países europeos. Por ello, hay que felicitar la iniciativa del Centros de Estudios Cooperativos de la Universidad de Santiago de Compostela (CECOOP) de elaborar el primer Libro Blanco de la Economía Social en Galicia. Un Libro Blanco que se

centra en uno de los dos grandes pilares de la economía social, el de los productores de mercado.

Un amplio equipo interdisciplinar de las universidades de Santiago y de Vigo ha abordado con gran rigor analítico la tarea de cuantificar la importancia de los diferentes productores de mercado que integran la economía social gallega, tras un mapeo exhaustivo de su realidad socioeconómica, siempre más rica y poliédrica que los modelos teóricos, y que permite integrar expresiones tan vibrantes de la economía social como, en el caso de Galicia, son las comunidades de Montes e Mancomunidades de Montes en man común.

Sin duda este Libro Blanco va a marcar un “antes” y un “después” en la economía social de Galicia. Quiero expresar mi sentimiento de gratitud a los investigadores que han hecho posible este Libro Blanco, al CECOOP, motor de la iniciativa del mismo, a su directora Maite Cancelo y, si se me permite una mención especial, a Manuel Botana, ejemplo a seguir de compromiso moral y rigor científico en este interminable quehacer por el progreso del conocimiento al servicio de una sociedad más justa, equitativa e inclusiva.

Enhorabuena a todos.

Índice

1. INTRODUCCIÓN 19

Maite Cancelo y Manuel Botana

2. A economía social en Galicia: delimitación conceptual e marco xurídico..... 21

Manuel Botana, José Antonio Montero e Rafael Millán

- 2.1. As empresas da Economía Social..... 21
- 2.2. O Terceiro Sector: entidades non lucrativas ou de acción social..... 22
- 2.3. Os principios da Economía Social 22
- 2.4. Delimitación conceptual da Economía Social adecuada ao Sistema Europeo de Contas Nacionais (SEC-2010) 23
- 2.5. Identificación dos diferentes actores da Economía Social na Clasificación de Sectores Institucionais do SEC-2010..... 23
- 2.6. Escenarios xurídicos de empresas de entidades da Economía Social. ... 25
- 2.7. Conclusións e recomendacións..... 34

3. As sociedades cooperativas galegas 37

María Bastida, Dolores Álvarez e Ana Oliveira

- 3.1. Introducción..... 37
- 3.2. Evolución recente do cooperativismo en Galicia..... 41
- 3.3. Distribución territorial das cooperativas activas en Galicia..... 45

3.4.	Distribución das cooperativas activas en Galicia por clase de cooperativa	49
3.5.	Distribución das cooperativas activas en Galicia por número de persoas socias (2018)	52
3.6.	Distribución das cooperativas activas en Galicia por actividade económica (2018)	56
3.7.	Conclusións	60
4.	As sociedades laborais	63
	<i>Maite Cancelo</i>	
4.1.	Concepto	63
4.2.	Principais datos	64
4.3.	Distribución sectorial	73
4.4.	Características dos socios	78
4.5.	Conclusións e recomendacións	79
4.6.	Referencias bibliográficas	80
5.	Empresas de inserción	81
	<i>M. Rosario Díaz-Vázquez</i>	
5.1.	Marco Normativo das Empresas de Inserción	81
5.2.	As empresas de inserción en Galicia	82
5.3.	Conclusións	90
6.	Os centros especiais de emprego	93
	<i>Pilar Expósito</i>	
6.1.	Introdución	93
6.2.	Normativa	93
6.3.	Tipoloxía dos centros especiais de emprego	94
6.4.	Forma xurídica	96
6.5.	Distribución provincial e sectores de actividade	97
6.6.	O emprego nos CEE	102
6.7.	Os contratos nos CEE	109
6.8.	Estrutura financeira e estrutura de ingresos	113
6.9.	Conclusións	117

7. As confrarías de pescadores119

Maite Cancelo e Fernando Miranda

7.1. Introducción.....	119
7.2. Principais datos das confrarías galegas.....	120
7.3. A flota pesqueira en Galicia.....	123
7.4. Permisos de marisqueo	127
7.5. Venda nas lonxas galegas	131
7.6. Principais conclusións e recomendacións	135
7.7. Referencias bibliográficas.....	137

8. As sociedades agrarias de transformación139

Maite Cancelo e Alberto Vaquero

8.1. Introducción.....	139
8.2. Concepto e características	140
8.3. As Sociedades de Transformación Agraria en Galicia	144
8.4. Recomendacións	149
8.5. Conclusións.....	150
8.6. Referencias bibliográficas.....	151

9. As comunidades e mancomunidades de montes veciñais en man común.....153

María Bastida e Alberto Vaquero

9.1. Introducción.....	153
9.2. Os montes veciñais en man común	154
9.3. Comunidades de Montes Veciñais en Man Común (CMVMC).....	158
9.4. Mancomunidades de Montes Veciñais en Man Común (MMVMC).	165
9.5. Conclusións.....	166
9.6. Recomendacións	167
9.7. Referencias bibliográficas	168

10.As mutuas de seguros e mutualidades de previsión social171

M. Rosario Díaz-Vázquez

10.1. Principais datos agregados.....	171
10.2. Marco legal	171

10.3. Identificación do sector en Galicia.....	173
10.4. Datos sociais e económicos das mutuas de seguros e mutualidades de previsión social de Galicia	176
10.5. CONCLUSIÓNS	178
10.6. Referencias bibliográficas	179
 11.A entidade singular ONCE e a Fundación ONCE	181
<i>Emilia Vázquez</i>	
11.1. Introducción	181
11.2. Composición do Grupo Social ONCE	182
11.3. Análise económico do Grupo ONCE	184
11.4. Conclusións	188
11.5. Referencias bibliográficas.....	189
 12.Políticas públicas para o desenvolvemento da economía social e o asociacionismo	191
<i>María Bastida, Alberto Vaquero e Ana Oliveira</i>	
12.1. Introducción	191
12.2. Marco xeral.....	192
12.3. Marco autonómico.....	198
12.4. Tecido asociativo de apoio á economía social.....	204
12.5. Referencias bibliográficas.....	211
 13.As entidades da Economía Social Galega máis representativas no contexto nacional	213
<i>Maite Cancelo</i>	
13.1. Introducción	213
13.2. Cooperativas.....	214
13.3. Sociedades Laborais.....	215
13.4. Centros Especiais de Emprego.....	217
13.5. Outras entidades da Economía Social recollidas no estudo.....	218
13.6. Referencias bibliográficas.....	219

14. RESUMO EXECUTIVO	221
<i>Maite Cancelo e Emilia Vázquez</i>	
14.1. Resumo xeral.....	221
14.2. Contexto xurídico.....	223
14.3. Cooperativas.....	225
14.4. Sociedades Laborais.....	226
14.5. Empresas de Inserción	227
14.6. Centros Especiais de Emprego.....	228
14.7. As confrarías de pescadores.....	229
14.8. Sociedades agrarias de Transformación	230
14.9. Comunidades de Montes e Mancomunidades de Montes en Man Común.....	231
14.10. Mutualidades	232
14.11. ONCE.....	233
14.12. POLÍTICAS PÚBLICAS E FINANCIAMENTO	234
15. REFERENCIAS BIBLIOGRÁFICAS	235
15.1. Normativa.....	237
16. ÍNDICE DE cadros, GRÁFICOS e TÁBOAS	239
16.1. Cadros.....	239
16.2. Gráficos	239
16.3. Táboas	242

1. INTRODUCCIÓN

O Libro Branco da Economía Social de Galicia ten como obxectivo principal cuantificar a importancia que na nosa Comunidade Autónoma ten todo o conxunto de familias que compoñen a Economía Social (ES), a partir das fontes de datos dispoñibles. Outro obxectivo perseguido é visibilizar e analizar, facendo algunhas reflexións, as distintas fórmulas xurídicas e fórmulas asociativas e a súa contribución a economía galega.

A metodoloxía aplicada é a proposta por CIRIEC-España, que xa foi utilizada na elaboración do “Libro Blanco del Cooperativismo y la Economía Social de la Comunidad Valenciana” (Chaves, Juliá e Monzón, 2018), con dúas diferenzas: a inclusión das comunidades de Montes e Mancomunidades de Montes en Man Común, como fórmula asociativa singular do Código Civil galego e a análise circunscrita ás entidades produtoras de mercado da ES en Galicia.

O noso agradecemento e recoñecemento do traballo de todas as persoas que colaboraron na realización deste Libro Branco, profesoras, profesores e investigadoras das Universidades de Santiago de Compostela e Vigo, moitos membros do CECOOP, que pertencen a distintas áreas de coñecemento (dereito, economía aplicada, economía cuantitativa e organización de empresas).

Tamén agradecer, por suposto, á Consellería de Economía, Emprego e Industria polo seu apoio, económico e de información, para a realización de este traballo, así como a toda a actividade que se leva a cabo dende este Centro de Estudos Cooperativos de Galicia, de investigación, pero tamén de divulgación e, polo tanto, visibilización da Economía Social en Galicia.

Os agradecementos se estenden a todas as persoas que colaboraron e axudaron, con diversas achegas á realización do mesmo. Empezando polos investigadores de CIRIEC España, Rafa Chaves e José Luís Monzón (Director de CIRIEC-España) por compartir

connosco o seu coñecemento sobre o sector e a metodoloxía seguida na elaboración do Libro Branco da Economía Valenciana publicada a finais do ano pasado. Por último agradecer o apoio recibido dende diversos departamentos da Xunta de Galicia e dende o propio sector.

O traballo estruturase en 13 capítulos. Sempre que foi posible, desagregouse a información por sexo.

No capítulo 2 abórdase a delimitación conceptual e o marco xurídico, recollendo as casuísticas destas empresas ás que as unen uns principios e valores pero que, xuridicamente, vense afectadas por normativas distintas.

Como primeira gran familia da ES, no capítulo 3, analízase a evolución, a distribución territorial e os tipos de sociedades cooperativas galegas.

O capítulo 4 dedícase as Sociedades Laborais, onde se recollen os principais datos destas entidades, a súa distribución sectorial ou as características dos socios, analizando as diferenzas no só por tipo de socio (capitalista/traballador) senón polo xénero dos mesmos.

O capítulo 5 recolle as características das Empresas de Inserción Laborais e os principais datos destas empresas en Galicia.

No capítulo 6 analízanse os Centros Especiais de Emprego, segundo as súas tipoloxías, por provincias, sectores de actividade, emprego, e a súa estrutura financeira.

O capítulo 7 recolle a principal información estatística sobre as Confrarías de pescadores pero tamén analízanse algúns datos do sector pesqueiro, os permisos de marisqueo e as vendas nas lonxas pesqueiras.

As Sociedades de Transformación Agraria en Galicia ocupan o capítulo 8. O seu concepto, características e os principais datos estatísticos son abordados nel.

O capítulo 9 dedícase as Comunidades e Mancomunidades de Montes Veciñais en Man Común.

O 10 recolle os principais datos sociais e económicos das Mutuas de seguros e Mutualidades de Previsión Social en Galicia.

A Entidade singular ONCE e a Fundación ONCE, recóllese no capítulo 11, onde se fai unha territorialización da súa actividade na Comunidade Autónoma galega.

A revisión das políticas públicas e tecido asociativo de apoio á economía social teñen o seu oco no capítulo 12.

No 13 analízanse as entidades da ES referentes en Galicia, segundo o estudo da patronal CEPES publicado neste ano.

Para finalizar, no capítulo 14, preséntase un resumo executivo da principal información das entidades analizadas ao longo do traballo, así como, unha serie de recomendacións.

2. A ECONOMÍA SOCIAL EN GALICIA: DELIMITACIÓN CONCEPTUAL E MARCO XURÍDICO

2.1. As empresas da Economía Social

A Economía Social (ES) engloba un conxunto de actividades económicas e empresariais que no ámbito privado levan a cabo entidades que perseguen, ou ben o interese colectivo das persoas que o integran, ou ben o interese xeral económico ou social, ou ambos, mostrándose día a día como un actor fundamental no desenvolvemento da sociedade actual. As empresas da Economía Social son moi variadas, e teñen diferentes estatutos xurídicos: cooperativas, sociedades laborais, sociedades agrarias de transformación, confrarías de pescadores, outras empresas de base asociativa e, mesmo, sociedades mercantís, a condición de que respecten e réxanse polos principios da economía social.

Como dicíamos, a Economía Social xorde para atender as necesidades do colectivo que integra as diferentes entidades ou as necesidades colectivas, é dicir, o interese xeral. As empresas da ES fundaméntanse en dous eixos: por unha banda, o seu obxectivo último é a consecución dos seus fins, sendo estes a atención das mencionadas necesidades sociais, por encima da procura do capital; e, doutra banda, a primacía das persoas que ten como consecuencia a toma de decisións de forma democrática. Ambos eixos de funcionamento levan que os resultados do exercicio teñan como destinatario tanto o fin social como as persoas integrantes en función do traballo achegado.

2.2. O Terceiro Sector: entidades non lucrativas ou de acción social.

Dentro das empresas da Economía Social, existe o denominado Terceiro Sector composto, fundamentalmente, por entidades sen ánimo de lucro que se financian con axudas públicas, soporte dos socios ou outras rendas patrimoniais, e que non reparten os seus beneficios entre os socios posto que se reinvesten en alcanzar os fins sociais pretendidos polas devanditas entidades. Confórmanse maioritariamente por asociacións con funcionamento democrático que dan resposta gratuíta a necesidades sociais da cidadanía en diferentes sectores.

Ademais, existe un subsector dentro do manifestado anteriormente, coñecido como terceiro sector de acción social que, tamén centran todos os seus recursos en alcanzar os seus fins sociais, sendo estes a acción fronte ás desigualdades sociais. A súa actuación diríxese a colectivos vulnerables socialmente, por motivos económicos, de xénero, de etnia ou calquera tipo de exclusión social. Son maioritariamente Organizacións non Governamentais (ONGs), entidades de cooperación internacional ao desenvolvemento ou de defensa do medio ambiente.

2.3. Os principios da Economía Social

A economía social, como se relacionou anteriormente, está constituída por unha gran pluralidade de entidades, que actúan no mercado ou fóra do mercado. Con todo, todos eles comparten principios e fundamentos que permiten outorgarlle a singularidade que lles diferencia do resto de actores do mercado. Estes principios están recollidos na *Carta de Principios da Economía Social*, inspirada nos coñecidos *Principios Cooperativos da Alianza Cooperativa Internacional (ACI)* e promovida pola organización europea *Economía Social Europea, Social Economy Europe (SEE)*, que representa ás cooperativas, mutualidades, asociacións e fundacións, e que son os seguintes:

- Primacía da persoa e do obxecto social sobre o capital
- Adhesión voluntaria e aberta
- Control democrático polos seus membros (excepto para as fundacións, que non teñen socios)
- Conxunción dos intereses dos membros usuarios e do interese xeral
- Defensa e aplicación dos principios de solidariedade e responsabilidade
- Autonomía de xestión e independencia respecto dos poderes públicosDestino da maioría dos excedentes á consecución de obxectivos a favor do desenvolvemento sustentable, a mellora dos servizos aos membros e do interese xeral.

Ademais dos principios referenciados, a Lei 6/2016, de 4 de maio, da Economía social de Galicia engade, no seu artigo quinto, dous principios máis que son os seguintes:

- O compromiso co territorio, fronte ao despoboamento e o envellecemento no medio rural galego, inxectando estabilidade e futuro.

- O fortalecemento da democracia institucional e económica.

2.4. Delimitación conceptual da Economía Social adecuada ao Sistema Europeo de Contas Nacionais (SEC-2010)

A materialización das políticas na Unión Europea e a supervisión das planificacións económicas dos Estados membros e da Unión Económica e Monetaria esixen que se conten con datos comparables, actualizados e fiables sobre a estrutura da economía e a evolución da situación económica de cada Estado membro ou rexión. Para ese efecto promovéronse o SEC-2010 e o SCN-2008 como delimitación conceptual que se pode consultar no **Manual para a elaboración das contas satélite das empresas da Economía Social: cooperativas e mutuas** e no tres **Informes sobre A Economía Social na Unión Europea**.

De conformidade coa devandita delimitación conceptual e utilizando a terminoloxía propia do SEC-2010, a economía social confórmase en dous grandes subsectores: a) o subsector capitalista ou de mercado e b) o subsector de entidades non de mercado. As características comúns de ambos subsectores son as seguintes:

- 1 Non pertencen ao sector público, senón que son entidades privadas;
- 2 Como norma xeral, teñen personalidade xurídica propia;
- 3 Completa capacidade de obrar para auto organizarse e tomar as decisións para a consecución dos seus fins;
- 4 Con liberdade de adhesión, ou sexa, que non son de afiliación obrigatoria;
- 5 A repartición de beneficios aos socios, no caso de que se produza, realízase en base ao traballo achegado á entidade, independentemente do capital achegado;
- 6 Exercent a actividade económica co obxectivo de buscar a consecución dos seus fins, os cales se basean en atender necesidades sociais;
- 7 Estas entidades fundaméntanse no principio democrático. Salvo excepcións concretas, a toma de decisións réxese polo principio de: **unha persoa, un voto**.

2.5. Identificación dos diferentes actores da Economía Social na Clasificación de Sectores Institucionais do SEC-2010

Os Estados membros contan cunha pluralidade de actores que interveñen na actividade económica agrupándose en sectores institucionais en base a dous criterios: a) entidade capitalista, de mercado, ou non e b) dependendo do fin ou obxectivo da actividade da entidade.

De conformidade co anterior, o SEC-2010 distingue *cinco sectores institucionais* mutuamente excluíntes que configuran a economía nacional: 1) as sociedades non financeiras (S11); 2) institucións financeiras (S12); 3) as administracións públicas (S13); 4) os fogares (S14); 5) as institucións sen fins de lucro ao servizo dos fogares (ISFLSH) (S15).

A produción de mercado é aquela cuxo destino principal é a venda no mercado a prezos economicamente significativos, entendendo por tales cando as vendas da produción cobren como mínimo o 50% dos custos de produción.

A produción non de mercado é a produción fornecida a outras entidades de forma gratuíta ou a prezos economicamente non significativos, de modo que se as vendas cobren menos do 50% dos custos de produción a unidade institucional clasifícase eno sector ISFLSH ou no sector Administracións Públicas. As institucións sen fins de lucro ao servizo das empresas son consideradas polo SEC-2010 como produtores de mercado e clasifícanse no sector sociedades non financeiras ou o sector de institucións financeiras.

Considerando a delimitación conceptual da economía social, a identificación dos actores que a integran en España e na Comunidade Autónoma Galega e a súa clasificación por sectores institucionais do SEC-2010 vén reflectida no Cadro 2.1.

Cadro 2.1. Os actores Social clasificados por sectores institucionais do SEC-2010

SECTOR INSTITUCIONAL DEL SEC-2010		EMPRESAS Y ORGANIZACIONES MICROECONÓMICAS DE LA ECONOMÍA SOCIAL
PRODUCTORES DE MERCADO	Sociedades no financieras (S11)	• Cooperativas (de trabajo asociado, agroalimentarias, de consumidores, de enseñanza, transportes, viviendas, sanitarias, sociales, etc....) • Empresas sociales • Otras empresas de base asociativa • Otros productores de mercado privados (algunas asociaciones y otras personas jurídicas) • Instituciones sin fines de lucro al servicio de entidades no financieras de la economía social • Empresas mercantiles no financieras controladas por la economía social
	Sociedades financieras (S12)	• Cooperativas de crédito • Mutuas de seguros* y Mutualidades de Previsión Social • Cooperativas de seguros • Instituciones sin fines de lucro al servicio de entidades no financieras de la economía social
PRODUCTORES NO DE MERCADO	Administraciones Públicas (S13)	
	Hogares (S14)**	• Instituciones sin fines de lucro al servicio de los Hogares de escasa importancia
	Instituciones sin Fines de Lucro al Servicio de los Hogares (S15)	• Asociaciones de acción social *** • Fundaciones de acción social *** • Otras instituciones sin fines de lucro al servicio de los hogares (culturales, deportivas, ...)

Fonte: Chaves, Juliá e Monzón (2018)

(*) As entidades xestoras dos sistemas de Seguridade Social e, en xeral, as mutuas de afiliación obrigatoria e as controladas por empresas non pertencentes á economía social quedan excluídas do ámbito de observación e análise.

(**) O sector Fogares (S14) inclúe ás empresas individuais e ás sociedades personalistas sen personalidade xurídica, que son produtores de mercado e non pertencen á economía social. Pero tamén inclúe a entidades non lucrativas de escasa importancia que son produtores non de mercado. (***) Entidades non lucrativas produtoras non de mercado de natureza privada, adhesión e participación voluntaria e autonomía estratéxica e operativa, cuxa finalidade consiste ena consecución de obxectivos de benestar social mediante a subministración ou provisión de bens e servizos sociais ou preferentes, gratuitamente ou a prezos economicamente non significativos, a persoas

ou grupos de persoas vulnerables, socialmente excluídas ou en risco de exclusión. Ademais, entidades non lucrativas de cooperación ao desenvolvemento e defensa do medio ambiente. Estas entidades conforman o *Terceiro Sector de Acción Social* que, obviamente, é parte integrante da ES.

2.6. Escenarios xurídicos de empresas de entidades da Economía Social.

2.6.1. Introducción

A Economía Social obtivo o recoñecemento legal en España coa **Lei nº 5 de 29 de marzo de 2011 de Economía Social** (LES) publicada no BOE de 30 de marzo. Dita Lei ten por obxecto, establecer un marco xurídico común para o conxunto de entidades que integran a Economía Social sen alterar o réxime específico aplicable a cada unha delas e, determinar as medidas de fomento a favor das mesmas, en atención aos fins, e principios que lle son propios (art. 1 LES).

A Lei define a Economía Social como un conxunto de actividades económicas e empresariais que no ámbito privado levan a cabo determinadas entidades que, actuando conforme cos principios orientadores da ES, perseguen ben o interese colectivo dos seus integrantes, ben o interese xeral económico ou social, ou ambos (art. 2 LES).

Son principios orientadores da Economía Social (art. 4 LES):

- a) Primacía das persoas e do fin social sobre o capital, que se concreta en xestión autónoma e transparente, democrática e participativa, que leva a priorizar a toma de decisións máis en función das persoas e as súas achegas de traballo e servizos prestados á entidade ou en función do fin social, que en relación ás súas achegas ao capital social.
- b) Aplicación dos resultados obtidos da actividade económica principalmente en función do traballo achegado e servizo ou actividade realizada polas socias e socios ou polos seus membros e, no seu caso, ao fin social obxecto da entidade.
- c) Promoción da solidariedade interna e coa sociedade que favoreza o compromiso co desenvolvemento local, a igualdade de oportunidades entre homes e mulleres, a cohesión social, a inserción de persoas en risco de exclusión social, a xeración de emprego estable e de calidade, a conciliación da vida persoal, familiar e laboral e a sustentabilidade.
- d) Independencia respecto dos poderes públicos.

A Lei recoñece como entidades que forman parte da Economía Social, as cooperativas, as mutualidades, as fundacións e as asociacións que levan a cabo actividade económica, as sociedades laborais, as empresas de inserción, os centros especiais de emprego, as confrarías de pescadores, as sociedades agrarias de transformación e as entidades singulares creadas por normas específicas que se rexan polos principios establecidos no artigo anterior. Tamén recoñece que poderán formar parte da ES outras entidades que por cumprir os anteriores requisitos sexan incluídas no catálogo de entidades da Economía Social que regula a Lei (art. 5 LES).

O ámbito de aplicación da Lei de Economía Social esténdese a todas as entidades da ES que actúen dentro do Estado, sen prexuízo das competencias que poidan corresponder as comunidades autónomas (art. 3 LES). Estas asumiron a través dos seus estatutos de autonomía e de leis de transferencia ou delegación (art. 150.2 CE), diversas competencias lexislativas, de desenvolvemento e de execución, en relación coa regulación e fomento das entidades da Economía Social.

2.6.2. Competencias da Comunidade Autónoma Galega en materia de Economía Social

A Comunidade Autónoma Galega, conforme ao seu Estatuto de Autonomía (EA), aprobado por Lei Orgánica 1/1981 e modificado por última vez en xullo de 2010, ten:

- e) Competencia exclusiva, de acordo coas bases e a ordenación da actuación económica xeral e a política monetaria do Estado, para o fomento e a planificación da actividade económica de Galicia (art. 30.1.1 EA) e das institucións de crédito corporativo, público e territorial e Caixas de Aforro (art. 30.1.5 EA).
- f) Competencia no desenvolvemento lexislativo e a execución da lexislación do Estado nos termos que esta estableza, das entidades cooperativas (art. 28.7 EA).
- g) Competencia exclusiva, sen prexuízo do disposto no artigo 149 da Constitución, para regular as Confrarías de Pescadores (art. 27.29 EA).
- h) Competencia exclusiva para regular o réxime das fundacións de interese galego (art. 27.26 EA).

Galicia, a diferenza das comunidades de Cataluña (O 6/2006, arts. 45.5 e 124.4) ou Andalucía (O 2/2007, arts. 58.1, 157.4, 163.2, e 172.2), non asumiu competencia exclusiva para a ordenación do sector da Economía Social, senón só para o seu fomento (art. 80 EA), do mesmo xeito que as comunidades de Aragón, Comunidade Valenciana e Castela e León. Non en tanto, iso non impediu a regulación da Economía Social. O 4 de maio de 2016 foi aprobada a Lei da Economía Social de Galicia, sobre a base da súa competencia exclusiva para o fomento e planificación da actividade económica de acordo coas bases e a ordenación da actuación económica xeral do Estado (art. 30.1.1 EA Galicia). Esta lei nace co obxectivo de establecer unha regulación común aplicable ao conxunto das entidades que integran a ES en Galicia, así como orientar as accións de fomento e impulso con pleno respecto á normativa específica que se aplica a cada clase de entidades, e a normativa básica estatal contida na Lei 5/2011, de 29 de marzo, de Economía Social.

Como consecuencia deste abanico de competencias da Comunidade Autónoma Galega, aprobáronse numerosas normas de regulación e fomento da Economía Social.

2.6.3. O marco xurídico da economía social na Comunidade Autónoma Galega

Cooperativas

Galicia regula as cooperativas que desenvolvan a súa actividade con carácter principal dentro do territorio da Comunidade Galega. Aquelas cooperativas cuxa actividade cooperativizada non se desenvolva principalmente neste territorio, rexeranse pola lei autonómica que corresponda ou na súa falta, pola Lei estatal 27/1999, de 16 de xullo de Cooperativas. As cooperativas galegas, deberán indicar esta circunstancia na súa denominación ("Sociedade Cooperativa Galega" ou "S. Coop. Galega") e rexeranse pola **Lei 5/1998, de 18 de decembro**, de Cooperativas de Galicia.

Esta Lei define a cooperativa como unha sociedade de capital variable que, con estrutura e xestión democrática, en réxime de libre adhesión e baixa voluntaria, desenvolve unha empresa de propiedade conxunta, a través do exercicio de actividades socioeconómicas, para prestar servizos e satisfacer necesidades e aspiracións dos seus socios, e en interese pola comunidade, mediante a participación activa dos mesmos, distribuindo os resultados en función da actividade cooperativizada.

A Lei contén o réxime xurídico xeneral da cooperativa e normas específicas para as distintas clases de cooperativas; tamén regula a cooperación entre cooperativas, o fomento destas e a relación entre a Administración pública e o cooperativismo. Outras disposicións que completan o réxime xurídico galego das cooperativas son: o **Decreto 430/2001** que aproba o Regulamento do Rexistro de Cooperativas de Galicia ou o **Decreto 25/2001** que regula a organización e o funcionamento do Consello Galego de Cooperativas.

Sociedades Laborais

As sociedades laborais son sociedades mercantís que se rexen pola Lei 44/2015, de 14 de outubro, de Sociedades Laborais e Participadas, que se define porque polo menos a maioría do capital social é propiedade dos traballadores que prestan servizos retribuídos na sociedade e que ningún dos socios é propietario de accións ou participacións que representen máis da terceira parte do capital social salvo algunhas excepcións contempladas na Lei.

Ao ser as sociedades laborais sociedades mercantís (lexislación mercantil), a súa regulación é competencia exclusiva do Estado e non ten competencia a Comunidade Autónoma Galega para a súa regulación, pero si para a súa cualificación e rexistro administrativo (RD. 1456/1989). Correspondendo estas competencias actualmente a Consellería de Economía, Emprego e Industria.

As sociedades laborais réxense pola **Lei estatal 44/2015, de 14 de outubro de Sociedades Laborais e Participadas** e o seu Rexistro Administrativo polo **Real Decreto 2114/1998**, de 2 de outubro, aínda que segundo a citada Lei, o Goberno debería aprobar un novo Real Decreto de regulación deste Rexistro antes de outubro de 2016 (Disposición final cuarta Lei 44/2015).

Sociedades Agrarias de Transformación

As Sociedades Agrarias de Transformación, en diante SAT, son sociedades civís de finalidade económico-social en orde á produción, transformación e comercialización de produtos agrícolas, gandeiros ou forestais, a realización de melloras no medio rural, promoción e desenvolvemento agrarios e a prestación de servizos comúns que sirvan a aquela finalidade. As SAT gozarán de personalidade xurídica e plena capacidade de obrar para o cumprimento da súa finalidade desde a súa inscrición no Rexistro Xeral de SAT.

Ao ser sociedade civil, a competencia para a súa regulación é exclusiva do Estado (lexislación civil) e contense no **Real Decreto 1776/1981, de 3 de agosto** que aproba o Estatuto que regula as Sociedades Agrarias de Transformación, e na **Orde de 14 de setembro de 1982** que desenvolve o anterior.

Con todo, a Comunidade Autónoma Galega que ten competencias exclusivas en materia de agricultura e gandería (art. 30.1.3º EA), asumiu tamén competencias en materia de cualificación e rexistro das Sociedades Agrarias de Transformación por Real Decreto 795/1985. O Rexistro Galego destas sociedades creouse por Orde **de 29 de abril de 1988** e depende da Consellería do Medio Rural.

Confrarías de pescadores

As confrarías de pescadores regúlanse en **a Lei estatal 3/2001 de 26 de marzo de Pesca Marítima do Estado** (arts. 45 a 51), que se considera lexislación básica de ordenación do sector pesqueiro (Disposición adicional segunda, 2 da devandita Lei) e por tanto aplicable en todo o Estado, tamén, respectando a anterior, na **Lei 11/2008 de 3 de decembro de pesca de Galicia** (art. 78 a 95), e, por último, polo **Decreto 8/2014, de 16 de xaneiro, polo que se regulan as confrarías de pescadores de Galicia e as súas federacións**. As confrarías de pescadores son corporacións de dereito público, sen ánimo de lucro, representativas de intereses económicos, que actúan como órganos de consulta e colaboración das administracións competentes en materia de pesca marítima e de ordenación do sector pesqueiro. Pero as confrarías de pesca tamén poden prestar servizos aos seus membros e administrar os recursos propios do seu patrimonio. Así mesmo, o Decreto 8/2014 permite ás confrarías a realización de actividades de organización e comercialización da produción no sector pesqueiro, marisqueiro e da acuicultura. As confrarías para o cumprimento dos seus fins integranse, voluntaria e libremente, polas persoas armadoras e propietarias das embarcacións de pesca, os traballadores e traballadoras do sector pesqueiro extractivo e as persoas posuidoras dun título administrativo habilitante para o exercicio do marisqueo. As confrarías da Comunidade Autónoma Galega rexeráse por lexislación básica estatal contida na citada Lei 3/2001, polo disposto na Lei galega 11/2008, no Decreto 8/2014 e noutras que no seu desenvolvemento dite a Xunta de Galicia, e polos seus respectivos estatutos.

Mutuas de seguros

As mutuas de seguros son entidades aseguradoras privadas sen ánimo de lucro, constituídas baixo os principios de solidariedade e a axuda mutua nas que se unen voluntariamente, financiando unha institución que ten por obxecto a cobertura aos seus socios, persoas físicas ou xurídicas, dos riscos asegurados.

As mutuas tradicionalmente distinguíronse segundo fosen de prima fixa ou variable. Nas primeiras os mutualistas abonan unha prima fixa ao comezo do período de risco, e nas segundas, fundadas no principio de axuda recíproca, a derrama abónase con posterioridade aos sinistros, sendo a responsabilidade dos mutualistas mancomunada e proporcional ao importe dos respectivos capitais asegurados, pero limitada ao devandito importe.

Como entidades aseguradoras, a lexislación básica que regula as mutuas de seguros é competencia exclusiva do Estado e réxense pola **Lei 20/2015, de 14 de xullo de ordenación, supervisión e solvencia das entidades aseguradoras** e reaseguradoras, e o **R.D. 1060/2015**, de 20 de novembro, que a desenvolve. Con todo, esta Lei mantén en vigor determinados preceptos da anterior lei de ordenación e supervisión do sector (R. D. Lexislativo 6/2004) que afectan ás mutuas de seguros, mutualidades de previsión social e cooperativas de seguros, en particular os artigos: 9 (Mutuas e cooperativas a prima fixa), 10 (Mutuas e cooperativas a prima variable) e 24 (Transformación, fusión, escisión e agrupación); ata que, segundo a exposición de motivos, "*acométase unha regulación específica para as mutuas e, en particular, do seu réxime xurídico de disolución, transformación, fusión, escisión e cesión global de activo epasivo*".

Mutualidades de previsión

As mutualidades de previsión social son entidades aseguradoras que exercen unha modalidade aseguradora de carácter voluntario complementaria ao sistema de Seguridade Social obrigatorio, mediante achegas dos mutualistas, persoas físicas ou xurídicas, ou doutras entidades ou persoas protectoras.

Do mesmo xeito que coas mutuas e cooperativas de seguros, o Estado é o competente para regular a normativa básica nesta materia, a cal se contén na **Lei 20/2015 e o R.D. 1060/2015** anteriormente citados, que regulan a ordenación, supervisión e solvencia das entidades aseguradoras, e no **Real Decreto 1430/2002, de 27 de decembro, polo que se aproba o Regulamento de mutualidades de previsión social**, cuxo contido se cualifica, na súa maior parte, como normativa básica (Disposición final primeira).

O Real Decreto 1642/1996, transferiu funcións e servizos á Comunidade Autónoma Galega en materia de Mutualidades de Previsión Social non integradas na Seguridade Social.

Para ese efecto, Galicia desenvolveu normativa sobre mutualidades de previsión social aplicable neste territorio, concretamente, a Orde de 5 de maio de 1999 pola que se crea o Rexistro Autonómico de Mutualidades de Previsión Social non integradas na Seguridade

Social e o Decreto 277/1999, de 14 de outubro, polo que se regula a cualificación de xubilación mutua protexida.

Asociacións

Unha asociación é unha persoa xurídica que se constitúe mediante acordo de tres ou máis persoas físicas ou xurídicas legalmente constituídas, que se comprometen a pór en común coñecementos, medios e actividades para conseguir unhas finalidades lícitas, comúns, de interese xeral ou particular, e que se dotan dos estatutos que rexen o seu funcionamento.

Proclamado como dereito fundamental polo artigo 22 da Constitución Española de 1978, o dereito de asociación desenvólvese na Lei Orgánica 1/2002, de 22 de marzo, reguladora do Dereito de Asociación, onde se establece que o dereito de asociación inclúe o dereito á inscrición no Rexistro de Asociacións competente, aos efectos de publicidade, que só poderá ser denegado cando non se reúnan os requisitos establecidos na referida lei orgánica. O Estado ten competencia exclusiva para desenvolver o Dereito de Asociación que realiza mediante a referenciada Lei Orgánica ao tratarse dun dereito fundamental; non habendo normativa autonómica en Galicia.

Outras normas estatais de interese para as asociacións son as que regulan o Terceiro Sector de Acción Social (**Lei 43/2015**, de 9 de outubro); o réxime fiscal das entidades sen fins lucrativos (**Lei 49/2002**, de 23 de decembro), ou o Real Decreto 1491/2011, de 24 de outubro, polo que se aproban as normas de adaptación do Plan Xeral de Contabilidade ás entidades sen fins lucrativos e o modelo de plan de actuación das entidades sen fins lucrativos.

Fundacións

Son fundacións as organizacións constituídas sen ánimo de lucro que, por vontade dos seus creadores, teñen afectado de modo duradeiro o seu patrimonio á realización de fins de interese xeral, tal e como dispón o artigo 2 da Lei 50/2002, de 26 de decembro, de fundacións. Estas organizacións rexeranse pola vontade dos seus creadores, os Estatutos e, en todo caso, a referenciada Lei.

As fundacións deberán perseguir fins de interese xeral, como poden ser, entre outros, os de defensa dos dereitos humanos, das vítimas do terrorismo e actos violentos, asistencia social e inclusión social, cívicos, educativos, culturais, científicos, deportivos, sanitarios, laborais, de fortalecemento institucional, de cooperación para o desenvolvemento, de promoción do voluntariado, de promoción da acción social, de defensa do medio ambiente, e de fomento da Economía Social, de promoción e atención ás persoas en risco de exclusión por razóns físicas, sociais ou culturais, de promoción dos valores constitucionais e defensa dos principios democráticos, de fomento da tolerancia, de desenvolvemento da sociedade da información, ou de investigación científica e desenvolvemento tecnolóxico (art. 3.1. Lei 50/2002). A finalidade fundacional debe beneficiar a colectividades xenéricas de persoas e en ningún caso poden constituírse fundacións coa finalidade principal de destinar

as súas prestacións ao fundador ou os patróns, os seus cónxuxes ou persoas ligadas con análoga relación de afectividade, ou aos seus parentes ata o cuarto grao inclusive, así como a persoas xurídicas singularizadas que non persigan fins de interese xeral.

Para o cumprimento dos seus fins, a fundación pode desenvolver actividades económicas, pero, neste caso, os ingresos obtidos destinaranse nun 70%, polo menos, aos seus fins fundacionais; e en caso de disolución, ou haber líquido, destinarase a outras fundacións e entidades non lucrativas que persigan fins de interese xeral, atendendo á vontade do fundador.

A Constitución reconece o dereito de fundación de todos os cidadáns para fins de interese xeral (art. 34.1 CE) e o Estado regula as fundacións na **Lei 50/2002, de 26 de decembro**. No **RD. 1337/2005**, de 11 de novembro establece o seu Regulamento de desenvolvemento, e no **RD. 1611/2007**, de 7 de decembro, o Regulamento do Rexistro central de Fundacións. Este Rexistro quedou adscrito á Dirección Xeral dos Rexistros e do Notariado por RD. 453/2012, pero non entrou en funcionamento ata a Orde PRE/2537/2015, de 26 de novembro.

A Comunidade Autónoma Galega asumiu competencias exclusivas para regular o réxime das fundacións de interese galego (art. 27.26 EA). Estas competencias desenvólvense na **Lei 12/2006, de 1 de decembro, de Fundacións de interese galego**. Nesta lei queda regulado o réxime daquelas organizacións constituídas sen fin de lucro que, por vontade dos seus creadores, teñan afectado de modo duradeiro o seu patrimonio á realización de fins de interese xeral para Galicia e desenvolver principalmente as súas actividades e teñan o seu domicilio no territorio da comunidade autónoma galega.

Outras normas estatais de interese para as fundacións son as vistas anteriormente en relación co Terceiro Sector de Acción Social; o réxime fiscal das entidades sen fins lucrativos, ou as normas de adaptación ao Plan Xeral de Contabilidade a estas.

Caixas de aforro

As caixas de aforro defínense como entidades de crédito de natureza fundacional e carácter social que, sen ánimo de lucro, orientan a súa actividade á consecución de intereses xerais.

Galicia asumiu competencias exclusivas para regular as caixas de aforro de acordo coas bases e a ordenación da actuación económica xeral e a política monetaria do Estado (art. 30.1.5 EA). En relación á mencionada competencia, elaboráronse a Lei 7/1985, de 17 de xullo, e a lei 4/1996, de 31 de maio. Estas últimas leis foron modificadas sucesivas veces o que esixiu elaborar un **Texto Refundido de caixas de aforro de Galicia, aprobado por Decreto Legislativo 1/2005**, de 10 de marzo, da Comunidade Autónoma de Galicia. Con todo, a publicación da **Lei estatal 26/2013**, de 27 de decembro, de caixas de aforros e fundacións bancarias, supuxo un cambio substancial na normativa básica do Estado en materia de caixas de aforros.

Ademais da normativa referenciada en Galicia, é de aplicación ás caixas de aforro galegas a **Orde do 31 de maio de 2006 pola que se regula a publicidade das caixas de aforro**,

a **Orde do 10 de maio de 2006 sobre autorizacións previas a determinadas operacións das caixas de aforros galegas**, o **Decreto 166/2005, de 9 de xuño**, polo que se modifica o **Decreto 240/1998, de 24 de xullo**, polo que se regula a figura do Valedor do Cliente das Caixas de Aforros, o **Decreto 241/2000, de 29 de setembro**, polo que se regula o procedemento sancionador aplicable ás caixas de aforros de Galicia, o **Decreto 261/1999, de 17 de setembro**, polo que se desenvolve a regulación da obra benéfico-social das caixas de aforros galegas, o **Decreto 270/1998, de 24 de setembro**, polo que desenvolve a organización e funcionamento da Oficina de Reclamacións de Clientes das caixas de aforros e o **Decreto 153/1989, de 27 de xullo**, dos órganos reitores das caixas de aforros galegas.

Empresas de inserción

As empresas de inserción son sociedades mercantís ou cooperativas, sen ánimo de lucro, consideradas estruturas produtivas porque producen bens e servizos co obxectivo de integrar a persoas en risco de exclusión social. Supoñen un instrumento de intervención socio-laboral para facilitar a incorporación ao mercado ordinario de traballo. Teñen un marcado carácter temporal posto que a súa finalidade é, unicamente, inserir ás persoas que teñen dificultades para acceder ao mercado de traballo.

As empresas de inserción regúlanse polo lexislador estatal na **Lei 44/2007, de 13 de decembro**, amparado na súa competencia exclusiva en materia de lexislación laboral (art. 149.1.7ª CE), e a Comunidade Autónoma Galega ten competencia exclusiva en materia de asistencia social (art. 27.23 EA) e a competencia para a execución da lexislación do Estado en materia laboral (art. 29.1 EA), polo que se aprobou o **Decreto 156/2007, de 19 de xullo**, polo que se regula o procedemento para a cualificación das empresas de inserción laboral, créase o seu rexistro administrativo e establécense as medidas para o fomento da inserción socio-laboral.

Ademais do Rexistro administrativo de empresas de inserción creado polo Decreto 156/2007, existe outro Rexistro de empresas de inserción no Ministerio de Traballo, regulado polo Real **Decreto 49/2010** e que ten por obxectivo coordinar e intercambiar información cos rexistros de empresas de inserción das comunidades autónomas.

Centros especiais de emprego

Os centros especiais de emprego teñen como obxectivo realizar un traballo produtivo, participando regularmente nas operacións do mercado, asegurando un emprego remunerado e a prestación de servizos de axuste persoal e social que requiran os seus traballadores con discapacidade, á vez que sexa un medio de integración do maior número de persoas con discapacidade ao réxime de traballo normal.

A totalidade do persoal dos centros especiais de emprego estará constituída por traballadores con discapacidade, polo menos o 70%, sen prexuízo das prazas en persoal do

persoal técnico e de apoio que se requira, debendo probar a súa viabilidade empresarial mediante o correspondente estudo económico.

O seu marco normativo ven configurado pola Lei Xeral de dereitos das persoas con discapacidade e da súa inclusión social (arts. 43 a 45 **RD. Lexislativo 1/2013**); o **Real Decreto 2273/85** de 4 de decembro de 1985 polo que se aproba o Regulamento dos Centros especiais de emprego, e o **Real Decreto de 17 de xullo de 1985** que regula a relación laboral de carácter especial dos discapacitados que traballan nas devanditas entidades.

A Comunidade Autónoma Galega aprobou o **Decreto 200/2005, de 7 de xullo, polo que se regula a autorización administrativa e a inscrición no Rexistro administrativo de Centros Especiais de Emprego de Galicia, e a súa organización e funcionamento**, polo que se regula a organización, funcionamento e as autorizacións para a inscrición no rexistro.

Cadro 2.2. Escenarios xurídicos das empresas e entidades da Economía Social

Entidades	España	Comunidade Autónoma de Galicia
Economía Social no seu conxunto	- Constitución Española de 1978 - Ley nº 5 de 29 de marzo de 2011 de Economía Social	- Estatuto de Autonomía de Galicia, Ley Orgánica 1/1981, de 6 de abril. - Ley 6/2016, de 4 de mayo, de la economía social de Galicia.
Entidades asociativas da Economía Social	- Real Decreto 774/2017, por el que se regula la Comisión para el diálogo civil con la Plataforma del Tercer Sector	- Decreto 25/2001, do 18 de enero, por el que se regula la organización y funcionamiento del Consello Galego de Cooperativas.
Cooperativas, mutuas e mutualidades de previsión social	- Ley 27/1999, de 16 de julio, de cooperativas - Real Decreto 136/2002, de 1 de febrero, por el que se aprueba el Reglamento del Registro de Sociedades Cooperativas - Ley 20/1990, de 19 de diciembre, de Régimen Fiscal de las Cooperativas - Real Decreto 1345/1992, de 6 de noviembre, por el que se dictan normas para la adaptación de las disposiciones que regulan la tributación sobre el beneficio consolidado a los grupos de sociedades cooperativas - Ley 13/1989, de 26 de mayo, de Cooperativas de Crédito - Real Decreto 84/1993, de 22 de enero, por el que se aprueba el Reglamento de desarrollo de la Ley 13/1989 de 26 de mayo, de Cooperativas de Crédito - Real Decreto Ley 11/2017 que modifica la Ley 13/1989 de Cooperativas de Crédito Normas que afectan a las cooperativas de viviendas: - Decreto 3114/1968, de 12 de diciembre; Decreto 2028/1995, de 22 de diciembre y Ley 38/1999, de 5 de noviembre, de Ordenación de la Edificación Normas que afectan a las cooperativas de transportistas: - Ley 16/1987, de 30 de julio, de Ordenación de los Transportes Terrestres; Decretos de 1211/1990, de 28 de septiembre; 927/1998, de 14 de mayo y 1830/1999, de 3 de diciembre - Ley 20/2015, de 14 de julio, de ordenación, supervisión y solvencia de las entidades aseguradoras y reaseguradoras. - Real Decreto 1060/2015, de 20 de noviembre, que desarrolla la Ley 20/2015	- Ley 5/1998, do 18 de diciembre, de cooperativas de Galicia - Decreto 430/2001, de 18 de diciembre, por el que se aprueba el Reglamento del Registro de Cooperativas de Galicia.

Entidades	España	Comunidade Autónoma de Galicia
Sociedades Laborais, Sociedades Agrarias de Transformación e Confradías de Pescadores	- Ley 44/2015, de 14 de octubre, de Sociedades Laborales y participadas. - Real Decreto 2114/1998, de 2 de octubre, que regula el Registro Administrativo de las Sociedades Laborales - Real Decreto 1776/1981, de 3 de agosto, por el que se aprueba el Estatuto que regula las Sociedades Agrarias de Transformación - Orden de 14 de septiembre de 1982, que desarrolla el RD 1776/1981, de 3 de agosto - Ley 3/2001, de 26 de marzo, dePesca Marítima del Estado	- Orden de 29 de abril de 1988, sobre tramitación de Sociedades Agrarias de Transformación. - Ley 11/2008 de 3 de diciembre de pesca de Galicia. - Decreto 8/2014, de 16 de enero, por el que se regulan las cofradías de pescadores de Galicia y sus federaciones.
Centros Especias de Empleo e Empresas de Inserción	- Ley General de derechos de las personas con discapacidad y de su inclusión social (Real Decreto Legislativo 1/2013) - Real Decreto de 17 de julio de 1985 que regula la relación laboral de carácter especial de las personas con discapacidad que trabajan en los Centros Especiales de Empleo - Ley 9/2017, Disp. Adicional 4ª: Reserva de mercado para CEE de iniciativa social, empresas de inserción o programas de empleo protegido - Ley 9/2017, Disposición Adicional decimocuarta: Regulación de los CEE de Iniciativa Social: sin ánimo de lucro y controlados en más de un 50% por asociaciones, fundaciones, corporaciones de derecho público, cooperativas de iniciativa social o sus empresas dependientes - Ley 44/2007, de 13 de diciembre, de empresas de inserción - Real Decreto 49/2010 regulador del Registro de Empresas de Inserción	- Decreto 156/2007, de 19 de julio, por el que se regula el procedimiento para la calificación de las empresas de inserción laboral, se crea su registro administrativo y se establecen las medidas para el fomento de la inserción sociolaboral. - Decreto 200/2005, de 7 de julio, por el que se regula la autorización administrativa y la inscripción en el Registro administrativo de Centros Especiales de Empleo de Galicia, y su organización y funcionamiento
Asociacións e Fundacións	- Ley Orgánica 1/2002 de 22 de marzo, reguladora del Derecho de Asociación - Real Decreto 1497/2003. De 28 de noviembre, que desarrolla la Ley 1/2002 - Real Decreto 949/2015, regulador del Registro Nacional de Asociaciones - Ley 43/2015, de 9 de octubre, sobre el Tercer Sector de Acción Social - Ley 49/2002, de 23 de diciembre, sobre régimen fiscal de las entidades sin fines lucrativos - Real Decreto 1491/2011, de 24 de octubre, por el que se aprueban normas de adaptación del Plan General de Contabilidad a las entidades sin fines lucrativos - Ley 50/2002, de 26 de diciembre, de Fundaciones - Real Decreto 1337/2005, de 11 de noviembre, que establece el Reglamento de desarrollo de la Ley 50/2002, de 26 de diciembre - Real Decreto 1611/2007, de 7 de diciembre, que regula el Registro Central de Fundaciones	- Ley 12/2006, de 1 de diciembre, de Fundaciones de interés gallego.

Fonte: Elaboración propia a partir de Chaves, Juliá e Monzón (2018)

2.7. Conclusións e recomendacións

España e a Comunidade Autónoma Galega contan con artigos explícitos de mandato aos poderes públicos para o fomento docooperativismo e a economía social. Son, respectivamente, o art. 129.2 da Constitución e o art. 80 do Estatuto de Autonomía de Galicia. Institucións Europeas como o Parlamento Europeo e o Comité Económico e Social Europeo recoñeceron o papel da economía social para a cohesión social, o desenvolvemento económico sustentable e inclusivo e activaron nos únicos anos varias medidas de alcance

européo, como o deseño do marco conceptual da economía social adecuada ao sistema europeo de contas nacionais (SEC-2010).

Na Economía Social Galega inciden diversas políticas públicas procedentes da actuación de diferentes niveis de goberno: europeo, estatal, rexional e local. Con todo, a nivel autonómico, Galicia conta con normativas importantes en materia de economía social entre as que destacan a Lei 6/2016, da Economía Social de Galicia e a Lei 5/1998, do 18 de decembro, de Cooperativas de Galicia. Así mesmo existe normativa galega reguladora doutras entidades de economía social como son os centros especiais de emprego, as empresas de inserción, as fundacións de interese galego, as confrarías de pescadores e as sociedades agrarias de transformación.

A Economía Social Galega dispón de estruturas de apoio ás cooperativas e outras entidades, a través da Administración Autonómica, que ofrecen asesoramento inicial, financiamento para a incorporación de socios e xestión empresarial. Así mesmo, existen unións de cooperativas, fundacións, centros de desenvolvemento e cámaras de comercio que ofrecen servizos técnicos e de consultoría ademais de representarlles ante as administracións públicas.

Desde o ano 1998, producíronse situacións sociais, xurídicas e económicas que modificaron o panorama da economía social. Neste sentido, é necesario destacar, por exemplo,

- A fusión e concentración demutualidades e a súa integración regulatoria na normativa de entidades aseguradoras determinou un cambio no día a día das mesmas, cun fuertísimo control das Administracións Públicas. Así mesmo, esa situación de tripla regulación: comunitaria, estatal e autonómica lévanos á necesidade de adecuar e concordar dita normativa autonómica á realidade xurídica global.

- Esta situación é equivalente no caso das caixas de aforro. Neste caso, hoxe en día hai unha única entidade financeira de aforro en Galicia, que concretamente é unha cooperativa, polo que se debe manifestar a necesidade dunha regulación específica á marxe da xenérica estatal para así adaptar a normativa á situación galega, dado que a única regulación concreta é a disposta nuns poucos artigos, principalmente o 127, da Lei de Cooperativas de Galicia.

Así mesmo, no últimos vinte anos, houbo un importante avance no sentir social dentro da economía social, destacando:

- A proliferación de cooperativas de traballo asociado sendo necesario a súa coordinación coa normativa estatal de seguridade social.
- O desenvolvemento de distintas clases de cooperativas con maior, menor ou pésima fortuna.
- A deterioración do sector agrario coa proliferación, por unha banda, de grandes cooperativas e, doutra banda, o fenómeno dominifundio cooperativo no mundo rural que dificulta o desenvolvemento empresarial.

Se ao exposto anteriormente, sumámoslle as dificultades administrativas e burocráticas impostas para a creación e desenvolvemento de cooperativas e outras entidades de

tipo social, está a dificultarse o crecemento da economía social galega. Por iso, é necesaria unha nova regulación de cooperativas consistente nunha nova lei e os seus regulamentos de desenvolvemento, concordante coa nova realidade lexislativa e social, que sexan potenciadores e menos restritivos, impedindo que o fenómeno da economía social, e concretamente as cooperativas, facilite a aparición de economía subvencionada non real. Nisto é preciso non só copiar doutras autonomías senón seguir o exitoso modelo económico cooperativo portugués e outros pertencentes a países da nosa contorna.

Para ese efecto, realízanse as seguintes propostas:

- A) Modificación da regulación das Caixas de Aforro, procedendo tamén á aprobación dunha lei específica de cooperativas de crédito.
- B) Adaptación normativa autonómica das mutualidades á súa contorna comunitaria e estatal.
- C) Desenvolvemento dunha nova Lei de Cooperativas de Galicia e dun novo Regulamento que a desenvolva que sexa potenciadora e facilitadora da creación de novas cooperativas e que permita o seu desenvolvemento posterior

3. AS SOCIEDADES COOPERATIVAS GALEGAS

3.1. Introducción

Galicia asumiu competencia exclusiva en materia de cooperativas en virtude da transferencia feita pola Lei orgánica 16/1995, do 27 de decembro, que ampliou a competencia recollida no art.28.7 do Estatuto de autonomía. A regulación destas sociedades atópase na Lei 5/1998, do 18 de decembro, de cooperativas de Galicia. A dita lei proporcionou o marco legal para o desenvolvemento económico e empresarial das cooperativas, contribuíndo á súa implantación na comunidade autónoma Galega.

O texto inicial foi obxecto de varias modificacións, sendo as máis importantes as producidas pola Lei 14/2011, do 16 de decembro –de modificación da Lei de Cooperativas–; pola Lei 6/2016, do 4 de maio, da economía social de Galicia e as relacionadas coa Lei 5/2017, do 19 de outubro, de Fomento da Implantación de Iniciativas Empresariais en Galicia.

O presente capítulo céntrase nas cooperativas galegas, tentando facer unha descrición actualizada da súa situación en 2018. Para elo, despois dun primeiro apartado introdutorio, revísase a súa evolución recente, nun intento de estimar a importancia crecente do cooperativismo na comunidade galega. A continuación, se afonda en distintas perspectivas de análise das cooperativas activas -territorial, número de persoas socias e actividade económica-que debuxan un marco máis próximo da súa importancia para a comunidade galega e, máis concretamente, a súa economía. Finalmente, con base nesta descrición, se establece unha serie de conclusións.

As cooperativas clasifícanse en distintos tipos, que se recollen na **táboa 3.1**. De forma conxunta a dita clasificación, na determinación do tipo de cooperativa debe considerarse que a Lei de cooperativas introduce determinadas asimilacións. Así por exemplo, cando as

persoas asociadas achegan o seu traballo persoal, a cooperativa queda baixo a regulación específica das cooperativas de traballo asociado de forma complementaria á regulación específica da clase de cooperativa de que se trate.

Táboa 3.1. Tipos de Cooperativas en Galicia.

TIPO	INTEGRANTES	OBXECTO/FIN
Agraria	Titulares de explotacións agrícolas, gandeiras ou forestais.	Mellora do aproveitamento das explotacións das súas persoas socias, os seus elementos ou compoñentes e a cooperativa. Mellora da poboación agraria e do desenvolvemento do medio rural. Atender calquera outro fin ou servizo que sexa propio da actividade agrícola, gandeira ou forestal ou estea relacionado directamente con elas.
Consumidores/as e usuarios/as	Persoas físicas e xurídicas e entidades ou organizacións de consumidores ou consumidoras que tivesen o carácter de destinatarios finais.	Procurar bens e servizos para o consumo das súas persoas socias e das persoas que convivan coas mesmas, producindo os bens e servizos que proporcionen ou adquiríndoos de terceiras persoas. Defensa e promoción dos dereitos dos consumidores e consumidoras, e persoas usuarias.
Ensino	Depende da modalidade: De consumidores: asocian pais e nais do alumnado ou alumnos/as. De traballo asociado: asocian profesorado e demais profesionais do ensino, así como o persoal de administración e servizos.	Actividades docentes nos seus distintos niveis e modalidades. Actividades conexas ou que faciliten o seu obxecto principal (con carácter complementario)
Explotación comunitaria da terra	Titulares de dereitos de usos e aproveitamento de bens susceptibles de explotación agraria, que os ceden á cooperativa con independencia de traballar nela. Todos quen, sen ceder ningún dereito de goce, van prestar o seu traballo na cooperativa.	Xestionar unha única empresa ou explotación agraria, na que tamén poderán integrarse os bens que, por calquera título, posúa a cooperativa.
Do mar	Titulares de explotacións dedicadas a actividades pesqueiras, de industrias marítimo-pesqueiras, marisqueo, acuicultura e derivadas, nas súas diferentes modalidades de mar, rías, ríos, lagos e lagoas, e a profesionais das devanditas actividades	Prestación de subministracións e servizos. Realización de operacións encamiñadas á mellora económica e técnica das actividades profesionais ou das explotacións dos seus socios.

TIPO	INTEGRANTES	OBXECTO/FIN
De servizos	Persoas físicas e/ou xurídicas titulares de actividades industriais ou de servizos, así como a profesionais e artistas que exerzan a súa actividade por conta propia	Prestación de subministracións e servizos e/ou realización de operacións encamiñadas á mellora económica e técnica das actividades profesionais ou das explotacións dos seus socios e socias.
De servizos sociais	persoas físicas que prestan o seu traballo na cooperativa. Tamén poden participar en calidade de socio as administracións ou entidades públicas ou os axentes sociais colaboradores na prestación de servizos.	Prestación de todo tipo de actividades e servizos sociais, públicos ou privados.
De traballo asociado	Persoas naturais con capacidade legal e física para desenvolver a actividade cooperativizada	Proporciona ás persoas socias un posto de traballo no que producen en común bens e servizos.
De transportistas	Titulares de empresas do transporte ou profesionais que poidan exercer en calquera ámbito a actividade do transporte	Organizar e/ou prestar servizos de transporte ou ben a realización de actividades que o fagan posible.
De transportistas de traballo asociado	Persoas naturais con capacidade legal e física	Prestarlle á cooperativa o traballo persoal das persoas socias, realizando a actividade do transporte e/ou complementarias
De vivenda	Persoas físicas que precisan aloxamento e/ou locais para si e as persoas que convivan con elas. Tamén os entes públicos, sen ánimo de lucro mercantil e as cooperativas que precisen aloxamento para aquelas persoas dependentes dos mesmos que teñan que residir, por razón do seu traballo ou función, nos arredores dunha promoción cooperativa ou que precisen locais para o desenvolvemento das súas actividades	Procurar vivendas, locais ou instalacións complementarias para as persoas socias
De explotación dos recursos acuícolas	Titulares de dereitos de uso e aproveitamento de bens, relacionados co exercicio de actividades de explotación dos recursos acuícolas, presten ou non o seu traballo, así como a quen, sen ceder dereito ningún de uso, vai prestar o seu traballo nela.	Explotación de recursos acuícolas en común por parte das persoas asociadas.
De integración social	Persoas naturais de colectivos excluídos, as súas persoas titoras e máis o persoal de atención. Tamén poden participar como socias as administracións ou entidades públicas.	Prestación de servizos educativos, asistenciais, laborais e sanitarios ou calquera outra actividade económica coa que poidan integrarse persoas que sufran calquera tipo de exclusión social para o seu desenvolvemento laboral.

TIPO	INTEGRANTES	OBXECTO/FIN
De crédito		Servir ás necesidades financeiras activas e pasivas das persoas socias e de terceiros, mediante o exercicio das actividades e dos servizos propios das entidades de crédito.
De seguros		Exercen a actividade aseguradora en calquera das súas ramas consonte a normativa ordenadora do seguro privado.
Sanitarias		Teñen por obxecto desenvolver actividades sanitarias nas súas distintas modalidades de seguros a prima fixa, de traballo asociado ou de persoas consumidoras e usuarias, e poderán realizar con carácter complementario actividades conexas ou que faciliten o seu obxecto principal

Fonte: Elaboración propia segundo a Lei 5/1998, de 18 de decembro, de Cooperativas de Galicia, en Texto Consolidado BOE-A-1999-6940

Ademais desta clasificación xenérica, pódese destacar a existencia dalgunhas específicas. En primeiro lugar, destacan tres especialidades das cooperativas de traballo asociado e asimiladas:

- Cooperativas xuvenís. As ditas cooperativas son constituídas maioritariamente por persoas socias traballadoras con idades comprendidas entre 16 e 29 anos¹. Pretenden proporcionar emprego e un marco estable de desenvolvemento profesional á xuventude, mediante a prestación do seu traballo persoal producindo en común bens e servizos para terceiros².
- Cooperativa mixta de traballo asociado. Estas sociedades confórmanse para facilitar a captación de capital de terceiros nos proxectos cooperativos. Nestas cooperativas permítese o voto plural ponderado, debendo incluír nos seus estatutos o regulamento do exercicio de voto. A disposición adicional quinta da Lei reforza o papel das persoas socias de traballo fronte ás socias de capital³.

Finalmente, as cooperativas poden unirse para o desempeño de fins comúns de índole económica. A resultante será unha cooperativas de segundo grao, integrada por dúas ou

1 Cando as persoas socias teñan un grao de discapacidade igual ou superior ao 33%, a idade máxima será de 35 anos.

2 As cooperativas xuvenís contan con vantaxes para a súa constitución, coma a redución do capital mínimo de constitución ou a non necesidade de outorgamento de escritura pública. Transcorrido o prazo marcado nos estatutos -non superior a cinco anos- deben transformarse en cooperativa ordinaria ou disolverse.

3 As persoas socias de capital, as cooperativas e as sociedades controladas por estas ou as entidades públicas non poderán superar un terzo dos votos sociais, e as persoas socias traballadoras non poderán ter unha porcentaxe inferior a un terzo dos votos sociais

máis cooperativas da mesma ou distinta clase. Ademais, as cooperativas poden asociarse para a defensa e promoción dos seus intereses en unións, federacións e confederacións de cooperativas.

Nos apartados subseguintes debuxase o panorama do cooperativismo en Galicia, en 2018. Cando existan datos dispoñibles complementarase a información coa análise da evolución no último trienio. A información deste apartado elabórase cos datos recollidos no Rexistro Galego de Cooperativas⁴, que inscribe e certifica os actos e negocios xurídicos das sociedades cooperativas na comunidade autónoma de Galicia. Para a comparativa no marco estatal, recórrase aos datos das Estatísticas de Economía Social elaboradas polo Ministerio de Trabajo, Migraciones y Seguridad Social.

3.2. Evolución recente do cooperativismo en Galicia

Segundo os datos dispoñibles nos diferentes Rexistros de Cooperativas, no ano 2018 existen máis de 4.300 cooperativas formalmente constituídas. Sen embargo, a partir da análise da información é posible distinguir aquelas que non teñen actividade real. Feita a dita depuración, o número de cooperativas activas que teñen actividade no ámbito territorial de Galicia e domicilio social na Comunidade Autónoma queda reducido a 1.334 a 31 de decembro de 2018⁵. Ademais, existe unha cooperativa domiciliada en Asturias con actividade dentro do territorio. Para situar estas cifras no conxunto do Estado, cómpre recorrer ás Estatísticas de Economía Social do Ministerio de Trabajo, Migraciones y Seguridad Social. A dita fonte unicamente inclúe as sociedades cooperativas inscritas na Seguridade Social, pero ofrece un marco comparable homoxéneo entre as diferentes comunidades autónomas. Feita esta prevención, o número de cooperativas activas en Galicia no último trimestre de 2018 é de 749, un 3,75 % do total estatal (**Táboa 3.2**). A comunidade galega achega un 4,55 % do total do total de sociedades cooperativas inscritas en réximes diferentes ao de autónomos, e un 2,53 % do total destas últimas. Cabe sinalar que a dita porcentaxe é inferior á que supoñe o conxunto de empresas galegas no total de empresas de España (6,02 %), no conxunto da poboación e na participación no PIB estatal (5,75 %). Estes datos sitúan a nosa comunidade como a novena en importancia na contribución de sociedades cooperativas no conxunto estatal.

⁴ Se combinan os datos procedentes do Rexistro Central de Cooperativas, os catro rexistros provinciais, e tamén de Rexistros externos.

⁵ A Lei 14/2011, do 16 de decembro, pola que se modifica a Lei 5/1998, do 18 de decembro, de cooperativas de Galicia, introduce unha modificación no art. 2 da lei autonómica relativo ao ámbito da aplicación da lei, limitándoa a todas as entidades cooperativas, unións, federacións e confederacións de cooperativas que, con domicilio social na Comunidade Autónoma de Galicia, desenvolvan a súa actividade cooperativizada con carácter principal neste ámbito territorial.

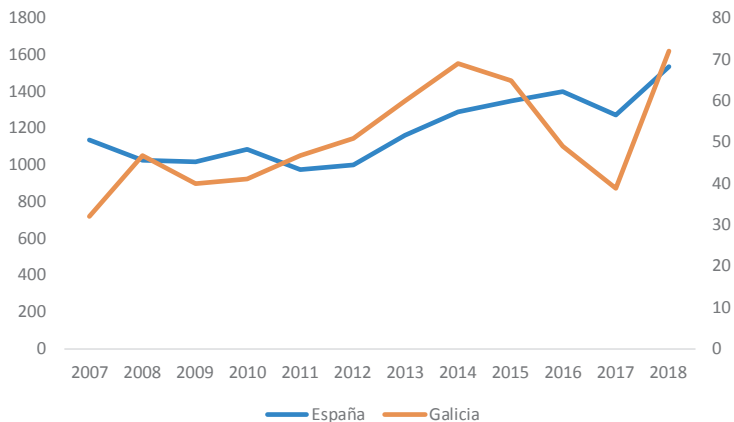
Táboa 3.2. **Sociedades Cooperativas inscritas na Seguridade Social**

	SOCIEDADES		
	Total	General	Autónomos
ANDALUCIA	3.777	2.665	1.112
ARAGON	714	428	286
ASTURIAS	197	157	40
BALEARES	163	113	50
CANARIAS	229	195	34
CANTABRIA	84	59	25
CASTILLA LA MANCHA	1.307	835	472
CASTILLA Y LEON	1.170	930	240
CATALUÑA	3.951	1.601	2.350
COM. VALENCIANA	2.425	1.271	1.154
EXTREMADURA	588	497	91
GALICIA	749	550	199
MADRID	781	569	212
MURCIA	1.514	819	695
NAVARRA	503	274	229
PAIS VASCO	1.629	1.023	606
RIOJA (LA)	145	77	68
CEUTA	15	7	8
MELILLA	13	8	5
TOTAL	19.954	12.078	7.876

Fonte: Elaboración propia a partir de datos do Ministerio de Trabajo, Migraciones y Seguridad Social

A análise do comportamento das sociedades cooperativas na última década permite constatar que a comunidade galega non presenta grandes diferenzas en relación co acaecido en España, no sentido de que os ciclos de aumento e decrecemento na constitución anual de cooperativas coincide en ambos contextos.

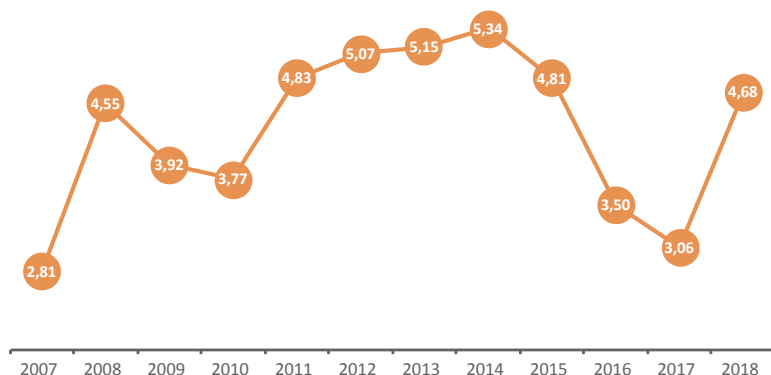
Gráfico 3.1. Cooperativas constituídas. Galicia y España (2007-2018)

Fonte: Elaboración propia a partir de datos do Ministerio de Trabajo, Migraciones y Seguridad Social

A participación que teñen as cooperativas constituídas na comunidade galega sobre o total das constituídas en España oscila, nestes anos, entre o mínimo do 2,81 % (ano 2007) e o máximo do 5,34 % de 2014. O **gráfico 3.2** reflicte esta información, permitindo constatar un aumento do rol protagonista das cooperativas galegas na creación destas sociedades entre 2010 e 2014. Sen embargo, a dita representación non alcanza en ningún ano a participación total das empresas galegas no conxunto de empresas do Estado, fixada nun 6,06 % de media no mesmo marco temporal de análise.

Gráfico 3.2. Participación das Cooperativas constituídas en Galicia sobre o total estatal (2007-2018)

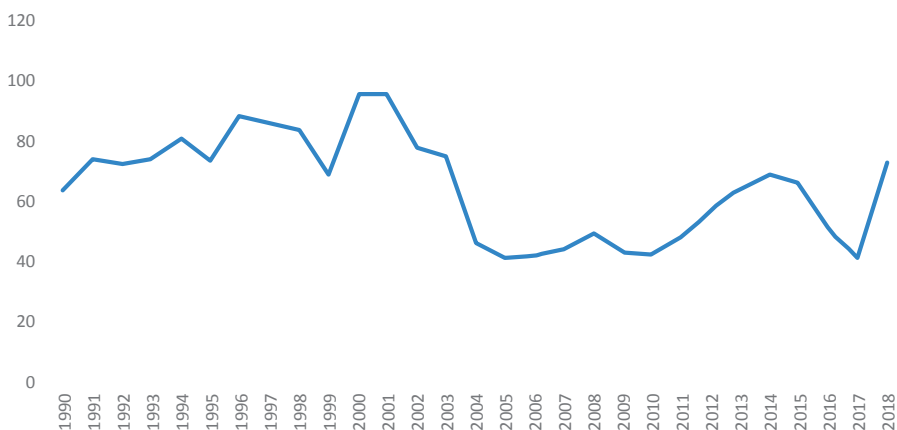
Fonte: Elaboración propia a partir dos datos do Ministerio de Trabajo, Migraciones y Seguridad Social

A partir deste ano, as cooperativas constituídas en Galicia perden progresivamente presenza na creación de novas sociedades, ata o recente 2017. O forte incremento de

cooperativas inscritas na seguridade social en 2018 orixina un incremento da participación das novas sociedades constituídas na nosa comunidade. De feito, en 2018 en Galicia se rexistran 72 novas constituicións, 33 máis que as producidas en 2017. Este dato, un 84,6 % superior ao correspondente a 2017, supón unha mellora significativa en relación co acaecido en España, onde a creación de sociedades cooperativas en 2018 acrecenta unha mellora do 20,78 % en relación co ano precedente.

Voltando aos datos do Rexistro galego de cooperativas, o **gráfico 3.3** amosa a evolución do número destas sociedades dende 1990. Detéctanse diferentes ciclos: en primeiro lugar, o ritmo de cooperativas crece na década de 1990 a 2000. A continuación, prodúcese unha caída na constitución destas sociedades, que se prolonga ata 2007. Segue un período de relativa estabilidade ata 2011. A partir deste ano, coincidindo coa creación da Rede Eusumo, o número de novas cooperativas constituídas volve a crecer con forza. Este período expansivo frease en 2015, sucedéndose dun bienio decrecente ata a xa comentada mellora do ano pasado.

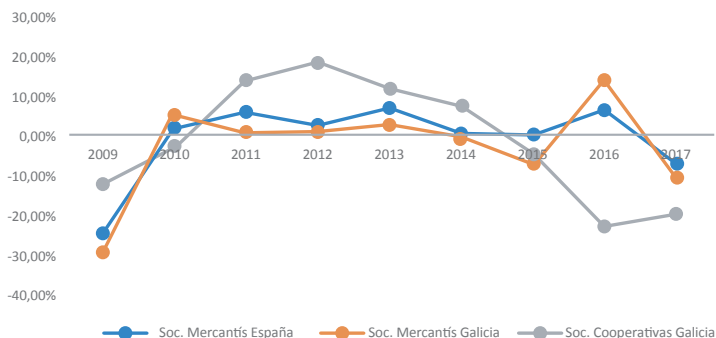
Gráfico 3.3. Cooperativas constituídas en Galicia (1990-2018)

Fonte: Elaboración propia a partir dos datos do Rexistro Galego de Cooperativas

Para favorecer a mellora da interpretación da gráfica anterior, o **gráfico 3.4** reflicte a variación anual de creación de sociedades mercantís en España e Galicia no período 2009-2017 xunto coa taxa de variación da creación de sociedades cooperativas en Galicia. A creación de novas sociedades cooperativas en Galicia supera con claridade o ritmo de creación de novas sociedades -tanto a nivel autonómico como estatal- no período de maior incidencia da crise económica (2010-2014). A partir de 2014, en que comeza a albiscarse a recuperación económica, a variación interanual de creación de novas cooperativas inxírese nunha tendencia decrecente, e xa a partir de 2015 os ritmos de creación doutras sociedades é superior.

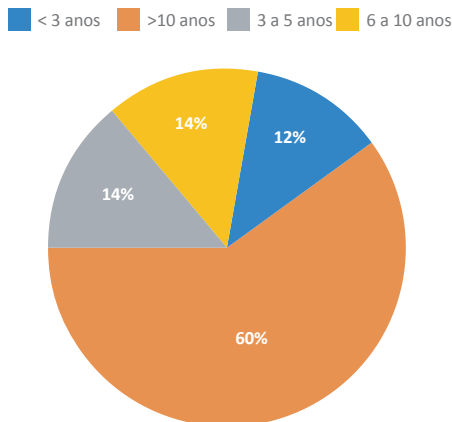
Gráfico 3.4. Sociedades constituídas Galicia-España (2009-2017)

Fonte: Elaboración propia a partir dos datos do Rexistro Galego de Cooperativas e o DIRCE (INE)

Por outra banda, a análise da data de primeira constitución segundo os datos do Rexistro (**gráfico 3.5**) revela que algo máis do 60 % das cooperativas galegas superan os dez anos de vida. Noutro extremo, as cooperativas de menos de tres anos de antigüidade supoñen o 12 % das incluídas no diferentes rexistros.

Gráfico 3.5. Distribución das cooperativas por antigüidade (2018)

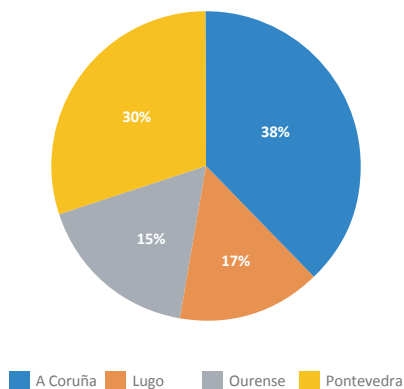
Fonte: Elaboración propia a partir dos datos do Rexistro Galego de Cooperativas

3.3. Distribución territorial das cooperativas activas en Galicia.

No que se refire á distribución das cooperativas activas en cada unha das provincias galegas, obsérvase unha evidente concentración nas provincias atlánticas: case sete de cada dez sociedades cooperativas activas en 2018 atópanse nunha destas provincias. O

gráfico 3.6 permite observar que, neste contexto, a provincia de A Coruña ten unha posición claramente dominante no eido da implantación de cooperativas.

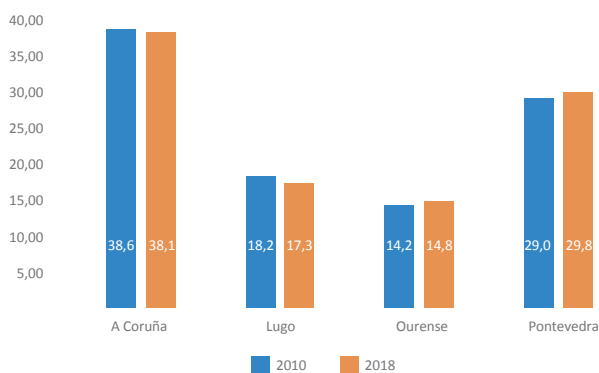
Gráfico 3.6. Distribución das cooperativas por provincias (2018)

Fonte: Elaboración propia a partir dos datos do Rexistro Galego de Cooperativas

O **gráfico 3.7** amosa a distribución provincial das cooperativas no ano 2010 e en 2018. Como se pode observar, as porcentaxes relativas que achega cada unha das provincias ao total de sociedades galegas apenas variaron no que levamos de década.

Gráfico 3.7. Distribución das cooperativas por provincias (2010-2018)

Fonte: elaboración propia a partir dos datos do Rexistro Galego de Cooperativas

A comezos desta, as provincias atlánticas concentraban un 67,6 % do total de cooperativas rexistradas en Galicia. Oito anos despois contribúen practicamente na mesma cantidade, un 67,9 %. A provincia de A Coruña reduce lixeiramente a concentración de cooperativas (cinco décimas porcentuais), mentres Pontevedra aumenta a súa representatividade en pouco menos dunha décima.

Cabe sinalar que a dita concentración resposta á concentración de actividade económica nas provincias occidentais, en detrimento de Lugo e Ourense. A **táboa 3.3** resume diferentes indicadores que constatan esta tendencia. Sen embargo, a participación relativa das provincias orientais no global de sociedades cooperativas é superior á existente en correspondencia coa poboación activa, número total de empresas ou participación no PIB da comunidade galega.

Táboa 3.3. Sociedades Cooperativas activas en Galicia (distribución territorial, 31-12-2018)

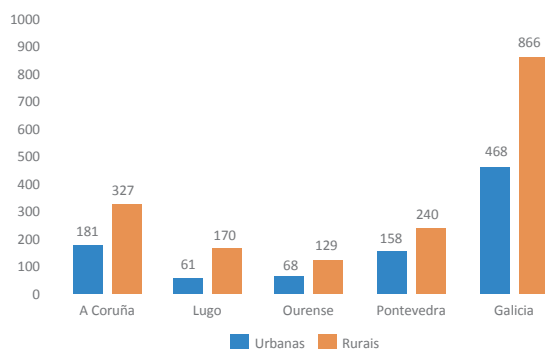
	COOPERATIVAS		Poboación Activa		Empresas		PIB ⁽¹⁾	
	Total	%	TOTAL	%	TOTAL	%	TOTAL	%
A Coruña	508	38,08	530,1	42,63	83.313	41,49	27.319.915	46,31
Lugo	231	17,32	150,6	12,11	24.760	12,33	7.139.104	12,10
Ourense	197	14,77	130,1	10,46	23.291	11,60	6.102.599	10,34
Pontevedra	398	29,84	432,7	34,80	69.437	34,58	18.432.813	31,25
TOTAL	1.334	100,00	1.243,50	100,00	200.801	100,00	58.994.431	100,00

⁽¹⁾ Datos de 2016

Fonte: Elaboración propia a partir dos datos do Rexistro Galego de Cooperativas

As sociedades cooperativas están presentes en 252 concellos galegos (un 80,51 %). En concreto, existe algunha cooperativa domiciliada no 89,52 % dos concellos da provincia de A Coruña, no 88,52 % dos da de Pontevedra, no 85,07 % dos concellos da provincia lucense e no 63,04 % dos da provincia ourensá. Pódese intuír, por tanto, a importancia da fórmula cooperativa para a distribución territorial da actividade económica, que gañará importancia en función da actividade concreta da que se trate e o tamaño do concello no que se localice.

Gráfico 3.8. Distribución territorial das cooperativas galegas. Medio urbano e rural (2018)

Fonte: Elaboración propia a partir dos datos do Rexistro Galego de Cooperativas

Unha análise máis polo miúdo da localización destas cooperativas amosa que unha importante proporción delas sitúase nas grandes urbes (**gráfico 3.8**). En concreto, o 35,08 % das cooperativas activas, en 2018, atópanse nos concellos vinculados ás grandes áreas

urbanas. A meirande concentración dáse na provincia pontevedresa, coma consecuencia do importante número próximo á cidade de Vigo. O concello olívico achega 142 cooperativas, o 35,67 % do total da provincia e case un 10,7 % do total de cooperativas activas en Galicia en 2018. A continuación atópase a provincia coruñesa, onde se localizan tres das grandes urbes da comunidade galega, cun 35,63 % das cooperativas da provincia. No outro extremo, en Lugo o 73,6 % das cooperativas da provincia de Lugo son rurais.

A **táboa 3.4** permite ampliar esta información, incluíndo as cooperativas situadas nos concellos das comarcas das grandes urbes provinciais. Neste caso, como se comproba na táboa, Vigo é a comarca que contribúe en conxunto con máis cooperativas, cun 14,57 % do total da provincia de Pontevedra. Tendo en conta o anteriormente dito en relación coas cooperativas localizadas no concello vigués, esta cidade sitúase como motor do cooperativismo na provincia de Pontevedra, achegando -en conxunto coa comarca circundante- máis do 50% das cooperativas pontevedresas e o 15 % do total de cooperativas de Galicia.

Táboa 3.4. Distribución territorial das cooperativas por áreas urbanas e rurais (2010-18)

	COOPERATIVAS		COMARCAS		2010		2018	
	Total	% provincia	TOTAL	% provincia	Total	% Total coops	Total	% Total coops
A Coruña	67	16,70	29	5,71	71	6,46	96	7,20
Ferrol	28	13,19	48	9,45	72	6,55	76	5,70
Santiago de Compostela	86	5,51	35	6,89	87	7,92	121	9,07
Lugo	61	26,40	25	10,82	55	5,00	86	6,45
Ourense	68	34,51	26	13,20	71	6,46	94	7,05
Pontevedra	16	4,01	10	2,51	22	2,00	26	1,95
Vigo	142	35,67	58	14,57	152	13,83	200	14,99
TOTAL URBANAS	468		231		530	48,23	699	52,40
TOTAL RURAIS	-		-		569	51,77	635	47,60

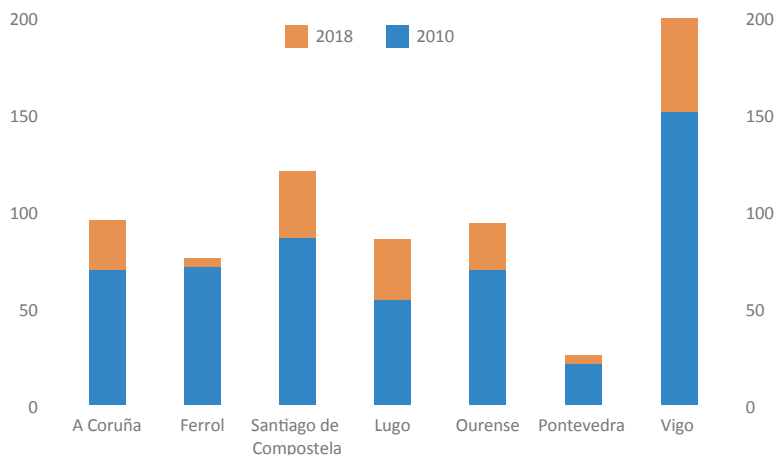
Fonte: Elaboración propia a partir dos datos do Rexistro Galego de Cooperativas

A **táboa 3.4** tamén permite analizar a evolución desta distribución territorial dende o ano 2010, utilizando para isto os datos do Informe de Síntese das Cooperativas de Galicia (2013). As cooperativas urbanas gañan presenza relativa no que levamos de década, pasando a representar o 48,23 % do total de cooperativas activas en 2010 a un 52,40 % no recente 2018. A dita concentración concorda coa tendencia xeral da poboación á concentración en áreas urbanas e periféricas en detrimento do rural. Porén, e precisamente en relación coa dita tendencia, cabe sinalar que a actividade económica das cooperativas presenta unha presenza nas áreas rurais moi superior á participación relativa da súa poboación. Sen embargo, tamén cabe sinalar que o maior incremento no número de cooperativas rexistradas entrambos períodos temporais débese á creación de novas cooperativas en áreas metropolitanas, onde están localizadas preto dun 72 % do total dos novos rexistros.

Atendendo á táboa anterior, o **gráfico 3.9** permite comprobar que o maior incremento prodúcese na área de influencia de Vigo, seguido de Santiago de Compostela e comarca. A comarca da Coruña, aínda que tamén ve como incrementado o número de sociedades

cooperativas, mantense lonxe da importancia que lle correspondería en proporción a súa poboación e dimensión territorial. Por outra banda, as comarcas de Pontevedra e Ourense permanecen relativamente estancadas no que levamos de década.

Gráfico 3.9. Distribución territorial das cooperativas galegas. Grandes urbes e comarcas (2010-2018)

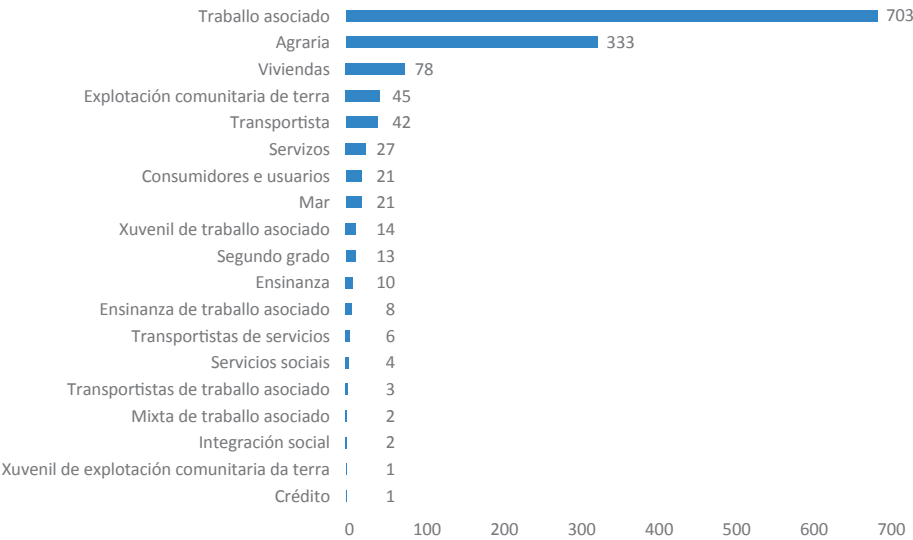
Fonte: Elaboración propia a partir dos datos do Rexistro Galego de Cooperativas

3.4. Distribución das cooperativas activas en Galicia por clase de cooperativa

A análise da distribución de cooperativas activas por clase de cooperativas (**gráfico 3.10**) permite constatar a importancia relativa das cooperativas de traballo asociado no tecido cooperativista galego. Máis da metade das cooperativas galegas activas en 2018 responden a dita fórmula. En concreto, se sumamos a totalidade de cooperativas que asocian traballo (isto é, incluíndo as xuvenís, ensinanza, transportistas e mixtas de traballo asociado) contribúen con preto do 55 % do total de cooperativas galegas neste ano.

A continuación atópanse as cooperativas agrarias e, de feito, case oito de cada dez cooperativas activas en 2018 en Galicia son cooperativas constituídas baixo unha destas dúas fórmulas. Seguidamente, e xa a maior distancia, aparecen as cooperativas de vivendas (5,85 % do total). Cabe sinalar a escasa relevancia que teñen as cooperativas de explotación comunitaria da terra (3,37 % do total) baixo a consideración da importancia da reestruturación territorial para a explotación eficiente do territorio. De igual forma, o número de cooperativas do mar (21, un 1,57 % do total) non resposta á importancia do sector para o PIB da comunidade galega. Porén, outro dato de interese é a escasa presenza de cooperativas de segundo grado (menos dun 1 % do total), que denota un débil progreso en materia de integración e reforzo do tamaño das cooperativas galegas.

Gráfico 3.10. Distribución das cooperativas activas galegas por tipo de cooperativa (2018)

Fonte: Elaboración propia a partir dos datos do Rexistro Galego de Cooperativas

Os datos da evolución recente na creación de cooperativas (**táboa 3.5**) constatan esta tendencia á creación de cooperativas de traballo asociado, moi superiores ao resto de modalidades: case 7 de cada dez novas cooperativas inscritas nos últimos dez anos corresponden á dita modalidade. A continuación figuran as cooperativas agrarias e de vivenda, cun 11 % das novas cooperativas rexistradas respectivamente. Xa a maior distancia, as cooperativas de transportistas achegan un 3 % dos novos rexistros nesta década.

Táboa 3.5. Cooperativas creadas por tipo de cooperativa (2008-18)

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Crédito											
Integración social	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
Traballo asociado	13	18	20	28	42	45	58	54	39	31	62
Consumidores e Usuarios	1	2	1	0	0	4	2	1	0	1	
Vivendas	17	4	12	9	5	0	1	3	5	3	5
Agrarias	8	9	5	10	6	9	6	4	3	5	2
Explotación comun. da terra	1	2	0	0	1	1	1	1	2	0	
Servizos	2	1	1	0	0	0	0	1	0	0	
Mar	2	2	1	0	1	1	0	0	0	0	
Transportistas	1	5	1	0	2	1	0	2	1	1	2
Transportistas-T. A	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	
Seguros	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
Sanitarias	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
Servizos Sociais-T. A	1	0	1	0	1	0	1	0	0	0	
Ensino	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
Ensino-T. A	2	0	0	0	0	1	0	0	0	0	1
Educacionais	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
Segundo Grao	1	0	0	1	0	1	0	1	1	0	
TOTAIS	49	43	42	48	58	64	69	67	51	41	72

Fonte: Elaboración propia a partir dos datos do Rexistro Galego de Cooperativas

A análise dos datos incluídos no Informe de Síntese (2013) ofrece un marco de interese para o estudo da evolución na creación de cooperativas (**táboa 3.6**). Como se pode observar, para poder proceder á comparación é preciso reunir diversos tipos de cooperativas -segundo se indica na táboa-, de cara a obter datos comparables. Feita esta prevención, a evolución confirma algunha das tendencias antes apuntadas, en concreto:

- Confírmase a tendencia á creación de cooperativas de traballo asociado, moi superior no segundo período de análise. No que levamos de década créanse 143 cooperativas deste tipo máis que as creadas na década 2000-2009, un incremento de preto dun 60 %. Como consecuencia, se as cooperativas de traballo asociado contribuían con pouco máis dun 42 % das novas cooperativas na primeira década no milenio, máis recentemente dita participación aumenta ata preto dun 74 %.
- Diminúe notablemente a creación de cooperativas agrarias, pese a manter o segundo lugar en relevancia na achega de novas cooperativas. A participación relativa destas cooperativas nas de nova creación divídese por tres (dun 27,15 % a un 9,63 %).
- Pese a reducirse case á metade, segue sendo importante o peso relativo das cooperativas de vivenda. Ao fío deste dato, pese a detectarse certa recuperación nos anos máis recentes (a partires de 2014), aínda non se acadan os valores rexistrados nos anos anteriores á crise económica.
- As cooperativas máis vinculadas con necesidades estratéxicas do tecido económico de Galicia -explotación común da terra ou cooperativas do mar- seguen a ter unha presenza moito menor no tecido cooperativo. Porén, ambas tipoloxías ven reducida a súa participación no segundo período de análise.
- Finalmente, tamén segue sendo menor a participación relativa dos procesos de consolidación (cooperativas de segundo grao), pese a rexistrarse unha nova cooperativa máis que na década precedente.

Táboa 3.6. Participación relativa do tipo de cooperativas creadas por tipo de cooperativa (2000-2018)

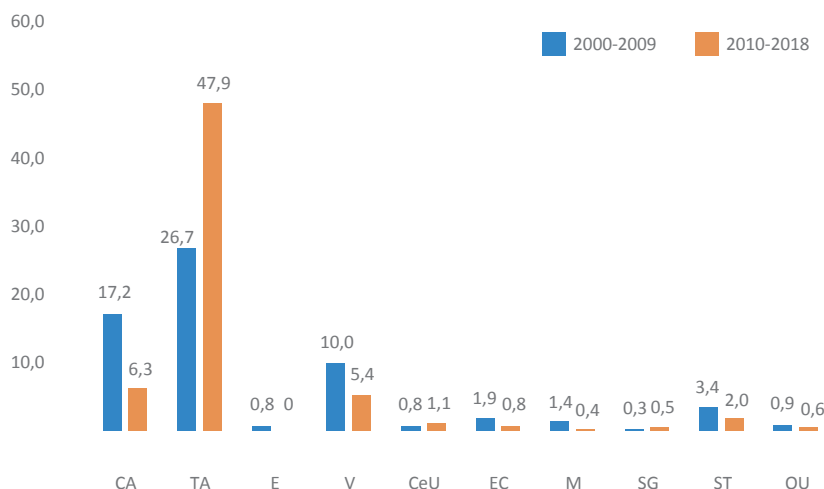
	2000-2009	%	2010-2018	%
Agrarias	155	27,15	50	9,63
De traballo asociado	240	42,03	383	73,80
Ensino	7	1,23		
Vivenda	90	15,76	43	8,29
Consumidores e usuarios	7	1,23	9	1,73
Explotación comunitaria da terra	17	2,98	6	1,16
Mar	13	2,28	3	0,58
Segundo grao	3	0,53	4	0,77
Servizos e transportes	31	5,43	16	3,08
Outras	8	1,40	5	0,96

Fonte: Elaboración propia a partir dos datos do Rexistro Galego de Cooperativas e o Informe de Síntesis das cooperativas (2013)

Nota: As cooperativas de traballo asociado inclúen as de transportes e exclúen as de ensino de traballo asociado). En outras se inclúen a Caixa Rural, Servizos Sociais e Integración Social de Traballo, ensino (de traballo social), educativas e de crédito, seguros e sanitarias a partir de 2010.

O **gráfico 3.11** completa a información anterior, ofrecendo os datos da media de creación de cooperativas por cada un dos tipos de análise nos dous períodos sinalados. Como se pode comprobar, os datos máis notables responden ás tendencias anticipadas. Duplícase a creación media anual de cooperativas de traballo asociado, e redúcese á metade a media de creación anual de cooperativas agrarias e de vivenda.

Gráfico 3.11. Distribución das cooperativas activas galegas por tipo de cooperativa (media anual, 2000-2018)

Fonte: Elaboración propia a partir dos datos do Rexistro Galego de Cooperativas e o Informe de Síntese das cooperativas (2013)

NOTA : CA: Agrarias; TA: Traballo asociado (incluídas as cooperativas de transportes e excluídas as cooperativas de ensino de traballo asociado); E: Ensinio; V: Vivenda; CEU: Consumidores e usuarios; EC: Explotación comunitaria da terra; M: Mar; SG: Segundo grao; ST: Servizos e transportes; OU: Outras (inclúe a Caixa Rural, Servizos Sociais e Integración Social de Traballo, ensino -de traballo social-, educativas, e de crédito, seguros e sanitarias a partir de 2010)

3.5. Distribución das cooperativas activas en Galicia por número de persoas socias (2018)

Segundo os datos do Rexistro Galego de Cooperativas, os datos actualizados a 31 de decembro de 2018 recollen unha cifra de 33.144 socios e socias fundadoras. Tendo en conta o número de cooperativas activas, obtense un número medio de socios fundadores próximo a 25 persoas. Sen embargo, debe facerse constar que se non se considera o dato atípico das

cooperativas de crédito, que distorsiona a media polo importante número de persoas socias os que inclúe (máis de 10.000), o número medio de persoas socias redúcese notablemente, ate as 17 persoas.

Tal e como se pode constar na **táboa 3.7**, o tamaño medio oscila moito en función do tipo de cooperativas. Por enriba do valor medio, as cooperativas de segundo grao e as mixtas de traballo asociado, con máis de 78 socios e socias fundadoras, achegan o maior número de persoas socias de media. As cooperativas de consumidores e usuarios seguen na clasificación, con algo máis de 46 fundadores por temo medio, seguidas das cooperativas de servizos (38), vivenda (35) e as agrarias (34,4). No outro extremo, as cooperativas de transportistas e as xuvenís de explotación da terra teñen menos de 3 persoas fundadoras, en media.

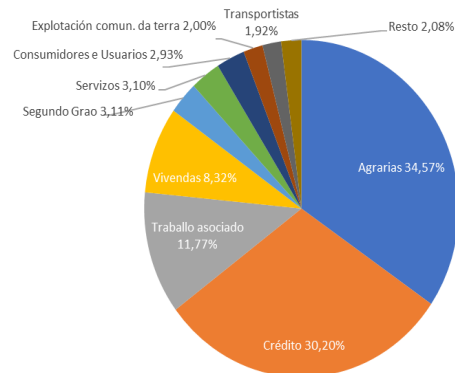
Táboa 3.7. Número de socios fundadores por tipo de cooperativa (2018)

	Número de persoas socias fundadoras	Media
Mar	255	12,14
Agrarias	11.458	34,41
Consumidores e Usuarios	972	46,29
Crédito	10.009	10.009,00
Ensino	86	8,60
Ensino-T A	62	7,75
Explotación comun. da terra	663	14,73
Integración social	22	11,00
Total Mixta de traballo asociado	157	78,50
Segundo Grao	1.030	79,23
Servizos	1.028	38,07
Servizos Sociais-T A	19	4,75
Traballo asociado	3.902	5,55
Transportistas	635	15,12
Transportistas de servizos	15	2,50
Transportistas-T. A	17	5,67
Vivendas	2.759	35,37
Xuvenil de Explotación da terra	3	3,00
Xuvenil TA	52	3,71
TOTAL	33.144	24,85

Fonte: Elaboración propia a partir dos datos do Rexistro Galego de Cooperativas

O **gráfico 3.12**, pola súa banda, amosa que o maior número de socios e socias fundadores de cooperativas atópase nas cooperativas agrarias, seguidas das de traballo asociado. Entre estas dúas tipoloxías achéganse preto do 65 % dos socios fundadores de cooperativas en Galicia, activas en 2018.

Gráfico 3.12. Participación de persoas socias das cooperativas activas galegas por tipo de cooperativa (2018)

Fonte: elaboración propia a partir dos datos do Rexistro Galego de Cooperativas

Os datos do Rexistro Galego de cooperativas non inclúen en todos os casos a desagregación por sexo dos socios fundadores. Tendo en conta a dita limitación, a análise das 529 cooperativas activas das que se dispoñen datos desagregados amosan que, de media, as mulleres constitúen preto do 37 % das persoas socias fundadoras das cooperativas (**táboa 3.8**). Neste contexto, destaca o número de socias nas cooperativas de servizos sociais e ensinanza, aínda que deben ser ponderados co limitado número de cooperativas das que hai datos dispoñibles. Nas cooperativas con maior número de socios fundadores (agrarias e de traballo asociado) as mulleres contribúen cun 36,7 % e cun 35,5 % respectivamente.

Táboa 3.8. Número de socios fundadores por tipo de cooperativa. Desagregación por sexo (2018)

CLASE	Nº cooperativas	Total Socios	Homes	Mulleres	
				N	%
Mar	7	142	116	18	12,68
Agraria	105	4.339	2.257	1.722	39,69
Consumidores e usuarios	10	444	238	204	45,95
Ensinanza	2	23	7	16	69,57
Ensinanza de traballo asociado	1	3	3	0	0,00
Explotación comunitaria da terra	17	201	125	75	37,31
Mixta de traballo asociado	1	150	113	35	23,33
Servizos	3	24	10	1	4,17
Servizos sociais	1	4	1	3	75,00
Traballo asociado	303	1.148	736	407	35,45
Transportistas	15	187	141	13	6,95
Transportistas de servizos	4	15	12	0	0,00
Transportistas de traballo asociado	1	3	2	1	33,33
Vivendas	46	943	612	331	35,10
Xuvenil de explotación comunitaria da terra	1	3	3	0	0,00
Xuvenil de traballo asociado	12	46	33	13	28,26
Total	529	7.675	4.409	2.839	36,99

Fonte: Elaboración propia a partir dos datos do Rexistro Galego de Cooperativas

Para finalizar este apartado, a **táboa 3.9** proporciona o número de socios fundadores das cooperativas activas en Galicia en 2018, clasificadas por grupos de tamaño. Constátase o tamaño relativamente pequeno das cooperativas: o 30 % ten entre 0 e 3 socios fundadores, e algo máis do 68 % do total de cooperativas ten menos de 10 persoas socias fundadoras. En función do tipo de cooperativa, as agrarias e de traballo asociado -que foron sinaladas con anterioridade como as de maior presenza no tecido cooperativo- responden a dito tamaño relativamente pequeno, en particular as de traballo asociado, onde o 46,66 % teñen entre 0 e 3 socios fundadores. Ademais, cabe sinalar que das 35 cooperativas que contan con 2 socios fundadores⁶, 30 son de traballo asociado, o que reforza a dita tendencia ao pequeno tamaño desta tipoloxía de cooperativa.

No que se refire ás cooperativas agrarias, o grupo máis numeroso (126 cooperativas, case un 38 %) conta con entre 4 e 9 socios fundadores. Este é, tamén, o número de socios fundadores máis frecuente na meirande parte das cooperativas, con excepción das de consumidores e usuarios (entre 10 e 15 socios fundadores) e a xa comentada excepción da cooperativa de crédito.

Táboa 3.9. Número de socios fundadores por tipo de cooperativa e tamaño (2018)

	CA	TA	E	V	CeU	EC	Mar	SG	ST	OU	TOTAL
Entre 0 e 3	14	349	2	7	0	0	2	2	4	13	393
De 4 a 9	126	294	9	23	2	28	11	6	12	8	519
De 10 a 15	72	58	7	11	5	5	4	0	7	0	169
De 16 a 20	32	18	0	4	0	2	2	2	2	1	63
De 21 a 25	14	13	0	4	4	3	0	0	3	0	41
De 26 a 49	30	13	0	11	4	5	1	1	3	0	68
De 50 a 75	11	2	0	8	1	1	0	0	1	0	24
De 76 a 100	7	1	0	2	2	0	1	1	0	0	14
De 100 a 149	13	0	0	4	2	1	0	0	0	0	20
Máis de 150	14	0	0	4	1	0	0	1	1	2	23

Fonte: Elaboración propia a partir dos datos do Rexistro Galego de Cooperativas

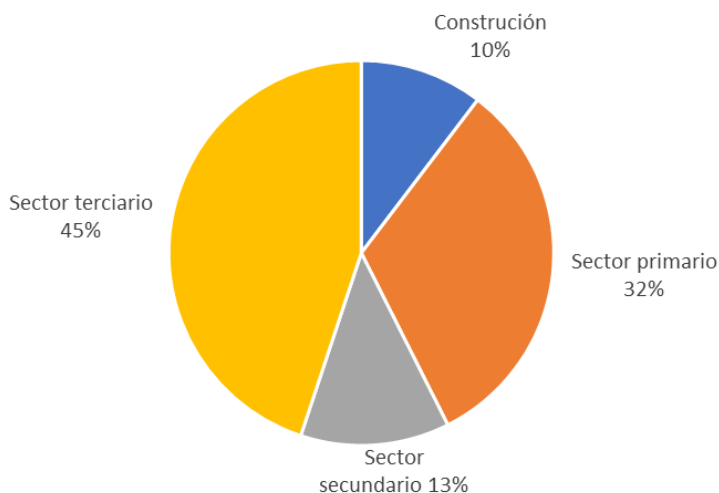
NOTA : CA: Agrarias; TA: Traballo asociado (incluídas as cooperativas de transportes e excluídas as cooperativas de ensino de traballo asociado); E: Ensino; V: Vivenda; CeU: Consumidores e usuarios; EC: Explotación comunitaria da terra; M: Mar; SG: Segundo grao; ST: Servizos e transportes; OU: Outras (inclúe a Caixa Rural, Servizos Sociais e Integración Social de Traballo, ensino -de traballo social-, educativas, e de crédito, seguros e sanitarias a partir de 2010)

⁶ O número de persoas socias foi modificado pola Lei 14/2011, do 16 de decembro, pola que se modifica a Lei 5/1998, do 18 de decembro, de cooperativas de Galicia (DOG núm. 2, do 3 de xaneiro de 2012) e pola Lei 5/2017, do 19 de outubro, de fomento da implantación de iniciativas empresariais en Galicia (DOG núm 203, do 25 de outubro). Na actualidade, o dito número mínimo é de dúas persoas (dúas persoas xurídicas para o caso de cooperativas de segundo grao). O obxectivo de esta modificación era facilitar a creación de sociedades cooperativas. Os primeiros datos apuntan a que as cooperativas de traballo asociado son as primeiras beneficiarias desta modificación.

3.6. Distribución das cooperativas activas en Galicia por actividade económica (2018)

O **gráfico 3.13** recolle a participación relativa das sociedades cooperativas en función do seu sector de actividade. A meirande parte destas sociedades opera no sector servizos, en concordancia co seu peso relativo na economía galega. Porén, cabe destacar que a importancia relativa das cooperativas de cada sector no conxunto total de cooperativas difire da estrutura económica xeral da comunidade galega.

Gráfico 3.13. Cooperativas por sector de actividade (2018)

Fonte: Elaboración propia a partir dos datos do Rexistro Galego de Cooperativas

A **táboa 3.10** permite contextualizar a dita distribución, incluíndo diferentes indicadores de actividade económica distribuídos por sectores económicos. Así, pódese comprobar que a achega global das sociedades cooperativas do sector primario –agricultura e pesca– (32,23 %) é moi superior á importancia relativa do sector no conxunto da economía galega, onde significa o 4,78 % do PIB galego, o 6,25 % da poboación ocupada e aglutina o 16,53 % do total de empresas galegas. Pola súa banda, o número de cooperativas da construción é tamén superior ao que lle correspondería en función do resto de parámetros de presenza na actividade económica, aínda que cunha diferenza menor que a atopada no sector primario. Así e todo, tanto no sector industrial como no de servizos, a presenza de sociedades cooperativas é inferior que a que teñen no conxunto da economía galega.

Táboa 3.10. Distribución de cooperativas por sector (2018)

	% Cooperativas	% PIB ⁽¹⁾	% Poboación Ocupada ⁽²⁾	% Total de empresas ⁽³⁾
Sector Primario	32,23	4,79	6,25	16,53
Sector Secundario	12,519	17,080	15,596	6,011
Construción	10,34	6,69	6,16	12,87
Servizos	44,903	62,290	71,997	64,589

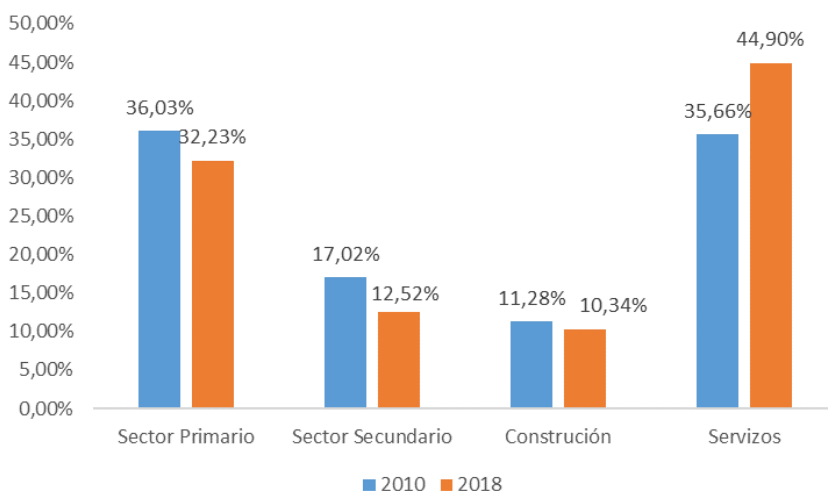
⁽¹⁾ Fonte: INE, Contabilidade Nacional, 4T 2018

⁽²⁾ Fonte INE: EPA, 4T 2018

⁽²⁾ Fonte INE: DIRCE, 4T 2018

A comparación da distribución das cooperativas por sector económico en 2010 e a actualidade (**gráfico 3.14**) revela que, no que levamos de década, as cooperativas de servizos van gañando importancia relativa en detrimento da presenza de cooperativas noutros sectores de actividade. A perda relativa de maior importancia obsérvase no sector secundario, mentres o de construción presenta a situación de maior estabilidade.

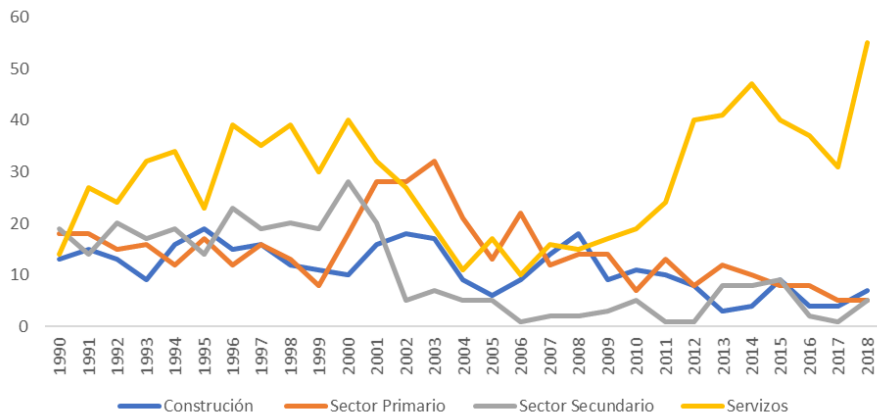
Gráfico 3.14. Cooperativas por sector de actividade. Evolución (2010-2018)

Fonte: Elaboración propia a partir dos datos do Rexistro Galego de Cooperativas e o Informe de Síntese das cooperativas (2013)

Os datos do **gráfico 3.15**, que reflicten as tendencias na creación de cooperativas por sector de actividade dende o ano 1990, confirman o sostido incremento de presenza das economías de servizos, con moita claridade dende o ano 2007.

Gráfico 3.15. Creación de cooperativas por sector de actividade. Evolución (1990-2018)

Fonte: Elaboración propia a partir dos datos do Rexistro Galego de Cooperativas e o Informe de Síntese das cooperativas (2013)

Táboa 3.11. Distribución de cooperativas por actividade económica principal (2018)

Actividade económica	N
A - AGRICULTURA, GANADERÍA, SILVICULTURA E PESCA	426
B - INDUSTRIAS EXTRACTIVAS	4
C - INDUSTRIA MANUFACTUREIRA	164
D - SUMINISTRO DE ENERXÍA ELÉCTRICA, GAS, VAPOR E AIRE ACONDICIONADO	1
E - SUMINISTRO DE AUGA, ACTIVIDADES DE SANEAMENTO, XESTIÓN DE RESIDUOS E DESCONTAMINACIÓN	2
F - CONSTRUCCIÓN	138
G - COMERCIO AO POR MAIOR E AO POR MENOR; REPARACIÓN DE VEHÍCULOS DE MOTOR E MOTOCICLETAS	148
H - TRANSPORTE E ALMACENAMENTO	66
I - HOSTELERÍA	37
J - INFORMACIÓN E COMUNICACIÓNS	26
K - ACTIVIDADES FINANCIERAS E DE SEGUROS	2
L - ACTIVIDADES INMOBILIARIAS	6
M - ACTIVIDADES PROFESIONAIS, CIENTÍFICAS E TÉCNICAS	84
N - ACTIVIDADES ADMINISTRATIVAS E SERVIZOS AUXILIARES	30
P - EDUCACIÓN	90
Q - ACTIVIDADES SANITARIAS E DE SERVIZOS SOCIAIS	38
R - ACTIVIDADES ARTÍSTICAS, RECREATIVAS E DE ENTRETENIMIENTO	38
S - OUTROS SERVIZOS	30
T - ACTIVIDADES DOS FOGARES COMA EMPLEADORES DE PERSOAL DOMÉSTICO; ACTIVIDADES DOS FOGARES COMA PRODUCTORES DE BENS E SERVIZOS PARA USO PROPIO	2

Fonte: Elaboración propia a partir dos datos do Rexistro Galego de Cooperativas

A desagregación das cooperativas por actividade económica principal (táboa 3.11) permite observar unha alta concentración de cooperativas destinadas a actividades agrícolas, gandeiras, de silvicultura e pesca. Case o 32 % das cooperativas activas en 2018 enmárcanse nas devanditas actividades, cunha presenza destacada das cooperativas que combinan a produción agrícola coa gandeira (161 sociedades, un 12 % do total). A

continuación, pero xa a distancia considerable, figuran as cooperativas que se dedícanse á industria manufactureira (12,3 % do total), seguidas das que rexistran actividade comercial (11,09 %). Se lle engadimos as cooperativas que rexistran como actividade principal a construción (138, un 10,34 %) atopamos que máis da metade das cooperativas galegas con actividade en 2018 concéntranse nas ditas actividades.

A **táboa 3.12** permite afondar nesta información, aumentando o nivel de desagregación da actividade económica principal para aquelas actividades que agrupan máis de dez cooperativas activas en 2018. Esta información permite constatar o pulo do sector primario, con presenza en 8 das actividades principais e un total de 342 cooperativas (48,5 % das implicadas nesta clasificación). Tal e como se comentou previamente, entre as actividades do sector primario destacan as cooperativas de agroalimentarias, seguidas das que realizan actividades de apoio á agricultura e gandería. No eido da silvicultura, destacan as cooperativas implicadas en cultivos non perennes.

Táboa 3.12. Cooperativas por actividade económica (2018)

Actividade Económica	N
0150 - Producción agrícola combinada coa produción gandeira	161
1419 - Confección doutras pezas de vestir e accesorios	41
0161 - Actividades de apoio á agricultura	37
4121 - Construción de edificios residenciais	37
011 - Cultivos non perennes	36
494 - Transporte de mercadorías por estrada e servizos de mudanza	35
016 - Actividades de apoio á agricultura, á gandería e de preparación posterior á colleita	33
0141 - Explotación de gando bovino para a produción de leite	29
4520 - Mantemento e reparación de vehículos de motor	27
85 - Educación	24
4122 - Construción de edificios non residenciais	22
01 - Agricultura, gandería, caza e servizos relacionados con estas	21
6920 - Actividades de contabilidade, contabilidade de libros, auditoría e asesoría fiscal	16
8553 - Actividades das escolas de condución e pilotaxe	16
4110 - Promoción inmobiliaria	15
4941 - Transporte de mercadorías por estrada	15
8559 - Outra educación n.c.o.p.	15
8811 - Actividades de servizos sociais sen aloxamento para persoas maiores	15
412 - Construción de edificios	14
9329 - Outras actividades recreativas e de entretemento	14
0162 - Actividades de apoio á gandería	13
5630 - Establecementos de bebidas	13
9602 - Peiteado e outros tratamentos de beleza	13
03 - Pesca e acuicultura	12
1413 - Confección doutras pezas de vestir exteriores	11
41 - Construción de edificios	10
5610 - Restaurantes e postos de comidas	10

Fonte: Elaboración propia a partir dos datos do Rexistro Galego de Cooperativas

No relacionado co sector manufactureiro, destacan as cooperativas do sector téxtil. Estas sociedades, aínda que achegan unicamente o 4% do total de cooperativa activas, constitúen case o 32 % do total de cooperativas do sector industrial.

No eido da construción, destacan as sociedades dedicadas á construción de edificios residenciais (37 cooperativas, un 27 % das incluídas nesta actividade principal), mentres que as cooperativas de transporte e as do eido educativo son as máis destacadas entre os servizos.

3.7. Conclusións

- A 31 de decembro de 2018 hai 1.334 cooperativas activas en Galicia. O ritmo de creación de novas cooperativas presenta un incremento notable no recente 2018, despois de tres anos de caída continuada.
- As cooperativas galegas contribúen cun 4,7 % do total de cooperativas inscritas na seguridade social en España, unha cantidade inferior á que lle correspondería en proporción á súa participación no PIB, na poboación estatal e no conxunto de empresas do Estado.
- As experiencias cooperativas presentan unha idade media alta: máis do 60 % das sociedades cooperativas activas en 2018 teñen unha antigüidade superior aos dez anos, o que suxire capacidade de resistencia e indica certa viabilidade das sociedades.
- A distribución territorial das cooperativas reproduce as dinámicas recentes de polarización da comunidade galega. Así, case sete de cada dez cooperativas activas localízanse nas provincias atlánticas e un incremento da importancia das cooperativas urbanas en detrimento das localizadas en áreas rurais. Neste contexto, Vigo e a súa comarca se revelan como un importante motor do cooperativismo, ante o aumento recente da súa participación relativo no tecido cooperativo.
- Se destaca, ademais, que máis do 80% dos concellos galegos teñen a lo menos unha sociedade cooperativa, o que indica a potencialidade desta figura societaria para a súa contribución a redistribución do equilibrio territorial da actividade económica.
- Máis do 75 % das cooperativas galegas activas en 2018 concéntranse en dúas clases: as de traballo asociado e as cooperativas agrarias. A dinámica recente apunta á mellora da presenza das primeiras, cuxa participación relativa aumenta de xeito notable no que levamos de década.
- Detéctase que existe unha ampla marxe de mellora na constitución e consolidación de cooperativas vinculadas a sectores estratéxicos da economía galega, como as cooperativas do mar e de explotación en común da terra. Igualmente, Detéctase unha baixa incidencia dos procesos de consolidación de cooperativas, en concreto, a creación de cooperativas de segundo grao.
- No que se refire a o número de persoas socias, destaca o volume de socios fundadores nas cooperativas agrarias. A análise dos datos nas cooperativas que presentan

desagregación por sexo do número de socios revela que a presenza feminina acadou o 37 %, destacando o número de socias nas cooperativas de consumidores e usuarios (próxima ao 46 %).

- Case a metade das cooperativas activas sitúanse no sector servizos, pero cabe destacar que as que teñen actividades vencelladas a o sector primario teñen unha importancia relativa moi superior á que lle correspondería en función dos parámetros indicativos da representación do sector na actividade económica da comunidade autónoma galega.
- Finalmente, destaca a concentración de actividade das cooperativas en torno a tres actividades: a agricultura e a gandería, a industria manufactureira -fundamentalmente téxtil- e comercio ao por maior.

4. AS SOCIEDADES LABORAIS

4.1. Concepto

Segundo recolle o Ministerio de Traballo, Migracións e Seguridade Social, as Sociedades Laborais poden ser Sociedades Anónimas ou de Responsabilidade Limitada, que se caracterizan polos seguintes requisitos:

- 1 “Polo menos a maioría do capital social é propiedade de traballadores que prestan nelas servizos retribuídos de forma persoal e directa, en virtude dunha relación laboral por tempo indefinido.
- 2 Ningún dos socios é titular de accións ou participacións sociais que representan máis da terceira parte do capital social, salvo que:
 - A sociedade laboral constitúase inicialmente por dous socios traballadores con contrato por tempo indefinido, na que tanto o capital social como os dereitos de voto estarán distribuídos ao cincuenta por cento, coa obrigación de que no prazo máximo de 36 meses axústense aos límites legais establecidos.
 - Se trate de socios que sexan entidades públicas, de participación maioritariamente pública, entidades non lucrativas ou da economía social, nese caso a participación poderá superar devandito límite, sen alcanzar o 50% do capital social.
- 3 O número de horas/ano traballadas polos traballadores contratados por tempo indefinido, que non sexan socios, non é superior ao 49% do cómputo global de horas-ano traballadas na sociedade laboral polo conxunto dos socios traballadores. Non computará para o cálculo deste límite o traballo realizado polos traballadores con discapacidade de calquera clase en grao igual ou superior ao 33%.”

Así, forman parte dunha Sociedade Laboral:

- Os socios traballadores, que prestan os seus servizos retribuídos de forma directa e persoal, son propietarios de participacións sociais, que no seu conxunto, suporán algo mais do 50% do capital social (que poden ser accións nominativas ou participacións sociais, neste caso nomeadas “clase laboral”). A súa relación laboralé por tempo indefinido.
- Os socios non traballadores que poden ser persoas físicas ou xurídicas propietarios de accións ou participacións sociais e sen relación laboral coa sociedade (as accións ou participacións destes socios noméanse “clase general”).

Para a constitución dunha Sociedade Anónima Laboral o capital mínimo é de 60.000 euros, cunha subscrición (e desembolso) de, polo menos, o 25% de cada acción. Nas limitadas o capital mínimo é de 3.000 pero debe estar totalmente subscrito e desembolsado.

A Sociedade Laboral é unha fórmula de auto emprego recoñecido no artigo 129.2 da Constitución Española que, segundo recolle Monzón (2010, 355) xurde para dar saída a situacións de crises en sociedades preexistentes que, baixo esta fórmula, pode ser adquirida polos propios traballadores aínda que, despois da aprobación da primeira lei (15/1986 de Sociedades Anónimas Laborales), constátase que moitas das constituídas son de nova creación polo que non supoñen a reconversión de empresas en crises.

Tal e como se recolle en Chaves, Juliá e Monzón (2018), a evolución no tempo deste tipo de sociedades foi desigual e tiveron o seu maior auxe a partir da aprobación da Lei 4/1997 de 24 de Sociedades Laborais, que permitiu constituír, ademais das Sociedades Anónimas Laborais (SAL), as Sociedades de Responsabilidade Limitada Laboral (SLL) e con menor esixencia de capital social mínimo, acadando o máximo histórico, en España, na creación destas sociedades no ano 2002. A partir dese ano, e sobre todo, despois da crise económica do 2008, as SAL (ao igual que aconteceu nas outras sociedades mercantís) se produce un traslado de creación dende SAL a SLL. Pero, ademais do cambio de modalidade na fórmula societaria, tamén produciuse unha caída de creación absoluta destas sociedades laborais.

No ano 2015 aprobouse unha nova lei, a 44/2015 de 14 de outubro de Sociedades Laborales y Participadas, para adecuar a existente, aos cambios normativos producidos nestes anos, onde se recolle estas sociedades como entidades da economía social e que, polo tanto, actualiza e mellora a lexislación anterior.

Hai que sinalar que, a pesar da caída do número de Sociedades Laborais, estas seguen a ser a segunda familia máis importante dentro da ES en España.

4.2. Principais datos

Neste apartado, recóllense os principais datos relativos as Sociedades Laborais galegas para os anos 2016 e 2018, diferenciando entre as Sociedades Anónimas Laborais (SAL)

e as Sociedades de Responsabilidade Limitada Laborais (SLL) para Galicia (e as súas provincias), a Comunidade Valenciana e o total de España: número de sociedades (e a súa porcentaxe sobre o total) e o número de empregos (e a media do emprego). Así mesmo, analízanse a evolución das sociedades rexistradas anualmente (número de entidades e de socios iniciais), facendo una comparativa coa media española. Tamén se inclúe a evolución da creación neta de sociedades e a aportación das mesmas ao Valor Engadido Bruto da Comunidade Autónoma e de España.

No ano 2018 en Galicia había 473 sociedades laborais inscritas na Seguridade Social o que supón unha redución de 46 sociedades con relación ao ano 2016. A mesma evolución seguen as sociedades en España (que pasan de 9.787 no ano 2016 a 8.725 no 2018) e na Comunidade Valenciana (de 796 a 673). En calquera caso, a redución é menor en Galicia xa que supón unha taxa de variación media anual do -5%, fronte ao -6% que se produce en España e o -8% no caso valenciano. As SL galegas representan o 5,5% das Españolas fronte ao 7,7% que representan as valencianas, sendo ambas representacións menores que as que supoñen o conxunto de empresas en ambas comunidades, segundo datos do INE⁷, 6% no caso galego e 10,7% no caso valenciano.

En termos de emprego, no ano 2018, en Galicia 2.597 persoas traballan nunha sociedade laboral, o que supón unha media de 5,5 empregos/sociedade. Con relación ao ano 2016 pérdense 43 empregos, o que supón unha variación media anual do -1% (menor que a sufrida polas entidades). Galicia representa o 4,2% do emprego das sociedades laborais en España, polo que o seu peso é inferior o que supón os ocupados (segundo a EPA do 4º trimestre do ano), o 5,6%. A Comunidade Valenciana, pola súa banda, empregou a 356.480 persoas nestas sociedades, cunha variación anual do -6% con relación ao 2016, e representando o 10,7% deste emprego no total nacional, lixeiramente superior ao 10,5% que supoñen os ocupados segundo a EPA.

Por provincias, Pontevedra é a que posúe a maior porcentaxe de entidades e de traballadores (38,3% e 40,1%) o que supón 181 sociedades e 1.042 empregos, cunha media de empregos superior a media galega (5,8). Coruña é a segunda provincia en volume: 160 sociedades (o 33,8%) e 899 empregos (o 34,6%), tendo unha media de empregos de 5,6. Lugo, con 54 sociedades e 374 empregos, destaca por ter a maior media de empregos, 6,9, o que a sitúa preto da media nacional (7,1). No polo oposto, atopamos a Ourense que con 78 entidades e 282 empregos tería unha media de 3,6 empregos/sociedade, moi afastada da media galega.

Con relación ao ano 2016, Lugo é a provincia que máis entidades perde de forma relativa, ao presentar unha taxa de variación media anual do -10%, seguida de Ourense (-5%), mentres que A Coruña e Pontevedra presentan unha variación do -3%. En termos de emprego, os resultados son mellores, a variación media en todas as provincias, agás Pontevedra, é do -2% anual. En Pontevedra a variación é do -0,3% de media anual.

7 Explotación estatística do Directorio Central de Empresas- DIRCE.

Se analizamos a forma xurídica destas sociedades, vemos que a menor porcentaxe a presentan as SAL, sendo o 6,6% das entidades galegas no ano 2018, o 10,4% en España e o 9,4% na Comunidade Valenciana. En termos de emprego, presentan, en todos os casos, medias de traballadores/sociedade maiores que as SLL: 13,1 en Galicia fronte a 5; 15,4 en España, fronte a 6,2 e 13,3 no caso valenciano fronte a 6,8.

Por provincias A Coruña e Pontevedra son as que presentan un maior peso de SAL (8,2%) pero son as de Lugo e Ourense as que presentan unha maior media de empregos por sociedade, 22 e 21,5 (debido, fundamentalmente a que só está inscrita unha SAL en Lugo e dúas en Ourense).

Táboa 4.1. Sociedades Laborais inscritas na Seguridade Social, activas a 31 de decembro e número de empregos. Anos 2016 e 2018

Provincia/CC.AA.	S.A. Laborais				S.L. Laborais				Total		
	Sociedades	% sobre total	Empregos	Media empregos	Sociedades	% sobre total	Empregos	Media empregos	Sociedades	Empregos	Media empregos
AÑO 2016											
A Coruña	14	8.2	116	8.3	157	91.8	825	5.3	171	941	5.5
Lugo	1	1.5	22	22.0	66	98.5	335	5.1	67	357	5.3
Ourense	2	2.3	43	21.5	85	97.7	250	2.9	87	293	3.4
Pontevedra	16	8.2	238	14.9	178	91.8	811	4.6	194	1.049	5.4
GAUCIA	33	6.4	419	12.7	486	93.6	2.221	4.6	519	2.640	5.1
ESPAÑA	1.046	10.7	15.251	14.6	8.741	89.3	48.684	5.6	9.787	63.935	6.5
COM VALENCIANA	71	8.9	908	12.8	725	91.1	4.369	6.0	796	5.277	6.6
AÑO 2018											
A Coruña	12	7.5	106	8.8	148	92.5	793	5.4	160	899	5.6
Lugo	2	3.7	38	19.0	52	96.3	336	6.5	54	374	6.9
Ourense	2	2.6	34	17.0	76	97.4	248	3.3	78	282	3.6
Pontevedra	15	8.3	227	15.1	166	91.7	815	4.9	181	1.042	5.8
GAUCIA	31	6.6	405	13.1	442	93.4	2.192	5.0	473	2.597	5.5
ESPAÑA	908	10.4	13.982	15.4	7.817	89.6	48.193	6.2	8.725	62.175	7.1
COM VALENCIANA	63	9.4	838	13.3	610	90.6	4.137	6.8	673	4.975	7.4

Fonte: Elaboración propia a partir das Estatísticas de Economía Social do Ministerio de Trabajo, Migracións e Seguridade Social

http://www.mitramiss.gob.es/es/sec_trabajo/autonomos/economia-soc/EconomiaSocial/estadisticas/

A tendencia a constituír un menor número de sociedades anónimas ven determinado, entre outras razóns, pola menor esixencia de capital social nas limitadas que, ademais, res-ponden á realidade empresarial galega, e Española, cun maior volume de PEMES e, sobre todo, de micro empresas.

**Táboa 4.2. Sociedades Laborais inscritas na Seguridade Social, activas
a 31 de decembro e número de empregos. 2009-18**

Ano	Galicia			España			Comunidad Valenciana		
	Sociedades	Empregos	Media traballadores	Sociedades	Empregos	Media traballadores	Sociedades	Empregos	Media traballadores
2009	856	4.082	4,8	15.679	88.241	5,6	1.239	6.817	5,5
2010	791	4.085	5,2	14.574	81.772	5,6	1.140	6.238	5,5
2011	709	3.326	4,7	13.465	74.438	5,5	1.048	5.255	5,0
2012	669	3.113	4,7	12.294	67.445	5,5	986	5.069	5,1
2013	618	2.861	4,6	11.322	63.472	5,6	889	4.911	5,5
2014	582	2.651	4,6	10.828	63.536	5,9	868	5.218	6,0
2015	539	2.667	4,9	10.313	64.484	6,3	835	5.291	6,3
2016	519	2.640	5,1	9.787	63.935	6,5	796	5.277	6,6
2017	481	2.658	5,5	9.234	63.471	6,9	729	5.108	7,0
2018	473	2.597	5,5	8.725	62.175	7,1	673	4.975	7,4

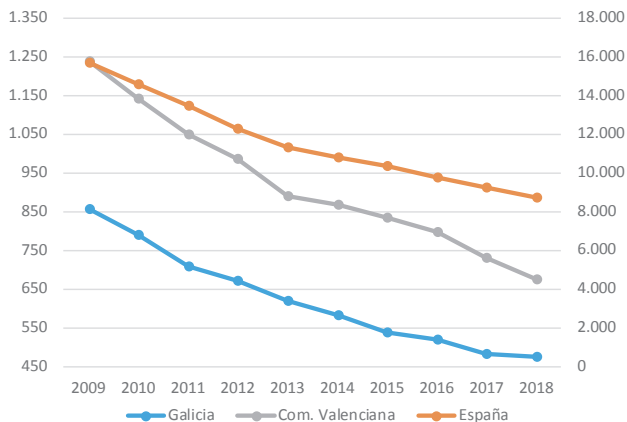
Fonte: Elaboración propia a partir das Estatísticas de Economía Social do Ministerio de Trabajo, Migracións e Seguridade Social

http://www.mitramiss.gob.es/es/sec_trabajo/autonomos/economia-soc/EconomiaSocial/estadisticas/

No gráfico 4.1 obsérvase a tendencia decrecente na creación deste tipo de sociedades tanto en Galicia como na Comunidade Valenciana ou en España.

En Galicia pásase das 856 sociedades existentes no ano 2009 as 476 do ano 2018, polo que hai 383 sociedades menos cunha taxa de variación media anual de -6,4% cifra moi similar a que presentan a Comunidade Valenciana (-6,3%) e a media estatal (-6,6%).

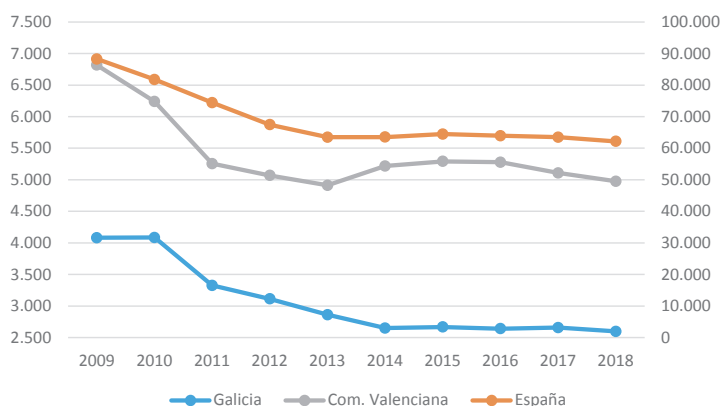
**Gráfico 4.1. Sociedades Laborais inscritas na Seguridade Social, activas en
Galicia, na Comunidade Valenciana e en España no período 2009-18**

Fonte: Elaboración propia a partir das Estatísticas de Economía Social do Ministerio de Trabajo, Migracións e Seguridade Social

[\(http://www.mitramiss.gob.es/es/sec_trabajo/autonomos/economia-soc/EconomiaSocial/estadisticas/\)](http://www.mitramiss.gob.es/es/sec_trabajo/autonomos/economia-soc/EconomiaSocial/estadisticas/)

Gráfico 4.2. Número de empregos nas Sociedades Laborais inscritas na Seguridade Social, activas en Galicia, na Comunidades Valenciana e en España no período 2009-18

Fonte: Elaboración propia a partir das Estatísticas de Economía Social do Ministerio de Trabajo, Migracións e Seguridade Social

(http://www.mitramiss.gob.es/es/sec_trabajo/autonomos/economia-soc/EconomiaSocial/estadisticas/)

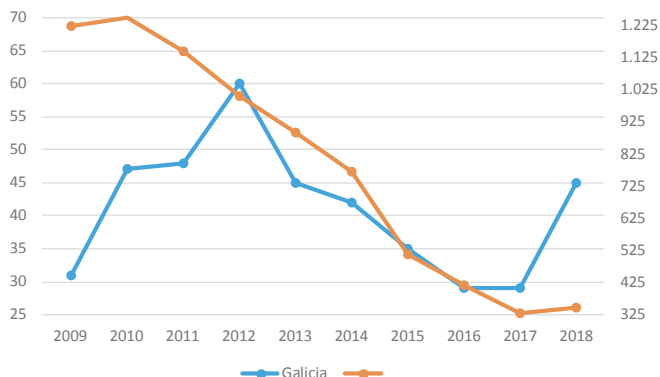
Con relación ao emprego, nestas sociedades, a tendencia é a mesma, salvo no ano 2015 que en España e na Comunidade Valenciana increméntase lixeiramente o número de persoas que traballan nas Sociedades Laborais (en Valencia tamén houbo un pequeno aumento no ano 2014), incluso nos anos nos que xa se superou a crise económica.

Así en Galicia no ano 2009 traballaban 4.082 persoas nas SAL e as SLL pasando a 2.597 no ano 2018 o que supón unha taxa media de variación anual de -4,9%. A menor redución do número de traballadores en comparación co número de sociedades fixo que a media de traballadores nestas sociedades aumentou dende os 4,8 no inicio do período aos 5,5 no final do mesmo.

O mesmo acontece en España, aínda que a redución foi menor que no caso galego: dende os 88.241 do ano 2009 aos 62.175 do 2018, o que supón unha taxa de variación anual media de -3,8%. O incremento da media de traballadores foi, tamén, maior pasando dos 5,6 do ano inicial aos 7,1 do ano 2018, o que supón 1,6 traballadores máis que a media galega. Na Comunidade Valenciana a redución de traballadores foi, incluso, menor que no caso español (-3,4% de media anual) e a media de traballadores por entidade é superior (7,4).

No seguintes gráficos recóllense a evolución do número de Sociedades Laborais rexistradas e o número de socios iniciais en Galicia e en España no período 2009-2018.

Gráfico 4.3. Sociedades Laborais rexistradas anualmente 2009-18: Galicia e España

Fonte: Elaboración propia a partir das Estatísticas de Economía Social do Ministerio de Trabajo, Migracións e Seguridade Social

<https://expinterweb.empleo.gob.es/series/>

Se analizamos o número de Sociedades Laborais rexistradas entre os anos 2009 e 2017 pódese observar que en España a tendencia era a mesma que cando analizábam os datos relativos as sociedades inscritas (o mesmo acontece na Comunidade Valenciana ata o ano 2016, último analizado no libro Branco desta comunidade; Chaves, Juliá e Monzón, 2018). Sen embargo, no ano 2018 apréciase un cambio na tendencia dos últimos anos, ao incrementarse case no 5% o número de sociedades rexistradas.

En Galicia apréciase un incremento no rexistro destas sociedades entre os anos 2009 e o 2012, caendo posteriormente ata o ano 2017 e, no ano 2018, volve a aumentar o rexistro de Sociedades Laborais de forma moito máis importante que en España (máis do 50% ao pasar das 29 rexistradas no 2017 as 45 no ano 2018, sendo este crecemento moito máis elevado que no caso español).

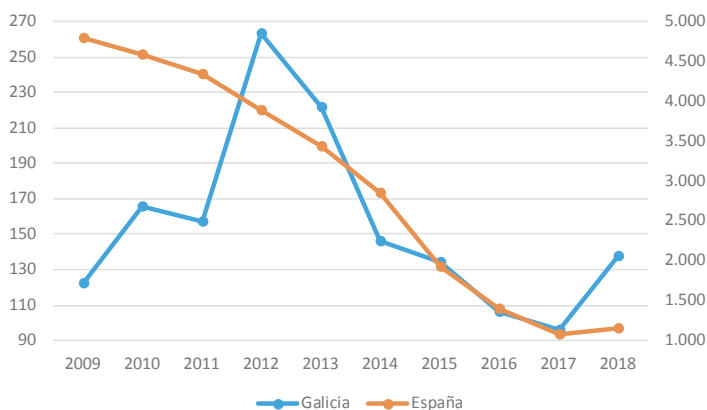
A variación media anual no período foi de -13% en España (xa que pasou de 1.225 rexistros no ano 2009 aos 347 no 2018), pero en Galicia a variación media anual foi de 4% (ao pasar dos 31 rexistros no ano 2009 aos 45 do 2018).

Se analizamos o número de socios iniciais en España o resultado da análise e a mesma que no número de sociedades, aínda que a perda relativa en España foi maior (cunha taxa de variación anual media de case o -15%) que no caso galego (onde a variación media anual foi positiva, de 1,4%).

Dada esta variación Galicia pasa de representar o 2,5% das entidades e de socios en España no ano 2009 ao 13% no 2018 e o 13% das sociedades e o 12% dos socios en 2018.

No caso do número medio de socios, no ano 2009 estaríamos falando de 3,9 en Galicia e en España diminuíndo lixeiramente ata os 3,1 en Galicia e os 3,3 en España no ano 2019, co que, practicamente, coincide co mínimo legal esixible na constitución destas sociedades (3).

Gráfico 4.4. Número de socios iniciais nas Sociedades Laborais rexistradas anualmente 2009-2018: Galicia e España

Fonte: Elaboración propia a partir das Estatísticas de Economía Social do Ministerio de Trabajo, Migracións e Seguridade Social

<https://expinterweb.empleo.gob.es/series/>

A continuación analizarase a creación neta de Sociedades Laborais en Galicia e en España no período 2009-18, información que se recolle na Táboa 4.3.

Así, podemos coñecer, en primeiro lugar, as sociedades que anualmente danse de baixa sumando as sociedades activas a primeiros de ano as novas sociedades rexistradas ao que lle restaremos o número de sociedades dadas de baixa nese ano. A creación eta de sociedades virá dado pola diferenza entre as sociedades creadas (as rexistradas) e as dadas de baixa.

Así, podemos ver que, o longo de todo o período analizado, a creación neta de sociedades e negativa, tanto en Galicia como en España, pero o valor vai descendendo o longo da serie. En Galicia pátrese dun valor de -115 a -8 no último ano.

En termos relativos pódese observar que en Galicia, partindo dun valor mais elevado que España (-11,8% de creación neta de sociedades con relación as sociedades activas a principios de ano), con oscilacións ao longo do período, acada un valor de -1,7 no ano 2018 fronte ao -5,5 de España o que ven a amosar que a creación neta de Sociedades Laborais está a evolucionar máis positivamente na nosa Comunidade Autónoma.

Táboa 4.3. Creación neta de Sociedades Laborais en Galicia e en España durante o período 2009-18

GALICIA						
Ano	Sociedades activas 01/01	Novas sociedades rexistradas	Sociedades activas 31/12	Sociedades dadas de baixa	Creación neta de sociedades	% Creación neta de sociedades
2009	971	31	856	146	-115	-11,8
2010	856	47	791	112	-65	-7,6
2011	791	48	709	130	-82	-10,4
2012	709	60	669	100	-40	-5,6
2013	669	45	618	96	-51	-7,6
2014	618	42	582	78	-36	-5,8
2015	582	35	539	78	-43	-7,4
2016	539	29	519	49	-20	-3,7
2017	519	29	481	67	-38	-7,3
2018	481	45	473	53	-8	-1,7
ESPAÑA						
2009	17651	1225	15.679	3.197	-1.972	-11,2
2010	15.679	1252	14.574	2.357	-1.105	-7,0
2011	14574	1145	13.465	2.254	-1.109	-7,6
2012	13.465	1006	12.294	2.177	-1.171	-8,7
2013	12294	892	11.322	1.864	-972	-7,9
2014	11.322	770	10.828	1.264	-494	-4,4
2015	10828	515	10.313	1.030	-515	-4,8
2016	10.313	417	9.787	943	-526	-5,1
2017	9787	331	9.234	884	-553	-5,7
2018	9.234	347	8.725	856	-509	-5,5

Fonte: Elaboración propia a partir das Estatísticas de Economía Social do Ministerio de Trabajo, Migracións e Seguridade Social

http://www.mitramiss.gob.es/es/sec_trabajo/autonomos/economia-soc/EconomiaSocial/estadisticas/

<https://expinterweb.empleo.gob.es/series/>

Táboa 4.4. Produción, Valor Engadido e Produtividade aparente do factor traballo das Sociedades Laborais en Galicia e España 2009-2015

GALICIA: TOTAL SOCIEDADES LABORALES					
	Sociedades	Traballadores	Produción (miles euros)	Valor Engadido (miles euros)	Productividade aparente (euros por persoa)
2009	856	4.082	531.838,58	189.543,73	46.434
2010	791	4.085	492.528,89	170.787,44	41.808
2011	709	3.326	469.460,41	159.600,75	47.986
2012	669	3.113	420.886,24	139.351,57	44.764
2013	618	2.861	367.741,02	122.849,47	42.939
2014	582	2.651	359.817,98	119.393,73	45.037
2015	539	2.667	389.518,00	127.423,69	47.778
ESPAÑA: TOTAL SOCIEDADES LABORAIS					
2009	15.679	88.241	10.538.699,74	3.667.021,52	41.557
2010	14.574	81.772	10.051.278,22	3.445.007,05	42.129
2011	13.465	74.438	9.700.102,52	3.255.779,83	43.738
2012	12.294	67.445	8.593.970,56	2.825.560,44	41.894
2013	11.322	63.472	8.113.316,03	2.729.322,15	43.000
2014	10.828	63.536	9.022.799,29	2.965.507,83	46.674
2015	10.313	64.484	10.071.135,63	3.292.971,11	51.066

Fonte: Elaboración propia a partir das Estatísticas de Economía Social do Ministerio de Trabajo, Migracións e Seguridade Social

http://www.mitramiss.gob.es/es/sec_trabajo/autonomos/economia-soc/EconomiaSocial/estadisticas/

O Ministerio de Trabajo presenta unha estimación do valor engadido das Sociedades Laborais a partir da información procedente das declaracións do Imposto de Sociedades que se presentan anualmente ante a administración tributaria que corresponde (AEAT, coa excepción de País Vasco e Navarra). Esta información é de utilidade para determinar a importancia deste tipo de entidades nas economías española e galega, aínda que, o último dato dispoñible é do ano 2015 co que non está actualizado como o resto da información recollida neste libro.

O valor engadido das Sociedades Laborais galegas no ano 2015 ascendeu a algo máis de 127 millóns de euros, sendo sensiblemente inferior ao valor acadado no ano 2009 de case 190 millóns de euros. Esta evolución é a lóxica dada a caída do peso deste tipo de sociedades na economía galega, cuxa taxa de variación media anual no período analizado é do -7,4%.

Se analizamos a produtividade aparente do traballo das Sociedades Laborais galegas podemos ver como é positiva, pasando dos 46.434 euros por traballador do ano 2009 aos 47.778 do ano 2015. En calquera caso, a produtividade galega atópase por debaixo da

media española que acada un valor de 51.066 euros por traballador no ano 2015, incrementándose máis dende o inicio do período que no caso galego (9.510 euros por traballador fronte aos 1.344 do caso galego).

4.3. Distribución sectorial

Nesta sección preséntanse os datos das Sociedades Laborais rexistradas e os seus socios iniciais clasificadas por sector de actividade, para Galicia e España no período 2009-18. Tamén inclúense os datos das activas por centros de cotización, nos anos 2016 e 2018, e sector de actividade, a nivel provincial, recollendo o número de entidades e o emprego.

Táboa 4.5. Sociedades Laborais rexistradas e socios iniciais por sector de actividade. Galicia e España. 2009-2018

GALICIA														
Año	Total		Agricultura			Industria			Construcción			Servizos		
	Socieda-des	Socios	Socieda-des	%	Socios	Socieda-des	%	Socios	Socieda-des	%	Socios	Socieda-des	%	Socios
2009	31	122	0	0,0	0	6	19,4	24	5	16,1	17	20	64,5	81
2010	47	166	0	0,0	0	15	31,9	57	7	14,9	20	25	53,2	89
2011	48	157	0	0,0	0	8	16,7	30	5	10,4	15	35	72,9	112
2012	60	263	1	1,7	3	19	31,7	115	3	5,0	11	37	61,7	134
2013	45	222	2	4,4	6	12	26,7	71	3	6,7	10	28	62,2	135
2014	42	146	1	2,4	3	12	28,6	47	4	9,5	15	25	59,5	81
2015	35	134	1	2,9	3	3	8,6	12	5	14,3	22	26	74,3	97
2016	29	106	0	0,0	0	4	13,8	16	1	3,4	4	24	82,8	86
2017	29	96	0	0,0	0	3	10,3	10	2	6,9	8	24	82,8	78
2018	45	138	2	4,4	6	4	8,9	12	4	8,9	16	35	77,8	104
ESPAÑA														
Año	Total		Agricultura			Industria			Construcción			Servizos		
	Socieda-des	Socios	Socieda-des	%	Socios	Socieda-des	%	Socios	Socieda-des	%	Socios	Socieda-des	%	Socios
2009	1.225	4.793	19	1,6	68	174	14,2	821	165	13,5	606	867	70,8	3.298
2010	1.252	4.590	21	1,7	72	178	14,2	674	159	12,7	549	894	71,4	3.295
2011	1.145	4.336	20	1,7	67	173	15,1	856	126	11,0	479	826	72,1	2.934
2012	1.006	3.895	18	1,8	68	153	15,2	735	95	9,4	357	740	73,6	2.735
2013	892	3.444	10	1,1	62	463	51,9	682	85	9,5	317	634	71,1	2.383
2014	770	2.860	12	1,6	41	128	16,6	522	78	10,1	299	552	71,7	1.998
2015	515	1.917	5	1,0	20	61	11,8	298	50	9,7	174	399	77,5	1.425
2016	417	1.398	5	1,2	23	51	12,2	222	40	9,6	127	321	77,0	1.026
2017	331	1.079	5	1,5	18	47	14,2	210	33	10,0	102	246	74,3	749
2018	347	1.144	6	1,7	19	49	14,1	229	36	10,4	117	256	73,8	779

Fonte: Elaboración propia a partir das Estatísticas de Economía Social do Ministerio de Trabajo, Migracións e Seguridade Social

(http://www.mitramiss.gob.es/es/sec_trabajo/autonomos/economia-soc/EconomiaSocial/estadisticas/)

A gran maioría das Sociedades Laborais galegas atópanse no sector servizos (77,8%), seguidas polas presentes no sector industrial e a construción (8,9%) e, por último o sector agrario (4,4%). Destacar que ao principio do período estas sociedades na industria representaban o 19% do total (aínda que a súa representación máxima atópase no ano seguinte,

onde as 15 sociedades rexistradas na industria representaban practicamente o 42% do total), mentres que nos servizos eran o 64,5% e non había ningunha na agricultura.

En España, sen embargo, o peso das Sociedades Limitadas no sector industrial mantense nos parámetros do ano 2009 (14%), aínda que a evolución é desigual, e o máximo o acada no ano 2013 cando máis da metade destas sociedades teñen a súa actividade na industria. As sociedades que operan na agricultura representan o 1,7%, sendo este peso estable ao longo do período analizado, a construción representa o 10%, sendo novamente o sector de servizos o que presenta a maior porcentaxe destas empresas (73,8%), incrementando en este caso lixeiramente o seu peso con relación ao ano do inicio do período (70,8%).

Non se detectan grandes variacións en Galicia no número de socios con relación ao sector onde realizan a súa actividade, situándose a media de socios/sociedades e torno a 3. En España, pola contra, si hai diferenzas significativas, atopando o maior número de socios por entidade no sector servizos, que está en 25 no último ano (aínda que esta ratio redúcese de forma significativa ao longo do período, xa que no ano 2009 era de 64 socios/sociedades) e o máximo o atopamos no ano 2012 onde acada un valor de 78).

Na táboa 4.6 analízanse a distribución sectorial das Sociedades Laborais activas a 31 de decembro nos anos 2016 e 2018, segundo centros de cotización. Na táboa seguinte, analízanse esta información en porcentaxes

Táboa 4.6. Sociedades Laborais activas a 31 de decembro de 2016 e 2018 por provincias e sectores de actividade (centros de cotización)

Sociedades activas a 31/12/2016 por provincia e sector de actividade (centros de cotización)										
Ano	Total		Agrario		Industria		Construción		Servizos	
	Centros	Emprego	Centros	Emprego	Centros	Emprego	Centros	Emprego	Centros	Emprego
A Coruña	197	992	0	0	37	207	24	134	136	651
Lugo	73	350	2	6	13	84	16	75	42	185
Ourense	100	294	1	3	18	68	15	43	66	180
Pontevedra	220	1.064	11	16	36	396	34	180	139	472
GALICIA	590	2.700	14	25	104	755	89	432	383	1.488
ESPAÑA	10.995	63.935	203	851	2.180	16.987	1.416	7.350	7.196	38.747
COM VALENCIANA	902	5.272	33	135	211	1.981	118	656	540	2.500
Sociedades activas a 31/12/2018 por provincia e sector de actividade (centros de cotización)										
A Coruña	179	987	1	5	36	211	19	143	123	628
Lugo	60	366	4	18	8	108	15	89	33	151
Ourense	88	279	2	6	13	59	13	45	60	169
Pontevedra	193	1.050	3	4	34	375	30	249	126	422
GALICIA	520	2.682	10	33	91	753	77	526	342	1.370
ESPAÑA	9.539	62.175	152	810	1.878	16.074	1.290	7.822	6.219	37.469
COM VALENCIANA	720	4.951	17	78	173	1.827	106	653	424	2.393

Fonte: Elaboración propia a partir das Estatísticas de Economía Social do Ministerio de Trabajo, Migracións e Seguridade Social (http://www.mitramiss.gob.es/es_sec_trabajo/autonomos/economia-soc/EconomiaSocial/estadisticas/)

Táboa 4.7. **Sociedades Laborais activas a 31 de decembro de 2016 e 2018 por provincias e sectores de actividade (centros de cotización), en porcentaxes sobre o total**

Sociedades activas a 31/12/2016 por provincia e sector de actividade (centros de cotización), en porcentaxes sobre o total								
Ano	Agrario		Industria		Construción		Servizos	
	Centros	Emprego	Centros	Emprego	Centros	Emprego	Centros	Emprego
A Coruña	0,0	0	18,8	20,9	12,2	13,5	69,0	65,6
Lugo	2,7	1,7	17,8	24,0	21,9	21,4	57,5	52,9
Ourense	1,0	1,0	18,0	23,1	15,0	14,6	66,0	61,2
Pontevedra	5,0	1,5	16,4	37,2	15,5	16,9	63,2	44,4
GALICIA	2,4	0,9	17,6	28,0	15,1	16,0	64,9	55,1
ESPAÑA	1,8	1,3	19,8	26,6	12,9	11,5	65,4	60,6
COM VALENCIANA	3,7	2,6	23,4	37,6	13,1	12,4	59,9	47,4
Sociedades activas a 31/12/2018 por provincia e sector de actividade (centros de cotización), en porcentaxes sobre o total								
A Coruña	0,6	0,5	20,1	21,4	10,6	14,5	68,7	63,6
Lugo	6,7	4,9	13,3	29,5	25,0	24,3	55,0	41,3
Ourense	2,3	2,2	14,8	21,1	14,8	16,1	68,2	60,6
Pontevedra	1,6	0,4	17,6	35,7	15,5	23,7	65,3	40,2
GALICIA	1,9	1,2	17,5	28,1	14,8	19,6	65,8	51,1
ESPAÑA	1,6	1,3	19,7	25,9	13,5	12,6	65,2	60,3
COM VALENCIANA	2,4	1,6	24,0	36,9	14,7	13,2	58,9	48,3

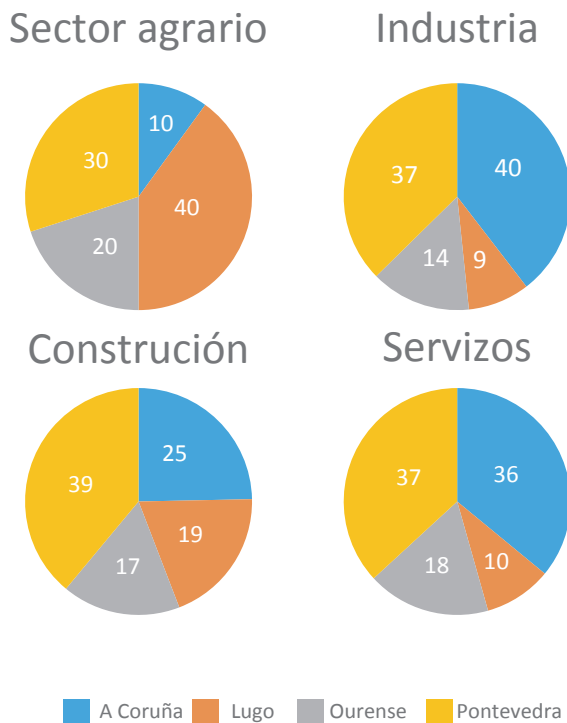
Fonte: Elaboración propia a partir das Estatísticas de Economía Social do Ministerio de Trabajo, Migracións e Seguridade Social

http://www.mitramiss.gob.es/es/sec_trabajo/autonomos/economia-soc/EconomiaSocial/estadisticas/

O maior número de Sociedades Laborais de Galicia, no ano 2018, atópase na provincia de Pontevedra, que con 193 activas representaría o 37% do total rexional. A seguinte provincia en importancia é a da Coruña, con 179 empresas (o 34%), seguida de Ourense (88) e Lugo (60). En termos de emprego, Pontevedra é a que máis xera, 1.050 (o 39% do total), seguida de A Coruña, 987 (o 37%). En termos de número de empregados, Lugo, con menos número de sociedades, xera máis emprego que Ourense (366 fronte a 279). A distribución provincial está de acordo coa propia estrutura económica galega, con relación ao peso económico dos distintos territorios. Con relación ao ano 2016, en todas as provincias descende o número de Sociedades Laborais, o mesmo que acontece no conxunto estatal e na Comunidade Valenciana, pero en termos de emprego en Lugo e Ourense aumentarían o número de traballadores.

En canto aos sectores de actividade onde operan estas empresas, destacaríase o peso industrial na provincia de A Coruña, en termos de sociedades (20,1%) mentres que Pontevedra e Lugo destacan en termos de emprego industrial (35,7% e 29,5%), que se sitúan por riba da media galega (28,1%) e estatal (25,9%).

Gráfico 4.5. **Distribución provincial das Sociedades Laborais por sector de actividade (%). 2018**

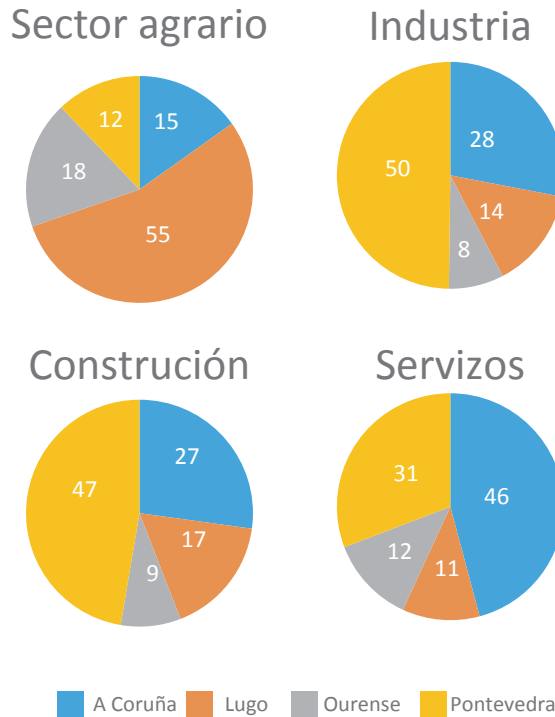

Fonte: *Elaboración propia a partir das Estatísticas de Economía Social do Ministerio de Trabajo, Migracións e Seguridade Social*

http://www.mitramiss.gob.es/es/sec_trabajo/autonomos/economia-soc/EconomiaSocial/estadisticas/

A provincia na que hai máis porcentaxe de Sociedades Laborais no sector agrario é Lugo, co 40% das mesmas, seguida de Pontevedra (30%), Ourense (20%) e A Coruña (10%). No sector industrial destacaríase A Coruña (40%), Pontevedra (37%), Lugo e Ourense (14% e 9%, respectivamente). No sector da Construción Pontevedra é a provincia con maior presenza de Sociedades Laborais (39%), seguida de A Coruña (25%), Lugo (19%) e Ourense (17%). Por último, no sector servizos volve a destacar A Coruña pero con pouca diferenza con Pontevedra (37% e 36%), seguida de Ourense (18%) e Lugo (10%).

Gráfico 4.6. Distribución provincial do emprego das Sociedades Laborais por sector de actividade (%). 2018

Fonte: Elaboración propia a partir das Estatísticas de Economía Social do Ministerio de Traballo, Migracións e Seguridade Social
http://www.mitramiss.gob.es/es/sec_trabajo/autonomos/economia-soc/EconomiaSocial/estadisticas/

En termos de emprego, aínda que Lugo mantén a maior porcentaxe no sector agrario (55%), este é 15 puntos superior a súa representación das súas empresas neste sector. Ourense sería a segunda provincia en volume de emprego agrario (18%) seguida de A Coruña (15%) e Pontevedra (12%). No sector industrial, Pontevedra é a provincia que emprega a maior porcentaxe de traballadores das Sociedades Laborais (50%) seguida de A Coruña (28%). Lugo emprega o 14% e, por último, Ourense unicamente emprega o 8%. No sector da construción, Pontevedra mantén o seu liderado en termos de emprego, con 47%, seguida de A Coruña (27%), Lugo (17%) e Ourense (9%). Para finalizar, no sector servizos A Coruña mantén o seu liderado, tamén en termos de emprego (46%), seguida de Pontevedra (31%). Neste sector Ourense e Lugo presentan porcentaxes de emprego moi similares, 12% e 11%, respectivamente.

4.4. Características dos socios

A continuación, analízanse a tipoloxía dos socios nas Sociedades Laborais rexistradas para o período o período 2009-18, diferenciando tanto en socios traballadores como capitalistas e traballadores⁸, xa que nestas entidades da Economía Social (a diferenza do que acontece noutras) a propiedade do capital social atópase compartida polos socios traballadores e os socios capitalistas sendo os primeiros os que toman as decisións e reparten os beneficios, tendo como obxectivo manter o emprego e o control maioritario da distribución de beneficios. Tamén se recolle unha análise da evolución na porcentaxe de mulleres, na estrutura destas sociedades.

Como se recolle na táboa, a maior parte dos socios varóns son traballadores, tanto nas sociedades galegas como nas españolas, acadando o 82% do total de socios en Galicia, no ano 2018, e o 83% no caso español. No caso das mulleres, as porcentaxes son maiores no último dato da serie: 89% no caso das galegas e o 87% na media estatal, aínda que esta representación non é igual no conxunto da mostra, xa que, por exemplo, no caso galego no ano 2016 só chegaba ao 61%.

Táboa 4.8. Tipoloxía dos socios nas Sociedades Laborais rexistradas no período 2009-18

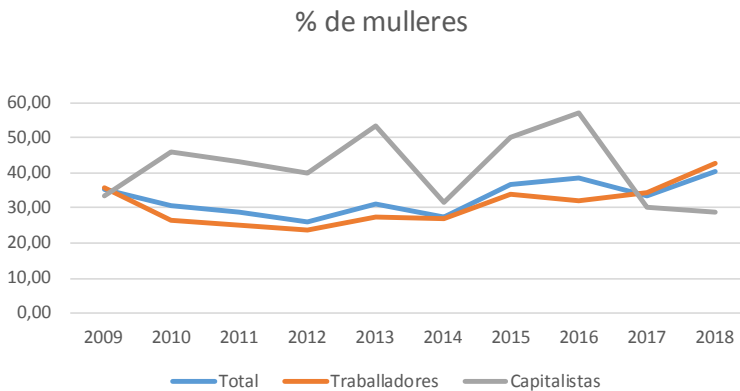
GALICIA										
Ano	HOMBRES					MUJERES				
	Socios	Traballadores	%	Capitalistas	%	Socios	Traballadores	%	Capitalistas	%
2009	79	67	84,8	12	15,2	43	37	86,0	6	14,0
2010	115	95	82,6	20	17,4	51	34	66,7	17	33,3
2011	112	95	84,8	17	15,2	45	32	71,1	13	28,9
2012	195	174	89,2	21	10,8	68	54	79,4	14	20,6
2013	153	139	90,8	14	9,2	69	53	76,8	16	23,2
2014	106	93	87,7	13	12,3	40	34	85,0	6	15,0
2015	85	74	87,1	11	12,9	49	38	77,6	11	22,4
2016	65	53	81,5	12	18,5	41	25	61,0	16	39,0
2017	64	50	78,1	14	21,9	32	26	81,3	6	18,8
2018	82	67	81,7	15	18,3	56	50	89,3	6	10,7
ESPAÑA										
Ano	HOMBRES					MUJERES				
	Socios	Traballadores	%	Capitalistas	%	Socios	Traballadores	%	Capitalistas	%
2009	3.088	2.449	79,3	639	20,7	1.705	1.077	63,2	628	36,8
2010	2.840	2.282	80,4	558	19,6	1.750	1.100	62,9	650	37,1
2011	2.752	2.255	81,9	497	18,1	1.584	1.038	65,5	546	34,5
2012	2.684	2.299	85,7	385	14,3	1.211	802	66,2	409	33,8
2013	2.358	2.021	85,7	337	14,3	1.086	726	66,9	360	33,1
2014	1.928	1.604	83,2	324	16,8	932	642	68,9	290	31,1
2015	1.217	1.038	85,3	179	14,7	700	471	67,3	229	32,7
2016	900	785	87,2	115	12,8	498	374	75,1	124	24,9
2017	665	552	83,0	113	17,0	414	338	81,6	76	18,4
2018	719	598	83,2	121	16,8	425	371	87,3	54	12,7

Fonte: Elaboración propia a partir das Estatísticas de Economía Social do Ministerio de Trabajo, Migracións e Seguridade Social
<https://expinterweb.empleo.gob.es/series/>

- 8 Todos os socios das Sociedades Laborais son sempre capitalistas, xa que aportan capital, pero non todos desempeñan un traballo na mesma. Para simplificar a denominación no texto (ao igual que fai o MITRAMISS) usaremos os nomes de: socio capitalista e socio de traballo.

No seguinte gráfico podemos analizar a evolución da porcentaxe de mulleres no conxunto de socios das Sociedades galegas, nos socios traballadores e os capitalistas. Na maioría do período analizado, a porcentaxe de mulleres dentro do conxunto de socios capitalistas era maior que nos traballadores, sendo este do 57% no ano 2016. A partir de este ano, vai descendendo esta porcentaxe ata acadar o 29% no 2018. Pola contra, dende o ano 2012, a tendencia é dun aumento da participación das mulleres dentro dos socios traballadores, acadando no ano 2018 case o 43% do total.

Gráfico 4.7. **Evolución na porcentaxe de mulleres na estrutura societaria das Sociedades Laborais: 2009-2018**

Fonte: Elaboración propia a partir das Estatísticas de Economía Social do Ministerio de Trabajo, Migracións e Seguridade Social

4.5. Conclusións e recomendacións

As Sociedades Laborais son unha fórmula de auto emprego que xurdiu para dar saída a sociedades que estaban en situación de crise, ao dotar aos traballadores dun instrumento para poder adquirir a empresa. Sen embargo, conséntase que moitas das constituídas son de nova creación (Monzón, 2010), polo que estanse a utilizar como ferramentas de emprendemento colectivas, pero cun uso que estase a reducir nos últimos anos ao longo do territorio nacional e en Galicia.

A maior redución preséntase nas SAL, xa que as condicións, en canto a número de socios e de capital, son significativamente superiores as esixidas para a constitución dunha SLL. En calquera caso, ambas mostran unha tendencia á abaixo no período 2009-18.

En termos de emprego, a redución foi menor que a do número de sociedades, o que fixo que a media de traballadores aumentara no período analizado, sendo este incremento superior na media do estado que no caso galego.

Sen embargo, se analizamos os datos de creación neta de sociedades en Galicia, a súa evolución presenta máis oscilacións, sendo negativa no ano 2009 pero reducíndose o saldo

negativo nos anos analizados, o que ven explicado por unha mellora do número de sociedades rexistrados en varios anos da serie (e, particularmente, no ano 2018). Este dato está a evolucionar máis positivamente na nosa Comunidade Autónoma.

O Ministerio de Traballo estimou que para o ano 2015 (o último dispoñible) as Sociedades Laborais galegas que acadou un valor de 127.424 mil euros. A produtividade aparente destas empresas foi, nese ao, de case 48 mil euros por persoa, acercándose á media estatal de 51 mil.

Por sectores, en Galicia, a maior porcentaxe de Sociedades Laborais realizan a súa actividade no de Servicios (77,8%) sendo lixeiramente superior que en España (73,8%). A Construción e a Industria son os seguintes sectores, en importancia, onde as Sociedades Laborais galegas desenvolven a súa actividade (8,9%) sendo o sector agrario o menos preferido para este tipo de sociedades, 4,4% das sociedades operan neste sector (aínda que esta porcentaxe é superior que na media española, cun escaso 1,7%).

A tipoloxía dos socios destas entidades mostran que a maior porcentaxe dos socios varóns son traballadores, acadando o 82% do total en Galicia no ano 2018 (sendo este valor moi similar no conxunto estatal). As socias traballadoras en Galicia representan o 89% do total das mulleres socias, sendo esta representación lixeiramente maior que na media de España (87%).

As mulleres gañan peso no conxunto de socios destas entidades ao longo do período 2009 e 2018, pasando de representar o 35% ao inicio a case o 41% ao remate do mesmo. Este aumento da representatividade feminina nas Sociedades Laborais explícase polo aumento do seu peso nos socios traballadores (xa que están a perder peso, nos últimos dous anos, no caso dos capitalistas).

Tal e como se recolle no Libro Branco da Economía Social en Valencia (Chaves, Juliá e Monzón, 2018) houbo recentes modificacións lexislativas en materia societaria que poderían resolver algúns problemas que afectan a este tipo de entidades (como a transmisión da propiedade entre os traballadores), pero non se resolve outras cuestións como os beneficios fiscais como os que si teñen outras familias da ES como as cooperativas. Outra das cuestións que se está a debater é o concepto de sociedades participadas que, segundo algúns expertos, podería quedarse nunha especie de marca de calidade que concedería a Administración, a aquelas empresas comprometidas coa participación dos seus traballadores na xestión e os beneficios da empresa, pero que non terían, necesariamente, que ser sociedades laborais.

4.6. Referencias bibliográficas

- Chaves, R.; Juliá, J. e Monzón, J.L. (dir.) (2018). *Libro Blanco del Cooperativismo y la Economía Social de la Comunidad Valenciana*. CIRIEC-España. Valencia.
- Monzón, J.L. (2010). *La Economía Social en España en el año 2008. Ámbito, magnitudes, actividades y tendencias*. CIRIEC-España. Valencia.

5. EMPRESAS DE INSERCIÓN

5.1. Marco Normativo das Empresas de Inserción

A regulación das empresas de inserción a nivel estatal réxese pola Lei 44/2007, do 13 de decembro, para a regulación do réxime de empresas de inserción, modificada pola Lei 27/2009, do 30 de decembro, de medidas urxentes para o mantemento e o fomento do emprego e a protección de persoas desempregadas. No seu Artigo 4, defínese a empresa de inserción como aquela sociedade mercantil ou sociedade cooperativa legalmente constituída que, debidamente cualificada polos organismos autonómicos competentes na materia, realice calquera actividade económica de produción de bens e servizos, cuxo obxecto social teña como fin a integración e formación sociolaboral de persoas en situación de exclusión social como tránsito ao emprego ordinario. Ademais de proporcionar un traballo remunerado e formación específica, as empresas de inserción deberán ter servizos de intervención o acompañamento para facilitar a posterior incorporación ao mercado de traballo ordinario.

Segundo a Lei 44/2007, as empresas de inserción deben cumprir, ademais dos relativos ao rexistro e ás entidades promotoras, os seguintes requisitos:

- Estar promovidas e participadas por entidades sen ánimo de lucro. Esta participación será, como mínimo, o 51% en sociedades mercantís.
- Manter, en cómputo anual, a lo menos un trinta por cento de traballadores en proceso de inserción durante os primeiros tres anos de actividade e de a lo menos o cincuenta por cento a partir do cuarto.
- Non realizar actividades económicas diferentes ás do seu obxecto social

- Dedicar a lo menos un oitenta por cento dos resultados ou excedentes do exercicio á mellora das estruturas produtivas e de inserción
- Presentar anualmente un Balance Social da actividade da empresa
- Dispoñer dos medios necesarios para cumprir cos compromisos derivados dos itinerarios de inserción sociolaboral

Atendendo ao disposto na Lei 31/2015, de 9 de setembro, pola que se modifica e actualiza a normativa en materia de autoemprego e se adoptan medidas de fomento e promoción do traballo autónomo e da economía social, as EIL adquiren a consideración de entidades prestadoras de servizos de interese económico xeral.

No que respecta a Galicia, a Lei 10/2013, do 27 de novembro, de inclusión social de Galicia (DOG núm. 249, do 31 de decembro) regula as empresas de inserción no capítulo II do seu título IV.

Atendendo ao artigo 62 de dita Lei, a Xunta de Galicia promoverá as empresas de inserción como recurso para facilitar a incorporación ao mercado laboral ordinario das persoas en situación ou risco de exclusión social, cualificación esta que será acreditada polo Sistema galego de servizos sociais.

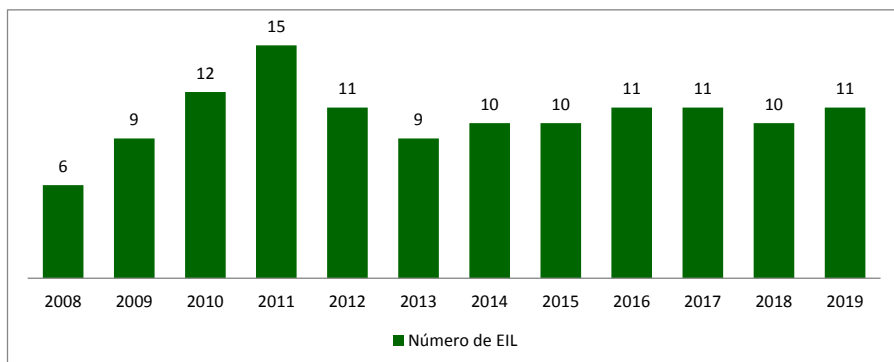
As empresas de inserción teñen como trazo característico o requisito de aplicación dun itinerario de inserción, que debe ser aceptado pola persoa en situación de exclusión social contratada. As accións de intervención consistirán nun conxunto de servizos, prestacións, acción de orientación, tutoría e procesos personalizados e asistidos de traballo remunerado, formación no posto de traballo ou habituación laboral e social, encamiñados a satisfacer ou resolver problemáticas específicas derivadas da situación de exclusión.

5.2. As empresas de inserción en Galicia

Presentamos neste apartado a evolución e as características básicas da actividade que desenvolven as Empresas de Inserción Laboral (EIL) en Galicia. Utilizaremos información proporcionada pola *Subdirección Xeral de Economía Social (Secretaría Xeral de Emprego)*, os datos dispoñibles na base de datos SABI e *tamén datos extraídos das Memorias Sociais elaboradas pola Federación de Asociaciones Empresariales de Empresas de Inserción (FAEDEI)*. Estes datos básicos son o número de EIL en Galicia, a actividade que desenvolven, algúns datos financeiros e outros datos relativos ao emprego que xeran.

Desde o comezo do rexistro en Galicia, no ano 2008, rexistráronse 6 EIL, das cales unha tiña actividade no sector primario, dúas na industria, unha na construción e o resto no sector servizos. Desde o 2012 a cifra de EIL en activo en Galicia vai oscilando entre 9 e 11 (gráfico 5.1)

Gráfico 5.1. Evolución do número de EIL en Galicia (2008-2019)

Fonte: Elaboración propia a partir dos datos proporcionados pola Subdirección Xeral de Economía Social (Secretaría Xeral de Empleo)

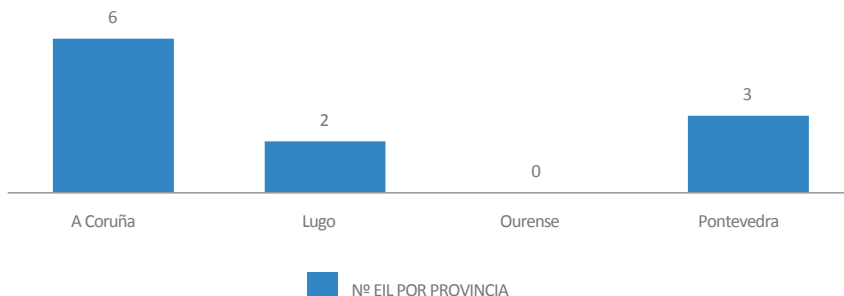
En xullo de 2019, hai 11 empresas de inserción activas e rexistradas na Xunta de Galicia. A máis nova rexistrouse este ano, pero catro delas o fixeron no 2010 ou antes (táboa 5.1). Todas teñen a forma xurídica de sociedade limitada.

Táboa 5.1. EIL en Galicia 2019. Ano de rexistro e forma xurídica

Nome da empresa	Ano de rexistro	Forma xurídica
SERVICIOS COMERCIALES DE INSERCIÓN LABORAL, EIL	2019	Sociedade limitada
CONSERVAS ANACO E.I.L., S.L.	2017	Sociedade limitada
TROCO SOLIDARIO S.L.	2017	Sociedade limitada
ARROUPA SANTIAGO EIL, S.L.	2015	Sociedade limitada
FEITO PONTEVEDRA EIL, S.L.	2014	Sociedade limitada
COROCEIRO EIL	2012	Sociedade limitada
PROPERDIS EIL	2011	Sociedade limitada
COMPOSTELA INSERTA EIL	2010	Sociedade limitada
EIL GRUPO DILL	2010	Sociedade limitada
EIL INSERGAL	2009	Sociedade limitada
EIL CORMO INTEGRAL	2008	Sociedade limitada

Fonte: Elaboración propia a partir dos datos proporcionados pola Subdirección Xeral de Economía Social (Secretaría Xeral de Empleo)

Gráfico 5.2. EIL en Galicia 2019. Distribución por provincias

Fonte: Elaboración propia a partir dos datos proporcionados pola Subdirección Xeral de Economía Social (Secretaría Xeral de Emprego)

Por provincias, a maioría, 6, teñen a sede na provincia de A Coruña, 3 en Pontevedra e 2 en Lugo (gráfico 5.2). En canto ás actividades desenvolvidas por estas empresas, oito delas clasifícanse no sector servizos, unha no sector primario, unha na industria e outra na construción (gráfico 5.3). Na táboa 5.2, incluímos o detalle da actividade principal que desenrola cada unha delas atendendo ao código CNAE-2009 de catro díxitos.

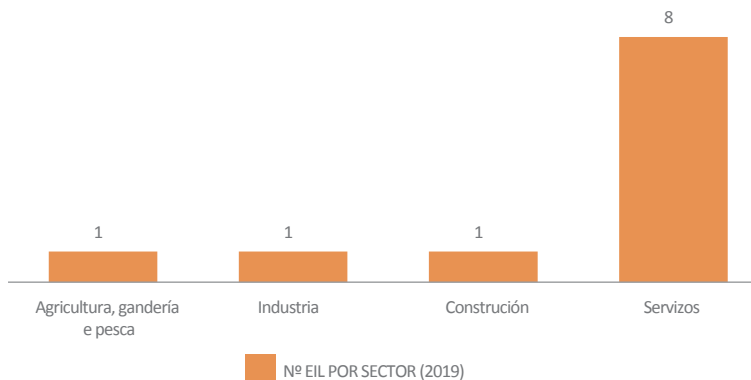
Táboa 5.2. EIL en Galicia 2019. Actividade por código CNAE-2009

	CNAE	Actividade	Sector
SERVICIOS COMERCIALES DE INSERCIÓN LABORAL, EIL	4779	Comercio polo miúdo de artigos de segunda man.	Servizos
CONSERVAS ANACO E.I.L., S.L.	1022	Fabricación de conservas de pescado	Industria
TROCO SOLIDARIO S.L.	9499	Outras actividades asociativas n.c.o.p.	Servizos
ARROUPA SANTIAGO EIL, S.L.	4690	Comercio ao por maior non especializado	Servizos
FEITO PONTEVEDRA EIL, S.L.	8130	Actividades de xardinería	Servizos
COROCEIRO EIL	142	Explotación de outro gando bovino e búfalos	Agricultura
PROPERDIS EIL	4121	Construción de edificios residenciais	Construción
COMPOSTELA INSERTA EIL	8121	Limpeza xeral de edificios	Servizos
EIL GRUPO DILL	4791	Comercio polo miúdo por correspondencia ou Internet	Servizos
EIL INSERGAL	5621	Provisión de comidas preparadas para eventos	Servizos
EIL CORMO INTEGRAL	7830	Outra provisión de recursos humanos	Servizos

Fonte: Elaboración propia a partir dos datos proporcionados pola Subdirección Xeral de Economía Social (Secretaría Xeral de Emprego) e do Listado de empresas de inserción da Xunta de Galicia

<http://emprego.ceei.xunta.gal/rexistro-de-empresas-de-insercion;jsessionid=A5D4E48C87F73E5A0682640E3CFA9779>

Gráfico 5.3. EIL en Galicia 2019. Distribución por sectores

Fonte: Elaboración propia a partir dos datos proporcionados pola Subdirección Xeral de Economía Social (Secretaría Xeral de Empleo)

Se atendemos á evolución da facturación total desde 2012, observamos que acada a cifra máis alta do período no 2017, último ano do que dispoñemos de datos na base SABI (táboa 5.3). O cálculo da facturación se fixo tomando o valor do importe neto da cifra de ventas e tendo en conta unicamente ás empresas para as que hai datos dispoñibles no SABI. Agora ben, o número de empresas non é o mesmo todos os anos. Por dita razón, calculamos a facturación por traballador, distribuíndo o total de facturación entre o total de empregados (empregados medios, isto é, calculados a tempo completo) para o conxunto das empresas de inserción que teñen o dato de empregados na base SABI. Obsérvase desde o 2014 unha diminución progresiva da facturación por traballador (táboa 5.4), aínda que supera todos os anos os 28.000 euros e mesmo chega a superar os 45.000 no 2014. Dita diminución vai acompañada por un incremento importante no número de empregados.

Por tanto, as cifras da facturación por traballador nas EIL galegas garanten que estas empresas compren coa combinación de obxectivos deste tipo de iniciativas empresariais: a viabilidade empresarial e a desenvolvemento de metodoloxías que fagan posible a inserción laboral das persoas en ou en risco de exclusión.

Táboa 5.3. Facturación (importe neto cifra de ventas) das EIL en Galicia 2012-2017

	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Nº empresas	5	6	7	6	8	10
Facturación (euros)	1.135.328	1.252.913	1.267.860	981.148	1.276.060	1.613.829

Fonte: Elaboración propia con datos de SABI

O dato do que dispoñemos para comparar é o calculado no Libro Blanco da Economía Social da Comunidade Valenciana. Nese caso, a facturación por traballador nas EIL non supera os 25.000 euros no período 2010-2016, pero sitúase por riba sempre dos 17.000 euros o que se considera un reforzo da viabilidade e sustentabilidade destas empresas no tempo.

Táboa 5.4. N° empregados e facturación por traballador nas EIL en Galicia 2012-2017

	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Nº empresas	4	5	7	6	6	9
Empregados (medios)	32	43	28	27	33	49
Facturación/empregado	35.098,78	28.791,30	45.280,71	36.338,81	31.231,58	29.034,10

Fonte: Elaboración propia con datos de SABI

Para extraer algunha información adicional sobre a actividade das EIL en Galicia, empregamos agora os datos que publica FAEDEI nas súas Memorias Sociais. Nos capítulos no que se presentan os datos por Comunidade Autónoma figuran os recollidos por AEIGA (Asociación de Empresas de Inserción de Galicia) de empresas galegas que pertencen á súa asociación.

Nestes datos pode apreciarse que no 2017 increméntase de forma notable o número de traballadores en inserción, superando con creces o de traballadores que non están nesa condición (táboa 3.3.5). Tamén obsérvase nese último ano un incremento salientable do número e da porcentaxe de mulleres contratadas (táboa 5.6 e gráfico 5.4) e tamén da porcentaxe de mulleres contratadas en inserción (gráfico 5.5).

Táboa 5.5. Persoas inserción/persoas non inserción nas EIL (AEIGA) 2015-2017

	Nº empresas	Persoas en inserción	Persoas non inserción	TOTAL
2015	3	12	22	34
2016	4	15	26	41
2017	5	58	29	87

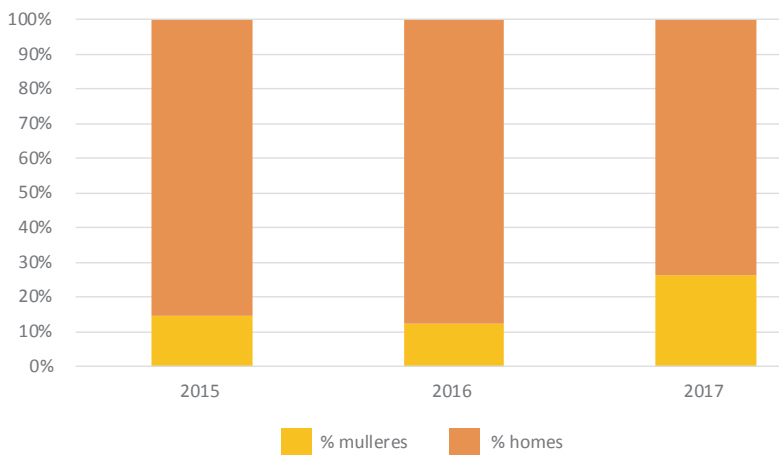
Fonte: Elaboración propia con datos de FAEDEI

Táboa 5.6. Persoas contratadas nas EIL (AEIGA) por sexo 2015-2017

	Nº de empresas	Mulleres en inserción	Mulleres non inserción	Homes en inserción	Homes non inserción	TOTAL
2015	3	2	3	10	19	34
2016	4	1	4	14	22	41
2017	5	14	9	44	20	87

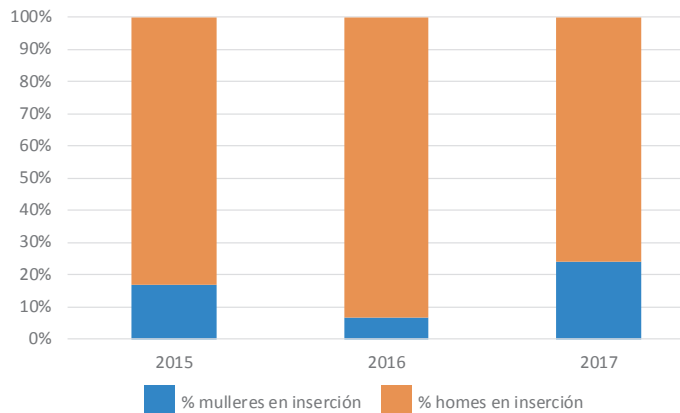
Fonte: Elaboración propia con datos de FAEDEI

Gráfico 5.4. Porcentaxe mulleres e homes contratados nas EIL (AEIGA) 2015-2017

Fonte: Elaboración propia con datos de FAEDEI

Gráfico 5.5. Porcentaxe mulleres e homes en inserción contratados nas EIL (AEIGA) 2015-2017

Fonte: Elaboración propia con datos de FAEDEI

Ademais dos ingresos por facturación e das axudas públicas ás que pode optar calquera outra empresa, hai axudas e subvencións específicas para as EIL. En concreto en Galicia, a Consellería de Economía, Emprego e Industria convoca anualmente axudas para fomentar tanto a creación como o mantemento deste tipo de empresas. Estas permiten cubrir unha parte do custo salarial das persoas vulnerables e tamén do custo adicional que se deriva do emprego deste tipo de traballadores.

En concreto, na Orde de 1 de abril de 2019 pola que se establecen as bases reguladoras das axudas ás empresas de inserción laboral (EIL) e ás súas entidades promotoras, e procédese a súa convocatoria para o ano 2019, especifícanse dous programas de axudas:

- a) Programa I: axudas ao mantemento do custo salarial das persoas traballadoras en risco ou situación de exclusión social.
- b) Programa II: axudas para compensar os custos adicionais do emprego de persoas en risco ou situación de exclusión social.

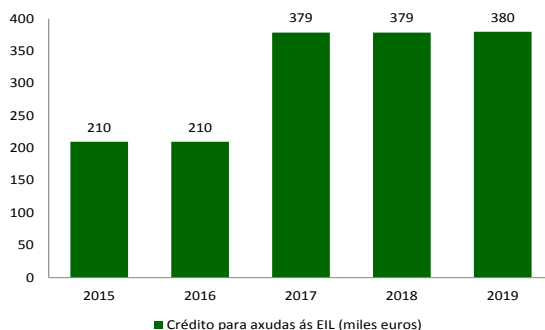
Neste segundo programa dispóñense axudas para:

- contratación de xerentes ou persoas técnicas;
- contratación de persoal técnico en orientación e acompañamento á inserción;
- creación e ampliación de novos postos de traballo para persoas en inserción;
- inicio e posta en marcha da actividade;
- asistencia técnica para a creación mellora e diversificación de EIL;
- formación para as persoas en proceso de inserción e
- realización de labores de mediación laboral.

Nalgunha destas subvencións o incentivo base poderá incrementarse en certas porcentaxes (acumulables entre si) cando a persoa contratada é unha muller, cando a persoa contratada é maior de 45 anos e cando o centro de traballo está nun concello rural.

As partidas orzamentarias dirixidas a estes programas de incentivos foron de 380.000 euros en 2019 (Orde de 1 de abril de 2019), dos que 300.000 € son para o Programa I; de 378.790 euros en 2018 (Orde do 5 de decembro de 2017) e de 378.790,29 euros en 2017 (Orde do 30 de xuño de 2017) e 210.000 euros en 2016 (Orde de 1 de xullo de 2016) e 210.000 euros en 2015 (Orde de 30 de setembro de 2015). Como se pode apreciar (gráfico 5.6), incrementáronse as contías a partir de 2017, non variando substancialmente nos últimos anos.

Gráfico 5.6. Contía do crédito para axudas públicas ás EIL previsto nas bases reguladoras 2015-2019 (miles de euros)

Fonte: Elaboración propia a partir dos datos publicados nas Ordes de axudas da Xunta de Galicia, varios anos.

Na táboa 5.7 ofrécense os datos das axudas recibidas por EIL da AEIGA. Fronte a isto debe terse en conta que, ademais da importante aportación que supón para a cohesión social a integración no mercado laboral de persoas en exclusión, a actividade das EIL supón tamén un retorno económico para as AAPP, fundamentalmente vía impostos (táboa 5.8). Tamén supón un aforro para as AAPP dado que unha parte importante das persoas traballadoras en inserción deixan de percibir a renda de integración social (en Galicia a RISGA). Como se pode apreciar nas táboas mencionadas, a suma do retorno económico e do aforro para as administracións públicas supera as axudas públicas recibidas polas EIL consideradas.

Táboa 5.7. Axudas recibidas por as EIL (AEIGA) 2015-2017 (euros)

	Nº de empresas	Axudas públicas	Subvencións públicas	Subvencións privadas
2015	3	41.149,28	0	0
2016	4	85.430,07	0	0
2017	5	214.593,33	0	18.966,00

Fonte: Elaboración propia con datos de FAEDEI

Táboa 5.8. Retorno económico e aforro para as AAPP das EIL (AEIGA) 2015-2017 (euros)

	Nº de empresas	Retorno económico	Aforro para AAPP
2015	3	63.707,88	50.475,60
2016	4	43.181,10	57.525,60
2017	5	131.462,51	88.903,20

Fonte: Elaboración propia con datos de FAEDEI

5.3. Conclusións

A Lei 10/2013, do 27 de novembro, de inclusión social de Galicia regula as empresas de inserción no ámbito galego. Atendendo ao artigo 62 de dita Lei, a Xunta de Galicia promoverá as empresas de inserción como recurso para facilitar a incorporación ao mercado laboral ordinario das persoas en situación ou risco de exclusión social, cualificación esta que será acreditada polo Sistema galego de servizos sociais.

As empresas de inserción teñen como trazo característico o requisito de aplicación dun itinerario de inserción, que debe ser aceptado pola persoa en situación de exclusión social contratada. As accións de intervención consistirán nun conxunto de servizos, prestacións, acción de orientación, tutoría e procesos personalizados e asistidos de traballo remunerado, formación no posto de traballo ou habituación laboral e social, encamiñados a satisfacer ou resolver problemáticas específicas derivadas da situación de exclusión.

Desde o ano 2008, no que comezaron a rexistrarse en Galicia, fixérono 22 empresas de inserción, das cales unha tiña actividade no sector primario, dúas na industria, unha na construción e o resto no sector servizos.

En xullo de 2019, hai 11 empresas activas. A máis nova rexistrouse este ano, pero catro delas o fixeron no 2010 ou antes. Todas teñen a forma xurídica de sociedade limitada. A maioría, seis, teñen a sede na provincia de A Coruña, tres en Pontevedra e dous en Lugo. En canto ás actividades desenvolvidas por estas empresas, oito delas clasifícanse no sector servizos, unha no sector primario, unha na industria e outra na construción.

Aínda que se observa desde o 2014 unha diminución da facturación por traballador, no 2017 é de 29.034 euros. Dita diminución vai acompañada por un incremento importante na cifra de empregados, que chegan a 49 no 2017 (empregados medios). Pode dicirse que as cifras da facturación por traballador nas empresas de inserción galegas garanten que estas cumpren coa combinación de obxectivos deste tipo de iniciativas empresariais: a viabilidade empresarial e o desenvolvemento de metodoloxías que fagan posible a inserción laboral das persoas en ou en risco de exclusión.

Segundo os datos dispoñibles (AEIGA), no 2017 increméntase o número de traballadores na modalidade de inserción, superando con creces o de traballadores que non están nesa condición. Tamén obsérvase nese último ano un incremento salientable do número e da porcentaxe de mulleres contratadas e tamén da porcentaxe de mulleres contratadas en inserción.

A Consellería de Economía, Emprego e Industria convoca anualmente axudas para fomentar tanto a creación como o mantemento deste tipo de empresas. As partidas orzamentarias dirixidas aos programas de incentivos foron de 380.000 euros en 2019, manteniéndose próximas a esa cifra desde o 2017.

As empresas de inserción supoñen unha importante aportación para a cohesión social ao facilitar a integración no mercado laboral de persoas en exclusión. Pero, ademais, supoñen un retorno económico para as AAPP, fundamentalmente vía impostos, e un aforro para as mesmas, dado que unha parte importante das persoas traballadoras en inserción

deixan de percibir a renda de integración social (Risga). Nos datos dispoñibles (AEIGA), a suma do retorno económico e do aforro para as AAPP supera as axudas públicas recibidas por estas empresas.

6. OS CENTROS ESPECIAIS DE EMPREGO

6.1. Introducción

A configuración actual da Economía Social española ven marcada pola aprobación da Lei 5/2011, do 29 de marzo, de Economía Social, que sen ningunha dúbida supuxo un punto de inflexión sen precedentes para o recoñecemento, visibilidade e desenvolvemento do Sector, tanto dentro do propio Estado como da Unión Europea.

Recentemente, a aprobación da Lei 31/2015, do 9 de setembro, pola que se modifica e actualiza a normativa en materia de auto-emprego e adóptanse medidas de fomento e promoción do traballo autónomo e da Economía Social, veu a completar este marco normativo establecendo medidas de desenvolvemento e Fomento da Economía social española.

Os Centros Especiais de Emprego forman parte da Economía Social xa que son empresas que compatibilizan a viabilidade económica e a súa participación no mercado co seu compromiso social cara a colectivos con menores oportunidades no mercado de traballo. O seu persoal está constituído polo maior número de persoas con discapacidade (cuxo número non pode ser inferior ao 70% respecto do total dos traballadores).

Na actualidade hai dúas posibilidades de integración laboral das persoas con discapacidade. Dun lado, a integración directa no mercado aberto ordinario de traballo e doutro a integración no mercado protexido a través de centros especiais de emprego.

6.2. Normativa

A Lei estatal 13/1982, do 7 de abril, de integración social dos minusválidos, configurou os centros especiais de emprego como unidades produtivas que, participando regularmente

no mercado, teñen como finalidade primordial a integración laboral das persoas con discapacidade, así como a prestación dos servizos de axuste persoal e social que estes traballadores requiran. Posteriormente, en virtude das competencias que con carácter exclusivo ten asumidas a Comunidade Autónoma de Galicia no artigo 27.2 3º do seu Estatuto de autonomía en materia de asistencia social, aprobouse a Lei autonómica 4/1993, do 14 de abril, que veu ordenar e estruturar o sistema integrado de servizos sociais da Comunidade Autónoma de Galicia, englobando os centros especiais de emprego como equipamentos propios dos servizos de atención especializada dirixidos a persoas con discapacidade. Por outra banda, a citada norma estatal está desenvolvida por medio do Real decreto 2273/1985, do 4 de decembro, que establece, entre outros aspectos, que a creación destes centros esixe a súa inscrición nun rexistro administrativo dependente da Administración xeral do Estado ou da correspondente comunidade autónoma, segundo o ámbito competencial, e o artigo 32.3º da Lei 4/1993, do 14 de abril, tamén prescribe de que todas as entidades prestadoras de servizos sociais haberán de estar inscritas, con carácter previo ao inicio das súas actividades nun rexistro administrativo creado para o efecto. Por medio do Real decreto 1928/1984, do 12 de setembro, sobre traspaso de funcións e servizos do Estado á Comunidade Autónoma de Galicia en materia da Unidade Administradora do Fondo Nacional de Protección ao Traballo, transferíronse á nosa comunidade autónoma as funcións e servizos inherentes ás competencias estatutariamente asumidas en materia de centros especiais de emprego, atribuíndoselle o seu exercicio á consellería competente en materia de traballo polo Decreto 168/1984, do 15 de novembro.

6.3. Tipoloxía dos centros especiais de emprego

Os CEE poden ser de carácter público ou privado, con ou sen ánimo de lucro. Isto significa que poden ser creados polas Administracións Públicas directamente ou en colaboración con outros organismos, por entidades, por persoas físicas, xurídicas ou comunidades de bens coa única esixencia de que teñan capacidade xurídica e de obrar para ser empresarios.

A disposición final décimo cuarta da Lei 9/2017, do 8 de novembro, de Contratos do Sector Público (esta modifica o texto refundido da Lei Xeral de dereitos das persoas con discapacidade e da súa inclusión social e foi aprobada mediante Real Decreto Lexislativo 1/2013 do 29 de novembro) engade un apartado 4 ao artigo 43 no que define aos Centros Especiais de Emprego de Iniciativa Social (CEEIS) como:

- Aqueles promovidos e participados en máis dun 50%, directa ou indirectamente, por unha ou varias entidades, xa sexan públicas ou privadas, que non teñan ánimo de lucro ou que teñan recoñecido o seu carácter social nos seus Estatutos, xa sexan asociacións, fundacións, corporacións de dereito público, cooperativas de iniciativa social ou outras entidades da economía social.

- Aqueles cuxa titularidade corresponda a sociedades mercantís nas que a maioría do seu capital social sexa propiedade dalgunha das entidades sinaladas anteriormente, xa sexa de forma directa ou ben indirecta a través do concepto de sociedade dominante regulado no art. 42 do Código de Comercio.
- En todos os casos, os estatutos ou acordo social deben obrigar o reinvestimento íntegro dos beneficios para a creación de oportunidades de emprego para persoas con discapacidade e a mellora continua da súa competitividade e da súa actividade de economía social, tendo en todo caso a facultade de optar por reinvestilos no propio centro especial de emprego ou noutros centros especiais de emprego de iniciativa social.

Un estudo realizado por CIRIEC- España no ano 2014 clasifica os CEE da economía española en CEE da Economía Social (CEE ES) e CEE da Economía Capitalista (CEE EC) centrándose na análise do seu comportamento, prescindindo de criterios xurídicos e administrativos. Devandita análise derívase dos seus obxectivos principais (ben ter un impacto social ou ben ter un beneficio para os seus propietarios e accionistas) e da diferente titularidade da empresa pública ou privada. O seguinte cadro recolle a clasificación dos CEE realizada neste estudo.

Cadro 6.1. Tipoloxía dos CEE en función das súas características socioeconómicas

CENTROS ESPECIAIS DE EMPREGO (CEE)	Obxectivo principal	Titularidade
CEE da Economía Social	Obtención dun impacto social	Privada
CEE da Economía Pública	Obtención dun impacto social	Pública
CEE da Economía Capitalista	Obtención de beneficios para os seus propietarios ou accionistas	Privada
a) Con personalidade xurídica		
b) Sin personalidade xurídica (persoas físicas)		

Fonte: CIRIEC-España. Chaves, Juliá y Monzón (2018)

Os CEE da Economía Social recoñecidos polo CIRIEC-España engloban a:

- Os CEE cualificados como de Iniciativa Social pola Lei 9/2017 de Contratos de Sector Público.
- Os centros dependentes de entidades relixiosas con personalidade xurídica específica como tales.
- Os centros non incluídos no primeiro punto con personalidade xurídica de cooperativa.
- Os centros identificados como sociedades laborais non incluídos no primeiro punto.
- Os CEE incluídos na base de datos de FEACEM non incluídos nos apartados anteriores
- Os CEE participados polos principais grupos da Economía Social non incluídos nos puntos anteriores
- A CEE non adscritos en función dos criterios anteriores identificados polas enquisas de CIRIEC

No ano 2017, o número de CEE a nivel nacional segundo o Ministerio é de 2.105 (714 de iniciativa social e 1.391 de iniciativa capitalista), e en Galicia é de 118 centros (62 de iniciativa social e 56 de iniciativa capitalista).

Táboa 6.1.CEE por tipoloxía de Centro

Ano 2017	Base oficial do Ministerio		
	Total	CEE Iniciativa Social	CEE Iniciativa Capitalista
Galicia	118	62	56
España	2105	714	1391

Fonte: CIRIEC-España

6.4. Forma xurídica

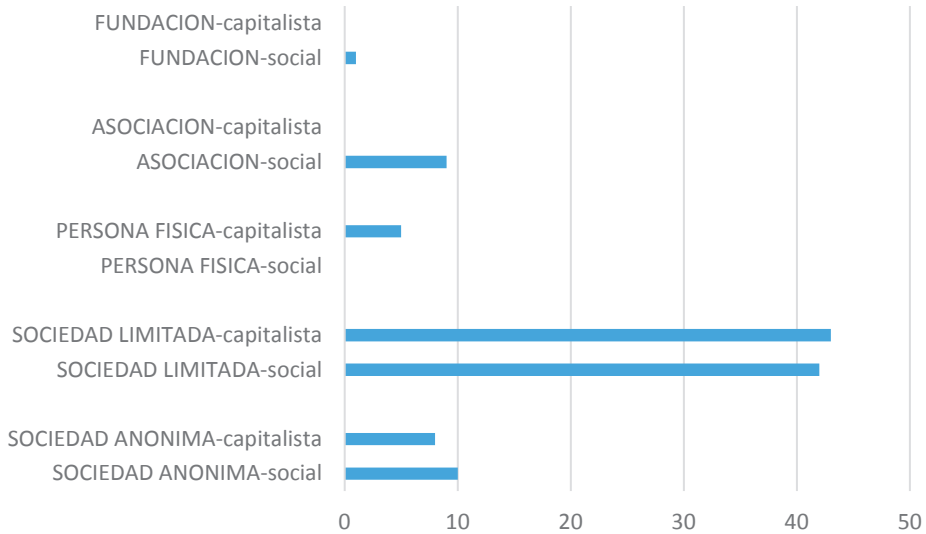
Os CEE adoptan na súa maioría a forma xurídica de Sociedade Limitada. Segundo os datos proporcionados por CIRIEC-España, en 2017 o 67.74% dos CEE ES e o 76.79% dos CEE EC eran Sociedades Limitadas. Tras a Sociedade Limitada, nos CEE ES séguenlle a Sociedade Anónima (16.13%) e as Asociacións (14.52%).

Táboa 6.2. Porcentaxes de CEE (ES, EC) segundo forma xurídica. Galicia, 2017 (%)

	Economía Social	Economía Capitalista	Total CEE
Asociación	14,5	0,0	7,6
Fundación	1,6	0,0	0,8
Sociedade Anónima	16,1	14,3	15,3
Sociedade Limitada	67,7	76,8	72,0
Persoa Física	0,0	8,9	4,2
	100	100	100

Fonte: CIRIEC-España

Gráfico 6.1.CEE(ES, EC) por forma xurídica. Galicia. 2017

Fonte: Elaboración propia a partir de datos de CIRIEC-España

6.5. Distribución provincial e sectores de actividade

Nesta sección preséntase a distribución provincial e os sectores de actividade nos que están presentes os CEE de GALICIA seguindo a tipoloxía de centros e a información proporcionada por CIRIEC-España.

A distribución provincial mostra que o maior número de CEE atópase localizado na provincia da Coruña (55,08%), seguida de Pontevedra (25,42%), Lugo (13,56%) e Ourense (5,93%).

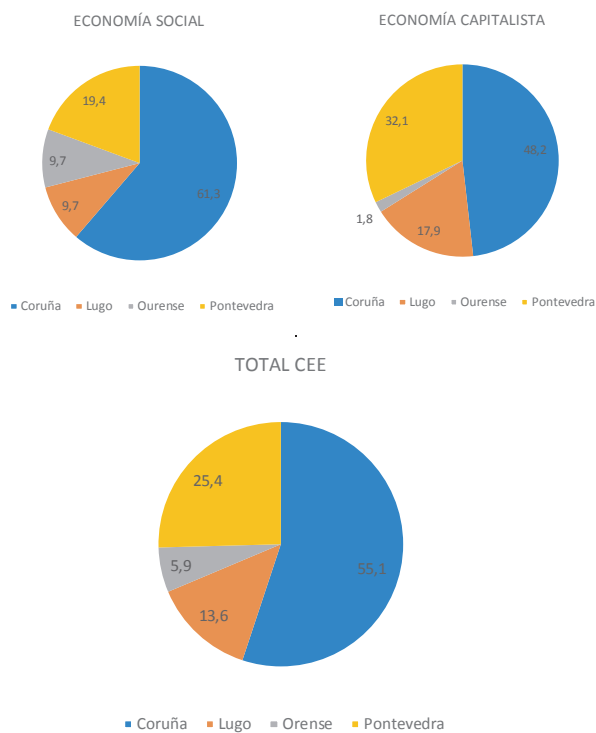
Na táboa 6.3 mostramos o número de CEE a nivel provincial tendo en conta como foron creados, segundo iniciativa social e iniciativa empresarial. Podemos observar que na provincia de Coruña ten maior presenza de CEE da Economía Social (61,29%) fronte aos de Economía Capitalista (48,21%).

Táboa 6.3. Número de CEE a nivel provincial. Ano 2017

	Economía Social	Economía Capitalista	Total
Coruña	38	27	65
Lugo	6	10	16
Ourense	6	1	7
Pontevedra	12	18	30
Galicia	62	56	118

Fonte: Elaboración propia a partir da Información de CIRIEC-España

Gráfico 6.2. Distribución provincial CEE (%), Galicia, Ano 2017

Fonte: Elaboración propia a partir da Información de CIRIEC-España

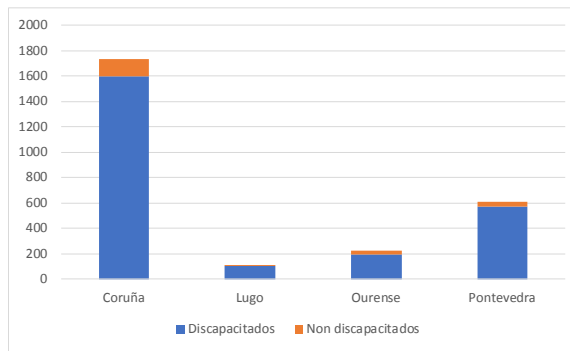
En canto á composición do persoal nos CEE podemos diferenciar entre persoas con e sen discapacidade. Na seguinte táboa e gráfico mostramos o cadro de persoal a nivel provincial.

Táboa 6.4. Persoal dos CEE (Número de persoas). Galicia e provincias. 2017

	Non discapacitados	Discapacitados	Total
Coruña	136	1598	1734
Lugo	8	105	113
Ourense	34	192	226
Pontevedra	36	571	607
Galicia	214	2466	2680

Fonte: Elaboración propia a partir da Información de CIRIEC-España

Gráfico 6.3. Persoal dos CEE. Número de persoas. Provincias. 2017

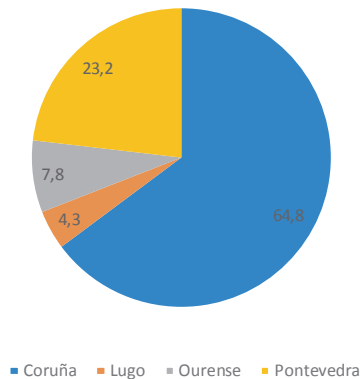

Fonte: Elaboración propia a partir da Información de CIRIEC-España

O persoal dos CEE está constituído nunha ampla maioría por persoas con discapacidade.

Máis da metade das persoas que traballan nos CEE con discapacidade están na provincia da Coruña (64,80%), séguenlle Pontevedra, Ourense e Lugo.

Gráfico 6.4. Porcentaxe de persoas con discapacidade empregadas nos CEE. Provincias. 2017

Fonte: Elaboración propia a partir da Información de CIRIEC-España.

Sectores de Actividade

En relación aos sectores de actividade nos que están presentes os CEE da Comunidade Galega, podemos afirmar que máis da metade corresponden ao sector servizos (55,1%), seguidos da industria, o comercio e o transporte.

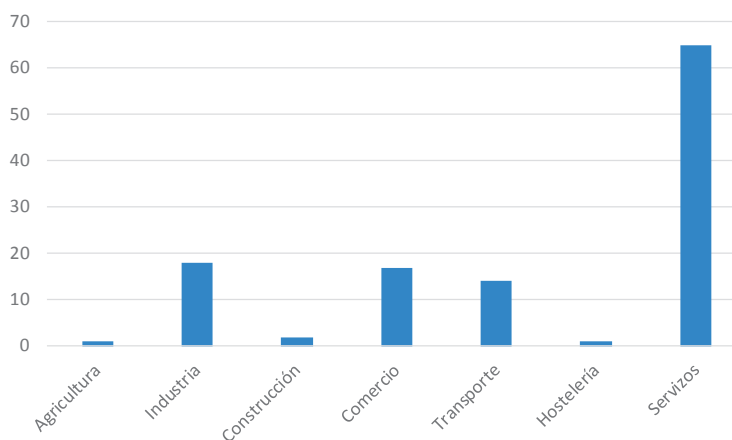
A presenza dos CEE de iniciativa social no sector servizos representa o 66,1% fronte ao 42,9% dos de iniciativa empresarial. Pola contra os CEE de economía capitalista están no transporte (19,6%), industria (17,9%)e comercio (16,1%).

Táboa 6.5. CEE por tipoloxía e sector de actividade, Galicia, 2017

	Economía Social	Economía Capitalista	Total CEE	Total CEE (%)
Agricultura	1	0	1	0,8
Industria	8	10	18	15,3
Construcción	0	2	2	1,7
Comercio	8	9	17	14,4
Transporte	3	11	14	11,9
Hostelería	1	0	1	0,8
Servizos	41	24	65	55,1
TOTAL	62	56	118	100%

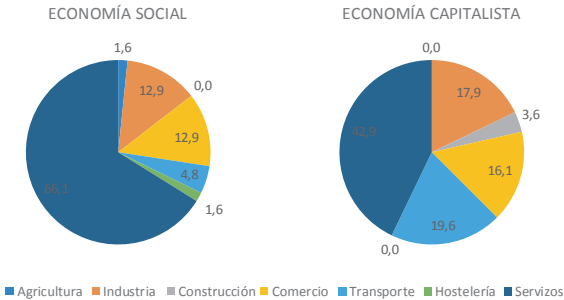
Fonte: Elaboración propia a partir de CIRIEC-España

Gráfico 6.5. Número CEE por sectores de actividade, Galicia, 2017

Fonte: Elaboración propia a partir de CIRIEC-España

Gráfico 6.6. CEE por tipoloxía (ES, EC) e sectores de actividade, Galicia, 2017 (%)

Fonte: Elaboración propia a partir de CIRIEC-España

Si nos centramos nas actividades dos CEE no sector servicios, podemos afirmar que se concentran nos grupos N e Q da clasificación CNAE (2009). As actividades administrativas e de servizos auxiliares representan o 47,7% do total do sector servizos, e as actividades sanitarias e de servizos sociais ocupan o segundo lugar cun 20% seguidas por outros servizos co 15,4%. Afondando na clasificación, vemos como as persoas empregadas dedícanse principalmente á limpeza xeral de edificios e as actividades de xardinería, así como a outras actividades de servizos sociais.

Os CEE de Economía Social protagonizan as actividades de servizos sociais fronte ao resto de CEE, e tamén levan a cabo actividades de xardinería. Pola contra os CEE de iniciativa capitalista dedícanse maiormente á limpeza xeral de edificios.

Táboa 6.6 Actividades dos CEE no sector servizos, Galicia, 2017

	Economía Social	Economía Capitalista	Total
J-Información e Comunicacóns	0	4	4
L-Actividades Inmobiliarias	0	2	2
M-Actividades profesionais, científicas e técnicas	3	1	4
N-Actividades administrativas e servizos auxiliares	17	14	31
P-Educación	1	0	1
Q-Actividades sanitarias e de servizos sociais	13	0	13
S-Outros servizos	7	3	10
Total	41	24	65

Fonte: Elaboración propia a partir de CIRIEC-España

Táboa 6.7. Actividades administrativas e servizos auxiliares (N), Galicia, 2017

	Economía Social	Economía Capitalista	Total
8121 - Limpeza xeral de edificios	5	12	17
8130 - Actividades de xardinería	8	1	9
8129 - Outras actividades de limpeza	1	0	1
8299 - Outras actividades de apoio ás empresas n.c.o.p.	1	0	1
7820 - Actividades das empresas de traballo temporal	1	0	1
7830 - Outra provisión de recursos humanos	1	0	1
8122 - Outras actividades de limpeza industrial e de edificios	0	1	1
Total	17	14	31

Fonte: Elaboración propia a partir de CIRIEC-España.

Táboa 6.8. Actividades sanitarias e de servizos sociais (Q), Galicia, 2017.

	Economía Social	Economía Capitalista	Total
8899 - Outras actividades de servizos sociais sen aloxamento n.c.o.p.	5	0	5
8812 - Actividades de servizos sociais sen aloxamiento para persoas con discapacidade	7	0	7
8811 - Actividades de servizos sociais sen aloxamento para persoas maiores	1	0	1
Total	13	0	13

Fonte: Elaboración propia a partir de CIRIEC-España.

6.6. O emprego nos CEE

As persoas con discapacidade enfróntanse a maiores dificultades e barreiras que o resto da poboación no ámbito da inserción laboral, o cal as conduce a maiores taxas de pobreza e de exclusión social. Por esta razón, a integración laboral das persoas con discapacidade (PCD) é unha condición necesaria para garantir os seus dereitos.

Táboa 6.9. O emprego das persoas con e sen discapacidade, Galicia e España. 2017 (miles)

	PCD (con discapacidade)		PSD (sen discapacidade)	
	GALICIA	ESPAÑA	GALICIA	ESPAÑA
Total	125,9	1860,6	1559,7	28189,9
Activos	35,5 (28,2%)	651,7 ((35%)	1198,7 (76,8%)	21906,3 (77,7%)
Inactivos	90,4 (71,8%)	1208,8 (65%)	361,0 (23,2%)	6283,6 (22,3%)

Fonte: INE

Táboa 6.10 . Persoas con certificado de discapacidade. 2017 (miles)

	Total	Homes	Mulleres
Galicia	94,9	51,9	43
España	1498,9	820,4	678,5

Fonte: INE

Do total nacional de persoas con certificado de discapacidade no ano 2017, o 6,3% atópanse en Galicia, e aquí un 54,7% son homes e un 45,3% son mulleres.

En canto ao emprego, as persoas con discapacidade teñen unha menor presenza no mercado laboral, así temos un 28,2 % de Activos no caso de Galicia fronte ao 76,8% de Activos para as persoas sen discapacidade. As cifras no caso español son de 35% fronte ao 77,7%.

Unha característica moi significativa deste colectivo con respecto á súa situación laboral, é que a maioría son inactivos, aspecto que aumenta notablemente coa idade e co grao de discapacidade recoñecido.

Táboa 6.11. Fogares con algunha persoa entre os 16 e 64 anos con discapacidade, e relación coa actividade. Galicia (miles)

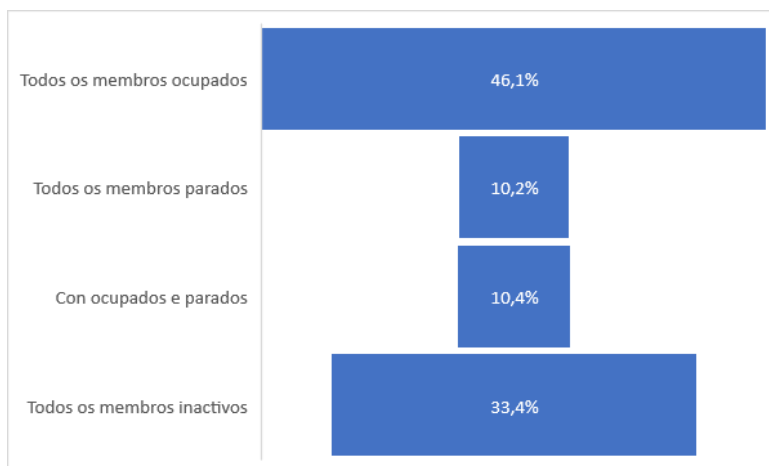
Relación	2014	2017
Total	91,9	115,4
Con algún membro activo	63	76,9
-con todos os membros ocupados	38	53,2
-con todos os membros parados	11,8	11,8
-con ocupados e parados	13,2	12
Con todos os membros inactivos	28,9	38,5

Fonte: IGE

Nos fogares galegos con algunha persoa con discapacidade en idade de traballar, un 66,6% ten algún membro activo, menos da metade (46,1%) ten tódolos membros ocupados e un 10,2% estaría na situación de todos parados. Estas cifras empeoran lixeiramente con

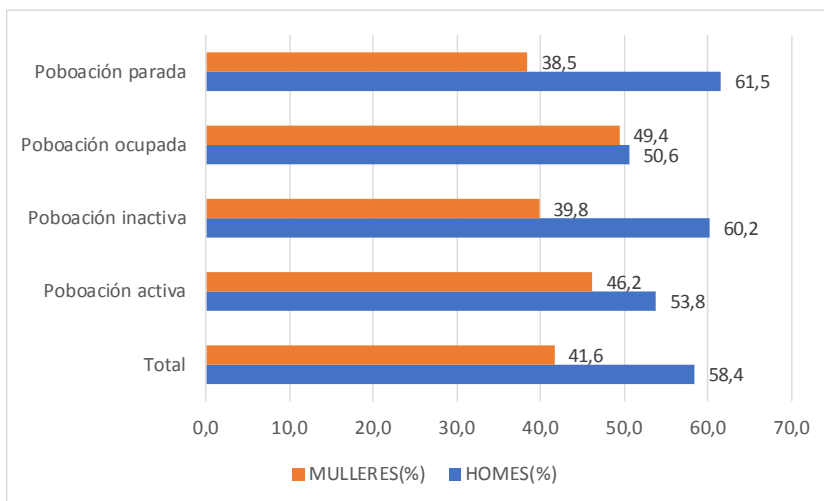
relación ao ano 2014, posto que pasamos de ter un total de 31,4% fogares con todos os membros inactivos a un 33,4% no ano 2017.

Gráfico 6.7. Distribución dos fogares (persoas 16-64 anos) con discapacidade en relación coa actividade. Galicia, 2017 (%)

Fonte: IGE

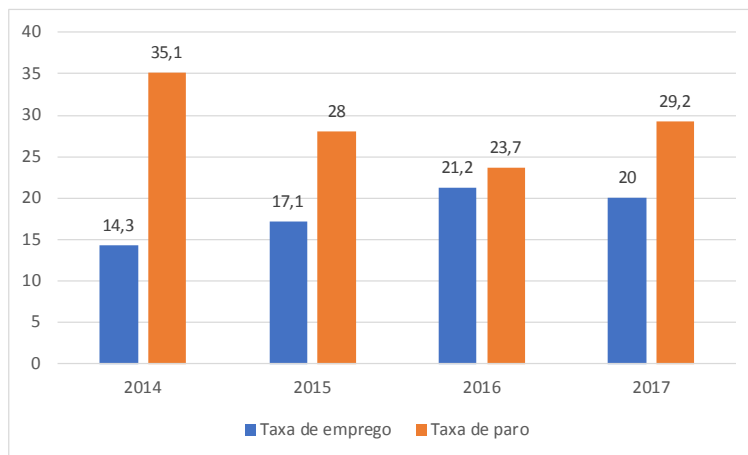
Gráfico 6.8. Persoas Con Discapacidade segundo actividade e sexo. Galicia. 2017 (%)

Fonte: IGE, INE

Dentro do colectivo das Persoas Con Discapacidade os homes representan o 58,4% fronte as mulleres (41,6%). Superan ás mulleres en 20 puntos en canto a poboación inactiva e parada, sen embargo as porcentaxes son moi similares na poboación ocupada.

Gráfico 6.9 . Evolución da taxa de emprego e de paro das persoas con discapacidade. Galicia. 2014-2017 (%)

Fonte: IGE. Enquisa de Poboación Activa

O gráfico mostra a evolución positiva da taxa de emprego (de 14,3% a 20%), e a baixada na taxa de paro (de 35,1 % a 29,2%) nos últimos catro anos (2014-2017).

Táboa 6.12. . Taxas de actividade, emprego e paro da poboación con e sen discapacidade, e sexo. Galicia e España. Ano 2017 (%)

		Galicia			España		
		Homes	Mulleres	Total	Homes	Mulleres	Total
Persoas sen discapacidade	Taxa de actividade	81,4	72,5	76,9	83,7	71,8	77,7
	Taxa de emprego	69,5	60,7	65	70,8	58,2	64,4
	Taxa de paro	14,6	16,3	15,4	15,4	18,9	17,1
Persoas con discapacidade	Taxa de actividade	26	31,2	28,2	35,1	35	35
	Taxa de emprego	17,3	23,6	20	26	25,6	25,9
	Taxa de paro	33,4	24,3	29,2	25,8	26,7	26,2

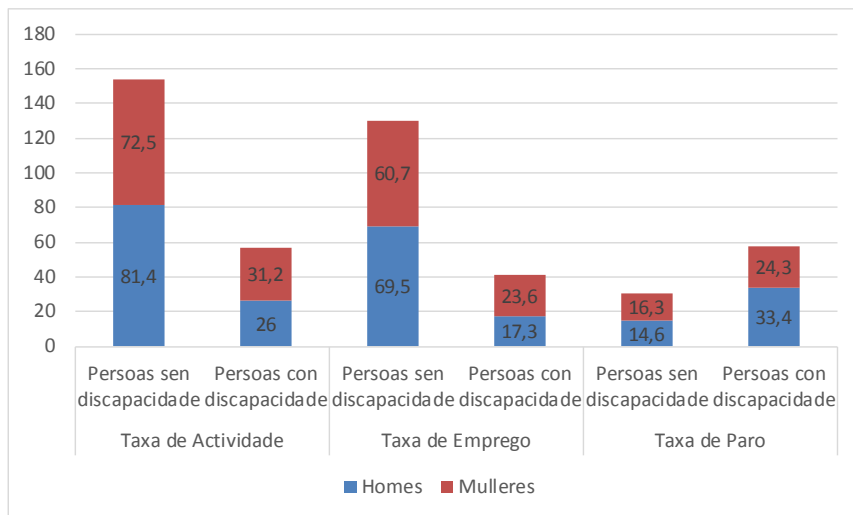
Fonte: IGE, INE

Ao comparar as taxas de actividade da poboación con e sen discapacidade, destaca a baixa taxa de actividade das persoas con discapacidade, situouse no ano 2017 nun 28,2%, 48,7 puntos por debaixo da do colectivo de persoas sen discapacidade. Ademais é maior no caso das mulleres 31,2% fronte a 26% dos homes, situación que muda si falamos das persoas sen discapacidade (81,4% homes e 72,5% mulleres).

A taxa de emprego foi do 20,0%, 45 puntos por debaixo da correspondente ás persoas sen discapacidade. A taxa de paro, pola contra, foi superior á deste colectivo: 29,2% para as persoas con discapacidade fronte a 15,4% para a poboación sen discapacidade.

Por sexo, os homes teñen unha menor taxa de emprego (17,3%) e unha maior taxa de paro (33,4%) con respecto ás mulleres do colectivo de PSD, ó contrario do que acontece si nos centramos nas persoas sen discapacidade. No contexto español, as cifras melloran lixeiramente para o colectivo de PCD con un 25,9% de taxa de emprego e un 26,2% de taxa de paro.

Gráfico 6.10. **Taxas de actividade, emprego e paro da poboación con e sen discapacidade, e sexo (%) en Galicia. Ano 2017**

Fonte: IGE

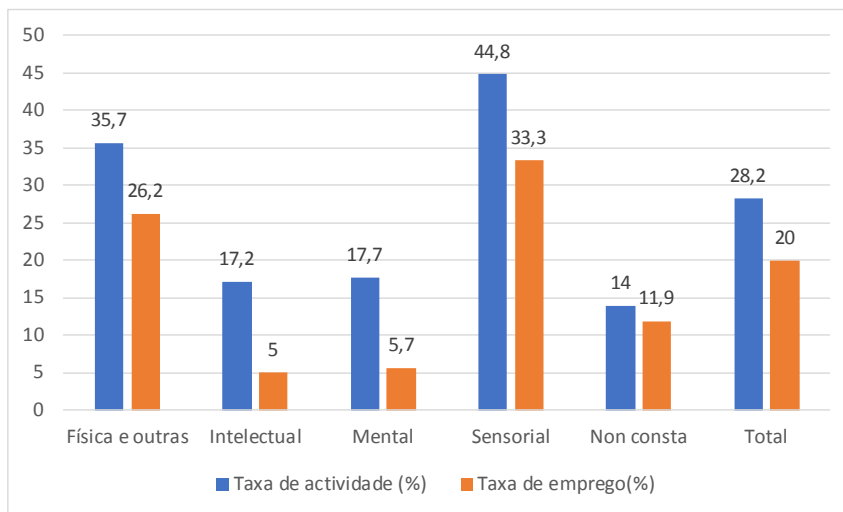
Táboa 6.13 . **Taxas de actividade e emprego das PCD segundo o tipo de discapacidade. Galicia. 2017 (%)**

	Taxa de actividade	Taxa de emprego
Física e outras	35,7	26,2
Intelectual	17,2	5
Mental	17,7	5,7
Sensorial	44,8	33,3
Non consta	14	11,9
Total	28,2	20

Fonte: IGE

Outras características desta poboación son que as discapacidades sensorial e a física levan asociadas unha maior taxa de emprego. Pola contra as taxas de actividade cando as limitacións son intelectuais e mentais non se traducen en emprego.

Gráfico 6.11. Taxas de actividade e emprego das PCD segundo o tipo de discapacidade. Galicia. 2017 (%)

Fonte: IGE

En canto á xornada laboral, o 84,1% das persoas ocupadas con discapacidade traballan a xornada completa (2,6 puntos inferior ao colectivo de persoas ocupadas sen discapacidade). A maior parte do colectivo de ocupados con discapacidade son asalariados, das cales o 76,3% tiñan un contrato indefinido (3,4 puntos máis que a poboación asalariada sen discapacidade). A nivel nacional a maioría dos traballadores con discapacidade no ano 2017 eran asalariados (89,1%), tiñan contrato indefinido (74,4%), xornada completa (81,8%) e desempeñaban a súa actividade no sector servizos (82,7%).

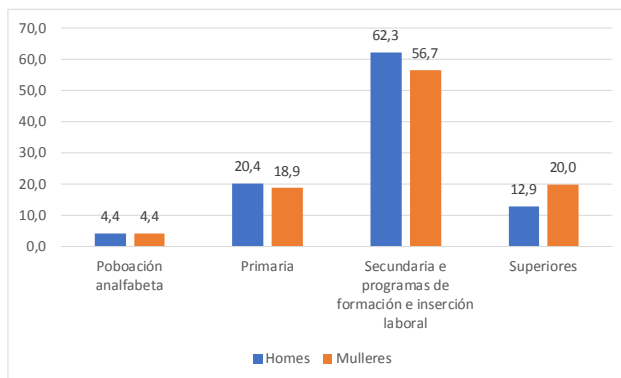
Táboa 6.14 . Porcentaxe de poboación con discapacidade segundo nivel de estudos e sexo Galicia, 2017 (%)

	Total	Homes	Mulleres
Poboación analfabeta	4,4	4,4	4,4
Primaria	19,7	20,4	18,9
Secundaria e programas de formación e inserción laboral	60,0	62,3	56,7
Superiores	15,9	12,9	20,0

Fonte: IGE

O 95,6% da PCD ten estudos, na súa maioría secundarios (60%). En canto ao sexo destaca a porcentaxe de mulleres con estudos superiores (20,04%), case 7,5 puntos por encima dos homes.

Gráfico 6.12. Poboación con discapacidade segundo nivel de estudos e sexo. Galicia, 2017 (%)

Fonte: IGE

Fronte a esta situación laboral das persoas con discapacidade, os CEE xogan un importante papel na inserción laboral deste colectivo. En Galicia os CEE empregaron no ano 2017 a un total de 2466 persoas con discapacidade, o que representa o 9,8% do total de persoas con discapacidade ocupadas (25100 persoas). Do total de traballadores con discapacidade, 1648 foron empregadas en CEE da Economía Social (66,8%) e 818 foron en centros da economía capitalista (33,2%). Os CEE de iniciativa social empregan ao 66,8% dos traballadores do total mentres que os de iniciativa empresarial fano no 33,2% restante. As persoas con discapacidade constitúen a maioría do persoal superando o 90% do emprego no total de CEE.

Táboa 6.15. Emprego a persoas con e sen discapacidade en CEE, 2017

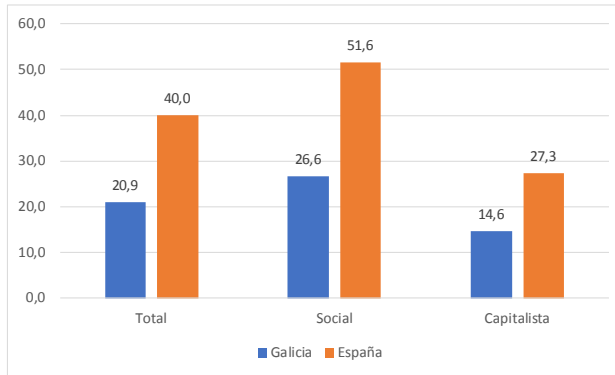
	Total		Social		Capitalista	
	Galicia	España	Galicia	España	Galicia	España
CEE	118	2.075	62	1.083	56	992
Con discapacidade	2.466	82.899	1.648	55.841	818	27.058
Sin Discapacidade	214	12.518	142	9.230	72	3.288
Total	2.680	95.417	1.790	65.071	890	30.346

Fonte: CIRIEC-España

Tomando como referencia os datos proporcionados por CIRIEC-España, o emprego medio dos CEE a nivel nacional é de 45.9 persoas, superior ao emprego medio dos CEE de Galicia que se sitúa en 22.7 persoas. Este menor emprego medio dos CEE de Galicia descomponse en: (i) un menor emprego medio de persoas con discapacidade, (20.9 fronte a 40.0) e (ii) un menor emprego de persoas sen discapacidade (1.8 fronte a 6.0). Por tipoloxía de centros, os CEE de ES de Galicia rexistran un emprego medio de 26.6 persoas con

discapacidade, inferior ao que rexistran os CEE de es a nivel nacional (51,6), pero superior ao que rexistran os CEE da EC na comunidade galega que se sitúa en 14,6.

Gráfico 6.13 . Empleo medio en CEE das persoas con discapacidade. Nº persoas. Galicia e España. 2017

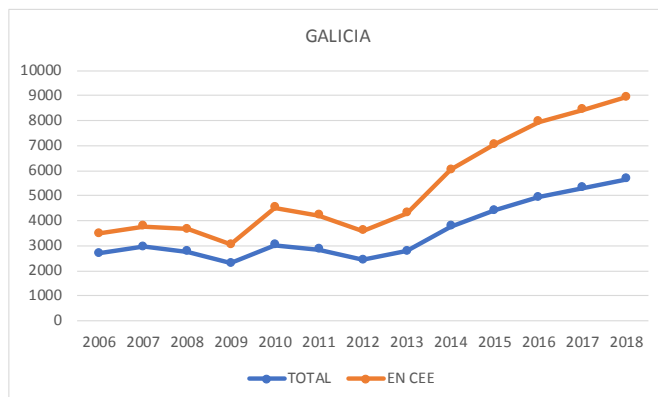

Fonte: CIRIEC-España

6.7. Os contratos nos CEE

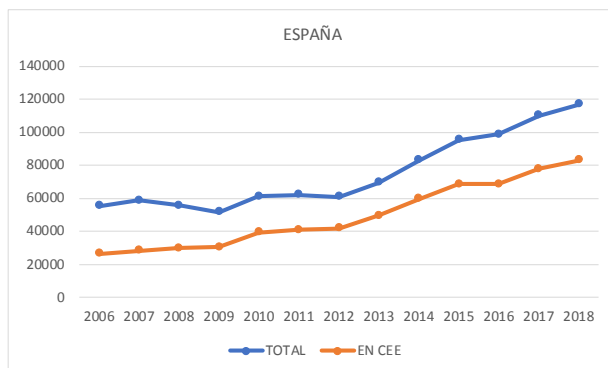
Os contratos específicos a persoas con discapacidade aumentaron de forma significativa nos últimos anos tanto na comunidade galega como a nivel nacional, sendo especialmente importante nos últimos anos do período, sobre todo no caso galego, tal como mostran os seguintes gráficos.

Gráfico 6.14. Contratos Específicos a PCD, Galicia, 2006-2018 (Miles)

Fonte: Elaboración propia a partir dos datos do SEPE: Estadísticas de contratos

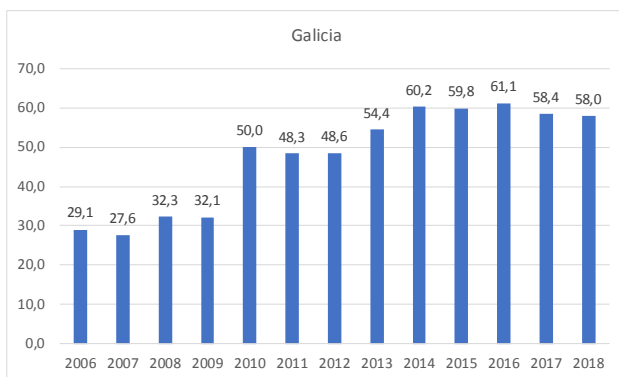
Gráfico 6.15. Contratos Específicos A PCD, España, 2006-2018 (Miles)

Fonte: Elaboración propia a partir dos datos do SEPE: Estadísticas de contratos

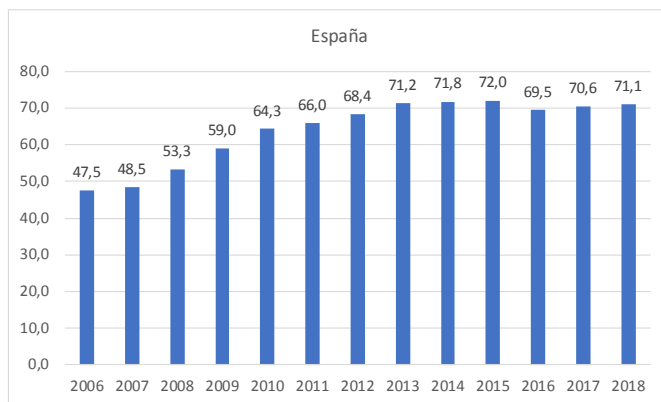
Segundo os datos do Servizo Público de Emprego Estatal (SEPE), dende o ano 2013 para Galicia, e o 2008 para España, máis do 50% dos contratos específicos a persoas con discapacidade realizáronse en CEE. A evolución é máis positiva no caso español cun 71,06 % no último ano, fronte ao 57,96% no caso galego.

Gráfico 6.16. Contratos Específicos a PCD en CEE, Galicia (% do total), 2006-2018

Fonte: Elaboración propia a partir dos datos do SEPE: Estadísticas de contratos

Gráfico 6.17. Contratos Específicos a PCD en CEE, España (% do total), 2006-2018

Fonte: Elaboración propia a partir dos datos do SEPE: Estadísticas de contratos

Con relación ao tipo de contrato, os contratos temporais superan o 57% do total de contratos específicos realizados a persoas con discapacidade en Galicia en todos os anos considerados, chegando a alcanzar o 80% no ano 2006. Pola contra a situación a nivel nacional, a temporalidade é superior ao 63%, acadando o 84% no ano 2015. Pero esta situación empeora si falamos dos CEE. Así, para o caso galego, as cifras non baixan do 78,9% chegando ao 95,6% no ano 2011. No caso español as porcentaxes oscilan entre o 88,8% e o 96,4% (ano 2012).

Táboa 6.16. Contratos específicos realizados a PCD en Galicia en función do tipo de contrato (%), 2006-2018

	Totais (Inclue CEE)		En CEE	
	Indefinidos(%)	Temporais (%)	Indefinidos(%)	Temporais (%)
2006	42,5	57,5	19,9	80,2
2007	40,6	59,4	21,1	78,9
2008	37,7	62,3	16,6	83,4
2009	37,3	62,7	12,9	87,1
2010	30,7	69,3	10,9	89,1
2011	27,9	72,1	4,4	95,6
2012	26,7	73,4	6,3	93,7
2013	20,9	79,1	7,3	92,7
2014	18,6	81,4	6,5	93,5
2015	18,9	81,1	6,4	93,6
2016	19,9	80,1	6,8	93,2
2017	20,7	79,3	6,4	93,6
2018	22,4	77,6	9,1	90,9

Fonte: Elaboración propia a partir dos datos do SEPE: Estadísticas de contratos

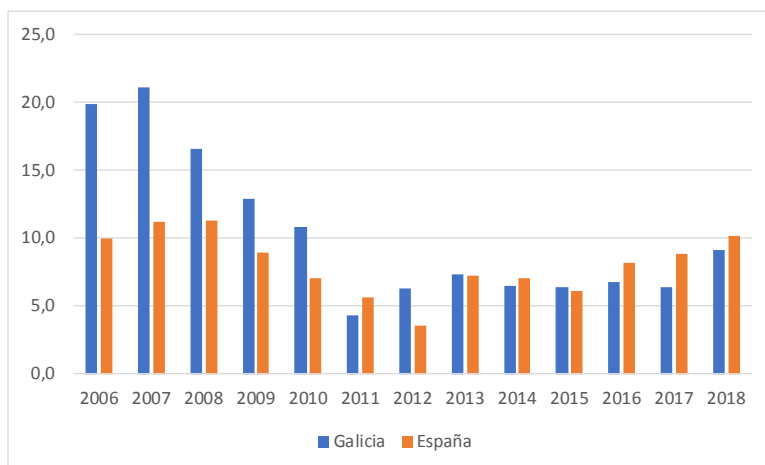
Táboa 6.17. Contratos específicos realizados a PCD en España en función do tipo de contrato (%), 2006-2018

	Totais (Inclue CEE)		En CEE	
	Indefinidos(%)	Temporais(%)	Indefinidos(%)	Temporais(%)
2006	36,8	63,2	10,0	90,0
2007	36,0	64,0	11,2	88,8
2008	33,3	66,7	11,3	88,8
2009	28,3	71,7	9,0	91,0
2010	26,5	73,5	7,0	93,0
2011	23,9	76,1	5,6	94,4
2012	19,6	80,4	3,6	96,4
2013	16,7	83,3	7,2	92,8
2014	16,3	83,7	7,1	92,9
2015	15,7	84,3	6,1	93,9
2016	19,0	81,0	8,2	91,8
2017	19,1	81,0	8,8	91,2
2018	20,2	79,8	10,2	89,8

Fonte: Elaboración propia a partir dos datos do SEPE: Estadísticas de contratos

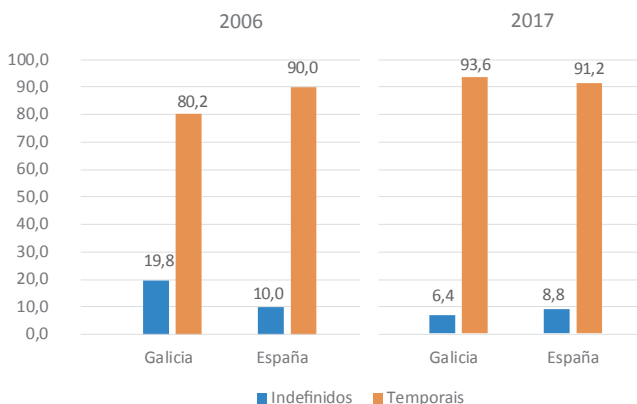
No seguinte gráfico vemos como a evolución dos contratos indefinidos a Persoas con Discapacidade diminúe significativamente no caso galego (de 19,85% a 9,14% no ano 2018); sen embargo aínda que para España no ano 2006 se levaban a cabo a metade de contratos indefinidos que en Galicia, esa cifra permanece moi similar no ano 2018.

Gráfico 6.18. Contratos específicos a PCD en CEE. Indefinidos (%). Galicia e España, 2006-2018

Fonte: Elaboración propia a partir dos datos do SEPE: Estadísticas de contratos

Gráfico 6.19. Contratos específicos a PCD en CEE en función do tipo de contrato, Galicia e España. Anos 2006 e 2017

Fonte: Elaboración propia a partir dos datos do SEPE: Estadísticas de contratos.

6.8. Estrutura financeira e estrutura de ingresos

A estrutura financeira e a estrutura de ingresos dos CEE de Galicia estudáronse para o ano 2013 e 2017 a partir da información dos balances e contas de resultados ofrecidos na base de datos SABI e das listaxes nominais dos centros que dispón CIRIEC. Atopouse información para 45 CEE de ES (que representa o 73% do total de CEE desta tipoloxía) e para 36 CEE da EC (que representa o 64% do total deste tipo de centros). Os recursos financeiros dos CEE, do mesmo xeito que os do resto de empresas sociais, están formados por unha mestura de recursos propios e alleos, entre os cales os ingresos obtidos da actividade comercial representan unha parte significativa. Estes recursos financeiros poden proceder de: (i) o desenvolvemento da súa actividade, a través da reinvestimento de beneficios; (ii) das achegas dos titulares dos CEE en forma de accións, participacións ou calquera outra achega conforme ao tipo de sociedade na que se constituíu o centro, e (iii) de recursos alleos como créditos bancarios, doazóns, axudas da administración pública.

A seguinte táboa presenta a estrutura financeira dos CEE de Galicia para os anos 2013 e 2017.

A estrutura porcentual dos recursos financeiros no ano 2013 sinala un peso importante dos fondos propios nos CEE da ES (60,1%) fronte aos CEE da EC (47,8%); esa diferenza permanece no ano 2017 (57,7% e 43,2% respectivamente). Algunhas das vantaxes de dispoñer dun importante volume de fondos propios é a maior garantía fronte a terceiros, a non existencia de restricións nin obrigacións de amortización sobre eses recursos e, ademais, que os investidores externos á organización non exercen ningún control sobre os devanditos

recursos. Con todo, cabe sinalar que o nivel óptimo de fondos propios pode depender do tipo de actividade que realice cada centro, podendo existir unha elevada diversidade.

Tanto no ano 2013 como no 2017 a principal fonte de financiación dos CEE foi o patrimonio neto (64,3% e 61,1%, respectivamente). Pola contra, o pasivo ten dita función no caso dos CEE de EC en ámbolos dous anos (50,3% e 54,7%), adquirindo un maior peso o pasivo corrente (37,3% e 27,9%).

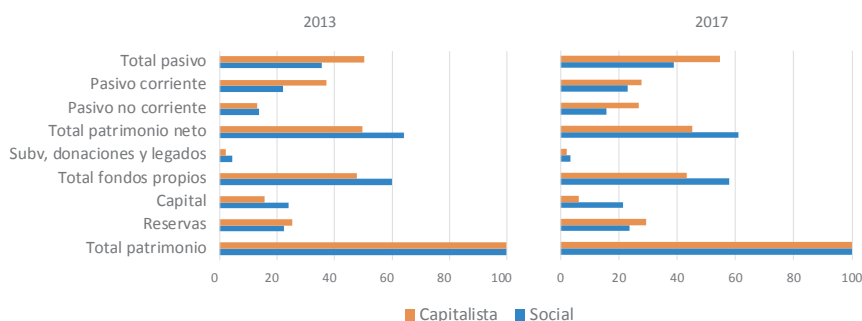
En relación á composición do patrimonio neto, as subvencións, doazóns e legados representan unha maior porcentaxe nos CEE da ES (4,3% fronte ao 2,0% dos CEE da EC en 2013),

Táboa 6.18. Estrutura financeira CEE de Galicia por tipoloxía de Centro, (%). Anos 2013 e 2017

	Economía Social		Economía Capitalista		Total	
	2013	2017	2013	2017	2013	2017
Total patrimonio (neto+pasivo)	100	100	100	100	100	100
Reservas	22,3	23,7	25,2	29,4	22,8	25,4
Capital	23,9	21,4	15,7	6,2	22,5	16,9
Total fondos propios	60,1	57,7	47,8	43,2	57,9	53,4
Subv. doazóns e legados	4,3	3,5	2,0	2,1	3,9	3,1
Total patrimonio neto	64,3	61,1	49,8	45,3	61,7	56,4
Pasivo non corrente	13,7	15,8	13,0	26,8	13,6	19,1
Pasivo corrente	22,0	23,1	37,3	27,9	24,7	24,5
Total pasivo	35,7	38,9	50,3	54,8	38,3	43,56

Fonte: Elaboración propia a partir de CIRIEC e SABI

Gráfico 6.20. Estrutura financeira CEE Galicia por tipoloxía de Centro (%)

Fonte: Elaboración propia a partir de CIRIEC e SABI

Na seguinte táboa e gráfico amosamos a estrutura de ingresos dos CEE da comunidade galega. Os CEE son produtores demercado segundo os criterios da Contabilidade Nacional, e polo tanto, máis do 50% dos seus ingresos proceden das súas vendas no mercado.

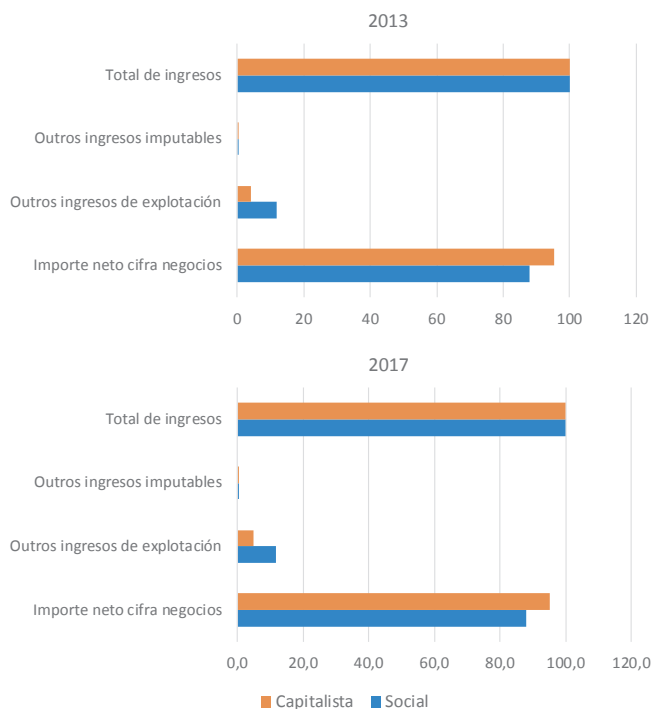
Como se observa, no ano 2013 o 87,77% dos ingresos dos CEE da Economía Social procedía das súas vendas, sendo esa porcentaxe maior no caso dos centros da economía capitalista, 95,42%. Esta estrutura na porcentaxe de vendas entre ambos os tipos de centros reproducíase para o ano 2017 (87,99% na ES e 95,08% na EC).

Táboa 6.19. Estrutura de ingresos CEE Galicia por tipoloxía de Centro (%)

	Economía Social		Economía Capitalista		Total CEE	
	2013	2017	2013	2017	2013	2017
Importe neto cifra negocios	87,8	88,0	95,4	95,1	90,0	90,7
Outros ingresos de explotación	11,9	11,7	4,3	4,8	9,7	9,1
Outros ingresos imputables	0,3	0,3	0,3	0,1	0,3	0,2
Total de ingresos	100	100	100	100	100	100

Fonte: Elaboración propia a partir de CIRIEC e SABI

Gráfico 6.21. Estrutura de ingresos CEE de Galicia por tipoloxía de Centro (%)

Fonte: Elaboración propia a partir de SABI e CIRIEC

O volume de ingresos dos CEE en Galicia aumentou de forma considerable desde o ano 2013 ao 2016, especialmente no caso dos centros da economía capitalista, aínda que con todo presentan cifras inferiores aos centros da economía social. O maior volume de ingresos débese tanto a un crecemento da cifra de negocio como doutros ingresos de explotación. Estes últimos inclúen ingresos procedentes de actividades socio-culturais, mediación laboral, formación, educación, centros de día, centros de lecer...

Táboa 6.20. Ingresos CEE de Galicia, 2013 e 2017.Euros

	Economía Social		Economía Capitalista		Total	
	2013	2017	2013	2017	2013	2017
Importe neto cifra negocios	155.945.458	208.676.249	67.705.494	136.315.117	223.650.952	344.991.365
Outros ingresos de explotación	21.143.668	27.851.242	3.014.718	6.926.289	24.158.386	34.777.531
Total ingresos	177.665.464	237.147.187	70.956.971	143.373.414	248.622.435	380.520.601

Fonte: Elaboración propia a partir de SABI e CIRIEC

Gráfico 6.22. Ingresos CEE de Galicia, EUROS. Anos 2013 e 2017

Fonte: Elaboración propia a partir de SABI e CIRIEC

6.9. Conclusións

Os Centros Especiais de Emprego forman parte da Economía Social. Son empresas que compatibilizan a viabilidade económica e a súa participación no mercado co seu compromiso social cara a colectivos con menores oportunidades no mercado de traballo. O seu persoal está constituído polo maior número de persoas con discapacidade e poden ser de carácter público ou privado, con ou sen ánimo de lucro.

Galicia contabiliza un total de 118 centros (62 de iniciativa social e 56 de iniciativa capitalista), adoptando na súa maioría a forma xurídica de Sociedade Limitada.

A distribución provincial mostra que o maior número de CEE atópase localizado na provincia da Coruña (55,08%), seguida de Pontevedra (25,42%), Lugo (13,56%) e Ourense (5,93%).

Máis da metade corresponden ao sector servizos (55,1%), seguidos da industria, o comercio e o transporte.

A presenza dos CEE de iniciativa social no sector servizos representa o 66,1% fronte ao 42,9% dos de iniciativa empresarial. Pola contra os CEE de economía capitalista están no transporte (19,6%), industria (17,9%) e comercio (16,1%).

As actividades administrativas e de servizos auxiliares representan o 47,7% do total do sector servizos, e as actividades sanitarias e de servizos sociais ocupan o segundo lugar cun 20% seguidas por outros servizos co 15,4%.

Afondando na clasificación, vemos como as persoas empregadas dedícanse principalmente á limpeza xeral de edificios e as actividades de xardinería, así como a outras actividades de servizos sociais.

Os CEE de Economía Social protagonizan as actividades de servizos sociais fronte ao resto de CEE, e tamén levan a cabo actividades de xardinería. Pola contra os CEE de iniciativa capitalista dedícanse maiormente á limpeza xeral de edificios.

En Galicia os CEE empregaron no ano 2017 a un total de 2466 persoas con discapacidade, o que representa o 9,8% do total de persoas con discapacidade ocupadas (25100 persoas). Do total de traballadores con discapacidade, 1648 foron empregadas en CEE da Economía Social (66,8%) e 818 foron en centros da economía capitalista (33,2%).

O emprego medio dos CEE a nivel nacional é de 45.9 persoas, superior ao emprego medio dos CEE de Galicia que se sitúa en 22.7 persoas. Este menor emprego medio dos CEE de Galicia descomponse en: (i) un menor emprego medio de persoas con discapacidade, (20.9 fronte a 40.0) e (ii) un menor emprego de persoas sen discapacidade (1.8 fronte a 6.0). Por tipoloxía de centros, os CEE de ES de Galicia rexistran un emprego medio de 26.6 persoas con discapacidade, inferior ao que rexistran os CEE de es a nivel nacional (51.6), pero superior ao que rexistran os CEE da EC na comunidade galega que se sitúa en 14.6.

Os contratos específicos a persoas con discapacidade aumentaron de forma significativa nos últimos anos tanto na comunidade galega como a nivel nacional.

Dende o ano 2013 para Galicia, e o 2008 para España, máis do 50% dos contratos específicos a persoas con discapacidade realizáronse en CEE. A evolución é máis positiva no caso español cun 71,06 % no último ano, fronte ao 57,96% no caso galego.

Os contratos temporais superan o 57% do total de contratos específicos realizados a persoas con discapacidade en Galicia en todos os anos considerados, chegando a alcanzar o 80% no ano 2006. Pero esta situación empeora si falamos dos CEE. Así, para o caso galego, as cifras non baixan do 78,9% chegando ao 95,6% no ano 2011.

Tanto no ano 2013 como no 2017 a principal fonte de financiación dos CEE foi o patrimonio neto (64,3% e 61,% respectivamente). Pola contra, o pasivo ten dita función no caso dos CEE de EC en ámbolos dous anos (50,3% e 54,7%), adquirindo un maior peso o pasivo corrente (37,3% e 27,9%).

En relación á composición do patrimonio neto, as subvencións, doazóns e legados representan unha maior porcentaxe nos CEE da ES (4,3% fronte ao 2,0% dos CEE da EC en 2013).

Os CEE son produtores de mercado segundo os criterios da Contabilidade Nacional, e polo tanto, máis do 50% dos seus ingresos proceden das súas vendas no mercado.

No ano 2013 o 87,77% dos ingresos dos CEE da Economía Social procedía das súas vendas, sendo esa porcentaxe maior no caso dos centros da economía capitalista, 95,42%. Esta estrutura na porcentaxe de vendas entre ambos os tipos de centros reproducese para o ano 2017 (87,99% na ES e 95,08% na EC).

O volume de ingresos dos CEE en Galicia aumentou de forma considerable desde o ano 2013 ao 2016, especialmente no caso dos centros da economía capitalista, aínda que con todo presentan cifras inferiores aos centros da economía social.

7. AS CONFRARÍAS DE PESCADORES

7.1. Introducción

É indubidable a importancia do sector pesqueiro na economía galega dende fai séculos, o que o demostra a existencia de asociacións pesqueiras en Galicia previas á romanización (García Allut, 2003; García Mella, 2007). Hai autores que sitúan no século XII a data na que os pescadores organízanse por primeira vez na produción, comercialización e administración dos recursos pesqueiros a través dos “Gremios de Mareantes” (García Allut, 2003), aínda que podería haber antecedentes no século anterior, é no XII cando aparecen as primeiras referencias escritas en España e Francia (Botana Agra e Millán Calenti, 2016 baseado en Barrio García, 1998). En Galicia, a súa orixe sitúase no século XIII na chamada “Irmandade das vilas e marismas dos reinos de Asturias e Galicia” (Federación provincial de confrarías de pescadores de Lugo).

As confrarías modernas foron evolucionando dende as chamadas confrarías de pescadores gremiais, pasando polo pósito marítimo de pescadores, as confrarías sindicais de pescadores e as confrarías de pescadores preautonómicas (García Mella, 2004 y 2007). Na actualidade, a principal forma de organización do sector artesanal é a da confraría, que se financian a través das cotas dos socios, as porcentaxes de vendas dos produtos pesqueiros nas lonxas e as subvencións. De feito, estas organizacións pesqueiras foron xustificando, ao longo de diversas modificacións lexislativas, a súa existencia pola importante labor que realizan nos sectores da pesca artesanal, de baixura e no marisqueo e na comercialización das súas capturas e produtos (Botana Agra e Millán Calenti, 2016 e Barrio, 1998).

En Galicia as confrarías de pescadores (ao igual que outras fórmulas asociativas do sector pesqueiro) están reguladas pola Lei 11/2008 de 3 de decembro de pesca de Galicia

(art. 78 ao 95) e polo Decreto 8/2014 de 2014 de 16 de xaneiro⁹, que as definen como corporacións de dereito público, sen ánimo de lucro, representativas de intereses económicos dos seus asociados (armadores de buques de pesca e traballadores do sector extractivo) e que actúan como órganos de consulta e colaboración coas administracións competentes en materia de pesca marítima e de ordenación do sector pesqueiro.

Estas comunidades pesqueiras levan adiante proxectos para desenvolver programas de interese para o sector. Dende a aprobación do Decreto 8/2014, ademais, dispoñen dun marco xurídico que lles permite adaptarse a un mercado cambiante.....

Tal e como sinala CEPES (https://www.cepes.es/social/entidades_cofradias_pesca-dores) as confrarías de pescadores son entidades de dereito público sectoriais, sen ánimo de lucro, representativas dos intereses económicos de armadores de buques de pesca e de traballadores do sector extractivo, que actúan como órganos de consulta e colaboración entre as administracións competentes en materia de pesca marítima e de ordenación do sector pesqueiro.

As confrarías de pescadores intégranse na Lei 5/2011 de Economía Social de España (e, posteriormente, na Lei 6/2016 de Economía Social de Galicia) como entidades da ES, a pesar de existir un debate previo sobre si se deberían incluír ou non (Cervera Paz, 2010) outros autores como Botana Agra e Millán Calenti (2017) analizan como cumpren os requisitos fixados pola lei: a realización de actividades económicas, a primacía das persoas e do fin social sobre o capital, a promoción da solidariedade interna e coa sociedade, a aplicación dos resultados en función do traballo ou servizo aportado e independencia respecto aos poderes públicos.

7.2. Principais datos das confrarías galegas.

A exposición e primeira venda dos produtos pesqueiros frescos comercialízanse nas lonxas, maioritariamente xestionadas polas confrarías de pescadores. Segundo os datos publicados por CEPES en España hai 198 lonxas xestionadas por confrarías que facturan 4.815,3 millóns de euros. Os datos do número de confrarías e facturación por CC.AA., publicados por CEPES, recóllense na táboa 7.1.

⁹ Aínda que a lexislación básica de ordenación do sector pesqueiro corresponde á Lei estatal 3/2001 de 26 de marzo de Pesca Marítima del Estado, que regulan as confrarías nos arts. 45 a 51.

Táboa 7.1. Número de confrarías e facturación en España

	Núm	Facturación (mill €)	%
ataluña	19	100,43	2,0
om. Valenciana	19	100,13	2,0
alicia	51	137,06	2,8
ndalucía	9	65,95	1,3
lurcia	3	15,74	0,3
antabria	1	n.d.	n.d.
sturias	16	2383,61	49,5
aleares	16	2011,48	41,7
anarias	3	n.d.	n.d.

Fonte: CEPES (<https://www.cep.es/social/estadisticas&t=cofradias>). Data de consulta: 30/07/2019

Nota: En Galicia, segundo os datos da Xunta de Galicia e as respectivas federacións de confrarías, hai 63 confrarías. Estes datos analizaranse a continuación. Os datos de facturación correspóndense cos datos de venda nas lonxas xestionadas polas confrarías, pero non coinciden co valor que estas publican nas súas web, polo que hai que tomar con cautela a comparación a nivel nacional.

Táboa 7.2. Afiliados nas confrarías de Galicia por provincia

FEDERACION	EMPRESAS	% TOTAL	% EMPRESAS	TRABALL.	% TOTAL	% TRABALL.	AFILIADOS	% TOTAL
A CORUÑA	2.143	16,83	49,70	4.306	33,81	51,13	6.449	50,64
LUGO	146	1,15	3,39	652	5,12	7,74	798	6,27
PONTEVEDRA	2.023	15,89	46,92	3.464	27,00	41,13	5.487	43,09
TOTAL	4.312	33,86	100	8.422	66,14	100	12.734	100
TIPO DE EMPRESAS								
FEDERACION	PERSONAS FISICAS		PERSONAS XURÍDICA		OUTROS		TOTAL	
	Nº	%	Nº	%	Nº	%	TOTAL	%
A CORUÑA	1.842	49,28	91	39,91	210	60,69	2.143	49,70
LUGO	57	1,52	59	25,88	30	8,67	146	3,39
PONTEVEDRA	1.839	49,20	78	34,21	106	30,64	2.023	46,92
TOTAL	3.738	100	228	100	346	100	4.312	100

Fonte: Federación Galega de Confrarías de Pescadores de Galicia. <http://confrariasgalicia.org/afiliados/> Data de consulta: 02/08/2019

En Galicia, segundo os datos da Xunta de Galicia e as federacións provinciais e galega, hai 63 confrarías: 6 na provincia de Lugo, 35 na provincia de A Coruña e 22 na de Pontevedra. O número total de empresas afiliadas é de 4.312 das cales o 49,7% atópanse na provincia de A Coruña, o 46,92% en Pontevedra e o 3,39% en Lugo. O número de traballadores afiliado é de 8.422, o 51,13% pertencen a provincia de A Coruña, o 41,13 a de Pontevedra e o 5,12% a de Lugo.

As empresas afiliadas representan o 33,86% do total, sendo os traballadores o 66,14% restante. Se analizamos o tipo de empresas, o 86,69% son persoas físicas, o 5,29% persoas xurídicas e outros, o 8,02%.

Táboa 7.3. Afiliados nas confrarías galegas: desagregación por xénero

FEDERACIÓN	EMPRESAS PERSOAS FÍSICAS					TRABALLADORES PERSOAS FÍSICAS				
	HOME		MULLER		TOTAL (número)	HOME		MULLER		TOTAL (número)
	Número	%	Número	%		Número	%	Número	%	
A CORUÑA	1.693	91,91	149	8,09	1.842	2.740	63,63	1.566	36,37	4.306
LUGO	41	71,93	16	28,07	57	616	94,48	36	5,52	652
PONTEVEDRA	1.577	85,75	262	14,25	1.839	1.495	43,16	1.969	56,84	3.464
TOTAL	3.311	88,58	427	11,42	3.738	4.851	57,60	3.571	42,40	8.422

Fonte: Elaboración propia a partir dos datos da Federación Galega de Confrarías de Pescadores de Galicia.
<http://confrariasgalicia.org/afiliados/> Data de consulta: 02/08/2019

No conxunto galego, a maior representatividade da muller dentro dos afiliados nas confrarías de pescadores prodúcese no colectivo de traballadores, acadando un total de 3.571 afiliacións e representando o 42% do total. Esta cifra redúcese a 427 afiliacións no caso das empresas, representando o 11,4% deste colectivo.

Por provincias hai grandes variacións na representatividade feminina: Dentro dos traballadores temos que en Pontevedra case o 57% dos afiliados son mulleres pero en Lugo non chegan ao 6% (hai que ter en conta que nesta provincia o maior peso de actividade económica das confrarías céntrase na pesca e non no marisqueo, actividade onde a presenza da muller é moi elevada). No caso da representatividade empresarial, prodúcese o paradoxo de que é precisamente Lugo a provincia onde se presenta a maior representatividade da muller (o 28%). Pola contra, é A Coruña onde se presenta a menor, xa que só o 8% das afiliacións son de mulleres.

A escasa representatividade da muller, nalgún dos grupos que conforman as nas confrarías, provoca (entre outras razóns analizadas por Bastida, Cancelo, Alfonso, Pérez e Rivas, 2003) a reducida presenza da muller nos órganos de xestión das confrarías e das federacións, que deben representar a totalidade dos sectores de produción que a integran.

Das 4.312 empresas pertencentes as confrarías galegas, o 41% corresponden a actividade de marisqueo e flote, o 33% a artes menores da pesca, ou pesca tradicional, e case o 13% a outros (bateas..). Por provincias, o marisqueo e a actividade principal en A Coruña e Pontevedra seguido das artes menores sendo esta última a actividade principal en Lugo seguida da pesca de altura e gran altura na que sería a primeira provincia nesta actividade.

Táboa 7.4. Datos de afiliación nas confrarías galegas por federacións segundo colectivos

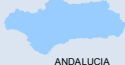
Federación	A CORUÑA	LUGO	PONTEVEDRA	TOTAL	% s/Total
Artes Menores	791	66	570	1.427	33,09
Recursos específicos	142	7	163	312	7,24
Cerco	63	8	55	126	2,92
Pesca Litoral	14	13	4	31	0,72
Altura e gran altura	9	48	34	91	2,11
Volanteiro	10	1	0	11	0,26
Marisqueo e flote	951	0	819	1.770	41,05
Outros (bateas..)	163	3	378	544	12,62
TOTAL	2.143	146	2.023	4.312	100
Total (%)	49,70	3,39	46,92	100	

Fonte: Federación Galega de Confrarías de Pescadores de Galicia. <http://confrariasgalicia.org/afiliados/> Data de consulta: 02/08/2019

7.3. A flota pesqueira en Galicia.

A pesca inclúe toda a actividade económica procedente da extracción, acuicultura, piscicultura, marisqueo e todo o procesado dos produtos destas modalidades, é un sector estratéxico para Galicia, non só polo seu peso económico senón, pola súa dimensión social xa que contribúe á fixación de poboación nas zoas costeiras menos desenvoltas. Como xa se adiantou, as confrarías de pescadores son as principais organizacións asociativas no ámbito da pesca e para tratar de cuantificar a súa importancia, analizaremos varios indicadores, dende o punto de vista dos recursos (buques, permisos de marisqueo) como de resultados (capturas de peixes e vendas nas lonxas). Neste apartado recolleemos a principal información para definir e cuantificar a flota pesqueira galega.

Táboa 7.5. Número de buques pesqueiros e arqueo (GT) da flota por C. A. do porto base.2018

	Año 2018	
	Nº Buques	Arqueo (GT)
 GALICIA	4.400	137.830
 ASTURIAS	261	4.917
 CANTABRIA	133	7.062
 P. VASCO	200	87.232
 CATALUÑA	683	17.884
 C. VALENCIANA	567	17.934
 I. BALEARES	331	3.123
 ANDALUCIA	1.442	30.181
 MURCIA	170	3.283
 CEUTA	19	309
 MELILLA	0	0
 I. CANARIAS	766	21.702
	8.972	331.458

Fonte: Datos do Censo de Flota Pesquera operativa a 31 de decembro de cada ano. Estadísticas Pesqueras. Ministerio de Agricultura, Pesca y Alimentación

Na táboa anterior recóllese o número de buques pesqueiros e arqueo da flota nas Comunidades Autónomas españolas, onde se pode ver a importancia da galega no total español, xa que, no ano 2018, representaba o 49% do total de buques e case o 42% do arqueo. Sinalar que o dato do total de Galicia non coincide co que recollemos na táboa 7.6, que obtivemos directamente das webs das federacións de confrarías provinciais galegas, posiblemente por estar o último máis actualizado.

Táboa 7.6. Flota pesqueira (% sobre o total) no Cantábrico-Noroeste por CC. AA.

	Galicia	Asturias	Cantabria	País Vasco
Arrastre de fondo no Cantábrico NW	87,01	5,19	2,60	5,19
Cerco no Cantábrico NW	56,65	3,80	15,97	23,57
Artes menores no Cantábrico NW	91,99	4,73	1,48	1,80
Só artes menores (1)	91,37	5,10	1,59	1,94
Palangre de fondo no Cantábrico NW	39,39	36,36	7,58	16,67
Palangre de superficie en C. NW	98,11	0,00	0,00	1,89
Rasco en C. NW.	16,67	16,67	41,67	25,00
Volanta no C. NW.	62,22	20,00	15,56	2,22
TOTAL	88,65	5,28	2,69	3,38
TOTAL sin marisqueo a flote e RREE	87,88	5,63	2,87	3,61

Fonte: Elaboración propia a partir dos datos publicados pola Federación provincial de confrarías de pescadores de Pontevedra. <https://fpcppontevedra.gal/importancia/> (consultado o 04/08/2019)

Táboa 7.7. Flota pesqueira nas confrarías galegas

FEDERACION	Buques		Arqueo		Potencia	
	(Número)	%	(GT)	%	(CV)	%
A CORUÑA	2.261	50,96	39.861	28,00	51.026	17,97
LUGO	176	3,97	24.349	17,10	51.026	17,97
PONTEVEDRA	2.000	45,08	78.164	54,90	181.883	64,06
TOTAL	4.437	100	142.374	100	283.935	100

Fonte: Federacións de confrarías de A Coruña, Lugo e Pontevedra. Data de consulta: 02/09/19

Dos 4.437 buques das confrarías galegas, sumadas as cifras publicadas nas webs das respectivas federacións provinciais, case o 51% estarían nas coruñesas, o 45% en Pontevedra e o 4% en Lugo. Sen embargo, se analizamos a capacidade da flota, Pontevedra tería o 55%, Coruña descende ao 28% e Lugo incrementa fortemente a súa importancia, co 17% das GT's, polo que a flota lucense tería unha capacidade media máis elevada co resto.

Ao mesmo resultado se pode chegar analizando a potencia, onde A Coruña con 2.261 embarcacións presenta a mesma potencia que Lugo, que só ten 176 barcos.

Na seguinte táboa recóllese a evolución da flota pesqueira en Galicia entre os anos 2015 e 2018 desagregando en función do tipo de pesca: internacional (gran altura), comunitaria (altura) e nacional (Cantábrico- Noroeste).

O número de buques pesqueiros está a descender en Galicia entre os anos 2015 e 2018, pasando de 4.438 a 4.371, cunha taxa de variación anual media do -0,5%. A variación en todos os caladoiros é negativa, sendo a maior redución a dos buques que faenan na pesquería internacional, -2,6%, seguida da comunitaria, -0,9% e a dos que operan nos caladoiros nacionais, -0,5%).

A maior parte da nosa flota pesqueira opera nos caladoiros nacionais (Cantábrico/ Noroeste) 4.251 buques no ano 2018, aumentando o seu peso entre os anos 2015 e 2018 dada a mellor evolución que no resto da flota.

Con relación ao arqueo da flota, detéctase unha diminución do mesmo, pasando de 142.155 GT's do ano 2015 aos 126.451 do ano 2018, cunha redución de 15.704 GT's e un ritmo de variación media anual de case un -4%. Por caladoiros a maior capacidade preséntase nos buques que operan na pesquería internacional, seguida dos que operan no nacional e, por último temos os que traballan no caladoiro comunitario. A maior redución de arqueo entre os anos 2015 e 2018 se produce na pesca de gran altura (-6% de variación media anual), seguida da de altura (-1,6%) e a menor caída relativa preséntase no caladoiro nacional (-1,3%). Resultados similares se presentan se analizamos os datos de potencia dos buques.

Táboa 7.8. Buques pesqueiros en Galicia: 2015-2018

	Buques pesqueiros					
	2015	2016	2017	2018	Variación 2018/15	T.V.A.(%) 2018/15
Total	4.438	4.430	4.419	4.371	-67	-0,51
Pesquería internacional. Gran altura	105	104	100	97	-8	-2,61
Pesquería comunitaria. Altura	72	69	68	70	-2	-0,93
Caladoiro Nacional. Cantábrico / Noroeste	4.261	4.257	4.251	4.204	-57	-0,45
Arqueo GT						
Total	142.155	143.567	139.710	126.451	-15.704	-3,83
Pesquería internacional. Gran altura	75.851	78.989	75.884	62.880	-12.971	-6,06
Pesquería comunitaria. Altura	20.902	19.685	19.402	19.905	-997	-1,62
Caladoiro Nacional. Cantábrico / Noroeste	45.402	44.893	44.424	43.666	-1736	-1,29
Potencia C.V.						
Total	366.356	371.743	365.916	342.163	-24.193	-2,25
Pesquería internacional. Gran altura	121.029	124.824	119.442	97.909	-23.120	-6,82
Pesquería comunitaria. Altura	40.262	38.293	39.107	40.028	-234	-0,19
Caladoiro Nacional. Cantábrico / Noroeste	205.064	208.626	207.366	204.226	-838	-0,14

Fonte: IGE a partir dos datos da Consellería do Mar. Rexistro de Buques pesqueiros. Datos a 31 de decembro de cada ano

7.4. Permisos de marisqueo

O marisqueo consiste no exercicio da actividade extractiva, a pé ou dende embarcación, de varias especies de moluscos, crustáceos e outras especies. A súa regulación está recollida na Ley 11/2008 de 3 de decembro de Pesca de Galicia, a cal realiza unha clasificación das zoas de explotación marisqueira e regula a forma de outorgar as autorizacións ou concesións, a cal corresponde, na actualidade a Consellería do Mar, da Xunta de Galicia.

Táboa 7.9. Permisos de marisqueo en Galicia 2015-18

	Número			Taxas de variación (%)	
	Total	Homes	Mulleres	Homes	Mulleres
2015	3.826	846	2.980		
2016	3.799	961	2.838	13,59	-4,77
2017	3.797	990	2.807	3,02	-1,09
2018	3.792	1.070	2.722	8,08	-3,03

Fonte: Elaboración propia a partir de IGE obtidos da Consellería do Mar

No ano 2018 en Galicia había un total de 3.792 permisos para o marisqueo, 34 menos que no ano 2015. Esta redución prodúcese nos marisqueos asinados as mulleres, que pasaron dos 2.980 no ano 2015 aos 2.722 no ano 2018, po lo tanto -258 permisos, con taxas de variación anuais de case -5%, -1% e -3%. Pola contra, neste período aumentan os permisos de marisqueo aos homes, pasando dos 846 do ano 2015 aos 1.070 do ano 2018 (224 máis), e taxas de variacións anuais do case 14%, 3% e 8%.

Táboa 7.10. Permisos de marisqueo segundo idade e sexo

	2015				2018			
	Número de permisos		% sobre o total		Número de permisos		% sobre o total	
	Homes	Mulleres	Homes	Mulleres	Homes	Mulleres	Homes	Mulleres
Total	846	2.980	100	100	1.070	2.722	100	100
Ata 30 anos	110	84	13,00	2,82	113	82	10,56	3,01
De 31 a 40 anos	271	352	32,03	11,81	284	334	26,54	12,27
De 41 a 50 anos	284	841	33,57	28,22	398	792	37,20	29,10
De 51 a 60 anos	156	1.210	18,44	40,60	241	1.072	22,52	39,38
Máis de 60 anos	25	493	2,96	16,54	34	442	3,18	16,24

Fonte: Elaboración propia a partir de IGE obtidos da Consellería do Mar

No caso das mulleres, a maior porcentaxe de permisos, no ano 2018, concéntranse no tramo de idade comprendido entre os 51 e os 60 anos (39%), seguido das mulleres entre 41 e 50 anos (29%), as maiores de 60 anos (16%), as que teñen entre 31 e 40 anos (12%) e, a menor porcentaxe atópase no grupo de mulleres menores de 31 anos (3%). A distribución é semellante a que había no ano 2015.

No caso dos homes, a maior porcentaxe de permisos a atopamos nos que teñen unha idade comprendida entre os 41 e os 50 anos (37%), seguida dos comprendidos entre 31 e 40 anos (26,5%), os que teñen entre 51 e 60 anos (22,5%), os menores de 31 anos (10,6%) e, por último, os que teñen máis de 60 anos (3%). En comparación co ano 2015 vese unha redución dos permisos nos primeiros tramos de idade e un aumento nos últimos tramos.

En calquera caso, esta distribución mostra que as mulleres mariscadoras teñen unha idade media máis elevada ca dos homes, aínda que para eles, parece que estase a elevar a idade media tamén, o que se terá que ir analizando nos próximos anos.

Táboa 7.11. Variación dos permisos de marisqueo 2015-2018 por tramos de idade e sexo

	Absoluta (número)		T.V.A. media (%)	
	Homes	Mulleres	Homes	Mulleres
Total	224	-258	8,14	-2,97
Ata 30 anos	3	-2	0,90	-0,80
De 31 a 40 anos	13	-18	1,57	-1,73
De 41 a 50 anos	114	-49	11,91	-1,98
De 51 a 60 anos	85	-138	15,60	-3,96
Máis de 60 anos	9	-51	10,79	-3,57

Fonte: Elaboración propia a partir de IGE obtidos da Consellería do Mar

O aumento dos permisos de marisqueo asinados aos homes percíbese en todos os tramos de idade, sendo os máis importantes os que se producen nos tramos de idade comprendidos entre 51 e 60 anos (cun aumento de 114 permisos, e unha taxa de variación anual media de case 16%) e o comprendido entre os 41 e os 50 anos (cun aumento de 85 permisos e unha taxa de variación media anual de case o 12%).

Nas mulleres acontece o contrario. Estase a producir unha diminución do número de permisos asignados en todos os tramos de idade, sendo as maiores reducións as que se producen nos tramos de idade comprendidos entre os 51 e 60 anos (cunha perda de 138 permisos, e unha taxa de variación anual media de case o -4%) e as maiores de 60 anos (onde se perden 51 permisos, cunha taxa de variación anual media do -3,6%).

Táboa 7.12. Distribución dos permisos de marisqueo entre homes e mulleres

	2015		2018	
	Homes	Mulleres	Homes	Mulleres
Total	22,11	77,89	28,22	71,78
Ata 30 anos	56,70	43,30	57,95	42,05
De 31 a 40 anos	43,50	56,50	45,95	54,05
De 41 a 50 anos	25,24	74,76	33,45	66,55
De 51 a 60 anos	11,42	88,58	18,35	81,65
Máis de 60 anos	4,83	95,17	7,14	92,86

Fonte: Elaboración propia a partir de IGE obtidos da Consellería do Mar

Por idades, no ano 2018, as mulleres teñen a maior porcentaxe de permisos en todas as idades agás no primeiro tramo (ata 30 anos). Así, representan case o 72% do total, o 54% das persoas comprendidas entre 31 e 40 anos, o 66,6% das comprendidas entre 41 e 50 anos, case o 82% das que teñen entre 51 e 60 anos e case o 93% das maiores de 60 anos. Como dicíamos, os homes só superan as mulleres no primeiro tramo (ata 30 anos) representando case o 60% dos permisos de marisqueo.

Táboa 7.13. Permisos de marisqueo a pé por confrarías ou agrupacións de mariscadores

CONFRARÍA ou ORGANIZACIÓN	Total		Homes		Mulleres	
	2015	2018	2015	2018	2015	2018
TOTAL	3.826	3.792	846	1.070	2.980	2.722
A CORUÑA	1.614	1.595	468	594	1.146	1.001
Agrupación mariscadores Río Anllón	30	30	4	10	26	20
Confraría de A Coruña	92	71	50	40	42	31
Confraría de A Pobra do Caramiñal	113	112	29	39	84	73
Confraría de Barallobre (Fene)	56	56	23	31	33	25
Confraría de Cabo de Cruz (Boiro)	173	180	43	62	130	118
Confraría de Camariñas	65	67	6	5	59	62
Confraría de Cariño	14	17	4	6	10	11
Confraría de Cedeira	30	26	10	12	20	14
Confraría de Corme (Ponteceso)	32	27	14	17	18	10
Confraría de Espasante	18	20	9	13	9	7
Confraría de Ferrol	44	44	41	41	3	3
Confraría de Lira (Carnota)	16	25	1	9	15	16
Confraría de Malpica	29	30	17	20	12	10
Confraría de Miño	16	19	1	8	15	11
Confraría de Mugar dos	62	62	26	36	36	26
Confraría de Muros	81	79	21	23	60	56
Confraría de Muxía	52	49	40	37	12	12
Confraría de Noia	390	393	44	70	346	323
Confraría de O Pindo (Carnota)	28	27	10	18	18	9
Confraría de Pontedeume	20	19	6	6	14	13
Confraría de Rianxo	142	139	16	39	126	100
Con menos de 15 permisos	125	120	57	58	68	62
LUGO	42	40	19	24	23	16
Confraría de Ribadeo	19	18	12	14	7	4
Con menos de 15 permisos	23	22	7	10	16	12
PONTEVEDRA	2.170	2.157	359	452	1.811	1.705
Confraría de A Guarda	52	49	19	19	33	30
Confraría de Arcade (Soutomaior)	101	102	17	25	84	77
Confraría de Baiona	70	54	14	20	56	34
Confraría de Cambados	202	204	10	13	192	191
Confraría de Carril (Vilagarcía)	83	84	10	17	73	67
Confraría de Lourizán (Pontevedra)	151	158	60	72	91	86
Confraría de Moaña	72	51	0	0	72	51
Confraría de O Grove	411	401	61	86	350	315
Confraría de Pontevedra	227	227	69	67	158	160
Confraría de Raxó (Poio)	43	43	22	26	21	17
Confraría de Redondela	130	134	34	26	96	108
Confraría de Vilaboa	65	64	4	8	61	56
Confraría de Vilanova	228	246	18	40	210	206
Confraría de Vilaxoán (Vilagarcía)	59	68	7	14	52	54
O.P.P. 20 - A Illa de Arousa	253	248	2	7	251	241
Con menos de 15 permisos	23	24	12	12	11	12

Fonte: Elaboración propia a partir de IGE obtidos da Consellería do Mar

Táboa 7.14. Variación nos permisos de marisqueo 15-18, peso das confrarías e outras organizacións, e peso da muller

CONFRARÍA ou ORGANIZACIÓN	T.V.A. 18/15			% S/ total	% Mulleres 18
	Total	Homes	Mulleres		
TOTAL	-0,30	8,14	-2,97	100	71,78
A CORUÑA	-0,39	8,27	-4,41	42,06	62,76
Agrupación mariscadores Río Anllón	0,00	35,72	-8,37	0,79	66,67
Confraría de A Coruña	-8,27	-7,17	-9,63	1,87	43,66
Confraría de A Pobra do Caramiñal	-0,30	10,38	-4,57	2,95	65,18
Confraría de Barallobre (Fene)	0,00	10,46	-8,84	1,48	44,64
Confraría de Cabo de Cruz (Boiro)	1,33	12,97	-3,18	4,75	65,56
Confraría de Camariñas	1,02	-5,90	1,67	1,77	92,54
Confraría de Cariño	6,69	14,47	3,23	0,45	64,71
Confraría de Cedeira	-4,66	6,27	-11,21	0,69	53,85
Confraría de Corme (Ponteceso)	-5,51	6,69	-17,79	0,71	37,04
Confraría de Espasante	3,57	13,04	-8,04	0,53	35,00
Confraría de Ferrol	0,00	0,00	0,00	1,16	6,82
Confraría de Lira (Carnota)	16,04	108,01	2,17	0,66	64,00
Confraría de Malpica	1,14	5,57	-5,90	0,79	33,33
Confraría de Miño	5,90	100,00	-9,82	0,50	57,89
Confraría de Murgados	0,00	11,46	-10,28	1,64	41,94
Confraría de Muros	-0,83	3,08	-2,27	2,08	70,89
Confraría de Muxía	-1,96	-2,57	0,00	1,29	24,49
Confraría de Noia	0,26	16,74	-2,27	10,36	82,19
Confraría de O Pindo (Carnota)	-1,20	21,64	-20,63	0,71	33,33
Confraría de Pontedeume	-1,70	0,00	-2,44	0,50	68,42
Confraría de Rianxo	-0,71	34,58	-7,41	3,67	71,94
Con menos de 15 permisos				0,00	
LUGO	-1,61	8,10	-11,39	1,05	40,00
Confraría de Ribadeo	-1,79	5,27	-17,02	0,47	22,22
Con menos de 15 permisos					
PONTEVEDRA	-0,20	7,98	-1,99	56,88	79,04
Confraría de A Guarda	-1,96	0,00	-3,13	1,29	61,22
Confraría de Arcade (Soutomaior)	0,33	13,72	-2,86	2,69	75,49
Confraría de Baiona	-8,29	12,62	-15,32	1,42	62,96
Confraría de Cambados	0,33	9,14	-0,17	5,38	93,63
Confraría de Carril (Vilagarcía)	0,40	19,35	-2,82	2,22	79,76
Confraría de Lourizán (Pontevedra)	1,52	6,27	-1,87	4,17	54,43
Confraría de Moaña	-10,86		-10,86	1,34	100,00
Confraría de O Grove	-0,82	12,13	-3,45	10,57	78,55
Confraría de Pontevedra	0,00	-0,98	0,42	5,99	70,48
Confraría de Raxó (Poio)	0,00	5,73	-6,80	1,13	39,53
Confraría de Redondela	1,02	-8,55	4,00	3,53	80,60
Confraría de Vilaboa	0,00	6,27	-100,00	0,16	0,00
Confraría de Vilanova	-0,52	25,99	-2,81	1,69	87,50
Confraría de Vilaxoán (Vilagarcía)	2,57	30,50	-0,64	6,49	83,74
O.P.P. 20 - A Illa de Arousa	4,85	25,99	1,27	1,79	79,41
Con menos de 15 permisos	-0,66	51,83	-1,35	6,54	97,18

Fonte: Elaboración propia a partir de IGE obtidos da Consellería do Mar

Nas táboas anteriores recóllense o reparto dos permisos de marisqueo a pé, segundo sexo e confrarías (ou agrupación de mariscadores), así como as variacións entre os anos 2015 e 2018.

Aquelas que teñen un número de permisos inferior ou igual a 15 agrupáronse por provincia. En A Coruña suman 13 das que 11 son confrarías, 1 é unha cooperativa do mar e 1 é unha agrupación. En Lugo agregáronse 6 das que 5 son confrarías e 1 é unha asociación de mariscadoras. Por último, na provincia de Pontevedra agregáronse os datos de 4 confrarías.

O maior número de permisos de marisqueo á pe concéntrase na provincia de Pontevedra (case o 57% do total), cun total de 2.157 permisos no ano 2018, que son xestionados por un total de 18 confrarías e unha O.P.P. Con relación ao ano 2015 prodúcese unha redución dos permisos, o que acontece en todas as provincias e na maioría das confrarías ou agrupacións. Na provincia os permisos están concentrados nun menor número de asociacións ou confrarías, de feito hai varias confrarías que teñen, no ano 2018 máis de 200 permisos (o que non acontece nas outras dúas provincias marítimas galegas). Destacando a Confraría de O Grove (401) as outras son as de Cambados (204), Pontevedra (227) e Vilanova (246). A O.P.P. A Illa de Arousa está a xestionar 248 permisos.

A provincia que segue, polo seu peso no total dos permisos galegos e A Coruña con 1.595 que representan o 42% do total e que son xestionados por 31 confrarías, 2 agrupacións do mar e 1 cooperativa do mar. No caso da provincia de A Coruña é o contrario do pontevedrés xa que case hai o duplo de asociacións xestionando os permisos, que son de contía inferior, polo que hai unha maior dispersión dos permisos na provincia, na que só a confraría de Noia con 393 permisos supera os 200 que son xestionados por varias agrupacións pontevedresas. Das outras confrarías da provincia destacan a de Cabo de Cruz (Boiro) con 180 permisos seguida de Rianxo (139) e, por último a de A Pobra, con 112.

A provincia de Lugo é na que se detecta unha menor actividade marisqueira, con 40 permisos representa o 1% do total. A confraría con maior número de permisos é a de Ribadeo (18), e as outras 4 confrarías e 1 asociación de mariscadores terían os 22 permisos restantes.

Con relación ao ano 2015 é a provincia de Lugo a que presenta a peor variación do número de permisos, cunha taxa de variación anual media de -1,6% seguida de A Coruña (-0,4) e Pontevedra (-0,2%). Ao igual que acontecía co total galego, os permisos asignados a homes están a medrar en todas as provincias mentres que decrecen os das mulleres.

A maior porcentaxe de permisos asignados ás mulleres no ano 2018 prodúcese en Pontevedra, onde as mariscadoras posúen o 79% do total, seguido de A Coruña (63%) e, por último Lugo, onde só o 40% dos permisos están asignados a mulleres. Por confrarías a situación é moi desigual, variando o peso da muller no marisqueo dende o escaso 7% na de Ferrol e case o 93% na de Camariñas.

7.5. Venda nas lonxas galegas

As lonxas son as instalacións nas que se realiza a primeira venda dos produtos da pesca e do marisqueo, sendo o control do desembarque e a primeira venda responsabilidade dos titulares da concesión da mesma (Xunta de Galicia, PescadeRías). Creáronse nos anos 40

do pasado século para concentrar a oferta dos produtos pesqueiros nos diferentes portos (García Allut, 2003).

A maior parte do peixe que se vende nas lonxas (41 en Galicia) é xestionado polas confrarías de pescadores, con algunhas excepcións: a asociación de armadores de Burela, a Autoridade Portuaria de Vigo, algunha cooperativa, una asociación de marisqueiras, unha Organización de Produtores Pesqueiros e un par de sociedades (venta de algas).

A importancia do sector e a busca continua da mellora no mesmo leva a que no ano 2008 dende a Consellería do Mar da Xunta de Galicia, cree a marca “PescadeRías” como “selo de identidade para a promoción e defensa dos pescados e marisco procedente da flota artesanal” na que están asociadas as lonxas galegas, entre outros centros e empresas de distribución ou transformación. Na súa web atópase a información relativa as lonxas da nosa CC.AA.

Na primeira táboa recóllese información sobre a pesca capturada nos portos de titularidade estatal e das comunidades autónomas co obxectivo de establecer opeso relativo de Galicia no conxunto do Estado.

Táboa 7.15. Pesca capturada nos portos de titularidade estatal e das comunidades autónomas

Portos según titularidade	Pesca total (toneladas)		TVA 17/15	% no 2017/17
	2015	2017		
España: total portos	454.279	464.326	1,10	100
España: portos da Admón. do Estado	220.130	243.073	5,08	52,3
España: portos das CCAA	234.149	221.253	-2,79	47,7
Galicia: total portos	229.965	263.200	6,98	100
Galicia: portos da Admón. do Estado	123.666	142.393	7,30	54,1
A Coruña	43.739	51.102	8,09	19,4
Ferrol - San Cibrao	268	219	-9,60	0,1
Marín - Pontevedra	1.796	1.945	4,07	0,7
Vigo	77.863	89.127	6,99	33,9
Portos da Comunidade Autónoma	106.299	120.807	6,61	45,9

Fonte: Elaboración propia a partir de IGE con datos do anuario estatístico de Portos do Estado

No conxunto dos portos galegos no ano 2017 desembarcáronse 263.200 toneladas de peixe, representando case o 57% do conxunto de España. A maior parte deste peixe, 142.393 toneladas desembarcou en portos galegos de titularidade da Administración do Estado (54%) mentres que nos portos da C.A. desembarcáronse 120.807 toneladas (o 46% restante). Se analizamos os datos de peixe desembarcado nos portos da Administración do Estado con relación ao total español, son 142.393 toneladas a desembarcadas (case o 59% do conxunto) e no caso dos portos de titularidade da comunidade, as 120.807 toneladas representaron case o 55% do total. A importancia da pesca galega no conxunto español é, independentemente da titularidade do porto, moi elevada.

A Federación provincial de Confrarías de pescadores de Pontevedra publica, na súa web, os datos das descargas (en Kgs) e de vendas (en euros) nas lonxas galega para os anos 2015 e 2016, a nivel provincial. Esta información permitiranos analizar a nivel provincia o seu peso relativo, é facer unha aproximación dos prezos xa que se determinan en réxime de poxa e non ten porque ser os mesmos nas distintas lonxas e provincias.

Con relación ao ano 2015 medra máis a captura de peixe en Galicia (7%) que no conxunto de España (1%). Nos portos de titularidade estatal as capturas medran un 5%, e nos galegos un 7,3%. En cambio, nos portos de titularidade das CC.AA. a pesca cae cunha taxa de variación anual media do -2,8% mentres que nos portos galegos as capturas medran, cunha taxa de variación media anual do 6,6%. Isto provoca un incremento do peso galego na pesca española no ano 2017.

Táboa 7.16. Descargas (kgs) e Vendas (€) nas lonxas galegas

Provincia	DATOS ANUALES (2015)				DATOS ANUALES (2016)			
	Quilos	%	Importe €	%	Quilos	%	Importe €	%
A Coruña	95.978.643	53,19	173.281.765	37,84	97.752.713	51,85	178.794.899	36,40
Lugo	40.753.018	22,58	127.086.864	27,75	40.093.702	21,27	130.298.593	26,53
Pontevedra	43.727.498	24,23	157.576.770	34,41	50.677.048	26,88	182.110.332	37,07
TOTAL	180.459.160	100	457.945.400	100	188.523.465	100	491.203.825	100

Fonte: Federación provincial de Confrarías de Pescadores de Pontevedra

<https://fpcppontevedra.gal/importancia/> (data de consulta: 04/08/2019)

No ano 2016 no conxunto de Galicia desembarcáronse máis de 188 millóns de quilos de peixe que acadaron un valor de venda de máis de 490 millóns de euros nas lonxas galegas. Case o 52% da pesca desembarcada se sitúa na provincia de A Coruña (máis de 97 millóns de quilos cun valor de preto de 179 millóns de euros, que representa o 36% do valor das vendas galegas). En pesca desembarcada, a segunda provincia en importancia é Pontevedra, con máis de 50 millóns de quilos (case o 27% do total) cun valor de venda nas lonxas por máis de 182 millóns de euros (o 37%). Lugo, estaría en terceiro lugar, con algo máis de 40 millóns de quilos desembarcados (o 21%) e un valor de venda de máis de 130 millóns (case o 26%). Analizando as distintas variacións nos porcentaxes pódese deducir que Pontevedra cunha menor porcentaxe de peixe desembarcado (27%) acada un maior valor das vendas (37%), no caso de Lugo acontece o mesmo, pero con unha menor dispersión. O caso contrario prodúcese na provincia de A Coruña onde o peixe desembarcado representa case o 52% pero o valor das vendas o 36%. Isto pode ser debido ao tipo de especie desembarcado nos portos de cada provincia e os prezos acadados nas puxas.

Se analizamos os datos publicados pola Consellería do Mar, no seu Anuario de Pesca, no que se recolle a información segundo as lonxas con maior produción, a Lonxa de a Coruña cun volume de vendas de 40 mil toneladas representa o 23% do total, en termos monetarios as vendas acadan un valor de máis de 78 millóns de euros, representando o 16% do total. A de Vigo sería a segunda en importancia, cun volume de máis de 32 mil toneladas (18,5% do

total) e un valor económico de máis de 106 millóns de euros (o 22% do total). As seguintes lonxas en importancia, segundo o volume de peixe son: Ribeira (16,5%), Burela (11,4%) e Celeiro (8%).

Con relación ao 2015, nestas lonxas diminúe a cantidade de peixe desembarcada a unha taxa de variación media anual do -1,2% pero medra o valor monetario da mesma (2,3%). Nas lonxas de A Coruña, Ribeira e Vigo medra non só o valor monetario, senón tamén o volume de venda.

Táboa 7.17. Venda de produtos pesqueiros nas lonxas galegas segundo lonxa. Cantidade (toneladas) e valor (euros)

Lonxa	Toneladas		TVA (%)	% s/Tot	Miles de euros		TVA (%)	% s/Tot
	2015	2018			2015	2018		
Total	180.464	174.298	-1,15	100	458.195	490.993	2,33	100
Burela	24.791	19.852	-7,14	11,39	74.591	68.706	-2,70	13,99
Celeiro	15.940	14.132	-3,93	8,11	52.336	49.303	-1,97	10,04
A Coruña (L	39.650	40.147	0,42	23,03	78.234	78.369	0,06	15,96
Ribeira	27.708	28.741	1,23	16,49	32.954	43.444	9,65	8,85
Vigo	32.138	32.161	0,02	18,45	103.369	106.159	0,89	21,62
Resto	40.236	39.266	-0,81	22,53	116.712	145.012	7,51	29,53

Fonte: elaboración propia a partir de datos do IGE, procedentes da Consellería do Mar. Anuario de Pesca.

Nota: noméanse as lonxas con maior nivel de produción

Na seguinte táboa recóllese a venda de produtos segundo a especie. Así, o peixe é a especie máis relevante xa que supón o 90% da venda en volume e o 71% en valor monetario, aínda que entre os anos 2015 e 2018 en ambos casos, hai unha redución tanto en volume, como no prezo de venda.

A segunda especie máis relevante é a dos bivalvos, que representan o 5% das vendas en toneladas e case o 18% en valor, medrando cunha taxa de variación media anual de case o 7% no primeiro caso, e do 10% no segundo.

Os cefalópodos serían a terceira especie en importancia, e a súa venda aínda que está a caer en volume (nunha media de case o -5% anual) presenta unha variación positiva en valor (cun crecemento medio anual do 15%).

As outras especies máis relevantes son: crustáceos, equinodermos, ourizos e algas. Se analizamos o seu peso en termos económicos, salvo as algas, todos acadan un maior peso no total que cando medimos en volume, destacando os crustáceos que representan o 4% do valor total das vendas e o 0,7% do volume.

7.18. Venda de produtos pesqueiros nas lonxas galegas segundo especie. Cantidad (toneladas) e valor (euros)

	Toneladas		TVA (%) 2018/15	% s/Tot 2018	Miles de euros		TVA (%) 2018/15	% s/Tot 2018
	2015	2018			2015	2018		
Total	180.464	174.298	-1,15	100	458.195	490.993	2,33	100
Algas	450	422	-2,12	0,24	304	333	3,08	0,07
Bivalvos	7.777	9.522	6,98	5,46	64.058	86.149	10,38	17,55
Cefalópodos	5.067	4.417	-4,47	2,53	18.983	28.889	15,02	5,88
Crustáceos	980	1.283	9,40	0,74	16.371	20.611	7,98	4,20
Equinodermos	641	791	7,26	0,45	2.505	4.672	23,09	0,95
Ourizo	634	640	0,31	0,37	2.488	4.436	21,26	0,90
Gasterópodos	3	4	10,06	0,00	9	31	51,02	0,01
Peixes	165.149	157.565	-1,55	90,40	354.791	348.996	-0,55	71,08
Poliquetos	5	5	0,00	0,00	250	299	6,15	0,06
Resto	393	290	-9,63	0,17	923	1.014	3,18	0,21

Fonte: elaboración propia a partir de datos do IGE, procedentes da Consellería do Mar. Anuario de Pesca.

Nota: noméanse as lonxas con maior nivel de produción

7.6. Principais conclusións e recomendacións

En Galicia, segundo os datos da Xunta de Galicia e as federacións provinciais e galega, hai 63 confrarías: 6 na provincia de Lugo, 35 na provincia de A Coruña e 22 na de Pontevedra. O número total de empresas afiliadas é de 4.312 das cales o 49,7% atópanse na provincia de A Coruña, o 46,92% en Pontevedra e o 3,39% en Lugo. O número de traballadores afiliado é de 8.422, o 51,13% pertencen a provincia de A Coruña, o 41,13 a de Pontevedra e o 5,12% a de Lugo.

As empresas afiliadas representan o 33,86% do total, sendo os traballadores o 66,14% restante. Se analizamos o tipo de empresas, o 86,69% son persoas físicas, o 5,29% persoas xurídicas e outros, o 8,02%.

No conxunto galego, a maior representatividade da muller dentro dos afiliados nas confrarías de pescadores prodúcese no colectivo de traballadores, acadando un total de 3.571 afiliacións e representando o 42% do total. Esta cifra redúcese a 427 afiliacións no caso das empresas, representando o 11,4% deste colectivo.

Das 4.312 empresas pertencentes as confrarías galegas, o 41% corresponden a actividade de marisqueo e flote, o 33% a artes menores da pesca, ou pesca tradicional, e case o 13% a outros (bateas..).

No ano 2018 en Galicia había un total de 3.792 permisos para o marisqueo, 34 menos que no ano 2015. Esta redución prodúcese nos marisqueos asinados as mulleres, que pasaron dos 2.980 no ano 2015 aos 2.722 no ano 2018, polo tanto -258 permisos.

A distribución de permisos, por xénero, mostra que as mulleres mariscadoras teñen unha idade media máis elevada ca dos homes, aínda que para eles, parece que estase a elevar a idade media tamén, o que se terá que ir analizando nos próximos anos.

O maior número de permisos de marisqueo á pe concéntrase na provincia de Pontevedra (case o 57% do total), cun total de 2.157 permisos no ano 2018, que son xestionados por un total de 18 confrarías e unha O.P.P.

A provincia que segue, polo seu peso no total dos permisos galegos é A Coruña con 1.595 que representan o 42% do total e que son xestionados por 31 confrarías, 2 agrupacións do mar e 1 cooperativa do mar.

A provincia de Lugo é na que se detecta unha menor actividade marisqueira, con 40 permisos representa o 1% do total. A confraría con maior número de permisos é a de Ribadeo (18), e as outras 4 confrarías e 1 asociación de mariscadores terían os 22 permisos restantes.

A maior parte do peixe que se vende nas lonxas (41 en Galicia) é xestionado polas confrarías de pescadores, con algunhas excepcións: a asociación de armadores de Burela, a Autoridade Portuaria de Vigo, algunha cooperativa, una asociación de marisqueiras, unha Organización de Produtores Pesqueiros e un par de sociedades (venta de algas).

No ano 2016 no conxunto de Galicia desembarcáronse máis de 188 millóns de quilos de peixe que acadaron un valor de venda de máis de 490 millóns de euros nas lonxas galegas. Case o 52% da pesca desembarcada se sitúa na provincia de A Coruña (máis de 97 millóns de quilos cun valor de preto de 179 millóns de euros, que representa o 36% do valor das vendas galegas).

Para rematar, unas pequenas recomendacións neste sector, que non é máis coñecido dentro da Economía Social, a pesar da súa importancia dentro da economía galega:

- Unha maior participación dos representantes do sector no ámbito da ES galega, non só institucional, senón de recoñecemento social.
- Potenciar o Consello galego de Pesca como ferramenta de diálogo entre o sector e a Consellería coa que está, máis directamente relacionado, a Consellería do Mar.
- A elaboración dun informe de situación do sector, que recolla os principais indicadores pero tamén os obxectivos e liñas de actuación a varios niveis temporais, vinculándoo coa cadea industrial. Os retos aos que se enfronta o sector (consecuencias do Brexit, a posibilidade de imposición de aranceis por parte dos EE.UU., etc.) fan cada vez máis necesaria unha planificación no eido do mar.
- Unha maior achega das Confrarías de Pescadores, e as súas federacións, no contexto europeo, no marco das súas actividades (marisqueo e pesca costeira artesanal) o que se podería facer a través dos Consellos Consultivos, órganos de vital importancia na definición da normativa no marco europeo, co obxectivo de ter en conta, nas regulamentacións, as características diferenciais das distintas rexións.
- Continuar potenciando as melloras no recoñecemento formativo profesional e a capacitación, en colaboración entre a Administración e as Confrarías, nas labores vinculadas á pesca e ao mantemento de equipamento de aparellos (redeiras e outros).

7.7. Referencias bibliográficas

- Barrio García, Gonzalo, A. (1998). Las cofradías de pescadores en el derecho español. *Anuario da Facultade de Dereito da Universidade da Coruña*, 16, 161-188.
- Bastida Domínguez, M.; Cancelo Márquez, M.; Alfonso Riveiro, P.; Pérez López, A.I. e Rivas Grande, T. (2003). Problemas da aplicación das políticas de igualdade no sector pesqueiro: representatividade nas confrarías de pescadores e pescadoras de Galicia. En: Aguayo Lorenzo, E.; López Díaz, A.J. e González Penín, A. (eds). *I Xornada Universitaria Galega en Xénero: Roles de Xénero en tempos de crise*. Universidades de Santiago de Compostela, A Coruña e Vigo, 93-100.
- Botana Agra, M. e Millán Calenti, R. (2016). Cofradías de Pescadores. *CIRIEC-España Revista Jurídica de Economía Social y Cooperativa*, 29, 117-146.
- Cervera Paz, A. (2010). Percepción cooperativa de las Cofradías de Pescadores: un estudio empírico. *REVECO. Revista de Estudios Cooperativos*, 103, 7-32.
- García Allut, A. (2003). La pesca artesanal gallega y el problema de la comercialización: ¿Lonxanet.com una alternativa?. *La Pesca y el Mar. Cambio sociocultural y económico. Zaninak, Cuadernos de Antropología*, 25, 17-32.
- García Mella, S. (2004). *El papel de las instituciones en el origen y en la evolución de la cofradía de pescadores gallega. Estudio de casos*. Tesis Doctoral. Universidad de Santiago de Compostela.
- García Mella, S. (2007). Las prácticas contables de las cofradías de pescadores gallegas. La coerción como vehículo de institucionalización cultural normativa. *Revista Galega de Economía*, 16-2, 1-26.
- García Negro, M.C.; Doldán García, X.R.; Chas Amil, M.L.; Zotes Tarrio, Y.N.; Carballo penela, A. e Villasante, C.S. (2005). Importancia económica del sector pesquero gallego: análisis de las tablas Input-Output pesca-conservas gallegas. *I Jornadas de Análisis Input-Output*, Oviedo.
- Xunta de Galicia. Consellería do Mar. PescadeRías. <https://deondesenon.xunta.gal/es>

8. AS SOCIEDADES AGRARIAS DE TRANSFORMACIÓN

8.1. Introducción

Un dos obxectivos máis importantes da economía social é prescindir da obtención do lucro para a entidade e a repercusión dos beneficios no benestar dos asociados. Para conseguir isto é imprescindible contar cunha serie de características como o control democrático, interese limitado ao capital, proporcionalidade no reparto de beneficios e cooperación. Todo o anterior debe estar presente en calquera actividade económica para que se poda considerar de natureza social.

Nos últimos anos constátase un maior interese en fomentar o asociacionismo no sector primario, co obxectivo de converxer cara a formulacións empresariais que permitan un maior e mellor aproveitamento dos recursos humanos e materiais no sector agrícola, gandeiro e forestal. Como se verá a continuación, dada a súa ampla flexibilidade no seu funcionamento, as Sociedades Agrarias de Transformación (SAT) son unha opción moi a ter en conta.

Neste capítulo se aborda o papel das SAT en Galicia no marco da economía social. Para iso, tras esta introdución, no segundo apartado sinálase o concepto e características deste tipo de entidades, punto de partida para poder determinar a súa relevancia económica e social. O terceiro apartado centra a súa atención no estudo das SAT na Comunidade Autónoma de Galicia, a partir dunha óptica comparada. No cuarto epígrafe sinálanse, á luz do exposto nos apartados anteriores, unha serie de recomendacións que ao noso xuízo deberíanse ter moi presentes dada a importancia das SAT sobre o sector primario. Finalmente, a modo de corolario, sinálanse unha serie de conclusións.

8.2. Concepto e características

As dúas principais figuras asociativas no sector agrícola, gandeiro e forestal son as cooperativas e as SAT. Aínda que ambas parten dun mesmo obxectivo común (fomentar o asociacionismo como instrumento clave para o desenvolvemento deste conxunto de actividades) presentan as súas propias características, que as converten en alternativas claramente diferenciadas.

Así, as cooperativas agrarias atópanse condicionadas polos principios de libre adhesión e baixa voluntaria e variabilidade no número de socios. Nas SAT pódese utilizar o voto proporcional á participación individual do capital social subscrito, mentres que nas cooperativas agrarias se empregaría a regra dun socio, un voto. Ademais, as SAT pódense constituír sen un capital social mínimo preestablecido, nin teñen que dotar obrigatoriamente reservas ou fondos específicos, coma ocorre nas cooperativas agrarias. Finalmente, as SAT poden realizar operacións con terceiros non asociados ás mesmas, cuestión que non é tan habitual para as cooperativas agrarias (Juliá e Server, 2003). Outra diferenza, entre ambas fórmulas asociativas, atópase na responsabilidade dos socios, ilimitada no caso das SAT é limitada no capital, no caso das cooperativas.

Como se puido constatar, a flexibilidade é moito maior nas SAT que nas cooperativas, polo que non é de estrañar a forte aposta nos últimos anos das primeiras en detrimento das segundas. Un só dato permite determinar claramente esta realidade. En 2018 había, a nivel nacional, 13.379 SAT (con 300.209 socios), mentres que o número de cooperativas era de 3.699 (con 1.172.226 socios) (Cooperativas agroalimentarias, 2019).

Malia que parece que as SAT son entidades novidosas, nada máis lonxe da realidade. A súa orixe son os Grupos Sindicais de Colonización (GSC), unha forma asociativa creada a partires da década dos 40 do século pasado en España (Román, 2008). Estas asociacións eran consideradas como entes intermedios entre agricultores e o Estado, baixo certo paraugas de entidades semi pública e de natureza consorcial, que foron creadas coa finalidade de realizar actividades de mellora en zonas rurais.

A partir do xerme anterior, a principios da década dos 80, creáronse as SAT. O seu primixenio obxectivo era configurarse como un dos motores produtivos do campo en España, procurando o desenvolvemento económico do sector agrícola.

A normativa básica que regula as SAT é o Real Decreto 1776/1981, de 3 de agosto, polo que se aproba o estatuto que regula as SAT, a Lei 20/1990, de 19 de decembro, sobre réxime fiscal das cooperativas e a Orde de 14 de setembro de 1982, que desenvolve o Real Decreto 1773/1981, de 3 de agosto, polo que se aproba o Estatuto que regula as sociedades agrarias de transformación. Ademais, e como consecuencia da transferencia de competencias desde o Estado ás Comunidades Autónomas (CCAA), cóntase con lexislación rexional. En concreto, na nosa Comunidade Autónoma aprobouse a Lei de 6/2016, de economía social de Galicia e o Real Decreto 795/1985, de 30 de abril, sobre traspaso de funcións da Administración do Estado, á Comunidade Autónoma de Galicia en materia de SAT.

Do estudo da normativa pódese sinalar que a SAT non se trata de ningún elemento diferenciador, que supoña a existencia dunha figura moi diverxente das xa existentes. Si profúndase nas súas características e funcionamento, máis ben é unha figura entre as sociedades civís, cooperativas agrarias e sociedades mercantís.

A creación deste tipo de sociedades responde á necesidade de contar con ferramentas que permitan un mellor desenvolvemento do sector primario en todo aquilo relacionado coa agricultura, gandeira e explotación forestal, ante os retos que supón a globalización económica. Sen dúbida, as maiores doses de competencia internacional, esixen contar con fórmulas societarias que potencien o fenómeno asociativo. Só actuando desta forma logranse melloras na oferta de produtos, tanto en termos de calidade como cantidade, a optimización do capital humano e unha mellor utilización de recursos económicos e infraestruturas.

Unido a todo o anterior, o contar con mecanismos de asociación conséguese que os produtores teñan un maior papel en todo o proceso produtivo. É innegable que se consegue unha maior transparencia en toma de decisións sobre transformación e comercialización dos seus produtos e, ao mesmo tempo, lógrase que as súas actividades se atopen moito máis ligada ao medio rural.

Polo tanto, las SAT son sociedades civís de natureza económico-social en relación á produción, transformación e comercialización de produtos agrícolas, gandeiros e forestais, así como o establecemento de melloras no medio rural, a promoción e desenvolvemento agrario e a prestación de servizos comúns vinculados cos procedementos anteriores. As SAT presentan unha dobre finalidade: económica e social no marco dunha sociedade civil e personalista, que permite un carácter mercantil e capitalista (Vidal *et al.*, 2001).

As SAT teñen personalidade xurídica propia, sendo necesario para a súa constitución e inscrición no Rexistro correspondente. Se o seu ámbito de actuación é autonómico, deberase acudir ao Rexistro da Consellería correspondente. Se o seu ámbito é superior ao dunha Comunidade Autónoma deberá inscribirse no Rexistro Xeneral de SAT do Ministerio de Agricultura, Pesca e Alimentación.

Cabe sinalar que as SAT tamén poden asociarse ou integrarse entre si para o desenvolvemento a maior escala das súas actividades; neste caso esa agrupación de SAT tería a súa propia personalidade xurídica e plena capacidade de actuación.

As SAT deben ter como mínimo 3 socios, ningún dos cales poderá dispoñer de máis da terceira parte do capital social. Ademais, contémpase que as persoas xurídicas poidan ser titulares de explotación, pero no seu conxunto non poden ter máis da metade do capital social. As SAT deberá constituír un capital social formado por o importe das achegas dos socios, sendo necesario subscribir e desembolsar polo menos o 25% de cada participación para estar debidamente constituída.

Poderán ser socios dunha SAT todos aqueles que cumpran calquera dos seguintes requisitos: i) ser titular (coma propietario ou arrendatario) dunha explotación agraria ou forestal; ii) ser traballador autónomo (ben por conta allea ou propia do Réxime Especial

Agrario da Seguridade Social); iii) ser titular dunha explotación gandeira e iv) ser persoa xurídica con fins agrarios ou ser titular de explotación agraria.

Con respecto ás débedas sociais contraídas coa SAT, primeiro responderá o patrimonio social e, en segundo lugar, os socios de forma mancomunada, salvo que nos Estatutos da SAT se estableza a súa limitación de responsabilidade.

En canto á documentación social, a SAT deberá contar co Libro Rexistro de socios, o Libro de Actas Xeral, Xunta Reitora e do resto de órganos de goberno aprobados nos seus Estatutos e os libros de contabilidade de natureza obrigatoria (Diario, Inventario e Balances).

Nas SAT é a Asemblea Xeral a que aproba con plena autonomía os estatutos polos que vai rexerse o seu funcionamento. O funcionamento das SAT é personalista, posto que interesa o socio por encima da achega económica realizada; isto obriga a que o seu substitución só sexa posible si o candidato reúne as características esixidas á persoa que vai a reemplazar, sendo necesario que a Asemblea Xeral aprobe o cambio

O tratamento fiscal das SAT atópase establecido na Disposición Transitoria Primeira da Lei 20/1990, de 19 de decembro, sobre Réxime Fiscal de Cooperativas. Establécese que para as SAT será de aplicación o réxime fiscal xeneral, e, polo tanto, estarán suxeitas ao Imposto sobre Sociedades. O seu tributación é lixeiramente diferente ás cooperativas, xa que esas últimas farano a un tipo reducido (o 20%, salvo as cooperativas de crédito que o farían ao 25%), mentres que as SAT fano ao tipo xeral (25%).

A normativa fiscal contempla dous importantes beneficios para este tipo de entidades (Server e Marín, 2004). En primeiro lugar, a exención total no Imposto sobre Transmisións Patrimoniais e Actos Xurídicos Documentados (ITPeAXD), tributo de natureza autonómica, para os actos de constitución e ampliación de capital¹⁰. Por outra banda, contémpase unha bonificación do 95% na cota e os recargos no Imposto sobre Actividades Económicas (IAE), tributo de natureza municipal. Ademais, se a SAT ten a consideración de explotación asociativa prioritaria, poderá beneficiarse do establecido na Lei 19/1995, de 4 de xullo, de Modernización de Explotacións Agrarias.

Entre as obrigacións das SAT dentro dos tres primeiros meses seguintes ao peche do exercicio deberán remitir ao Rexistro correspondente: a memoria de actividades; balance de situación e contas de resultados; certificación de aprobación das contas anuais pola Asemblea Xeral con indicación do resultado de perdas ou ganancias e, finalmente, a relación de socios existentes nese momento e a súa respectiva participación no capital social. A **Táboa 8.1** resume este conxunto de características.

¹⁰ Na actualidade esta exención aplícase a todo tipo de entidades. Así, o Real Decreto-Lei 13/2010, de 3 de decembro, establece unha exención a todas as operacións societarias relativas á constitución de sociedades, o aumento de capital, as achegas que efectúen os socios que non supoñan aumento de capital e o traslado a España da sé de dirección efectiva ou do domicilio social dunha sociedade cando nin unha nin outro estivesen previamente situados nun estado membro da UE.

Táboa 8.1. Características básicas das SAT

Definición	Sociedades civís de finalidade económico-social dedicadas á produción, transformación e comercialización de produtos agrícolas, gandeiros e forestais. Ademais, inclúese como obxectivo das SAT a realización de melloras no medio rural, a promoción e o desenvolvemento agrario e a prestación de servizos comúns para os fins anteriores
Capital Social mínimo	O mínimo fixarano os socios, debendo estar desembolsado, polo menos, o 25%
Número de socios	Un mínimo de tres
Personalidade	Xurídica
Responsabilidade	Ilimitada, salvo que os Estatutos limítana
Denominación Social	Será libre, debendo incluír a denominación "Sociedade Agraria de Transformación", ou "SAT" e o número que lle corresponda no Rexistro Xeneral, con expresión da clase de responsabilidade da mesma fronte a terceiros
Constitución	Estatutos Sociais Inscripción no Rexistro Xeneral de SAT do Ministerio de Agricultura, Pesca e Alimentación ou na Consellería Autonómica correspondente, en función do territorio en que se implante
Rexistro Mercantil	Non é obrigatoria
Réxime Fiscal	Imposto de Sociedades, réxime xeral (tipo impositivo do 25%)
Órganos de Administración	Asemblea xeral: órgano supremo de expresión da vontade dos socios, no que participarán todos os socios Xunta Reitora: órgano de goberno, representación e administración ordinaria da SAT Presidencia: órgano unipersoal coas facultades estatutarias que se establezan

Fonte: Elaboración propia a partir da Lei 20/1990, de 19 de decembro, sobre réxime fiscal das cooperativas (Disposición adicional primeira); Real Decreto 1776/1981, de 3 de agosto, que regula as Sociedades Agrarias de Transformación e a Orde de 14 de setembro de 1982 que desenvolve o Real Decreto 1776/1981, de 3 de agosto, que regula as Sociedades Agrarias de Transformación

Finalmente, é posible sinalar un conxunto de vantaxes e limitacións para as SAT. Dentro das primeiras poderíamos indicar a seguintes: a responsabilidade patrimonial pode limitarse á achega que realiza cada socio, podendo quedar o patrimonio individual dos socios á marxe da sociedade; permite mellorar a explotación agraria, posto que posibilita a introdución de novos sistemas de produción con menores custos; posibilita un ambiente moito máis motivador para traballar para os partícipes, posto que eles son os donos da sociedade; finalmente, debe incluírse un elemento nada baladí, que son as facilidades deste tipo de sociedades para acceder a axudas e subvencións das diferentes administracións públicas.

Entre as limitacións das SAT, ao tratarse dunha sociedade de duración determinada, nalgún momento ten que abordarse a tarefa da disolución. Outro dos aspectos mellorables das SAT é que como o voto é ponderado en función de capital social aportado, pode resultar complicado a toma de decisións, polo peso relativo de cada propietario; aínda así, e como xa se sinalou, a achega de cada socio ten un máximo, precisamente para tratar de evitar problemas na xestión da entidade.

8.3. As Sociedades de Transformación Agraria en Galicia

O estudo das SAT en Galicia, do mesmo xeito que sucede si replícase este exercicio a nivel nacional, enfróntase cunha importante dificultade relativa á escaseza de datos. Separadamente das estatísticas recolleitas no Informe Anual de SAT do Ministerio de Agricultura, Pesca e Alimentación, pouco máis hai publicado, por iso é polo que esta será a nosa fonte de datos.

A **Táboa 8.2** recolle, para o período 2016-2018, o número, socios e o capital social (en millóns de euros) das SAT. Do seu estudo pódese sinalar como aumenta o número de entidades que se acollen a esta modalidade, chegando a supoñer 13.379 a nivel nacional no último ano da serie. Polo que respecta ao número de socios mantense lixeiramente por riba dos 300.000, aínda que se manifesta unha lixeira redución desde 2016. O anterior pode deberse a certo proceso de concentración das entidades, como mostra o importante aumento do capital social, que pasa dos 669 aos 1.054 millóns de euros entre 2016 e 2018.

Táboa 8.2. SAT inscritas por CCAA segundo domicilio social, incluídas as de ámbito supra autonómico (2016-2018)

	2016	2017	2018
SAT inscritas	12.479	12.438	13.379
Número de socios	312.115	301.240	300.209
Capital social (en millóns de euros)	669	1.211	1.054

Fonte: Informe Anual de Sociedades Agrarias de Transformación. Ministerio de Agricultura, Gandería e Pesca (varios anos)

Tras esta primeira aproximación, e co obxecto de coñecer a realidade das SAT en Galicia, a **Táboa 8.3** permite a realización dun exercicio comparativo ofrecendo o número de entidades, socios e capital social das SAT por CCAA. A **Táboa 8.4** repite o mesmo exercicio, pero en termos porcentuais en relación ao total nacional.

A partir do estudo das cifras presentadas, constátase a forte presenza deste tipo de entidades nunha serie de CCAA: Andalucía (1.922), Castela-A Mancha (1.674), Comunidade Valenciana (1.558), Castela e León (1.235), Cataluña (1.169) e Galicia (1.125). Todas elas, salvo o caso de Cataluña, que pode responder a outras cuestións relativas á cultura organizativa, son territorios cunha forte presenza económica do sector primario, especialmente

en tarefas agrícolas e gandeiras. Este sería sobre todo o caso de Andalucía (15,5% de todas as SAT a nivel nacional), Castela-A Mancha (13,5%) ou Comunidade Valenciana (12,6%). En Galicia esta porcentaxe ascende ao 9,1% do total nacional, ocupando a nosa Comunidade Autónoma a posición 6 de 17.

Táboa 8.3. SAT inscritas por CCAA segundo domicilio social, incluídas as de ámbito supra autonómico (a 31 de decembro de 2018)

Comunidade autónoma	Número de SAT	Número de socios	Capital social (millóns de euros)
Andalucía	1.922	61.425	178
Aragón	674	17.801	49,1
Asturias	154	1.856	10,1
Islas Baleares	150	1.326	5,8
Islas Canarias	440	5.555	11,1
Cantabria	302	2.307	4,6
Castilla y León	1.235	17.486	65,3
Castilla-La Mancha	1.674	34.016	104,2
Cataluña	1.169	30.365	139,2
Comunidad Valenciana	1.558	73.686	99,2
Extremadura	536	6.757	181,8
Galicia	1.125	10.557	62,9
Madrid	160	5.788	8,0
Murcia	511	20.718	93,2
Navarra	520	5.771	18,5
País Vasco	140	1.274	4,4
La Rioja	109	3.521	19,2
Total	12.379	300.209	1.054,9

Fonte: Informe Anual de Sociedades Agrarias de Transformación. Ministerio de Agricultura, Gandería e Pesca (2019)

Polo que respecta ao número de socios, a maior parte concéntranse en Andalucía (20,5%) e na Comunidade Valenciana (24,5%). Galicia ten unha menor importancia relativa co 3,5% dos socios das SAT a nivel nacional, ocupando unha posición máis baixa (8/17) que a obtida polo número de entidades, o que permite sinalar a menor dimensión polo número de socios das SAT na nosa Comunidade Autónoma. Finalmente, polo que respecta ao capital social das SAT, destaca especialmente Extremadura (17,2%), Andalucía (16,9%) e Cataluña (13,2%). Galicia (6,0%) sitúase, novamente na oitava posición.

Táboa 8.4. SAT inscritas por CCAA segundo domicilio social, incluídas as de ámbito supra autonómico, en porcentaxe (a 31 de decembro de 2018)

Comunidade autónoma	Número de SAT	Número de socios	Capital social
Andalucía	15,53	20,46	16,90
Aragón	5,44	5,93	4,65
Asturias	1,24	0,62	0,96
Islas Baleares	1,21	0,44	0,55
Islas Canarias	3,55	1,85	1,05
Cantabria	2,44	0,77	0,43
Castilla y León	9,98	5,82	6,19
Castilla-La Mancha	13,52	11,33	9,88
Cataluña	9,44	10,11	13,19
Comunidad Valenciana	12,59	24,54	9,41
Extremadura	4,33	2,25	17,24
Galicia	9,09	3,52	5,96
Madrid	1,29	1,93	0,75
Murcia	4,13	6,90	8,84
Navarra	4,20	1,92	1,76
País Vasco	1,13	0,42	0,41
La Rioja	0,88	1,17	1,82
Total	100	100	100

Fonte: Informe Anual de Sociedades Agrarias de Transformación. Ministerio de Agricultura, Gandería e Pesca (2019)

A **Táboa 8.5** permite realizar un interesante exercicio comparativo ao establecer o número medio de socios e o capital social medio por socio, complementado a información presentada anteriormente. Constátase como en Galicia o número medio de socios por SAT é dos máis reducidos a nivel nacional (9,4) sendo a media nacional (24,3) case tres veces superior ao resultado para Galicia. É a Comunidade Valenciana (47,3 socios por SAT) a que ten unha ratio maior. Polo que respecta ao capital social por socio das SAT, Galicia ten menos de 6.000 euros por socio, un resultado que contrasta cos 26.910 de Extremadura ou os 1.347 euros da Comunidade de Madrid

Táboa 8.5. Número medio de socios por SAT e capital social por socio por SAT (a 31 de decembro de 2018)

Comunidade autónoma	Número medio de socios por SAT	Capital social por socio por SAT (en euros)
Andalucía	31,96	2903
Aragón	26,41	2756
Asturias	12,05	5453
Islas Baleares	8,84	4378
Islas Canarias	12,63	2001
Cantabria	7,64	1975
Castilla y León	14,16	3736
Castilla-La Mancha	20,32	3063
Cataluña	25,98	4583
Comunidad Valenciana	47,30	1347
Extremadura	12,61	26910
Galicia	9,38	5957
Madrid	36,18	1374
Murcia	40,54	4500
Navarra	11,10	3214
País Vasco	9,10	3426
La Rioja	32,30	5449
Total	24,25	3514

Fonte: Elaboración propia a partir do Informe Anual de Sociedades Agrarias de Transformación. Ministerio de Agricultura, Gandería e Pesca (2019)

Polo que respecta a Galicia, a **Táboa 8.6** recolle, para as catro provincias galegas as SAT inscritas, o número de socios e o importe do capital social en millóns de euros para 2018. A **Táboa 8.7** establece as porcentaxes a nivel provincial respecto ao total rexional. Constátase como son as provincias da Coruña (49,1%) e Lugo (13,0%) as que máis SAT rexistran (870 en total). A porcentaxe de socios é maior na Coruña (44,8%) e Pontevedra (9,3%) e os capitais sociais máis elevado dáse nas SAT das provincias da Coruña (43,4%) e Lugo (37,8%), ascendendo aos 51,1 millóns de euros.

Táboa 8.6. SAT inscritas en Galicia segundo domicilio social, incluídas as de ámbito supra autonómico (a 31 de decembro de 2018)

Provincia	Número de SAT	Número de socios	Capital social (millóns de euros)
A Coruña	552	4.734	27,3
Lugo	318	2.082	23,8
Ourense	109	980	2,5
Pontevedra	146	2.761	9,3
Galicia	1.125	10.557	62,9

Fonte: Informe Anual de Sociedades Agrarias de Transformación. Ministerio de Agricultura, Gandería e Pesca (2019)

Táboa 8.7: SAT inscritas en Galicia segundo domicilio social, incluídas as de ámbito supra autonómico, en porcentaxe (a 31 de decembro de 2018)

Provincia	Número de SAT	Número de socios	Capital social
A Coruña	49,07	44,84	43,44
Lugo	28,27	19,72	37,80
Ourense	9,69	9,28	3,91
Pontevedra	12,98	26,15	14,85
Galicia	100	100	100

Fonte: Informe Anual de Sociedades Agrarias de Transformación. Ministerio de Agricultura, Gandería e Pesca (2019)

Unha cuestión que merece destacar son as axudas públicas que se adoitan conceder para favorecer o asociacionismo agrario. Para iso hai que ter presente a convocatoria que realiza o Ministerio de Agricultura, Pesca e Alimentación para o fomento da creación de organizacións de produtores de carácter supra autonómico no sector agrario. En 2019 a dotación global foi de algo máis de 4 millóns de euros, un 80 % con cargo ao Fondo Europeo Agrícola de Desenvolvemento Rural (FEADER) e un 20% con cargo ao orzamento do Fondo Español de Garantía Agraria (FEGA). Estas axudas recóllense no marco do Programa Nacional de Desenvolvemento Rural 2014-2020, para actuacións a realizar ata 2023¹¹. Ademais, en Galicia, a Consellería de Medio Rural establece unha serie de axudas destinadas ao fomento da utilización de instalacións e equipamentos en común en réxime asociativo, cofinanciadas co FEADER, no marco do Programa de Desenvolvemento Rural de Galicia¹².

11 Trátase dunha cantidade fixa que se abonará anualmente (ata un máximo de 5 exercicios). O importe máximo concedido será do 10% do valor da produción comercializada de xeito conxunto, non podendo superar o límite de 100.000 euros anuais.

12 A última convocatoria aprobada foi a Orde de 13 de abril de 2019, pola que se establecen as bases reguladoras das axudas para o fomento da utilización de maquinaria agrícola en réxime asociativo en Galicia, cofinanciadas

Estas axudas diríxense, entre outras entidades, ás SAT¹³, para conseguir un uso máis racional dos factores de produción e a introdución de novas tecnoloxías no rural. Búscase que as explotacións sexan máis eficientes e sostibles, tanto desde a perspectiva económica, social, como medioambiental, ademais de mellorar as condicións de vida da poboación que realiza estas actividades. Polo tanto, trátase de promover o uso de maquinaria e equipos de carácter agropecuario en réxime asociativo; **potenciar a introdución de novas tecnoloxías** no emprego de maquinaria e equipos; racionalizar os custos de mecanización, mellorar a seguridade no traballo, reducir as emisións contaminantes e fomentar o aforro enerxético.

8.4. Recomendacións

Como se puido sinalar, e a pesar do importante peso das SAT sobre o sector agro industrial, o estudo deste tipo de entidades non foi abordado coa suficiente profundidade. É certo que hai traballos que contemplan ás SAT desde a perspectiva da organización e xestión empresarial, pero limitándose as súas características máis importantes, a súa forma de constitución, requisitos legais ou aspectos fiscais.

Ao realizar este estudo comprobamos unha importante escaseza de información sobre as SAT. Aínda que hai páxinas *web* por parte das diferentes administracións públicas con competencias na materia, estas céntranse en facilitar publicidade, rexistro e control a este tipo de entidades¹⁴. Con todo, a nivel estatístico o panorama é netamente mellorable. Aínda que se realizou unha exhaustiva procura de información, todo o máis que chegamos é a recompilar algunhas cuestións de natureza administrativa: trámites para a súa constitución, obrigacións, rexistros, normativa, principais características e, en ocasións, algunha noticia que pode afectar ás SAT, por exemplo, subvencións e axudas.

A carencia de datos faise patente cando se trata de estudar, entre outras cuestións, a facturación das SAT, a súa importancia cuantitativa dentro do sector agro alimentario ou sobre a economía social, posto que non hai datos publicados. Tampouco hai información sobre as características das SAT ou o número de empregados. Por todo o anterior é necesario un maior esforzo para poder poñer en valor o traballo que se fai desde este tipo de entidades. Una recomendación moi a ter en conta sería contar cun rexistro central onde figurase toda a información dispoñible das CCAA, o que, sen dubida, posibilitaría un estudo moito máis amplo.

co Fondo Europeo Agrícola de Desenvolvemento Rural no marco do Plano de Desenvolvemento Rexional de Galicia 2014-2020, e convócanse para o ano 2019. A dotación global establecida pola Xunta de Galicia foi de 2,8 millóns de euros. O importe da axuda a cada beneficiario será do 35% dos custos elixibles, podendo chegar a un 50% si se cumpren unha serie de criterios: no caso de investimentos en zonas con limitacións naturais ou outras limitacións específicas (5%) e por investimentos colectivos cando o beneficiario proceda dunha fusión de cooperativas (10%). Véxase respecto diso: http://www.ipyme.org/_layouts/15/IPYME/TextoAyudas.aspx?usuario=usuGuia&referencia=69073

13 Ademais das SAT inclúense as cooperativas agrarias, as cooperativas de utilización de maquinaria agrícola e as cooperativas de explotación comunitaria da terra.

14 Para o caso de Galicia, o enlace é o seguinte: <https://ovmediorural.xunta.gal/gl/tramites/sats>

Como consecuencia desta escaseza de datos, as referencias académicas e científicas sobre as SAT son tamén moi escasas (Román, 2008). Os poucos traballos que se publicaron resultan de natureza descritiva. Ademais, resulta curioso que este problema non se detecte para as cooperativas agrarias, que representan un número menor que as SAT, xa que abundan os traballos e investigacións para as cooperativas agrarias.

O anterior contrasta co interese que durante estes últimos anos espertou a SAT como forma empresarial para moitas actividades do sector primario. Neste senso hai que sinalar que a Comisión Xeral de Codificación Sección Segunda de Dereito Mercantil do Ministerio de Xustiza do Goberno de España elaborou unha Proposta do Relatorio para a elaboración do borrador de Anteproxecto de Lei de SAT¹⁵. Nesta Proposta cualifícase como incuestionable a reforma do réxime legal das SAT, avogando por unha modificación en profundidade fronte a unha corrección puntual. O obxectivo perseguido é contar cunha nova norma que garanta un réxime xurídico completo e actualizado a este tipo de sociedades. Esperemos que a próxima regulación normativa tamén permite potenciar o desenvolvemento de estatísticas e investigacións sobre as SAT.

8.5. Conclusións

Como se puido poñer de manifesto neste capítulo as SAT en Galicia ten unha relativa importancia como instrumento asociativo no sector primario. Unha cuestión moi a ter en conta si consideramos o aínda relevante peso destas actividades sobre o Produto Interior Bruto Rexional e o nivel de emprego asociado.

En Galicia, en 2018, había 1.125 entidades acolleitas a esta forma societaria, onde participan algo menos de 10.600 socios, cun capital social lixeiramente inferior aos 63 millóns de euros. Unhas cifras que permiten situar a Galicia como a sexta Comunidade Autónoma por número de SAT e a oitava por número de socios e capital social. Unhas cifras que poñen sobre a mesa a importancia deste tipo de entidades no sector primario galego.

Este resultado era esperable. Como se sinalou, el peso do sector primario sobre os indicadores económicos e laborais en Galicia permiten xustificar esta conclusión, de forma parecida ao que sucede co resto de CCAA cun importante peso relativo do sector agrario, gandeiro e forestal; a modo de exemplo poderíanse citar Andalucía, Estremadura, Castela e León e Castela-A Mancha.

En Galicia, son as provincias da Coruña e Lugo as que teñen un maior número de SAT, algo similar obtense a partir do estudo do número de socios e o importe de capital social. Ademais, da análise efectuada pódese comprobar como a nosa Comunidade Autónoma presenta un reducido número medio de socios por SAT (9,4) en relación ao indicador a nivel nacional (24,3), aínda que a dotación media por socio en Galicia (5.957 euros) é superior ao resultado obtido a nivel nacional (3.514 euros).

¹⁵ Véxase respecto diso: <https://www.mjusticia.gob.é/cs/Satellite/Portal/é/actividade-legislativa/comision-xeral-codificacion/propostas>

Sen dúbida toda esta información tennos que permitir reflexionar achega da relevancia desta figura para a transformación do sector agrario, gandeiro e forestal en Galicia. Con todo, habemos ter importantes limitacións á hora de profundar na análise, posto que a información estatística relativa ás SAT é netamente mellorable, cuestión que se puxo en evidencia cando realizamos o estudo cuantitativo deste tipo de entidades, xa que a información é netamente mellorable. Sen dúbida, sería recomendable un maior esforzo por ampliar o coñecemento deste tipo de entidades. Só así se lle podería dar o valor que merecen e ter en conta a súa gran achega á economía galega.

8.6. Referencias bibliográficas

- Cooperativas agroalimentarias (2019). *Macromagnitudes del Cooperativismo Agroalimentario Español*. OSCAE 2018, http://www.agro-alimentarias.coop/cooperativismo_en_cifras
- España. Real Decreto 1776/1981, de 3 de agosto, que regula as Sociedades Agrarias de Transformación.
- España. Orden de 14 de setembro de 1982 que desenvolve o el Real Decreto 1776/1981, de 3 de agosto, que regula as Sociedades Agrarias de Transformación.
- España. Lei 20/1990, de 19 de decembro, sobre réxime fiscal das cooperativas (Disposición adicional primeira).
- España. Lei 19/1995, de 4 de xullo, de Modernización de Explotacións Agrarias.
- España. Real Decreto 236/2018, de 27 de abril, polo que se establecen as bases reguladoras para a concesión das axudas para o fomento da creación de organizacións de produtores e asociacións de organizacións de produtores de carácter supra autonómico no sector agrario.
- Galicia. Lei de 6/2016, de 4 de maio, de economía social de Galicia.
- Galicia. Real Decreto 795/1985, de 30 de abril, sobre traspaso de funcións da Administración do Estado á Comunidade Autónoma de Galicia en materia de Sociedades Agrarias de Transformación.
- Gobierno de España (2015). Orden de 18 de decembro de 2015, pola que se constitúe unha ponencia para o estudo sobre a regulación da Sociedades Agrarias de Transformación, Ministerio de Xustiza, <https://www.mjusticia.gob.es/cs/Satellite/Portal/es/actividad-legislativa/comision-general-codificacion/propuestas>
- Gobierno de España (2018). Proposta da Ponencia para a elaboración do borrador de Anteproxecto de Lei de Sociedades Agrarias de Transformación, Ministerio de Xustiza, <https://www.mjusticia.gob.es/cs/Satellite/Portal/es/actividad-legislativa/comision-general-codificacion/propuestas>
- Gobierno de España. Ministerio de Agricultura, Pesca e Alimentación (Varios anos). *Informe Anual de Sociedades Agrarias de Transformación*, <https://www.mapa.gob.es/es/alimentacion/temas/industriaagroalimentaria/sociedades-agrarias-de-transformacion/>

- Juliá, J.F. e Server, R.J. (2003). Social Economy Companies in the Spanish Agricultural Sector: Delimitation and Situation in the Context of the European Union. *Annals of Public and Cooperative Economics*. 74 (3), 465-488.
- Román, C. (2008). Las Sociedades Agrarias de Transformación en España: un análisis histórico. CIRIEC- España, *Revista de Economía Pública, Social y Cooperativa*, 63, 65-87.
- Server, R.J. e Marín, M. (2004). Fiscalidad de las empresas de economía social. *Mediterráneo Económico*, Editorial Cajamar Caja Rural de Crédito, 6, 223-237.
- Vidal, F., Segura, B. e Rayos, J.A. (2001). Situación económico-financiera de las Sociedades Agrarias de Transformación (SAT) de comercialización hortofrutícola de la provincia de Alicante. *Investigación Agraria, Producción y Protección Vegetales*, 16(1), 71-86.
- Xunta de Galicia (2019). Oficina virtual do Medio Rural.Rexistro de Sociedades Agrarias de Transformación, <https://ovmediorural.xunta.gal/gl/tramites/sats>

9. AS COMUNIDADES E MANCOMUNIDADES DE MONTES VECIÑAIS EN MAN COMÚN

9.1. Introducción

En España, a Lei estatal 5/2011, do 29 de marzo, de economía social, definiu o concepto e concretou os principios orientadores deste eido da economía, ao tempo que favoreceu a súa visibilidade e recoñecemento. Galicia, pola súa banda, no exercicio das súas competencias autonómicas, aprobou a Lei 6/2016, do 4 de maio, de economía social que adecúa a norma estatal á realidade galega, ao tempo que fomenta a consolidación e expansión da economía social de Galicia.

Neste proceso de axuste á realidade contextual, o capítulo segundo da devandita Lei identifica as entidades que forman parte da economía social, destacando a incorporación das comunidades e mancomunidades de montes veciñais en man común (artigo 6.1 i), institucións peculiares recollidas no Dereito Civil de Galicia. O dito modelo de organización régúlase a nivel estatal pola Lei 55/1980, de 11 de novembro e en Galicia pola Lei 13/1989 de 10 de outubro, de Montes Veciñais en Man Común.

O presente capítulo trata de describir a situación en Galicia das comunidades e mancomunidades de monte veciñais en man común dentro do contexto da economía social. Para iso, e tras esta introdución, no segundo apartado se analiza a situación dos montes veciñais de man común, como punto de partida para os dous apartados seguintes. No terceiro apartado se afonda no estudo das comunidades de montes veciñais de man común para, no cuarto apartado, situar o foco nas mancomunidades de montes veciñais de man común. No quinto apartado establécense una serie de recomendacións, que creemos poden ser de utilidade para mellorar a situación e, finalmente, a partires do sinalado no resto de apartados, se establecen unhas conclusións.

9.2. Os montes veciñais en man común

Preto de 700.000 hectáreas de territorio galego -case o 25 % do total- corresponde a monte veciñal de man común. Esta cifra pon en valor económico, social e ambiental este tipo de recursos, partindo da base de que o monte debe ser entendido como un elemento de creación de emprego e xeración de riqueza. Os montes veciñais se configuran como un dos principais motores de emprego a nivel local, posto que as comunidades e as mancomunidades de montes veciñais poden ser quen de aproveitar estes recursos, cara a unha transformación industrial da súa actividade máis alo da tradicional función extractiva.

Así, pódense sinalar actuacións de natureza directa do monte, como a mellora da explotación forestal -obtención de madeira- ou o aproveitamento da biomasa -o combustible-; pero é que, ademais, este tipo de actividades son facilmente compatibles con outros usos, como o aproveitamento gandeiro (abono e alimentación animal), produción de cogomelos, castañas, noces, resinas ou plantas aromáticas e medicinais. Un uso axeitado do monte galego tamén permite a potenciación de rutas recreativas ou programas de conservación do medio ambiente¹⁶. Todo o anterior tamén posibilita a fixación da poboación no medio rural, nun momento en que esta cada vez máis presente a perda de habitantes, que se foron desvinculando das actividades agrarias, gandeiras e forestais, sobre todo nas provincias de Ourense e Lugo. Polo tanto, o monte galego ten capacidade para introducir novas actividades, que se ben no sempre teñen unha rendibilidade económica, comportan unha función social o medioambiental (Foro Económico de Galicia, 2019).

Os montes veciñais en mancomún -regulados pola Lei 13/1989 de 10 de outubro¹⁷, de montes veciñais-son aqueles cuxa titularidade corresponde a diferentes agrupacións veciñais entendidas como grupos sociais, non coma entidades administrativas. O seu aproveitamento é en réxime de comunidade, sen asignación de cotas por parte dos seus membros, que o son por cuestións de veciñanza. Se trata de espazos privados que pertencen ás comunidades veciñais titulares de ese dereito colectivo. As características máis salientable dos montes veciñais son as seguintes:

- a) Son indivisibles, por canto as propiedades non son susceptibles de reparto entre a veciñanza.
- b) Son inalienables, non suxeitos a compravenda.
- c) Son inembargables.
- d) Están suxeitos a xestión democrática.

¹⁶ Por exemplo, un espazo forestal debidamente coidado reduce a incidencia dos incendios forestais, o que sen dúbida redonda nunha clara mellora para o medio ambiente.

¹⁷ A dita Lei foi obxecto de diversas modificacións. A máis recente é a producida pola Lei 9/2017, de 26 de decembro, medidas fiscais e administrativas.

Táboa 9.1. Número e superficie segundo o tipo de montes públicos por distrito, 2018

DISTRITO	Utilidade pública		Utilidade Patrimonial		Patrimonial		Total Titularidade Pública	
			(Concello ou entidades locais menores)		(Estado ou Comunidade Autónoma)			
	Nº Montes	Superficie	Nº Montes	Superficie	Nº Montes	Superficie	Nº Montes	Superficie
Ferrol	13	4.199	8	2.305	12	2.435	33	8.940
Bergantiños - Mariñas Coruñesas	15	1.543	14	1.176	3	161	32	2.880
Santiago - Meseta Interior	6	588	15	3.936	1	16	22	4.541
Barbanza	13	923	11	4.951			24	5.874
Fisterra	16	3.111	15	1.954			31	5.065
A Mariña Lucense			3	1.581			3	1.581
A Fonsagrada - Os Ancares	1	150	27	1.679	3	1.339	31	3.167
Terra de Lemos			9	2.474	1	92	10	2.566
Lugo - Sarria			1	24			1	24
Terra Chá			4	554	1	692	5	1.246
O Ribeiro-Arenteiro	1	601					1	601
Miño - A Arnoia			2	105			2	105
Valdeorras - Trives	2	7.121					2	7.121
Verín - Viana					5	6.866	5	6.866
A Limia	5	924	4	102	1	10	10	1.036
Deza - Tabeirós			2	148	1	5	3	153
O Condado - A Paradanta	2	68	1	37			3	105
Vigo - Baixo Miño	7	2.430					7	2.430
Caldas - O Salnés	2	367			1	442	3	809
Galicia	83	22.025	116	21.026	29	12.058	228	55.109

Fonte: Anuario de Estatística Forestal. Xunta de Galicia (2019)

En primeiro termo, debe destacarse que a superficie forestal en Galicia é, fundamentalmente, de titularidade privada. En total, na comunidade galega hai unicamente 228 montes públicos, a meirande parte de propiedade dos concellos ou entidades locais menores (50,8 %). O 36,4 %, pola súa banda, son montes de utilidade pública, mentres que o 12,8% restante son patrimoniais, isto é, propiedade do Estado ou a Comunidade Autónoma (Táboa 9.1). A distribución de superficie, sen embargo, non segue a mesma orde. Así, case un 40 % das hectáreas son montes de utilidade pública, mentres que o 38 % están en man de concellos ou entidades locais menores, e pouco menos do 22 % son superficie de montes patrimoniais.

A provincia de A Coruña posúe o maior número de montes -e superficie- públicos, con independencia da clasificación. Porén, Lugo destaca polo escaso número e superficie de montes de utilidade pública, ao igual que Pontevedra, que concentra relativamente a menor porcentaxe de superficie titularidade de concellos, entidades locais menores, Comunidade Autónoma ou Estado (Táboa 9.2).

Táboa 9.2. Número e superficie segundo o tipo de montes públicos por provincia, en porcentaxe, 2018

Provincia	Utilidade pública		Utilidade Patrimonial (concello ou entidades locais menores)		Patrimonial (Estado ou Comunidade Autónoma)		Total Titularidade Pública	
			Nº Montes	Superficie	Nº Montes	Superficie		
A Coruña	75,90	47,06	54,31	68,12	55,17	21,66	62,28	49,54
Lugo	1,20	0,68	37,93	30,02	17,24	17,60	21,93	15,58
Ourense	9,64	39,25	5,17	0,98	20,69	57,03	8,77	28,54
Pontevedra	13,25	13,01	2,59	0,88	6,90	3,71	7,02	6,34
Galicia	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

Fonte: Anuario de Estatística Forestal. Xunta de Galicia (2019)

Pola súa banda, en 2018 se rexistran en territorio galego 3.312 Montes Veciñais en Man Común (MVMC), cunha superficie de 664.230 hectáreas (**Táboa 9.3**). O tamaño medio é de 201 hectáreas, oscilando entre as 92 hectáreas do distrito Miño-A Arnoia e as 429 hectáreas de Verín-Viana. Este distrito, ademais, é o que rexistra a maior superficie total, de case a 93.600 hectáreas. Este tamaño medio configura superficies que suxiren a potencialidade de desenvolvemento de aproveitamentos extensivos.

Táboa 9.3. Número e superficie dos montes veciñais en man común por distrito, 2018

DISTRITO	Total		
	Nº Montes	Superficie (ha)	Superficie media
Ferrol	15	4.953	330
Bergantiños - Mariñas Coruñesas	23	3.146	137
Santiago - Meseta Interior	15	3.919	261
Barbanza	167	24.703	148
Fisterra	77	11.350	147
A Mariña Lucense	56	20.151	360
A Fonsagrada - Os Ancares	286	46.878	164
Terra de Lemos	205	61.380	299
Lugo - Sarria	287	46.353	162
Terra Chá	94	28.710	305
O Ribeiro - Arenteiro	261	29.070	111
Miño - A Arnoia	325	30.052	92
Valdeorras - Trives	206	66.188	321
Verín - Viana	218	93.572	429
A Limia	248	58.473	236
Deza - Tabeirós	130	16.177	124
O Condado - A Paradanta	142	31.011	218
Vigo - Baixo Miño	195	37.724	193
Caldas - O Salnés	362	50.421	139
Galicia	3312	664.230	201

Fonte: Anuario de Estatística Forestal. Xunta de Galicia (2019)

A distribución provincial é moi desigual (**Táboa 9.4**), destacando con claridade a provincia de Ourense, que achega o 38 % dos MVMC e case o 42 % da superficie. A continuación figura a provincia de Lugo, con achegas do 28 % e o 30,6 % respectivamente. A Coruña é a provincia con menor representación desta propiedade, con pouco máis do 48.000 hectáreas (7,2 %).

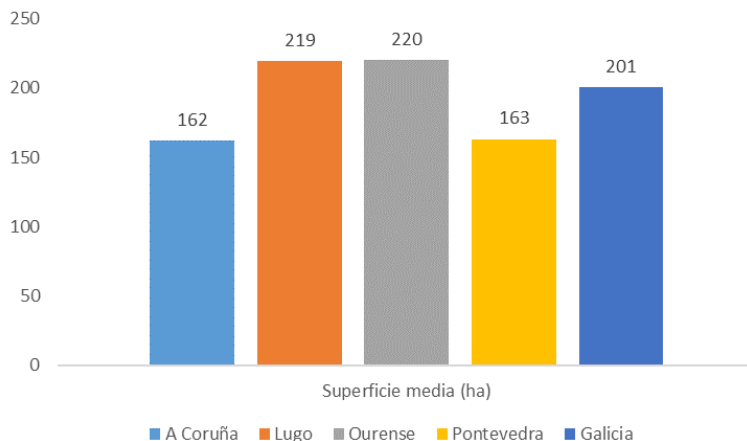
Táboa 9.4. Número e superficie dos montes veciñais en man común por provincia, 2018

DISTRITO	Total			%	
	Nº Montes	uperficie (ha)	uperficie media	Nº Montes	uperficie (ha)
A Coruña	297	48.071	162	8,97	7,24
Lugo	928	203.471	219	28,02	30,63
Ourense	1.258	277.355	220	37,98	41,76
Pontevedra	829	135.333	163	25,03	20,37
Galicia	3.312	664.230	201	100,00	100,00

Fonte: Anuario de Estatística Forestal. Xunta de Galicia (2019)

O tamaño medio das superficies é similar na provincias de Ourense e Lugo, por riba da media galega. Tamén se rexistran tamaños medios próximos nas outras dúas provincias, sendo a coruñesa a que presenta un menor valor medio de superficie por MVMC (**Gráfico 9.1**).

Gráfico 9.1. Superficie media dos montes veciñais en man común por provincia, 2018

Fonte: Elaboración propia con datos do Anuario de Estatística Forestal de Galicia, Xunta de Galicia (2019)

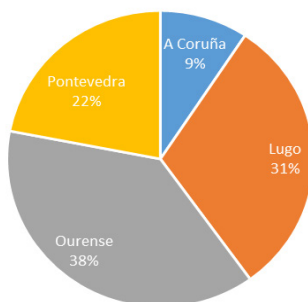
Unha vez feita esta primeira análise, abordarase a continuación a situación das comunidades de montes veciñais en man común e as mancomunidades de montes veciñais

en man común. Como se sinalou con anterioridade, ámbalas dúas pertencen a agrupacións veciñais que se aproveitan consuetudinariamente do monte en réxime de comunidade, sen ter que asignar cotas aos seus membros pola súa condición de veciños.

9.3. Comunidades de Montes Veciñais en Man Común (CMVMC)

En Galicia hai preto de 3.000 Comunidades de Montes Veciñais en Man Común (CMVMC). Ourense, con 1.137 agrupacións, é a provincia con maior presenza destas unidades, mentres que A Coruña presenta a menor achega ao total con pouco máis do 9 % (**Gráfico 9.2**).

Gráfico 9.2. Número de CMVMC por provincia, 2018

Fonte: Elaboración propia con datos do Anuario de Estatística Forestal de Galicia, Xunta de Galicia (2019)

As CMVMC teñen carácter aberto e inclusivo, e as persoas que as conforman poden variar no tempo. A participación nestas entidades está ligada á residencia no lugar onde se localice a propiedade do monte. Polo tanto, as persoas que trasladan a súa residencia a unha localización que conte con Monte Veciñal en Man Común pode formar parte da xestión colectiva, participando na toma de decisións, a xestión e os aproveitamentos deste.

Os comuneiros, segundo se recolle na Lei 2/2006, do 14 de xuño, de Dereito Civil de Galicia, son as persoas titulares de unidades económicas, produtivas ou de consumo, con casa aberta e residencia habitual independente dentro da área xeográfica sobre a que se asente o grupo social ao que tradicionalmente estivese adscrito o aproveitamento do monte. Ademais, cabe a posibilidade de establecer, estatutariamente, un prazo mínimo de residencia para adquirir a condición de comuneiro, pero, en ningún caso, poderá ser superior a un ano.

En 2018 en Galicia hai un total de 122.734 comuneiros. A meirande parte destes, algo máis do 44 %, están nas CMVMC da provincia de Pontevedra, seguida de Ourense, que

achega preto do 27 % do total de comuneiros. Pola contra, algo menos de tres de cada dez comuneiros se atopa nas provincias de A Coruña e Lugo.

Na análise por distritos, destacan as porcentaxes de comuneiros do distrito Caldas-O Salnés (19,1 %) e Vigo-Baixo Miño, que achega o 16,2 % do total de Galicia. Porén, Ferrol supón menos do 1 % dos comuneiros da nosa comunidade (**Táboa 9.5**). En termo medio, cadaunha das CMVMC ten 44 comuneiros, oscilando entre un mínimo de 7 (que é o valor medio nas 284 CMVMC do distrito de A Fonsagrada-Os Ancares) e 147, número medio nas entidades do distrito de Vigo-Baixo Miño

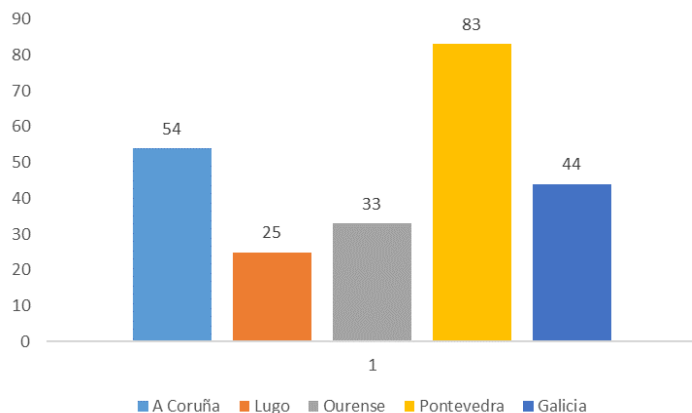
Táboa 9.5. Número de comunidades de montes veciñais en man común e comuneiros por distrito, 2018.

DISTRITO	Número de comunidades de montes veciñais en man común	Media do número de comuneiros	Número total de comuneiros	Porcentaxe do total de comuneiros
Ferrol	14	83	1.156	0,94
Bergantiños - Mariñas Coruñesas	22	73	1.389	1,13
Santiago - Meseta Interior	15	47	561	0,46
Barbanza	152	56	8.403	6,85
Fistera	76	43	3.278	2,67
A Mariña Lucense	55	60	3.197	2,60
A Fonsagrada - Os Ancares	284	7	1.771	1,44
Terra de Lemos	201	24	4.447	3,62
Lugo - Sarria	286	25	6.621	5,39
Terra Chá	94	56	4.847	3,95
O Ribeiro - Arenteiro	239	33	7.058	5,75
Miño - A Arnoia	283	36	8.459	6,89
Valdeorras - Trives	199	24	3.855	3,14
Verín - Viana	202	38	6.914	5,63
A Limia	214	31	6.531	5,32
Deza - Tabeirós	123	22	2.645	2,16
O Condado - A Paradanta	116	70	8.252	6,72
Vigo - Baixo Miño	135	147	19.848	16,17
Caldas - O Salnés	284	81	23.502	19,15
Galicia	2994	44	122.734	99,98

Fonte: Anuario de Estatística Forestal. Xunta de Galicia (2019)

Na análise do número medio de comuneiros por provincia, destaca con claridade e provincia de Pontevedra, que case duplica o número en promedio de Galicia (**Gráfico 9.3**). Pola contra, o número medio de comuneiros nas provincias de Ourense e Lugo é relativamente menor, por debaixo a media de comuneiros das CMVMC galegas.

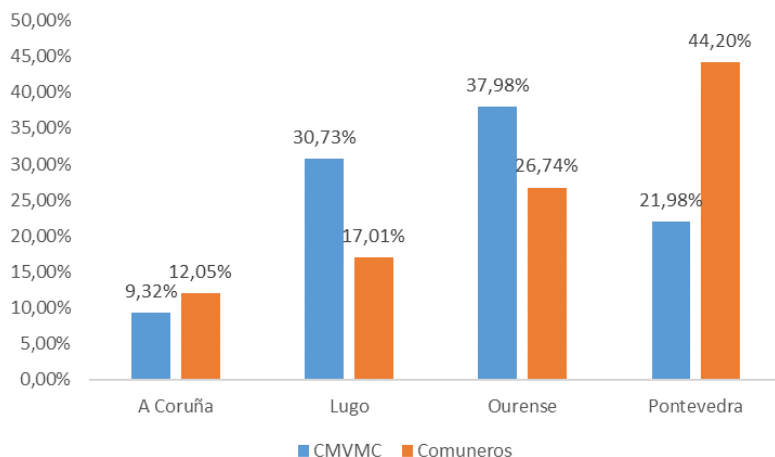
Gráfico 9.3. Número medio de comuneiros por provincia, 2018

Fonte:Elaboración propia con datos do Anuario de Estatística Forestal de Galicia, Xunta de Galicia (2019)

A análise conxunta do número de CMVMC e comuneiros de cada unha das provincias revela que as respectivas achegas provinciais non se corresponden exactamente. Así, para 2018, Pontevedra presenta a maior concentración de comuneiros, sendo a terceira provincia en función da presenza relativa de CMVMC. Isto pode suxerir que a atomización da propiedade nesta provincia é superior a do resto. Como se pode comprobar no **Gráfico 9.4**, a situación máis equilibrada se atopa na provincia de A Coruña.

Gráfico 9.4. CMVMC e comuneiros (%)

Fonte:Elaboración propia con datos do Anuario de Estatística Forestal de Galicia, Xunta de Galicia (2019)

As CMVMC deben cumprir unha serie de requirimentos de tipo administrativo, pero non todas elas acadan o mesmo grao de cumprimento. Neste sentido, a **Táboa 9.6** recolle a relación de CMVMC de cada distrito, indicando a porcentaxe de comunidades en cada un deles que cumpre coas obrigas administrativas segundo os datos rexistrados pola Consellería de Medio Rural. En conxunto, das 2.944 CMVMC unicamente 1.790 (59,78 %) cumpren coas obrigas administrativas en 2018. Como se reflicte na táboa, os incumprimentos se relacionan basicamente coa falta de comunicación de reinvestimentos, que supoñen un 94,27 % dos devanditos.

**Táboa 9.6. Comunidades de montes veciñais en man común
segundo a súa situación administrativa, 2018**

DISTRITO	Cumplen coas obrigas administrativas	Non cumpren coas obrigas administrativas		Nº total de CMVMC	% CMVMC que cumpren con obrigas sobre o total
		Falta de comunicación anual de reinvestimentos (2017)*	Outras causas**		
Ferrol	11	3	0	14	78,57
Bergantiños - Mariñas Coruñesas	12	9	1	22	54,55
Santiago - Meseta Interior	11	4	0	15	73,33
Barbanza	113	36	3	152	74,34
Fisterra	59	16	1	76	77,63
A Mariña Lucense	35	20	0	55	63,64
A Fonsagrada - Os Ancares	113	138	33	284	39,79
Terra de Lemos	134	55	12	201	66,67
Lugo - Sarria	147	129	10	286	51,40
Terra Chá	71	23	0	94	75,53
O Ribeiro - Arenteiro	106	133	0	239	44,35
Miño - A Arnoia	89	194	0	283	31,45
Valdeorras - Trives	91	108	0	199	45,73
Verín - Viana	138	64	0	202	68,32
A Limia	122	91	1	214	57,01
Deza - Taboíros	95	28	0	123	77,24
O Condado - A Paradanta	99	17	0	116	85,34
Vigo - Baixo Miño	123	12	0	135	91,11
Caldas - O Salnés	221	55	8	284	77,82
Galicia	1790	1135	69	2994	59,79

Fonte: Anuario de Estatística Forestal. Xunta de Galicia (2019)

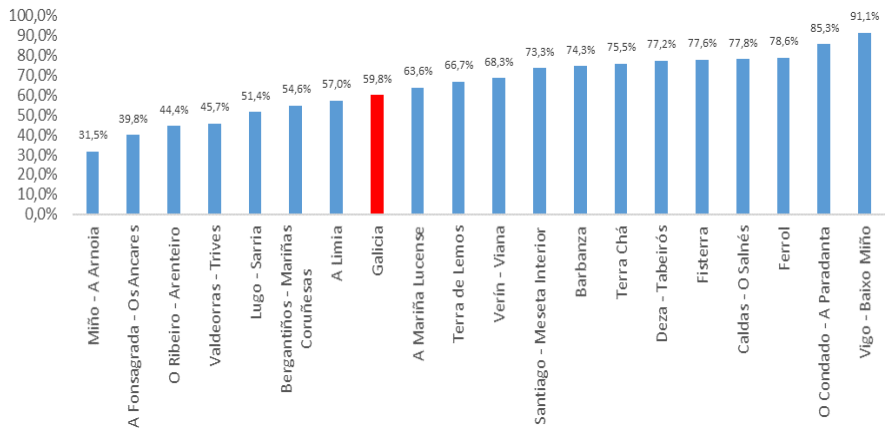
* Falta de comunicación anual de reinvestimentos, ano 2017 (art. 125 da Lei 7/2012 de montes de Galicia)

** Outras causas: Xunta reitora sen renovar, falta de comunicación do censo actualizado de comuneiros...

Os distritos que achegan a maior porcentaxe de CMVM que están ao día no cumprimento de requirimentos son Caldas-Salnés e Lugo-Sarria, cun 12,35 % e un 8,21 % do total de CMVMC que cumpren coas súas obrigas administrativas. Pola contra, as comunidades dos distritos de Ferrol, Bergantiños-Mariñas coruñesas e Santiago-Meseta interior proporcionan menos do 1 % do total das CMVMC cumpridoras. Sen embargo, se tomamos como referencia o número de CMVMC que ten cada distrito (**Gráfico 9.5**), destaca con claridade

o distrito de Vigo-Baixo Miño, que cunha porcentaxe relativa do 91,1 % de comunidades cumpridoras queda moi por riba da media da comunidade autónoma. Pola contra, as menores porcentaxes de CMVMC que cumpren coas obrigas administrativas sobre o total de comunidades se atopa nos distritos de Miño-A Arnoia (31,45 %) e A Fonsagrada-Os Ancares (39,79 %).

Gráfico 9.5. CMVMC que cumpren coas obrigas administrativas (%)

Fonte:Elaboración propia con datos do Anuario de Estatística Forestal de Galicia, Xunta de Galicia (2019)

Na análise agregada por provincias, A Coruña é a que ten, en valores absolutos, o menor número de CMVMC cumpridoras. Porén, na análise en contexto co número de CMVMC que ten cada provincia, Pontevedra acadou o maior grao de cumprimento (81,8 %), mentres que as provincias de Lugo e Ourense quedan por debaixo da media de cumprimento de obrigas na comunidade galega, especialmente no caso ourensá (Táboa 9.7).

Táboa 9.7. CMVMC segundo a súa situación administrativa por provincias, 2018

Provincia	Cumplen coas obrigas administrativas	Non cumpren coas obrigas administrativas		Nº total de CMVMC	% CMVMC que cumpren con obrigas sobre o total
		Falta de comunicación anual de reinvestimentos (2017)*	Outras causas**		
A Coruña	206	68	5	279	73,84
Lugo	500	365	55	920	54,35
Ourense	546	590	1	1.137	48,02
Pontevedra	538	112	8	658	81,76
Galicia	1.790	1.135	69	2.994	59,79

Fonte: Anuario de Estatística Forestal. Xunta de Galicia (2019)

A análise da evolución dos ingresos medios das CMVMC entre os anos 2015 e 2017 (Táboa 9.8) revela un descenso continuado do 1,41 % por termo medio no conxunto de

CMVMC galegas. A caída é notable entre 2015 e 2016 (18,34 %), e entre este ano e 2017 hai unha recuperación dos ingresos, pero sen acadar os niveis de 2015. Destaca o papel da provincia de Pontevedra nesta recuperación, ao pasar de 53.103 en 2016 a 77.562 euros en 2017, un incremento superior ao 46 %. A Coruña e Pontevedra son as únicas provincias onde os ingresos en 2017 son superiores aos obtidos en 2015, aínda que con moita máis claridade no caso da provincia pontevedresa. No que se refire aos investimentos feitos nas CMVMC da comunidade galega, diminúen en termo medio un 18,83 %. Neste caso, entre 2015 e 2016 se observa un incremento de investimentos no bienio 2015-2016, que é común a todas as provincias agás a pontevedresa. Neste contexto, os investimentos nas CMVMC de Lugo destacan con claridade, cunha mellora do 50,40 % en 2016 en relación co ano precedente. No seguinte bienio, 2016-2017, a tendencia é decrecente tanto en promedio galego coma no caso individualizado da análise provincial. En contrapartida ao anteriormente comentado, a redución experimentada nos investimentos realizados na provincia lucense é moi superior a do resto das provincias (47,65 %), anulando practicamente o incremento experimentado o ano inmediatamente anterior.

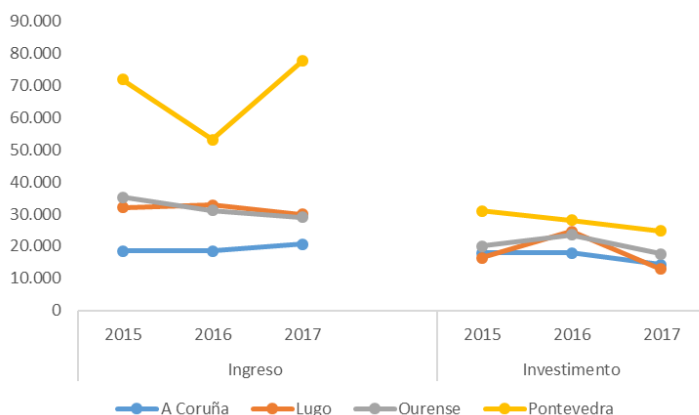
Táboa 9.8. Ingresos e investimentos medios das CMVMC (€), 2015-17

Provincia	2015		2016		2017		Evolución 2015-2017 (%)	
	Ingreso	Investimento	Ingreso	Investimento	Ingreso	Investimento	Ingreso	Investimento
A Coruña	18.567	17.863	18.459	17.986	20.593	14.284	10,91	-20,04
Lugo	32.070	16.406	32.813	24.675	29.939	12.918	-6,65	-21,26
Ourense	35.222	20.064	31.173	23.586	29.059	17.581	-17,50	-12,37
Pontevedra	71.822	31.038	53.103	28.031	77.562	24.810	7,99	-20,06
Galicia	45.138	22.812	36.860	24.838	44.499	18.517	-1,41	-18,83

Fonte: *Anuario de Estadística Forestal. Xunta de Galicia (2019)*

O **Gráfico 9.6** permite comprobar a evolución dos ingresos e investimentos medios das CMVMC no período de análise. As de Pontevedra son as que rexistran maiores ingresos medios no período 2015 -2017. Esta provincia, xunto coa coruñesa, rexistra ademais un crecemento dos ingresos medios das CMVMC nestes anos (7,99 % e 10,91 % respectivamente), fronte ao decrecemento rexistrado en Lugo e Ourense (-6,65 % e -17,50 %, respectivamente). En canto aos investimentos, no período de análise prodúcese diminucións nas CMVMC das catro provincias galegas. As CMVMC lucenses, tal e como se comentou previamente, presentan a maior caída de investimentos, con algo máis dun 21 % de diminución nos últimos tres anos.

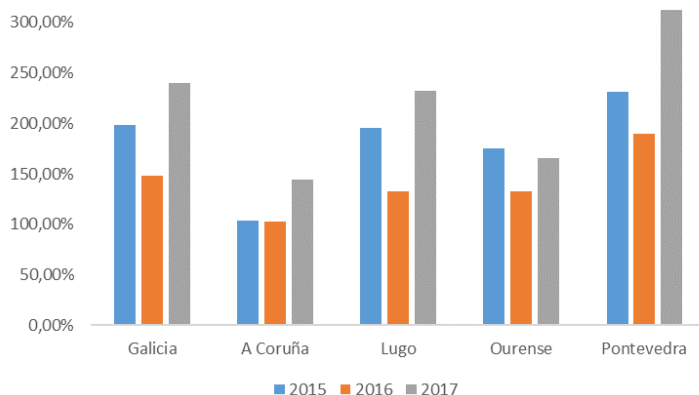
Gráfico 9.6. Ingresos e investimentos medios das CMVMC por provincia (2015-2017)

Fonte: Elaboración propia con datos do Anuario de Estatística Forestal de Galicia, Xunta de Galicia (2019)

A análise conxunta destes datos permite suxerir unha idea xenérica da rendibilidade no uso dos recursos por parte das CMVMC (**Gráfico 9.7**), aproximada a partir do cociente entre ingresos e investimentos medios. Como se constata no gráfico, hai unha lixeira perda de rendibilidade entre 2015 e 2016, menos acusada na provincia de A Coruña. Este comportamento se ve compensado coa importante mellora experimentada no bienio 2016-2017, moi acusada nas CMVMC de todas as provincias e, moi claramente, na pontevedresa. Na análise conxunta do período, A Coruña é a provincia que presenta un maior incremento na rendibilidade dos recursos, cunha mellora próxima ao 39 %. Pontevedra a segue de preto, cun incremento do 35,10 % e, xa a máis distancia, por Lugo (18,7 %). Porén, a provincia ourensán empeora lixeiramente a ratio de rendibilidade dos investimentos, cunha relación ingresos/investimentos que empeora algo máis do 18,5 % no trienio 2015-2017. En termo medio, as CMVMC galegas melloraron a ratio de rendibilidade do uso de recursos nun 21,5 % no período de análise.

Gráfico 9.7. Relación Ingresos/investimentos medios das CMVMC (2015-2017)

Fonte: Elaboración propia con datos do Anuario de Estatística Forestal de Galicia, Xunta de Galicia (2019)

9.4. Mancomunidades de Montes Veciñais en Man Común (MMVMC).

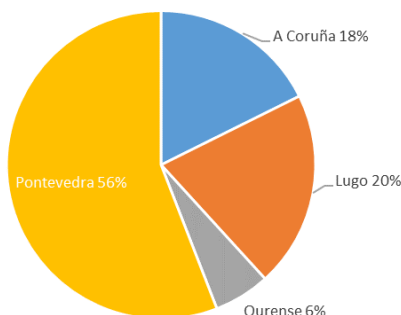
A Lei 6/2016, do 4 de maio, da economía social de Galicia tamén inclúe no catálogo de entidades de aplicación as mancomunidades de montes veciñais en man común (MMVMC). No ano 2018 hai 34 entidades deste tipo rexistradas en Galicia (**Táboa 9.9**).

Táboa 9.9. Mancomunidades rexistradas en Galicia, 2018

NOME	CONCELLO	DISTRITO	PROVINCIA
MANCOMUNIDADE DE MONTES VECIÑAIS EN MAN COMÚN DAS RÍAS DE AROUSA E NOIA-MUROS	Boiro	Barbanza	A Coruña
MANCOMUNIDADE DE ARDELEIROS E ZARAMAGOSO	Lousame	Barbanza	A Coruña
MANCOMUNIDADE DE MONTES VECIÑAIS EN MAN COMÚN LOUSAME	Lousame	Barbanza	A Coruña
MANCOMUNIDADE SERRA DO BARBANZA	Porto do Son (O)	Barbanza	A Coruña
MANCOMUNIDADE DE MONTES VECIÑAIS EN MAN COMÚN BARBANZA SUR	Ribeira	Barbanza	A Coruña
MANCOMUNIDADE DE MONTES VECIÑAIS EN MAN COMÚN DE CARNOTA	Carnota	Fisterra	A Coruña
MANCOMUNIDADE SERRA DE RAÑADOIRO	Baralla	A Fonsagrada - Os Ancares	Lugo
MANCOMUNIDADE SERRA DE PICATO	Baralla	A Fonsagrada - Os Ancares	Lugo
MANCOMUNIDADE VAL DE RAO	Navia de Suarna	A Fonsagrada - Os Ancares	Lugo
MANCOMUNIDADE CARQUEIXA	Negueira de Muíñiz	A Fonsagrada - Os Ancares	Lugo
MANCOMUNIDADE PASO DO CERVO	Folgoso do Courel	Terra de Lemos	Lugo
MANCOMUNIDADE LUGO SUR	Monforte de Lemos	Terra de Lemos	Lugo
MANCOMUNIDADE DE MONTES VECIÑAIS EN MAN COMÚN TERRA CHÁ	Guitiriz	Terra Chá	Lugo
MANCOMUNIDADE DE AVIÓN	Avión	O Ribeiro - Arenteiro	Ourense
MANCOMUNIDADE DE MMVMC DA COMARCA DE MONTERREI	Monterrei	Verín - Viana	Ourense
MANCOMUNIDADE DE MONTES VECIÑAIS EN MAN COMÚN DO CONCELLO DE CERCEO	Cerdedo	Deza - Tabeirós	Pontevedra
MANCOMUNIDADE DE MVMC A PARADANTA	Cañiza (A)	O Condado - A Paradanta	Pontevedra
MANCOMUNIDADE DE O COVELO-A CAÑIZA	Covelo (O)	O Condado - A Paradanta	Pontevedra
MANCOMUNIDADE DE OIA	Oia	Vigo - Baixo Miño	Pontevedra
MANCOMUNIDADE DE REDONDELA	Redondeira	Vigo - Baixo Miño	Pontevedra
MANCOMUNIDADE DE SALCEDA DE CASELAS	Salceda de Caselas	Vigo - Baixo Miño	Pontevedra
MANCOMUNIDADE DE VIGO	Vigo	Vigo - Baixo Miño	Pontevedra
MANCOMUNIDADE DO ACIBAL	Barro	Caldas - O Salnés	Pontevedra
MANCOMUNIDADE DE FRAGAS	Campo Lameiro	Caldas - O Salnés	Pontevedra
MANCOMUNIDADE DE COTOBADE	Cotobade	Caldas - O Salnés	Pontevedra
MANCOMUNIDADE DO ACIBAL	Moraña	Caldas - O Salnés	Pontevedra
MANCOMUNIDADE DE PONTECALDELAS	Pontecaldelas	Caldas - O Salnés	Pontevedra
MANCOMUNIDADE DE CARITEL	Pontecaldelas	Caldas - O Salnés	Pontevedra
MANCOMUNIDADE DE PONTEVEDRA	Pontevedra	Caldas - O Salnés	Pontevedra
MANCOMUNIDADE DE VILAGARCÍA DE AROUSA	Vilagarcía de Arousa	Caldas - O Salnés	Pontevedra
MANCOMUNIDADE DO MORRAZO	Varios Pontevedra	Varios Pontevedra	Pontevedra
MANCOMUNIDADE DO VAL MIÑOR	Varios Pontevedra	Varios Pontevedra	Pontevedra
MANCOMUNIDADE DO NOROESTE DE PONTEVEDRA	Varios Pontevedra	Varios Pontevedra	Pontevedra
MANCOMUNIDADE DE PRODUTORES DE BIOMASA FORESTAL PRIMARIA DO SUR DE GALICIA	Varios Pontevedra	Varios Pontevedra	Pontevedra

Fonte: Anuario de Estatística Forestal. Xunta de Galicia (2019).

Gráfico 9.8. Mancomunidades de MVMC por provincia (2018)

Fonte:Elaboración propia con datos do Anuario de Estatística Forestal de Galicia, Xunta de Galicia (2019)

Máis da metade destas entidades está na provincia de Pontevedra, mentres que Ourense aporta a menor porcentaxe de mancomunidades. Por outra banda, o 42,10 % das que se atopan na provincia pontevedresa están no distrito de Caldas-O Salnés, que en conxunto achega o 23,52 % das MMVMC de Galicia.

9.5. Conclusións

Como se puxo de manifesto, en Galicia temos unha estrutura de propiedade dos montes moi diferentes a outras Comunidades Autónomas. Unha parte significativa destes espazos pertencen a comunidades e mancomunidades de montes veciñais en man común, unha figura contemplada no Dereito Civil de Galicia.

Se trata de fincas que pertencen a agrupacións veciñais, en réxime de comunidade, sen asignación de cotas polos membros da mesma, xa que son partícipes por veciños. Precisamente a súas especiais características- propiedade de natureza privada e colectiva, en réxime de aproveitamento veciñal- permiten aplicar técnicas de aproveitamento colectivo, das que non só poden beneficiarse os veciños, senón a toda a colectividade, derivadas da importantes externalidades positivas xeradas.

Na nosa Comunidade Autónoma temos 228 montes de titularidade pública, cunha superficie de 55.109 hectáreas, sendo a provincia de A Coruña a que dispón de máis espazos destas características. Polo que respecta aos MVMC a cifra supera os 3.300, cunha superficie conxunta de 664.230 hectáreas, sendo a superficie media superior as 200 hectáreas, o cal pode permitir un claro aproveitamento de estes espazos, garantindo una maior rendibilidade dos recursos. Precisamente, a provincia de Ourense é a que ten un maior potencial de aproveitamento ao ter o 38% dos montes veciñais en man común e o 42 % da superficie. A provincia de Lugo e a segunda con máis posibilidades, con 28 % dos montes e o 30,6 % da

superficie. Sen dubida o anterior pode servir para mellorar a situación demográfica destas dúas provincias, que nos últimos corenta anos están sufrindo un abandono poboacional das zonas rurais sen precedentes.

Outra das cuestións que merece salientar é a necesidade de que as CMVMC melloren a súa situación administrativa, posto que en 2018 só un 59,8 % cumprían con todas as obrigas. Este incumprimento débese especialmente a falta de comunicación dos reinvestimentos, o que sen dubida é unha rémora para coñecer a situación actual e para mellorar o aproveitamento destes espazos. Neste apartado é necesario un maior esforzo sobre todo nas provincias de Ourense e Lugo, cun grado de cumprimentos das obrigas do 48,0 % e 54,4 %, respectivamente, uns porcentaxes, a todas luces, moi baixos.

Polo tanto, hai un importante traballo por realizar nos vindeiros anos se queremos que as CMVMC e MMVMC acaden o papel que lle debe corresponder na economía social de Galicia. Para iso é necesario un maior esforzo para mellorar a rendibilidade das explotacións forestais, o que sen dubida terá non so beneficios económicos, senón tamén sociais e medioambientais. Unha cuestión moi a ter en conta para que Galicia mellore o seus indicadores de economía social.

9.6. Recomendacións

Como foi sinalado as CMVMC son unha figura específica en Galicia, onde a titularidade corresponde as agrupacións veciñais, que non permiten a súa divisibilidade. Sen embargo, un 40% das CMVMC non cumpren con todas as obrigas esixidas o que contrasta co dato da superficie media que supera as 200 hectáreas, o que debería garantir o seu aproveitamento para a produción rendible.

Polo tanto, é necesario potenciar a utilización e aproveitamento dos montes galegos, se realmente se queren obter beneficios socioeconómicos. De feito, os primeiros pasos parecen que se están a dar. En concreto a Lei 3/2018, de 28 de decembro de medidas fiscais e administrativas da Xunta de Galicia introduce, no capítulo VII un conxunto de medidas en materia de medio rural que afectan as CMVMC.

A primeira modificación corresponde a Lei 13/1989, de 10 de outubro de montes veciñais en man común, onde se introduce unha nova regulación do arrendamento dos montes que busca garantir unha explotación rendible, a partires das características de determinados cultivos e realiza unha aposta polo investimento, especialmente en aqueles espazos que están abandonados ou en risco de abandono.

A segunda modificación que introduce a Lei 3/2018, de 28 de decembro, de medidas fiscais e administrativas da Xunta de Galicia, implica cambios na Lei 7/2012, de 28 de xuño, de montes de Galicia. Se prantexa unha ampla batería de medidas para evitar os riscos do abandono das parcelas forestais e se aposta polo aproveitamento sostible e unha mellora do réxime administrativo dos aproveitamentos. Ademais hai que ter en conta os cambios que introduce o Decreto 32/2016 en lo relativo a ordenación e xestión de montes en Galicia,

xa que coa nova normativa estas entidades deben ir máis alo da extracción do recursos, debendo investir parte de eses beneficios no mantemento e mellora do monte. Posto que todas estas actuacións son de recente aplicación, aínda é cedo para coñecer os seus resultados, pero esperamos que as mesmas teñan repercusión na rendibilidade das CMMC e MMVMC.

Ademais, se podería pensar en aplicar certos incentivos fiscais que fomenten o aproveitamento do monte. A actuación da administración debería non só considerar medidas coercitivas –como o control de plantación de certas especies– senón ser máis proactiva, xa que esta é a forma para que os propietarios do monte realicen unha mellor xestión. Asemade, débese continuar coa política de subvencións para favorecer o aproveitamento produtivo dos nosos montes, por todos os beneficios –non só económicos– que supón este tipo de actividades.

Finalmente, creemos necesario que as CMMC e as MMVMC realicen un esforzo de planificación produtiva do seus recursos co obxecto de avaliar todo o seu potencial. O anterior non resulta excesivamente complicado e permitiría garantir un maior axuste entre oferta e demanda. A actuación a levar a cabo pasaría por coñecer as necesidades dos comuneiros e da poboación da zona e orientar a produción as potencialidades dos recursos dispoñibles. Afortunadamente o monte galego é moi polivalente, polo que estes espazos se poden dedicar a múltiples usos, dende os máis tradicionais vinculados co sector forestal –exploración da madeira–, especies frutais– castañas, nogais, cogomelos, froitos do bosque–, gandeiras (vacún, ovino, caprino, cabalar ou porcino), enerxéticas (biomasa, eólica), recreativas e turísticas. En resumo, un abano amplo de posibilidades que melloraría a economía social.

9.7. Referencias bibliográficas

- Asociación Galega de Cooperativas Agrarias, AGACA (2019). <http://agaca.coop/> España. Lei 5/2011, do 29 de marzo, de economía social.
- España. Lei 55/1980 de 11 de novembro, de montes veciñais de man común.
- Foro Económico de Galicia (2019). *Xornada sobre o sector forestal*, Ribadavia, 30 de maio de 2019.
- Galicia. Decreto 32/2016, de 23 de marzo, polo que se modifica o Decreto 52/2014, de 16 de abril, polo que se regulan as instrucións xerais de ordenación e de xestión de montes de Galicia.
- Galicia. Decreto 52/2014, de 16 de abril, polo que se regulan as instrucións xerais de ordenación e de xestión de montes de Galicia.
- Galicia. Lei 6/2016, do 4 de maio, de economía social de Galicia.
- Galicia. Lei 7/2012, de 28 de xuño, de montes de Galicia
- Galicia. Lei 13/1989 de 10 de outubro, de montes veciñais de man común.
- Galicia. Lei 2/2006, de 14 de xuño, de dereito civil de Galicia.

Galicia. Lei 3/2018, de 28 de decembro de medidas fiscais es administrativas da Xunta de Galicia.

Xunta de Galicia (2019). *Anuario de Estadística Forestal de Galicia*, Santiago de Compostela, https://mediorural.xunta.gal/es/areas/forestal/ordenacion/estadistica_forestal_gallega/.

10. AS MUTUAS DE SEGUROS E MUTUALIDADES DE PREVISIÓN SOCIAL

10.1. Principais datos agregados

En xullo de 2019 teñen a súa sede en Galicia 4 mutuas de seguros e mutualidades de previsión social. Estas agruparon no 2018 a 6.767 socios, xeraron 10 empregos directos e tiveron un volume de negocio directo (primas devengadas) de 10.108 miles de euros.

10.2. Marco legal

Existen diferentes tipos de entidades privadas que poden desenvolver a actividade aseguradora. Entre elas figuran as mutuas de seguros e as mutualidades de previsión social. En ambos casos, trátase de entidades sen ánimo de lucro que dan cobertura aos seus socios dos riscos por elas asegurados. Desde a Lei 20/2015, do 14 de xullo, de ordenación, supervisión e solvencia das entidades aseguradoras e reaseguradoras, tanto as mutuas de seguros como as mutualidades de previsión social só poderán operar a prima fixa, isto é, asegúrase o risco mediante o pago dunha prima predeterminada ao comezo do período.

As mutuas de seguros son, por tanto, sociedades mercantís sen ánimo de lucro, que teñen por obxecto a cobertura aos socios, sexan persoas físicas ou xurídicas, dos riscos asegurados mediante unha prima fixa pagadeira ao comezo do período do risco. O obxectivo da mutua é maximizar os beneficios que prestan aos seus mutualistas.

Pola súa parte, as mutualidades de previsión social son entidades aseguradoras privadas sen ánimo de lucro que exercen unha modalidade aseguradora de carácter voluntario complementaria ao sistema da Seguridade Social obrigatoria, mediante aportacións dos

mutualistas, persoas físicas ou xurídicas, ou de outras entidades ou persoas protectoras. Non obstante, algunhas mutualidades, xa recoñecidas, poderán seguir funcionando como alternativas á Seguridade Social.

Segundo o art. 44 da Lei 20/2015, no referido á previsión de riscos sobre as persoas, as mutualidades de previsión social poderán realizar as seguintes operacións de seguro: a) cobertura das continxencias de morte, viuvez, orfandade, xubilación e dependencia, en forma de capital ou renda, así como o outorgamento de prestacións por razón de matrimonio, maternidade, fillos e defunción; b) cobertura das continxencias de accidentes e invalidez para o traballo, enfermidade, defensa xurídica, e asistencia; e c) prestar axudas familiares para subvenir as necesidades motivadas polos feitos ou actos xurídicos que impidan temporalmente o exercicio da profesión.

En canto á previsión do risco sobre as cousas, poderán asegurarse danos sobre os seguintes bens: a) vivendas de protección oficial e outras de interese social sempre que estean habitadas polo propio mutualista e a súa familia; b) maquinaria, bens e instrumentos de traballo de mutualistas que sexan emprendedores e pequenos empresarios; e c) colleitas de fincas cultivadas persoalmente polo agricultor ou a súa familia, cando a súa cobertura non estea comprendida no plan anual de seguros agrarios combinados, así como os bosques, gandos, colmeas, viveiros piscícolas e granxas de cría de animais para consumo que estean integrados na unidade de explotación familiar.

As mutualidades de previsión social que cumpran determinados requisitos poderán tamén outorgar prestacións sociais vinculadas ás citadas operacións de seguros.

Por outra banda, as mutualidades de previsión que obteñan a autorización administrativa correspondente poderán operar por ramos de seguro y non estarán suxeitas aos límites impostos no artigo 44.

A competencia sobre as Mutualidades de Previsión Social non integradas na Seguridade Social transfírese á Comunidade Autónoma de Galicia na Lei Orgánica 16/1995, de 27 de decembro, de transferencia de competencias á Comunidade Autónoma.

A regulación autonómica na materia concrétese nas seguintes normas:

- Orde do 5 de maio de 1999 pola que se crea o Rexistro Autonómico de Mutualidades de Previsión Social Non Integradas na Seguridade Social.
- Decreto 277/1999, do 14 de outubro, polo que se regula a cualificación de xubilación mutual protexida.
- Dado o carácter en xeral básico da normativa estatal, rexen supletoriamente as seguintes disposicións
- Real Decreto 1430/2002, do 27 de decembro, polo que se aproba o Regulamento de mutualidades de previsión social.
- Orde ECO/734/2004, do 11 de marzo, sobre os departamentos e servizos de atención ó cliente e o defensor do cliente das entidades financeiras.
- Lei 20/2015, do 14 de xullo, de ordenación, supervisión e solvencia das entidades aseguradoras e reaseguradoras

- Real Decreto Legislativo 1060/2015, do 20 de novembro, de ordenación, supervisión e solvencia das entidades aseguradoras e reaseguradoras

O réxime xurídico das mutualidades de previsión social é complexo como consecuencia da súa dobre natureza, como entidades aseguradoras e como entidades da economía social.

As características que permiten incluír ás mutualidades de previsión social entre as entidades da economía social son (Montero, Reza e Pedrosa, 2016): a) os principios de participación democrática que rexen o seu goberno e xestión, de xeito que a distribución de beneficios e a participación na toma de decisións non están determinadas polas aportacións aos fondos da mutua; b) son entidades sen ánimo de lucro; c) a solidariedade que as caracteriza, de modo que, na meirande parte dos casos, as prestacións son as mesmas para todos os mutualistas independentemente da súa contribución; e d) a independencia dos poderes públicos.

Agora ben, parte desta filosofía podería estar diluíndose. Montero, Reza e Pedrosa (2016) consideran que as novidades introducidas pola Lei 20/2015 e polo Real Decreto 1060/2015, cuxo obxecto é incorporar o Dereito da Unión Europea (Directiva Solvencia II) no mercado asegurador, tenden a dificultar a participación dos mutualistas nos órganos de dirección das mutualidades de previsión social. Ditos cambios endurecen os requisitos para acceder á xestión ou a dirección, e favorecen que o control efectivo das entidades acabe residindo en xestores expertos e non na maioría dos mutualistas. Estes últimos, ademais, non parecen ter entre as súas prioridades a participación nos órganos de xestión, especialmente nas mutualidades máis grandes.

10.3. Identificación do sector en Galicia

As mutuas de seguros poden ser de ámbito nacional, autonómico, provincial ou local. Segundo o rexistro público de entidades aseguradoras da Dirección General de Seguros¹⁸, en abril de 2019 había activas en España 28 mutuas de ámbito nacional. Delas, unha ten a súa sede en Galicia. Trátase da Sociedad de Seguros Mutuos Marítimos de Vigo, mutualidad de seguros y reaseguros a prima fija (táboa 10.1).

Con respecto ás mutualidades de previsión social, non figura no rexistro da Dirección General de Seguros ningunha de ámbito nacional activa con sede en Galicia. Hai 3 de ámbito territorial no rexistro de Mutualidades de Previsión da Consellería de Facenda da Xunta de Galicia¹⁹, que son (táboa 10.1):

- Unión de Artesanos Mutualidad de previsión social a prima fija
- Mutualidad de Previsión Social del Noroeste a prima fija
- Mutualidad de Previsión Social a prima fija, Unión Protectora

¹⁸ <http://www.dgsfp.mineco.es/es/Consumidor/RegistrosPublicos/Paginas/Aseguradoras.aspx>

¹⁹ <https://xumco.cixtec.es/Xumco/noframework.aspx?loginid=0fe2f0f3-046d-45d1-a622-33fe9c7fde38>

Táboa 10.1. Mutuas de seguros e mutualidades de previsión social con sede en Galicia. Abril 2019

Entidade	Tipo	Localidade
SOCIEDAD DE SEGUROS MUTUOS MARÍTIMOS DE VIGO, MUTUALIDAD DE SEGUROS Y REASEGUROS A PRIMA FIJA	Mutua de seguros	Vigo (Pontevedra)
UNIÓN DE ARTESANOS MUTUALIDAD DE PREVISIÓN SOCIAL A PRIMA FIJA	Mutualidade de previsión social	Santiago de Compostela (A Coruña)
MUTUALIDAD DE PREVISIÓN SOCIAL DEL NOROESTE A PRIMA FIJA	Mutualidade de previsión social	Ferrol (A Coruña)
MUTUALIDAD DE PREVISIÓN SOCIAL A PRIMA FIJA, UNIÓN PROTECTORA	Mutualidade de previsión social	Santiago de Compostela (A Coruña)

Fonte: Rexistro da Dirección Xeral de Seguros e Rexistro da Consellería de Facenda

Recollemos na táboa 10.2 o obxecto social das mutuas de seguros e mutualidades de previsión social con sede en Galicia.

Táboa 10.2. Ámbito de cobertura das mutuas de seguros e mutualidades de previsión social con sede en Galicia

Entidade	Ámbito de cobertura
SOCIEDAD DE SEGUROS MUTUOS MARÍTIMOS DE VIGO, MUTUALIDAD DE SEGUROS Y REASEGUROS A PRIMA FIJA	Vehículos marítimos, lacustres e fluviais; mercancías transportadas; responsabilidade civil vehículos marítimos, lacustres e fluviais; accidentes.
UNIÓN DE ARTESANOS MUTUALIDAD DE PREVISIÓN SOCIAL A PRIMA FIJA	Prestar asistencia médico-cirúrxica aos mutualistas ou aos seus beneficiarios.
MUTUALIDAD DE PREVISIÓN SOCIAL DEL NOROESTE A PRIMA FIJA	Cubrir, na previsión de riscos sobre as persoas, as continxencias de morte, viuvez, invalidez para o traballo e xubilación, na forma de capital ou renda.
MUTUALIDAD DE PREVISIÓN SOCIAL A PRIMA FIJA, UNIÓN PROTECTORA	Cobertura do seguro de enfermidade na súa modalidade de prestación de servizos médico-hospitalarios.

Fonte: Rexistro da Dirección Xeral de Seguros e Estatutos das mutualidades

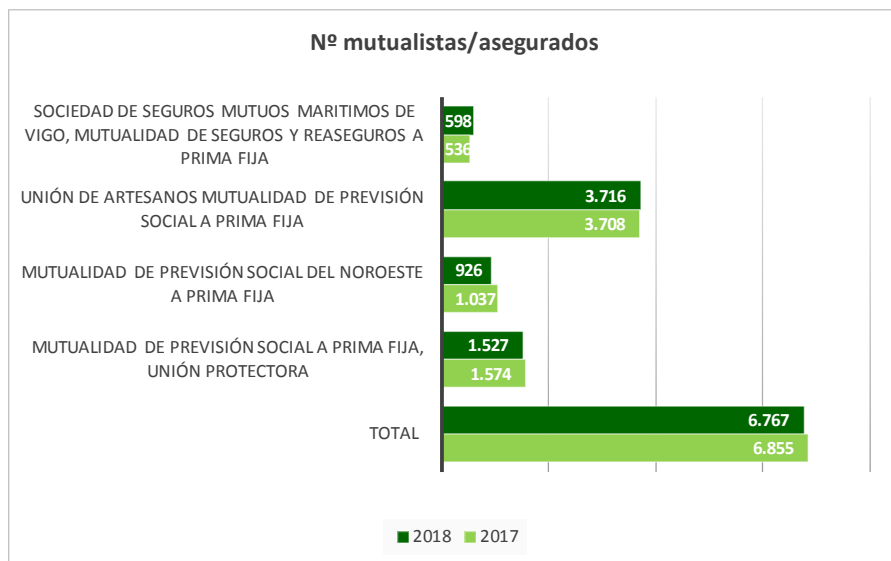
Aínda que non son un número elevado, as mutuas de seguros e mutualidades de previsión social que están neste momento activas en Galicia teñen unha longa traxectoria. Atendendo á información dispoñible nas *webs* e informes das entidades, a Sociedad de Seguros Mutuos Marítimos de Vigo nace como compañía aseguradora de buques de

pesca en 1896; a Unión de Artesanos Mutualidad de previsión social a prima fija procede da Unión de Artesanos, sociedad benéfica e instructiva de socorros mutuos creada en 1926; a Mutualidad de previsión social del Noroeste foi constituída en 1987 e emana do Fondo de previsión social de astilleros e talleres del Noroeste, S.A. creada no 1962; e a Mutualidade de previsión social a prima fija, Unión Protectora ten a súa orixe o primeiro de xaneiro de **1892 en Santiago de Compostela**.

Entre 2015 e 2018, no Listado de Empresas máis relevantes da Economía Social de CEPES, ningunha das mutualidades galegas de previsión social figura entre as 25 mutualidades de España máis destacadas polo seu volume de patrimonio. Todas as mutualidades galegas considéranse de reducida dimensión, dado que os seus ingresos brutos anuais por primas devengadas non exceden os 5 millóns de euros.

En 2018, as entidades consideradas acollen a 6.767 mutualistas/asegurados (gráfico 10.1). Prodúcese unha lixeira diminución na cifra total con respecto ao ano anterior, aínda que o comportamento das empresas é dispar, observándose incremento na metade delas e diminución na outra metade. Entre os requisitos que deben cumprir as mutualidades de previsión segundo o artigo 43 da Lei 20/2015, do 14 de xullo, de ordenación, supervisión e solvencia das entidades aseguradoras e reaseguradoras, figura o feito de que a condición de socio mutualista será inseparable da de tomador do seguro ou de asegurado, sempre que este último sexa o pagador final da prima.

Gráfico 10.1. Número de mutualistas/asegurados nas mutuas de seguros e mutualidades de previsión social con sede en Galicia. 2017-2018

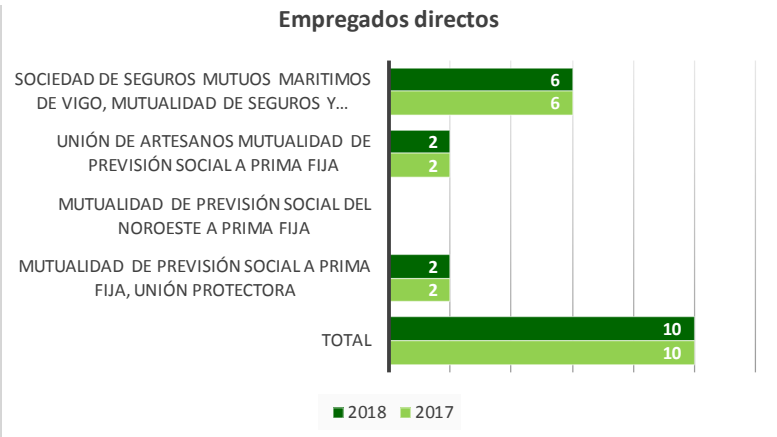
Fonte: Informes da situación financeira e de solvencia (ISFS) e información directa das empresas

10.4. Datos sociais e económicos das mutuas de seguros e mutualidades de previsión social de Galicia

En total, no 2018 había 10 persoas empregadas nas mutuas e mutualidades de previsión nestas empresas (gráfico 10.2). Delas, 5 son mulleres e 5 homes (táboa 10.3). Estas cifras vense mantendo nos anos recentes. Agora ben, hai moitos outros profesionais vinculados ás mutuas. Pode servir como exemplo o caso da Unión de Artesanos, na que os médicos non son empregados directos, só perciben os honorarios, de xeito que, en total, contando cos convenios de colaboración, serían sobre 540 persoas.

Os datos de persoas empregadas obtivéronse do Informe da situación financeira e de solvencia (publicados nas páxinas web das entidades) nalgúns casos e da solicitude directa ás entidades noutros.

Gráfico 10.2. Número de empregados directos nas mutuas de seguros e mutualidades de previsión social con sede en Galicia. 2017-2018

Fonte: Informes da situación financeira e de solvencia (ISFS) e información directa das empresas

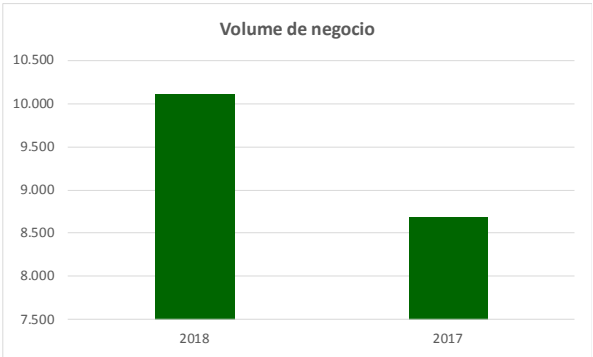
Táboa 10.3. Empregados directos (por sexo). 2017-2018

	2018		2017	
	Mulleres	Homes	Mulleres	Homes
SOCIEDAD DE SEGUROS MUTUOS MARITIMOS DE VIGO, MUTUALIDAD DE SEGUROS Y REASEGUROS A PRIMA FIJA	2	4	2	4
UNIÓN DE ARTESANOS MUTUALIDAD DE PREVISIÓN SOCIAL A PRIMA FIJA	2	0	2	0
MUTUALIDAD DE PREVISIÓN SOCIAL DEL NOROESTE A PRIMA FIJA	0	0	0	0
MUTUALIDAD DE PREVISIÓN SOCIAL A PRIMA FIJA, UNIÓN PROTECTORA	1	1	1	1
TOTAL	5	5	5	5

Fonte: Informes da situación financeira e de solvencia (ISFS) e información directa das empresas

En 2018, as primas devengadas polas mutuas e mutualidades de previsión social en Galicia acadaron 10.108 miles de euros (gráfico 10.3), dos cales 9.897 corresponderon ao ramo non vida (táboa 10.4). No 2017, foron 8.683 miles de euros dos cales 8.434 pertenceron ao ramo non vida. Obsérvase, polo tanto, un incremento no volume de negocio en 2018 atribuíble na súa meirande parte á mutua de seguros vaguesa.

Gráfico 10.3. Primas percibidas por mutuas de seguros e mutualidades de previsión social con sede en Galicia. 2017-2018 (miles de euros)

Fonte: Informes da situación financeira e de solvencia (ISFS) das entidades

Táboa 10.4. Primas percibidas por ramo Vida/Non vida. 2017-2018 (miles de euros)

	Vida		Non vida	
	2018	2017	2018	2017
SOCIEDAD DE SEGUROS MUTUOS MARITIMOS DE VIGO, MUTUALIDAD DE SEGUROS Y REASEGUROS A PRIMA FIJA			6.878	5.543
UNIÓN DE ARTESANOS MUTUALIDAD DE PREVISIÓN SOCIAL A PRIMA FIJA			2.360	2.220
MUTUALIDAD DE PREVISIÓN SOCIAL DEL NOROESTE A PRIMA FIJA	211	249		
MUTUALIDAD DE PREVISIÓN SOCIAL A PRIMA FIJA, UNIÓN PROTECTORA			659	672
TOTAL	211	249	9.897	8.434

Fonte: Informes da situación financeira e de solvencia (ISFS) das entidades

Na base de datos da *Memoria estadística anual de empresas aseguradoras* do ano 2017, dispoñible na páxina web da Dirección General de Seguros y Fondos de Pensiones, no evolutivo das entidades atendendo ao volume de negocio directo (primas devengadas por

seguro directo), no ramo “transportes cascos” a Sociedad de Seguros Mutuos Marítimos de Vigo ocupa o octavo lugar dun total de 26 empresas e no ramo “transportes mercancías” ocupa o décimo sexto posto de 28 empresas.

Na citada Memoria non se inclúen as mutualidades de previsión social competencia da Comunidade Autónoma.

Presentamos na táboa 10.5 algúns datos básicos das mutuas de seguros e mutualidades de previsión con sede en Galicia, extraídos dos informes da situación financeira e de solvencia das entidades. O dato dos ingresos da conta técnica calculouse como a suma das primas imputadas ao exercicio (netas de reaseguro), máis ingresos do inmovilizado material e das inversións, e máis outros ingresos técnicos. A conta técnica recolle as partidas directamente vinculadas á actividade aseguradora, sen incluír outros ingresos e gastos que poida ter a empresa alleos a dita actividade. En relación con dita conta cabe engadir que os resultados do exercicio no 2018 na mesma son positivos na Unión de artesanos e na Mutualidad de previsión social del Noroeste. Todas as entidades manteñen os seus niveis de solvencia dentro dos límites de risco.

Táboa 10.5. Algúns datos básicos das mutuas de seguros e mutualidades de previsión social con sede en Galicia. 2017-2018 (miles de euros)

	Ingresos da conta técnica		Activo total		Fondos propios	
	2018	2017	2018	2017	2018	2017
SOCIEDAD DE SEGUROS MUTUOS MARITIMOS DE VIGO, MUTUALIDAD DE SEGUROS Y REASEGUROS A PRIMA	1.002	749	24.955	21.559	16.620	16.021
UNIÓN DE ARTESANOS MUTUALIDAD DE PREVISIÓN SOCIAL A PRIMA FIJA	2.372	2233	1.492	1.345	842	821
MUTUALIDAD DE PREVISIÓN SOCIAL DEL NOROESTE A PRIMA FIJA	211	606	8.957	10.178	1.091	809
MUTUALIDAD DE PREVISIÓN SOCIAL A PRIMA FIJA, UNIÓN PROTECTORA	669	680	1.175	1.208	798	839

Fonte: Informes da situación financeira e de solvencia (ISFS) das entidades

10.5. CONCLUSIÓNS

Existen diferentes tipos de entidades privadas que poden desenvolver a actividade aseguradora. Entre elas figuran as mutuas de seguros e as mutualidades de previsión social.

As mutuas de seguros son sociedades mercantís sen ánimo de lucro, que teñen por obxecto a cobertura aos socios, sexan persoas físicas ou xurídicas, dos riscos asegurados

mediante unha prima fixa pagadeira ao comezo do período do risco. O obxectivo da mutua e maximizar os beneficios que prestan aos seus mutualistas.

Pola súa parte, as mutualidades de previsión social son entidades aseguradoras privadas sen ánimo de lucro que exercen unha modalidade aseguradora de carácter voluntario complementaria ao sistema da Seguridade Social obrigatoria, mediante aportacións dos mutualistas, persoas físicas ou xurídicas, ou de outras entidades ou persoas protectoras. Non obstante, algunhas mutualidades, xa recoñecidas, poderán seguir funcionando como alternativas á Seguridade Social.

A normativa estatal modifícase ca Lei 20/2015, do 14 de xullo, de ordenación, supervisión e solvencia das entidades aseguradoras e reaseguradoras. A competencia sobre as mutualidades de previsión social non integradas na Seguridade Social transferiuse á Comunidade Autónoma de Galicia na Lei Orgánica 16/1995, de 27 de decembro, de transferencia de competencias á Comunidade Autónoma.

En abril de 2019, había activas en España 28 mutuas de ámbito nacional. Delas, unha ten a súa sede en Galicia. Con respecto ás mutualidades de previsión social, hai en Galicia rexistradas 3 de ámbito territorial, todas elas consideradas de reducida dimensión.

Aínda que non son un número elevado, as mutuas de seguros e mutualidades de previsión social que están neste momento activas en Galicia teñen unha longa traxectoria. En 2018, as entidades consideradas acollen a 6.767 mutualistas/asegurados.

No 2018 había 10 persoas empregadas nestas empresas, 5 eran mulleres e 5 homes. Estas cifras vense mantendo nos anos recentes. Agora ben, debe terse en conta que hai moitos outros profesionais que traballan vinculados ás mutuas.

En 2018, as primas devengadas polas mutuas e mutualidades de previsión social en Galicia acadaron 10.108 miles de euros, dos cales 9.897 corresponderon ao ramo non vida. Todas as entidades manteñen os seus niveis de solvencia dentro dos límites de risco.

Cabe sinalar que o réxime xurídico das mutualidades de previsión social é complexo debido á súa dobre natureza, como entidades aseguradoras e como entidades da economía social. Unha consecuencia disto é que as novidades que se están a introducir na lexislación tenden a dificultar a participación dos mutualistas nos órganos de dirección. Ditos cambios endurecen os requisitos para acceder á xestión ou a dirección, e favorecen que o control efectivo das entidades acabe residindo en xestores expertos e non na maioría dos mutualistas. Estes últimos, ademais, non parecen ter entre as súas prioridades a participación nos órganos de xestión, especialmente nas mutualidades máis grandes.

10.6. Referencias bibliográficas

Montero Vilar, J.A.; Reza Conde, M.C e Pedrosa Leis, C. (2016). Mutualidades de previsión social, economía social y mercado asegurador. *CIRIEC-España, Revista Jurídica de Economía Social y Cooperativa*, 29, 47-79.

11. A ENTIDADE SINGULAR ONCE E A FUNDACIÓN ONCE

11.1.Introdución

A ONCE é unha Corporación de Dereito Público de carácter social, e base asociativa, amparada pola Ley 5/2011. Incluída na denominada economía social, a ONCE está considerada como unha entidade singular, cun funcionamento baseado na xestión e goberno democráticos, na que os seus afiliados teñen plena participación na elección dos seus órganos de representación, que son o Consello Xeral e os Consellos Territoriais.

Sendo unha Corporación de Dereito Público colabora co Estado en determinadas funcións sociais de interese xeral, obtendo certas vantaxes económicas e estando as súas actividades sometidas ao control e supervisión do Estado a través do Consello do Protectorado, que vela pola transparencia e unha correcta xestión dos recursos, sendo o destino dos ingresos percibidos a sustentabilidade da institución para o desenvolvemento da súa labor social.

A orixe do grupo se remonta ao ano 1938, coa creación da ONCE (Organización Nacional de Cegos), organización nacida para dar servizo ás persoas con cegueira ou discapacidade visual severa, que a través da Fundación ONCE, creada en 1988, ampliou os seus servizos a todas as persoas con discapacidade. O seu principal obxectivo é a inclusión social, constituída sobre o acceso á formación, o emprego e a accesibilidade universal.

O Grupo forma parte dos produtores de mercado da Economía Social, orientados á inversión social, especialmente, educación e emprego para persoas con discapacidade, e cuxo impacto na economía e o emprego é significativo; tal como sinala o “Informe de valor compartido 2017” publicado por el grupo “En 2017, desde la ONCE, su Fundación e ILUNION hemos impulsado globalmente 11.449 puestos de trabajo, de los cuales cerca de 2.000 son

internos y más de 9.500 han sido creados a través de terceras entidades –especialmente empresas–, con el apoyo del grupo social ONCE” (ONCE, 2018, pg 3).

11.2.Composición do Grupo Social ONCE

O Grupo Social ONCE está composto por tres áreas executivas principais, e conta con outras entidades dependentes do grupo:

1. A **ONCE**, corporación de dereito público de carácter social e base asociativa, cuxa actividade principal está orientada á atención das persoas con cegueira e discapacidade visual, e dedicada á xestión do xogo responsable e servizos sociais para afiliados.

A entidade se rexe polo Real Decreto 358/1991 de 15 de marzo, polo que se reordena a Organización Nacional de Cegos Españols, e as súas modificacións posteriores; polos seus Estatutos (Orde SSI/924/2016, de 8 de xuño, pola que se publica o texto refundido do Estatutos da Organización Nacional de Cegos Españols); e polo Acordo Xeral entre o Goberno da Nación e a ONCE en materia de cooperación, solidariedade e competitividade para a estabilidade de futuro da ONCE para o período 2012-2021, aprobado polo Consello de Ministros de 18 de novembro de 2011 e modificado posteriormente mediante revisións parciais. No Real Decreto 358/1991 establece expresamente que os plans e programas de servizos para deficientes visuais que a Organización acorde e execute se coordinarán cos obxectivos e criterios en materia de política social do Ministerio con competencias en Asuntos Sociais (que en xullo de 2019 é o Ministerio de Sanidade, Consumo e Benestar Social).

No ano 2017 a ONCE aumentou nun 3,9% os ingresos derivados da venda de produtos de lotería, acadando case que os 2.000 millóns de euros, gracias a aposta pola diversificación tanto de produtos como de canais e a modernización da estrutura desta área de negocio. O incremento dos ingresos incidiron no incremento do orzamento dedicado a inversións sociais para a atención a discapacidade, que se elevou aos 212,7 millóns de euros, o que supón o 10,7% dos ingresos. Pola súa parte, foron destinados a premios o 52% dos ingresos, mentres que o 23,9% se destinaron ao pago de salarios aos vendedores.

2. **Fundación ONCE**, denominada Fundación ONCE para la Cooperación e Integración Social de Persoas con Discapacidade, foi creada en 1988, como entidade non lucrativa con personalidade xurídica propia, co obxectivo de contribuír a mellorar a o acceso ao emprego e a accesibilidade universal, e en definitiva á mellorar a calidade de vida das persoas con discapacidade. Con tal fin, orienta a súa actividade á promoción da plena inclusión laboral das persoas con discapacidade; a promoción da cualificación profesional, as competencias laborais e as habilidades

persoais e profesionais das mesmas. No seu regulamento interno dáse prioridade á participación no Grupo ILUNION, S.L. A Fundación contribúe co movemento da discapacidade en España, colaborando co Comité Español de Representantes de las Personas con Discapacidad (CERMI), que agrupa a mais de 4.500 asociacións e entidades do sector.

A Fundación ONCE, ademais dos recursos xerados internamente, recibe anualmente da Corporación ONCE o 3% das vendas brutas dos xogos que a Corporación ten autorizados en España. A estes ingresos se suman os recibidos do Fondo Social Europeo, así como a percepción de donativos.

A Fundación convoca axudas ao co financiamento de iniciativas orientadas ao logro dos obxectivos, que no ano 2017 se enmarcan en tres liñas de acción, que deron como resultado a consecución de 1.771 proxectos aprobados:

- Convocatoria de axudas ao emprendemento 2017 (POISES).
- Convocatoria de axudas ao emprendemento para mozos e mozas 2017 (POEJ).
- Convocatoria de proxectos de formación e emprego para entidades da discapacidade 2017.

De estes proxectos, o 63% destinouse a actuacións relacionadas co emprego e a formación para o emprego, e o 37% a actuacións vinculadas coa accesibilidade universal. Un 98,3% do importe das axudas foron destinadas proxectos desenvolvidos por persoas xurídicas principalmente pertencentes ao movemento asociativo de persoas con discapacidade. O 1,7% restante se destinaron ás propostas de persoas físicas.

3. **Grupo Empresarial ILUNION S.L.**, é o resultado da fusión das dúas divisións empresariais FUNDOSA Y CEOSA cuxo proceso de fusión rematou en 2017. ILUNION nace como resposta á dificultade das persoas con discapacidade para lograr o seu acceso ao mundo laboral, o seu obxectivo é polo tanto o de crear emprego para as persoas con discapacidade.

O Grupo ILUNION está composto por Centros Especiais de Emprego. A finais de 2017 o grupo ILUNION mantiña 479 centros de traballo en todo o territorio español, dos que 250 (un 54%) eran Centros Especiais de Emprego. Estes 479 centros de traballo se agrupan en 5 divisións empresariais: Business & Facility Services (externalización); Comercialización; Consultoría; Sociosanitaria; e Turismo; distribuídos en mais de 50 liñas de negocio (www.ilunion.com). O persoal de ILUNION en 2017 era de 34.679 persoas, un 40,6 % con discapacidade, e facturou 847,2 millóns de euros, un 6,4% superior ao ano anterior. Destacan as inversións por importe de 53,6 millóns de euros, das que un 47% foron destinadas a ILUNION Lavanderías.

4. **Outras entidades dependentes do Grupo Social ONCE:** Fundación ONCE para a solidariedade con persoas cegas de América Latina (**FOAL**), presente en 19 países; Fundación ONCE do Can Guía (**FOPG**), Fundación ONCE de Atención a Persoas con Sordoceguera (**FOAPS**), Federación do Deporte para Cegos (**FEDC**), e outras

Federacións Autonómicas, ademais da Escola de Fisioterapia da ONCE (Adscrita á Universidade Autónoma de Madrid).

11.3. Análise económico do Grupo ONCE

España

O número de persoas empregadas, tanto como emprego directo como de participadas, no ano 2017 do Grupo Social ONCE (ONCE, Fundación ONCE e ILUNION) ascende ás 70.625 persoas, o que supón un incremento de 2.158 empregos máis que o ano anterior. En relación ao xénero, un 43,5% dos empregos son ocupados por mulleres, o que supón un total de 30.706 postos de traballo, mentres que os homes ocupan 39.919 postos, que representan o 56,5% do total.

Táboa 11.1 Emprego do Grupo Social ONCE. 2017

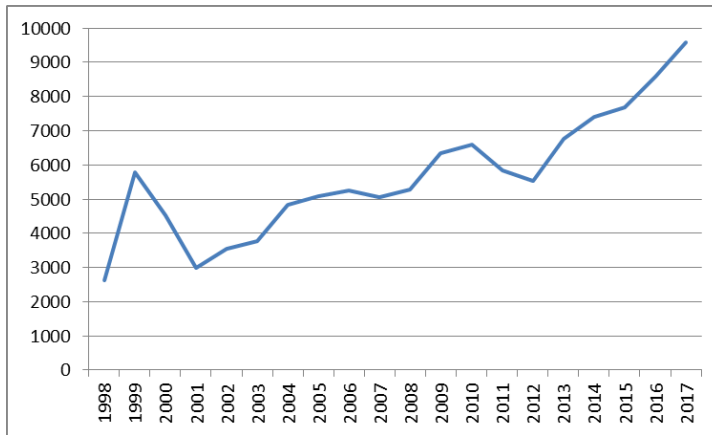
	número	porcentaxe
Persoas sen discapacidade	29.970	42,40%
Persoas con discapacidade	40.655	57,60%
Total emprego	70.625	100%

Fonte: Grupo ONCE (2018): Informe de valor compartido 2017

Como se pode ver na táboa 11.1, do total de emprego en 2017, un 57,6% son persoas con discapacidade, o que supón un crecemento dun 1% en relación ao 2016. De entre as 40.655 persoas con discapacidade, un 53,3% corresponden a persoas con discapacidade física (21.650 persoas) , e un 22,4% a persoas cegas afiliadas a ONCE e outras discapacidades visuais (9.105 persoas). O 24,3% restante se reparte case que equitativamente entre persoas con discapacidade intelectual, persoas con enfermidade mental , e persoas xordas.

A evolución do emprego impulsado cada ano polo Grupo Social ONCE para persoas con discapacidade empregadas nos últimos vinte anos se presenta no gráfico 11.1. onde se observa un crecemento sostible nos últimos anos, despois do período de crise sufrida. Neses anos se xerou emprego para un total de 113.124 persoas en postos de traballo e prazas ocupacionais a través de terceiras empresas.

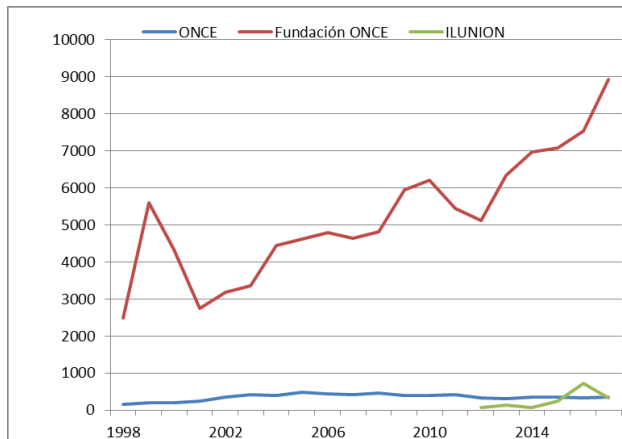
Gráfico 11.1. Evolución do emprego impulsado polo Grupo Social ONCE para persoas con discapacidade en terceiras entidades. España. 1988-2017

Fonte: elaboración propia a partir dos datos da ONCE (2018)

No gráfico 11.2. se presenta a evolución do emprego impulsado polas entidades ONCE, Fundación ONCE e ILUNION entre 1998 e 2017. Pódese observar como a participación da Fundación neste senso é con diferencia a máis elevada, e o seu crecemento moi notable a partir do ano 2013.

Gráfico 11.2. Evolución do emprego impulsado pola ONCE, Fundación ONCE e ILUNION para persoas con discapacidade en terceiras entidades. España. 1988-2017

Fonte: elaboración propia a partir dos datos da ONCE (2018)

A Corporación ONCE facturou en 2017, no total de España, 1.992, 2 millóns de euros, dos que 1.988,7 millóns corresponderon a ingresos brutos por xogo e outros ingresos de

explotación, presentando un Valor Engadido Bruto de 690,3 millóns de euros. Con estes ingresos a Corporación fixo fronte aos premios de xogo, gastos de explotación, e outros.

Os ingresos no ano 2017 supoñen un incremento de entorno ao 3,6% respecto ao ano anterior, e ven seguindo unha senda de crecemento dende o ano 2014.

Táboa 11.2. Cifra de negocios, gastos e VEB. España. Millóns de euros

	2016	2017
Importe neto da cifra de negocios	1.919,90	1.992,20
Outros ingresos de explotación	12,6	
Premios de xogo	-980,7	-1.011,70
Aprovisionamentos	-9,4	-11,3
Outros gastos de explotación (netos)	-272,7	-275,4
Resultado financeiro	-1,7	-3,5
Valor Engadido Bruto	668	690,3

Fonte: ONCE

Táboa 11.3. Distribución del Valor Engadido Bruto da ONCE. España. Millóns de euros

	2016	2017
Gastos de persoal	629,9	639,2
Amortizacións	19,2	18
Excedente empresarial bruto	18,9	33,1
Valor Engadido Bruto	668	690,3

Fonte: ONCE

Os gastos de persoal representaron no ano 2017 o 92,6% do valor engadido bruto, o que reflicte a finalidade última da entidade, que é a de crear emprego para as persoas afiliadas que presentan cegueira ou discapacidade visual severa.

Pola súa parte, a Fundación ONCE, tivo uns ingresos en 2017 que ascenderon a 86,9 millóns de euros, dos que 59,8 millóns teñen o seu orixe na ONCE, o que representa case un 69%. O resto dos ingresos proceden do Fondo Social Europeo nun 23% (20,3 millóns de euros), de donativos e outras medidas (1,3 millóns) e de outros ingresos (5,5 millóns). Os gastos se reparten entre o 70% destinado a formación e emprego (61,2 millóns de euros) e un 29% a accesibilidade universal (25,3 millóns), quedando menos do 1% a gastos de administración.

No que respecta a ILUNION, as súas vendas se incrementaron entre 2016 e 2017 nun 6,4%, seguindo a tendencia ascendente que dende o ano 2013 se ven observando, alcanzando neste ano 2017 a cifra de 847.167 millóns de euros, dos que o 55,9% corresponden á división de Servicios, seguida da división de Hostalaría e Hospitalaria con un 29,5%, mentres que a división de Comercialización supuxo un 6,3%, a Sociosanitaria un 5,1%, e a de Consultoría un 2% (outros 1,2%).

Galicia

A Delegación Territorial de Galicia ten a súa sé en A Coruña, e conta con unha Dirección de Apoio en Vigo, así como axencias da ONCE en Ferrol, Lugo, Ourense, Pontevedra e Santiago de Compostela. Ademais, en Galicia a ONCE conta co Centro de Recursos Educativos da ONCE en Pontevedra con ámbito de intervención en Galicia e Asturias (C.R.E. Pontevedra).

En Galicia el Grupo ILUNION S.L. mantén 25 centros de traballo con implantación nas provincias de A Coruña, Pontevedra y Ourense: ILUNION Facility Service que aglutina ás liñas de negocio ILUNION Limpeza e Medioambiente, ILUNION Lavandería e Servicios á Hostalaría e ILUNION Outsourcing; ILUNION Servicios Industriais, ILUNION Retail que conta con 3 tendas en Galicia, e ILUNION Sociosanitario con 2 ortopedias.

Os datos aportados pola delegación territorial galega da ONCE relativos ao VEB se presentan na táboa 11.3., na que se observa un incremento do VEB en 2017 en relación ao ano anterior.

Táboa 11.4 Valor Engadido Bruto de la ONCE. Galicia. Millóns de euros

	2016	2017
Gastos de persoal	24	23,9
Amortizacións	0,5	0,4
Excedente empresarial bruto	0,9	1,3
VEB	34,8	36,2

Fonte: ONCE

As persoas afiliadas á ONCE reciben desta distintos servizos sociais en materia de educación, emprego, rehabilitación, acceso á información, ocio, etc. En relación ao número de afiliados á ONCE, os datos se presentan na táboa 11.4. na que pode observarse que no ano 2017 en Galicia había 3.804 persoas afiliadas, 29 máis que no ano anterior, e supoñen o 5,27% do total de afiliados de España.

Táboa 11.5. Datos de afiliación. Galicia

	2016	2017
Galicia	3.775	3.804
España	72.256	72.239
Galicia / España	5,22%	5,27%
C. Valenciana / España	8,53%	

Fonte: ONCE

Segundo os datos aportados pola ONCE, nos últimos cinco anos (2013–2017), o Grupo Social ONCE creou emprego en todo o Estado para máis de 47.000 persoas con discapacidade e investiu 1.200 millóns de euros na súa inclusión social en todos os ámbitos da vida.

En Galicia, en relación ao emprego, a ONCE empregou a 2.148 persoas en 2017, o que representa un 3% do total nacional, das que un 56% (1.202 persoas) teñen algún tipo de discapacidade. Os datos son lixeiramente inferiores aos do ano anterior.

Táboa 11.6. Datos de emprego. Galicia e España

	2016		2017	
	Emprego total	Con discapacidade	Emprego total	Con discapacidade
Galicia	2.190	1.220	2.148	1.202
Comunidade Valenciana		4.443		
España	68.467	38.870	70.625	39.903
Galicia/España	3,10%	3,10%	3%	3%
C. Valenciana / España		11.4%		

Fonte: ONCE

A ONCE apoia a terceiros na creación de emprego de persoas con discapacidade, así, no ano 2016 se crearon en España 9.391 empregos a través de terceiras entidades (especialmente empresas) con apoio do Grupo Social ONCE (ONCE, Fundación ONCE e ILUNION), de estes, un 7,4% foron creados en Galicia, o que supón 699 novos empregos, correspondendo o 43,51% ao emprego de mulleres. Con respecto ao ano 2017, en España se crearon 9.500 empregos dos que 711 foron en Galicia (un 7,5%) e o 42,46% corresponde a mulleres.

En canto ao apoio á formación, a ONCE e o seu grupo empresarial apoia ás persoas con discapacidade mediante cursos de formación propios. No ano 2016, 11.980 persoas con discapacidade en España foron beneficiarias de cursos de formación e en Galicia 915 persoas. En 2017 o número en España ascende a 12.367 e en Galicia a 915.

A ONCE conta coa colaboración de persoas que de forma desinteresada colaboran como voluntarias nas distintas accións de acción social desenvolvidas. Así, o número de persoas voluntarias en España no ano 2016 foi de 2.100 e en Galicia de 100. No ano 2017 o número de persoas voluntarias en España ascendeu a 2.450 e en Galicia a 105. Estas persoas desenvolven tarefas de colaboración en distintos servizos, servizos que supoñen un número elevado, sendo no ano 2016 en el total de España de 38.806 e en Galicia de 1.800 servizos. Os datos do ano 2017 son superiores, chegando a os 49.283 servizos en España ea os 2.000 servizos en Galicia.

11.4. Conclusións

A Delegación Territorial de Galicia ten a súa sé en A Coruña, e conta con unha Dirección de Apoio en Vigo, así como axencias da ONCE en Ferrol, Lugo, Ourense, Pontevedra e Santiago de Compostela. Ademais, en Galicia a ONCE conta co Centro de Recursos Educativos da ONCE en Pontevedra con ámbito de intervención en Galicia e Asturias (C.R.E. Pontevedra).

En Galicia el Grupo ILUNION S.L. mantén 25 centros de traballo con implantación nas provincias de A Coruña, Pontevedra y Ourense: ILUNION Facility Service que aglutina ás

liñas de negocio ILUNION Limpeza e Medioambiente, ILUNION Lavandería e Servicios á Hostalaría e ILUNION Outsourcing; ILUNION Servicios Industriais, ILUNION Retail que conta con 3 tendas en Galicia, e ILUNION Sociosanitario con 2 ortopedias.

Nos últimos cinco anos (2013–2017), o Grupo Social ONCE creou emprego en todo o Estado para máis de 47.000 persoas con discapacidade e investiu 1.200 millóns de euros na súa inclusión social en todos os ámbitos da vida.

En Galicia, en relación ao emprego, a ONCE empregou a 2.148 persoas en 2017, o que representa un 3% do total nacional, das que un 56% (1.202 persoas) teñen algún tipo de discapacidade. Os datos son lixeiramente inferiores aos do ano anterior.

11.5. Referencias bibliográficas

ONCE (2018): Informe de valor compartido 2017.

<https://www.once.es/comunicacion/publicaciones/memorias>

María Bastida

CECOOP. Universidade de Santiago de Compostela

Alberto Vaquero

Universidade de Vigo

Ana Oliveira

CECOOP. Universidade de Santiago de Compostela

12. POLÍTICAS PÚBLICAS PARA O DESENVOLVIMENTO DA ECONOMÍA SOCIAL E O ASOCIACIONISMO

12.1. Introducción

A Comunidade Autónoma galega proporciona distintas axudas para desenvolvemento da Economía Social (ES) en xeral e o cooperativismo en particular. No ámbito da Administración Autonómica, o exercicio destas competencias correspóndelle á Consellería de Economía, Emprego e Industria, onde se encadra a Secretaría Xeral de Emprego, que inclúe a Subdirección Xeral de Cooperativas e Economía Social.

Neste contexto, desenvólvense distintas actuacións que fomentan directa ou indirectamente ás empresas de ES. Debe destacarse que as entidades de ES poden postularse –en réxime de libre concorrência– a diferentes axudas públicas de carácter xeral, e concretamente nas liñas determinadas polas políticas públicas de axuda no marco do Estado. A primeira parte deste capítulo aborda precisamente estas liñas, cunha breve descrición dos principais programas de fomento.

Por outra banda, no que se refire ás liñas de axuda autonómicas é obrigada a referencia ao Decreto 225/2012, do 15 de novembro, de creación da Rede Eusumo para o fomento do cooperativismo e a economía social e a regulación do seu funcionamento. A dita Rede recolle axudas específicas para o desenvolvemento de proxectos no ámbito da ES, cun catálogo específico dirixido ao ámbito rural. O obxectivo principal é a difusión do espírito emprendedor no ámbito local, comarcal e transfronteirizo, e contribuír á consolidación de emprego relacionado coa ES. A segunda parte deste capítulo céntrase neste programa, que tenta promover este modelo empresarial en todo o territorio e especialmente en ámbito local fomentando a formación, a divulgación e o asesoramento como estratexias prioritarias para contribuír a consecución deste obxectivo.

Finalmente, existen diferentes organismos e institucións deseñadas e concibidas para colaborar na consolidación da ES en Galicia. Así, existe un Consello Galego de Cooperativas (Decreto 25/2001, do 18 de xaneiro), un Rexistro de Cooperativas (Decreto 430/2001, do 18 de decembro) e unha norma específica para os procedementos de conciliación e arbitraje cooperativa (Decreto 248/2004, do 14 de outubro) que tamén constitúen unha novidade en relación co desenvolto polo resto de Comunidades. A última parte do capítulo aborda este marco institucional, así como as principais iniciativas en asociacionismo das entidades de ES e cooperativismo.

12.2.Marco xeral

A actuación pública en políticas de apoio á ES e ao cooperativismo a nivel nacional foi tradicionalmente caracterizada como insuficiente e ineficaz, tal e como pon de manifesto, entre outros, os traballos de Chaves e Savall (2013) e Chaves, Savall e Monzón (2016). A partir dos estudos de Chaves (2007), Fajardo (2012) e o Comité Económico e Social (2018) pódese establecer unha primeira aproximación acerca das medidas de apoio á ES; do seu estudo, pódense sinalar a existencia de diferentes criterios e tipoloxías que se resumen na **Táboa 12.1**.

Táboa 12.1. Clasificación de medidas de apoio á economía social

CRITERIO	TIPOLOXÍA
Atención prestada ao sector da Economía Social.	· Específicas: dirixidas exclusivamente ao sector social, excluindo do seu ámbito de aplicación ao resto de empresas de sector privado, por exemplo, a liña orzamentaria de “Desenvolvemento da Economía Social” do Ministerio de Traballo e Seguridade Social. · Xenerais: dirixidas a todo tipo de empresas, por exemplo, as políticas de desenvolvemento rexional a través dos institutos rexionais de apoio ás empresas. · Excluíntes: dirixidas ao sector privado, non incluíndo de determina forma ás empresas de ES, por exemplo, impedindo que as cooperativas non poidan exercer como distribuidoras de enerxía eléctrica ou de carburantes.
Segundo o ámbito de aplicación.	· Transversais, dirixidas a todo o sector da ES. · Sectoriais: unicamente dirixidas a certas actividades da ES, por exemplo, aquelas destinadas ás institucións sen fins de lucro ou empresas de traballo asociado.

CRITERIO	TIPOLOXÍA
Segundo os instrumentos utilizados	- De oferta: dirixidas á estrutura das empresas da ES¹. Á súa vez, diferéncianse en dous subgrupos: i) de difusión, promoción, formación e investigación e ii) medidas financeiras (políticas orzamentarias) e políticas de apoio (información técnica, asesoramento, <i>networking</i>, etc.) - De demanda: deseñadas para incidir no volume de actividades económicas das empresas de ES promovendo a súa contratación, por exemplo, facilitando o acceso ás empresas de ES á condición de provedor do sector público².
Segundo a súa intensidade	- Políticas brandas (actuacións dirixidas a crear un ecosistema favorable ás empresas): instrumentadas a través de medidas institucionais, como o recoñecemento á súa capacidade para xestionar empresas³, ou medidas cognitivas⁴, por exemplo, para difundir o coñecemento da ES. - Políticas duras (políticas económicas de fomento empresarial): instrumentadas por medio de actuacións sobre a oferta e/ou demanda.

Fonte: Chaves (2007), Fajardo (2012) e Comité Económico e Social (2018)

Notas: (1) *Lotarías e xogos de azar como réxime financeiro (o caso do ONCE en España), fondos de emprendemento (réxime de capitalización por desemprego en España), Plataformas de ES a escala nacional (Confederación Empresarial Española de ES en España); (2) Contratos de subministracións ou reservados en España;*(3) *Programa operativo de ES, inclusión social e estratexia nacional en España;* (4) *Rede de investigación/mestrados universitarios en España sobre ES.*

Haberá que esperar á década dos 80 para poder coñecer as primeiras actuacións en política social, establecidas pola Administración Xeral do Estado (Chaves et al., 2011). Baixo as mesmas establécense dúas liñas orzamentarias: *Desenvolvemento da Economía Social* e *Desenvolvemento do Fondo Social Europeo (FSE)*, políticas que pronto son transferidas ás Comunidades Autónomas (CCAA).

Paralelamente, os gobernos autonómicos, en función das competencias asumidas, establecen un conxunto de actuacións rexionais que complementan as actuacións públicas centrais, contando para iso con fondos europeos. O obxectivo destes fondos é o fomento do investimento e o emprego nas cooperativas, sociedades laborais, e a ES en xeral.

Unha cuestión que resulta necesario sinalar é o tratamento fiscal deste tipo empresas. Na Lei 20/1990, de 19 de decembro, sobre Réxime Fiscal das Cooperativas, establécense un conxunto de actuacións que poden favorecer o desenvolvemento destas actividades. Con todo, este conxunto de medidas tributarias, só son de aplicación as cooperativas con beneficios, o que limita a súa efectividade (Ferreiro et al., 2012). Unido ao anterior, medidas fiscais similares dirixidas ao fomento de emprendemento, e, sobre todo, ao micro e pequenas empresas, ampliaron as vantaxes fiscais iniciais que gozaban as cooperativas a outras entidades, o que provocou unha redución considerable deste trato diferencial (Chaves e Savall, 2013; Monzón et al., 2009, Vaquero, 2017).

Dentro do grupo de medidas estatais atópase a posibilidade de capitalizar a prestación de desemprego para os perceptores que se incorporen como socios de cooperativas

de traballo e de sociedades laborais (Real Decreto 1044/1985, de 19 de xuño, polo que se regula o abono da prestación por desemprego na súa modalidade de pago único polo valor actual do seu importe, como medida de fomento do emprego). Esta actuación permitiu a creación de novas iniciativas empresariais, especialmente pola vía das cooperativas de traballo asociado para persoas que queren reorientar a súa carreira profesional pondo en marcha novos proxectos (Fernández, Martín e Lejarriaga, 2010; Lejarriaga e Martín, 2010).

En marzo de 2017 aprobouse a Estratexia Española de Economía social 2017-2020. Segundo establécese na resolución acordada, o obxectivo é cumprir coa necesidade de considerar e potenciar os elementos diferenciadores das entidades da ES no marco dun mercado único e, ao mesmo tempo, fomentar o desenvolvemento das empresas da ES por medio de programas, proxectos e fondos, ademais de conseguir o seu desenvolvemento innovador a través dun ecosistema financeiro adecuado. Por medio deste documento búscase reforzar e potenciar os valores da ES e a súa proxección na sociedade española, debido á súa importante achega á xeración de emprego e a súa contribución á cohesión social. Entre outros obxectivos prevese a articulación dos medios necesarios para contar con información estatística de calidade das entidades da ES, cuestión imprescindible para reforzar o coñecemento deste tipo de empresas. En concreto, a Estratexia Española de ES establécese en relación a 11 eixos estratéxicos de actuación e 63 medidas.

Tendo en conta os obxectivos anteriormente expostos, na análise dos eixos de actuación (**Táboa 12.2**) é posible distinguir como cada un deles se orienta á consecución dos devanditos fins. Así, para a visibilización dos elementos diferenciais da ES e, particularmente, dos seus valores relacionase cos eixos destinados ao fomento da visibilidade das entidades da ES e a difusión da súa actividade, o fomento da igualdade de xénero e da inclusión social ou o impulso da Responsabilidade Social Empresarial (RSE) do sector. Os eixos dirixidos a potenciar as empresas do sector materialízanse no apoio ao emprego, ao emprendemento e á consolidación de empresas neste ámbito da economía. Nesta mesma categoría, outras liñas tenden a reforzar o papel de apoio ao ecosistema de ES, sexa de forma instrumental (eliminación das barreiras xurídicas que limitan o desenvolvemento do sector), institucional (fomento da participación institucional do sector; desenvolvemento a nivel internacional; vinculación coa Axenda dos Obxectivos de Desenvolvemento Sustentable) ou procurando novos sectores onde as empresas poidan ter percorrido (xeración de mecanismos innovadores de participación da ES en sectores estratéxicos ou impulso da economía dixital en actividades de ES).

Táboa 12.2. Eixos estratéxicos de actuación da Estratexia Española de Economía social 2017-2020

- Eixo 1: Apoio ao emprego e ao emprendemento no ámbito da ES.
- Eixo 2: Impulso á consolidación de empresas da ES e o seu crecemento.
- Eixo 3: Análise e desenvolvemento do marco xurídico da ES, co obxecto de eliminar as barreiras que poidan impedir ou limitar o seu desenvolvemento.
- Eixo 4: Xeración de mecanismos innovadores de participación da ES en sectores estratéxicos.
- Eixo 5: Impulso da Economía Dixital nas entidades de ES.
- Eixo 6: Fomento da participación institucional da ES.
- Eixo 7: Desenvolvemento da ES no marco da Axenda Internacional e, en especial, en Iberoamérica, Europa e Mediterráneo.
- Eixo 8: Incremento da visibilidade das entidades da ES e difusión da súa actividade.
- Eixo 9: Fomento da igualdade de xénero e da inclusión social na ES.
- Eixo 10: Impulso da responsabilidade social no marco das entidades da ES.
- Eixo 11: Participación da ES no deseño e implantación da Axenda dos Obxectivos de Desenvolvemento Sostible (ODS) das Nacións Unidas.

Fonte: *Estratexia Española de Economía Social (2017-2020)*

Os distintos eixos artículanse nunha serie de medidas concretas, que se recollen na **Táboa 12.3**. Como se pode comprobar, cada un dos eixos antes definidos materialízase nun catálogo de accións definidas para simplificar e facilitar a consecución dos obxectivos estratéxicos. En particular, destacan todas aquelas medidas orientadas a facilitar a creación e consolidación das empresas de ES, como a creación do Rexistro Telemático de Cooperativas de Ámbito Estatal, que permitirá reducir trabas administrativas; o amplo abano de medidas para facilitar a substitución xeracional ou as actuacións tendentes a converter empresas mercantís ordinarias en entidades da ES. Tamén se aposta pola creación do Primeiro Catálogo nacional das entidades da ES e un Selo de Entidade da Economía Social. No campo de formación e profesionalización do capital humano, está previsto a posta en funcionamento dun certificado de profesionalidade específico para aES, como parte do Catálogo Nacional de Cualificacións Profesionais (CNCP).

En canto a súa implantación, a primeira Fase do Plan de Acción será ata 2019; a segunda fase abarcará ata 2020. Ademais, e para garantir a avaliación dos resultados, contemplase a elaboración dun informe anual ante o Consello para o Fomento da ES.

Táboa 12.3. Medidas de actuación da Estratexia Española de economía social 2017-2020

Eixo	Medidas de actuación
Eixo 1	1. Análise da presenza e a proxección das entidades da ES co obxecto de recoñecer a súa contribución á xeración de emprego e o fomento do tecido empresarial. 2. Incentivar o emprego nas entidades da ES. 3. Formación dos traballadores e socios da ES; Apoio ás entidades representativas da ES na súa participación na Formación Profesional. 4. Promover a inclusión da ES en todas as actuacións de fomento do emprendemento, especialmente no autoemprego. 5. Traspoñer a Directiva 2014/24/UE do Parlamento Europeo e do Consello, de 26 de febreiro de 2014, sobre contratación pública co obxecto de introducir vantaxes nas empresas de ES. 6. Impulsar a participación da ES na avaliación, deseño e na definición dos marcos estratéxicos para a coordinación e execución das políticas activas de emprego e de fomento do emprendemento. 7. Aplicar aos autónomos que traballan na ES das medidas a favor deste colectivo.
Eixo 2	8. Integrar ás empresas da ES nas estratexias para mellorar a produtividade. 9. Apoiar e titorizar a transformación de empresas mercantís ordinarias en entidades da ES. 10. Crear cooperativas, sociedades laborais e outras fórmulas da ES. 11. Reforzar as medidas de coordinación co Plan Estatal de Integración Asociativa (2015-2020) 12. Apoio á internacionalización das empresas de ES.
Eixo 3	13. Revisar a normativa para eliminar as limitacións ás entidades de ES. 14. Estudo do concepto de empresa social na normativa española e análise da súa posible relación coa normativa europea. 15. Adopción das medidas necesarias para garantir a eficacia da loita contra a fraude na ES. 16. Desenvolvemento normativo da Lei 44/2015 de Sociedades Laborais e Participadas. 17. Creación do Rexistro Telemático de Cooperativas de ámbito estatal. 18. Elaboración do Catálogo das entidades da ES. 19. Creación do Selo de Entidade da ES.
Eixo 4	20. Promover que as empresas da ESparticipen en actividades de I+D+i. 21. Desenvolvemento e utilización das fórmulas de colaboración público-privada na prestación de servizos públicos. 22. Fomento da cooperación interinstitucional para o desenvolvemento da ES.
Eixo 5	23. Fomentar o emprendemento nos sectores emerxentes e de base tecnolóxica e o emprendemento <i>on-line</i>. 24. Execución de estudos relativos ao desenvolvemento tecnolóxico e a implantación das TIC na ES. 25. Realización de xornadas, cursos e seminarios de formación en TIC aplicadas á ES.
Eixo 6	26. Renovación do Consello para o Fomento da ES 27. Coordinación entre o Consello de Fomento da ES e outros Consellos análogos. 28. Impulso dos mecanismos de participación no Diálogo Social. 29. Impulsar a creación dun grupo de traballo de ES no marco da Conferencia Sectorial de Emprego e Asuntos Laborais. 30. Impulsar a incorporación da ES ao Comité Consultivo do Sistema para a Autonomía e Atención á Dependencia. 31. Promover que a ES participe nos Comités de Seguimento do Fondo Social Europeo (FSE).

Eixo	Medidas de actuación
Eixo 7	32. Dar visibilidade ás actuacións que se desenvolven no Programa Operativo de Inclusión Social e ES do FSE 2014-2020. 33. Impulsar nas institucións europeas a aprobación dun Plan de Acción Europeo 2018-2020 en materia de ES. 34. Impulsar as Declaracións das Conferencias Europeas en materia de ES. 35. Promover a participación española nos foros europeos de fomento da ES. 36. Reforzar a coordinación da acción no exterior entre os responsables dos Departamentos Ministeriais. 37. Fomentar a inclusión da ES na axenda internacional do Goberno de España. 38. Promover a cooperación e colaboración no ámbito da ES cos países da contorna mediterráneo. 39. Intensificar a cooperación con Iberoamérica para o fomento da ES. 40. Promover a participación de España na Academia sobre ES e Solidaria da Organización Internacional do Traballo (OIT). 41. Reforzar a cooperación en materia de ES e Solidaria con outros países de Iberoamérica.
Eixo 8	42. Fomentar a elaboración de publicacións de calidade e estudos especializados sobre as entidades da ES. 43. Promover a inclusión da ES nos currículos das diferentes etapas educativas. 44. Promoción do Día Europeo das empresas da ES. 45. Promover a información estatística da ES. 46. Fomentar a transferencia de coñecementos entre as empresas de ES, a universidade e outras centros de investigación. 47. Incrementar a visibilidade das entidades da ES nos sitios <i>web</i> das Administracións Públicas.
Eixo 9	48. Elaboración de informes sobre presenza de mulleres nas entidades da ES. 49. Facilitar ás empresas de ES a súa integración en iniciativas destinadas a potenciar a igualdade efectiva entre mulleres e homes. 50. Promoción do coñecemento e do acceso ás entidades da ES para a implementación de medidas ou plans de igualdade. 51. Xornadas técnicas sobre a aplicación dos principios de Igualdade de oportunidades entre mulleres e homes e de igualdade de trato e non discriminación, dirixidas a entidades da ES. 52. Seguimento da evolución e publicación dos datos do número de persoas en situación de exclusión social en empresas de inserción e demais empresas e entidades da ES. 53. Realización de informes de seguimento e avaliacións das medidas dende unha perspectiva de xénero.
Eixo 10	54. Promover a aplicación da Estratexia Española de Responsabilidade Social das Empresas (RSE) 2014-2020 á ES. 55. Impulso á realización de memorias de RSE pola parte das entidades da ES. 56. Xeración de espazos de boas prácticas e intercambio de experiencias en RSE para a ES. 57. Promover a incorporación da RSE nas actuacións da ES. 58. Apoio e coordinación coas ferramentas de medición da RSE en ES.

Eixo	Medidas de actuación
Eixo 11	59. Fomentar a participación da ES no deseño e implementación da estratexia ou estratexias a implementación e aplicación dos ODS a nivel estatal. 60. Promover a incorporación das empresas de ES como un elemento crave do sector privado nas políticas de cooperación ao desenvolvemento. 61. Apoiar accións de visibilidade que poñan en valor a contribución da ES aos ODS a nivel estatal e internacional 62. Promover a inclusión da ES no Plan Nacional de Empresas e Dereito Humanos. 63. Realizar accións de sensibilización e información dirixidas ao tecido empresarial da ES sobre os ODS.

Fonte: *Estratexia Española de Economía Social (2017-2020)*

Unha vez revisada a norma o marco de desenvolvemento das medidas de fomento da ES, procederase á análise das medidas de ámbito autonómico, para proporcionar un cadro máis axustado do conxunto de instrumentos de apoio. Na actualidade, o fomento da ES é una competencia asumida polas diferentes CCAA. De feito, coa excepción das Illas Canarias²⁰, todas as CCAA exerceron as súas competencias para desenvolver unha norma reguladora de cooperativas ou de ES.

12.3.Marco autonómico

Co obxecto de focalizar as axudas á realidade máis próxima, nos últimos anos, as actuacións públicas trasládanse cada vez máis do goberno central aos autonómicos a través dunha dobre vía: extensión a máis colectivos e innovación no desenvolvemento e implantación de actuacións medidas de axuda máis adaptadas ás distintas realidades territoriais.

No relacionado co marco de axudas autonómicas, Chaves (2010) diferencia entre dous modelos: un de mínimos, con menor apoio, e outro avanzado, cun esforzo orzamentario maior e con máis medidas cualitativas de apoio, baseadas na diversidade e innovación. Entre a segunda das categorías destaca o fomento ao cooperativismo en Andalucía, País Vasco e Murcia (Chaves e Cardona, 2008; Chaves, Navarro e Arcas, 2011). Ademais, é preciso sinalar que estas actuacións, como consecuencia do importante reaxuste orzamentario das políticas públicas sufriron importantes recortes, que poden condicionar a súa efectividade (Chaves, Savall e Monzón, 2016).

Finalmente, e como novidade a destacar, cabe sinalar un conxunto de experiencias autonómicas (no País Vasco, Cataluña e Galicia), que veñen apostando polo traballo en rede. Isto supón que o impulso da administración autonómica combínase coa consolidación dunha rede soporte de colaboración e coordinación entre diferentes organizacións.

En Galicia, as axudas ao desenvolvemento da ES están centralizadas nunha entidade especificamente deseñada a tal fin: a RedeEusumo. O seu establecemento sitúase ao amparo do Decreto 225/2012, do 15 de novembro, polo que se crea e regula o funcionamento da

20 A Comunidade Autónoma de Canarias ten na actualidade un proxecto de Lei de Sociedades Cooperativas e un Anteproxecto de Lei do Terceiro Sector Social.

RedeEusumo para o fomento docooperativismo e a economía social (DOG do 27 de novembro do mesmo ano). Este Decreto abunda no papel docooperativismo, por ser a figura societaria sobre a que Galicia ten competencias plenas tamén una das figuras mercantís da ES que conta con maior tradición, o que facilita a súa implantación. Estas características converten acooperativismo nunha ferramenta eficaz para alcanzar un dos retos aos que pretende facer fronte a Rede: o desemprego.

O proxecto nace coa vocación de aproximar ocooperativismo e a ES ás persoas. Indícase a necesidade de dotar de medios e recursos a todo o territorio de forma que todas as persoas e entidades interesadas poidan ter acceso a eles, para o que se establece a economía colaborativa como forma de traballo. Na súa Comunicación “Unha Axenda Europea para a economía colaborativa” (COM/2016/0356, de 2 de xuño de 2016), a Comisión Europea define esta como un “modelo de negocio nos que se facilitan actividades mediante plataformas colaborativas que crean un mercado aberto para o uso temporal de mercadorías ou servizos ofrecidos a miúdo por particulares”. No caso que nos ocupa, isto tradúcese en que as diferentes entidades socias da Rede poñan a disposición espazos e recursos no seu poder co fin de que poidan ser utilizados por aquelas organizacións socias que as necesiten.

O principal obxectivo da Rede Eusumo é o fomento, difusión e divulgación docooperativismo e da ES, poñendo un especial interese no emprendemento e nacreación e consolidación do emprego. Devandito obxectivo xenérico concrétase en diferentes actividades incluídas no articulado do Decreto citado:

- a) Facilitar información, formación, orientación e asesoramento en materia docooperativismo e ES; difusión e fomento do autoemprego e o emprendemento; asesoramento e control de proxectos de ESe cooperativas.
- b) Proporcionar e facilitar medios para o emprendemento, é dicir, poñer a disposición as instalacións e infraestruturas para poder acoller o inicio de proxectos empresariais de ES. Na mesma liña, aproximar os recursos das entidades colaboradoras a potenciais interesados.
- c) Aumentar o número de entidades e asociacións nas diferentes redes deintercooperación existentes, tanto nacionais como internacionais, para a promoción da ES e ocooperativismo.
- d) Fomento, difusión, promoción e divulgación das novas tecnoloxías da información e a comunicación, I+D+i e traballo en rede.
- e) Secundar a comercialización e a internacionalización, mediante cumios internacionais e transfronteirizos que fomenten a cooperación empresarial e o intercambio comercial.
- f) Elaboración de estudos e análises relacionados con temas de interese para a ES, así como para o desenvolvemento local.
- g) Elaboración de materiais formativos e divulgativos sobre ESecooperativismo.
- h) Seguimento de proxectos empresariais e de ES.

Como se pode observar, establécese un catálogo amplo de obxectivos que permite dar cabida a calquera actividade que se poida levar a cabo para o fomento e difusión do cooperativismo e a ES, destacando sobre todo as que teñen que ver co asesoramento e información.

A través da análise dos Orzamentos Xerais da Comunidade Autónoma (**Táboa 12.4**) é posible determinar o respaldo orzamentario das diferentes liñas de axuda (Consellería de Economía, Emprego e Industria; Secretaría Xeral de Emprego, Capítulo 4: transferencias correntes)²¹. As diferentes liñas se poden resumir en catro eixos de axuda:

- a) Promoción, estudo e difusión da ES.
- b) Cooperativas e Sociedades laborais.
- c) Cooperativas e ensino.
- d) Centros especiais de emprego e empresas de inserción.
- e) Outros programas.

Táboa 12.4. Dotación orzamentaria á Economía Social (2008-2019)

	2008	2009	2010	2011	2012	2013
PROMOCIÓN, ESTUDIO E DIFUSIÓN ECONOMÍA SOCIAL	2.415.754	2.479.913	2.091.907	2.286.821	2.142.336	1.810.757
COOPERATIVAS E SOCIEDADES LABORAIS	3.646.755	3.515.955	2.973.584	1.935.000	2.805.846	1.483.750
COOP DE ENSINO					100.000	50.000
CENTROS ESPECIAIS DE EMPREGO E EMPRESAS DE INSERCIÓN	9.000.000	8.055.000	8.205.000	13.680.000	13.680.000	8.122.000
OUTROS PROGRAMAS	103.000	103.000				
TOTAL	15.165.509	14.153.868	13.270.491	17.901.821	18.728.182	11.466.507

	2014	2015	2016	2017	2018	2019
PROMOCIÓN, ESTUDIO E DIFUSIÓN ECONOMÍA SOCIAL	1.674.693	1.308.619	1.921.367	1.750.934	2.067.625	2.980.625
COOPERATIVAS E SOCIEDADES LABORAIS	1.850.000	3.168.217	3.261.953	3.481.899	1.850.000	2.568.155
COOP DE ENSINO	32.186	30.255				
CENTROS ESPECIAIS DE EMPREGO E EMPRESAS DE INSERCIÓN	8.370.000	8.672.615	9.024.330	10.630.522	12.914.258	14.380.000
OUTROS PROGRAMAS			15.000	20.000	76.305	166.970

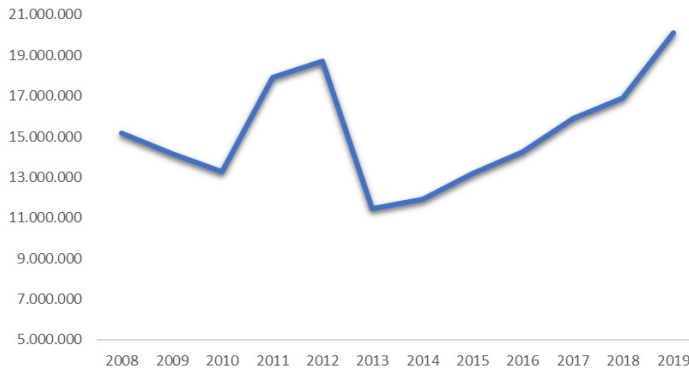
Fonte: *Orzamentos Xerais da Comunidade Autónoma de Galicia(2008-2019)*

Unha primeira análise permite constatar a evolución crecente da dotación orzamentaria para o fomento da ES dende 2008. Como se observa no **Gráfico 12.1**, nos primeiros

²¹ No período 2008-2019 coexisten dous programas concretos de financiamento. O primeiro, Programa 322C de promoción do emprego, do emprego autónomo e do mercado de traballo inclusivo, estivo vixente no período 2008-2015, sendo substituído a partires deste exercicio polo máis xenérico 324C Promoción da Economía Social.

anos hai unha evolución irregular: unha primeira etapa decrecente (2008-2009) sucedida dun bienio expansivo (2009-2012). A continuación, hai unha nova redución, sinalándose o ano 2013 coma o menor valor da serie de análise. A partir de ese ano, sen embargo, conségtase una clara evolución a alza ata a actualidade, cun crecemento en termo medio anual próximo ao 10 % (9,8 %).

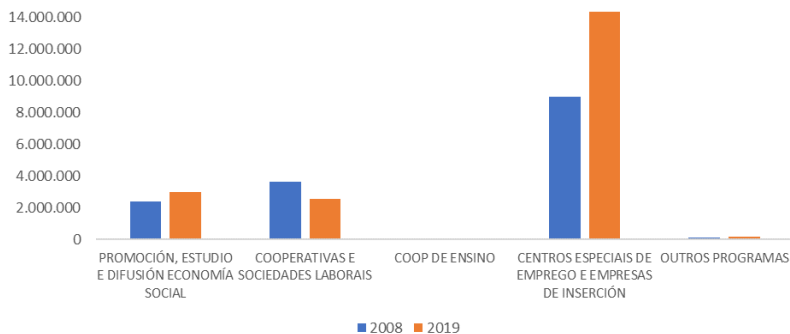
Gráfico 12.1. Dotación orzamentaria á Economía Social (2008-2019)

Fonte: Orzamentos Xerais da Comunidade Autónoma de Galicia(2008-2018)

Con independencia dos modificacións de dotación e as diferentes partidas incluídas en cada categoría, os cambios máis importantes obsérvanse nas liñas vinculadas cos centros especiais de emprego e empresas de inserción, que se incrementan en preto dun 60 % na última década (**Gráfico 12.2**).

Gráfico 12.2. Variación da dotación orzamentaria á Economía Social (2008 e 2019)

Fonte: Orzamentos Xerais da Comunidade Autónoma de Galicia(2008-2018)

En termos relativos, o maior incremento correspóndese coas partidas enmarcadas en “outros programas”(62,11 %), aínda que como se reflectiu previamente (**Táboa 12.4**) son cantidades menores e non continuas no tempo.

Unha análise máis detallada das diferentes categorías de liña de axuda permite constatar o seguinte:

- a) Unha parte importante das axudas destínanse a proxectos orientados a realización de actividades de promoción e impulso do cooperativismo e a economía social por parte de entidades colaboradoras da Rede Eusumo. Estas partidas, que constitúen aproximadamente o 15 % do total do financiamento, son as de dotación máis estable no conxunto de anos analizados. O seu montante total mellorou algo máis dun 23,3 % nos últimos dez anos.
Trátase dun abano de actividades de promoción e divulgación da ES no que sesubvencionan os gastos derivados da realización dunha variedade actuacións orientada a acrecentar a presenza e o coñecemento das fórmulas en distintos ámbitos.
Nesta categoría inclúense partidas de colaboración coas diferentes Universidades galegas para a realización de estudos e investigacións, convenios coas cámaras de comercio e as entidades locais, formación dual e fomento do asociacionismo. De xeito destacado móstranse dúas partidas:
 - O programa plurianual para os laboratorios cooperativos no rural, que ten por finalidade a dinamización de economía local no ámbito rural a partir da constitución dunha cooperativa ou sociedade laboral. Concretamente, se apoia o fomento de laboratorios cooperativos no rural e os proxectos empresariais colectivos.
 - Os premios ao cooperativismo, que permiten recoñecer a entidades que contribúan á difusión do cooperativismo (valores, proxectos ou traxectorias) e recompensar as cooperativas que velen traballando na consolidación do movemento cooperativo.
- b) Outra categoría relevante á a vinculada directamente co fomento do emprendemento en ES e o acceso á condición de persoa socia, parcialmente financiada con Fondo Social Europeo (FSE) e as transferencias estatais. Sen embargo, esta partida é a única que sufriu unha redución global, próxima ao 30 % no período de análise. Sen embargo, cae destacar o importante aumento observado dende 2014, fundamentalmente a partir da aparición do programa APROL de axuda á ES. O dito programa regula as subvencións dirixidas ao emprendemento colectivo, a través de cooperativas e sociedades laborais.
- c) Como xa se destacou, o maior incremento se produce na categoría de centros especiais de emprego e empresas de inserción laboral. As axudas neste eido teñen como finalidade facilitar a inserción sociolaboral de persoas en situación de risco de exclusión social, incluíndo a subvención parcial do custo salarial, o apoio a entidades asociativas e as axudas directas a empresas de inserción laboral e entidades promotoras.

Por outra banda, e aínda que en menor medida, as administracións locais tamén levan a cabo políticas e fomento da ES. De feito nos últimos anos pódense atopar diferentes concellos e administracións locais que nas súas políticas de emprego inclúen as fórmulas de emprendemento da ES como preferenciais para ser apoiadas ou para acceder a recursos de pulo empresarial. Así atópase no clausulado das convocatorias de subvencións como as empresas de ES I poden alcanzar unha puntuación máis alta que outras fórmulas societarias. Este sería o exemplo do programa Compostela móvese ou as axudas do Plan de Emprego Local–PEL da Deputación da Coruña. Existen tamén proxectos que inciden no fomento e visualización da Economía social como o programa Semente do concello da Coruña ou o DepoEmprende da deputación de Pontevedra que achegan a fórmula cooperativa ao alumnado coa posta en marcha de cooperativas escolares.

Por último, cabe destacar que a recente Lei 9/2017, de 8 de novembro, de Contratos do sector público debe supoñer unha nova fórmula para o fomento e posta en marcha das políticas públicas para as entidades de economía social (Vérgez, 2019). A Lei establecen dúas medias que poden ser grandes aliados para a compra pública responsable e que polo tanto esta recaian en entidades de economía social: as cláusulas sociais e os contratos reservados. As chamadas cláusulas sociais permiten a administración licitante establecer criterios que melloren a execución do servizo dende unha óptica laboral, medio ambiental ou social. Por definición as entidades de economía social terán unha maior capacidade para poder cumprir con estas normas e etiquetas.

No referente aos contratos reservados estes aparece regulados expresamente na disposición adicional cuarta, onde se establece que “mediante acordo do Consello de Ministros o do órgano competente na administración autonómica e entidades locais, deberán de fixarse as porcentaxes mínimas de reserva do dereito a participar nos procedementos de adxudicación de determinados contratos ou de lotes para centros Especiais de emprego de iniciativa social e das empresas de inserción reguladas”. Tamén se recolle que se esta porcentaxe non é fixada esta quedará establecida nun 7 % que se incrementará nun 10 % máis nos próximos catro anos.

Como se pode observar ambas medidas, sobre todo a segunda, convértense en ferramentas moi útiles para o fomento de entidades de economía social xa que xera un mercado reservado para exclusivo para algunhas destas empresas. Debido ao pouco percorrido desta norma quedaría pendente levar a cabo un estudo máis detallado do seu impacto real nas entidades de ES.

En conxunto, pese a tendencia crecente observada, é preciso sinalar que as políticas públicas en ES precisan dunha serie de mellores, tal e como se expuxo en CIRIEC (2018). En primeiro lugar bótase en falta a existencia de organismos gobernamentais especializados, ao non contemplarse unha estratexia nacional suficientemente definida para a ES. Esta falta de actuacións públicas pode responder a que nas axendas políticas non se considera unha prioridade, posto que a ES ocupa un segundo plano nas actuacións públicas. Neste sentido, cómpre sinalar a necesidade de implantar de forma decidida a Estratexia Galega de Economía Social, aprobada polo Consello Galego Economía Social en decembro de 2018.

Diríxese a máis de 3.000 entidades de Galicia en particular ás cooperativas, sociedades laborais, centros especiais de emprego e empresas de inserción, seguindo as directrices indicadas na Disposición Adicional quinta da Lei 6/2016, de 4 de maio, de Economía Social de Galicia, que indicaba a necesidade de prestar unha especial atención ás entidades que xeran emprego nos sectores máis desfavorecidos.

A dita estratexia fixa tres obxectivos a alcanzar: (1) xerar máis emprego e de maior calidade, (2) garantir unha mellor redistribución dos recursos e (3) favorecer a cohesión territorial. Ademais, establece unha serie de retos adicionais: sumar capacidades, sumar sustentabilidade e sumar identidade. Conta cun orzamento total de 73 millóns de euros e un prazo temporal de dous anos que transcorre entre o bienio 2019–2021.

No primeiro dos retos, sumar capacidades, agrúpanse aquelas medidas que pretenden fomentar a ES entre o alumnado, o impulso aos laboratorios cooperativos do rural, a promoción do emprendemento feminino ou os incentivos a empresas de nova creación. O segundo reto, sumar sustentabilidade, engloban aquelas medidas que contribúen á consolidación de empresas e a internacionalización, o impulso á investigación e a innovación, o fomento da responsabilidade social empresarial ou a actualización da normativa existente facendo unha especial referencia a lei de cooperativas de Galicia. Por último, o terceiro reto, sumar identidade, está dirixido a visualizar e aumentar o sentimento de pertenza á ES. Inclúense neste último reto a publicación dun catálogo de entidades, a posta en marcha do Consello Galego de economía social, a dinamización da Rede Eusumo ou o fortalecemento do tecido asociativo.

En segundo lugar, prodúcense numerosos cambios de calado nas normativas sectoriais relacionadas coa ES que pode impedir a súa creación e/o expansión. En terceiro lugar, as vantaxes tributarias inicialmente existentes para as entidades da ES téñense estendido a outras institucións, o que supuxo unha diminución clara nos beneficios fiscais de partida, o que pode frear o desenvolvemento destas entidades. En cuarto lugar, aínda non se procedeu a avaliar o impacto das actuacións públicas en ES. En quinto lugar é moi relacionada coa recomendación anterior, a información estatística sobre ES é aínda algo escasa e cábrecese de datos para medir os resultados dos esforzos orzamentarios nacionais e rexionais, elemento fundamental para poder axustar as actuacións ás necesidades.

Finalmente, débese instar a todas as administracións públicas a establecer a porcentaxe de contratos reservados a realizar así como a cumprir con ditos requisitos. Tamén é imprescindible que a aplicación das cláusulas sociais para a mellora da compra pública responsable e así realizar de xeito indirecto políticas de apoio á ES.

12.4. Tecido asociativo de apoio á economía social.

No ordenamento xurídico español aparece recollido, dende a aprobación da Constitución Española (CE), a necesidade da existencia de asociacións empresariais que representen os intereses das entidades que a forman. Esa mesma vontade aparece tamén reflexada na

Lei 6/2016, de 4 de maio, de Economía Social de Galicia, que no artigo 8 indica que as entidades reguladas nesa norma *"poderán constituír asociacións que representen e defendan os seus intereses"* e tamén indica que *"estas poderán agruparse entre si"*. Ao mesmo tempo, o citado artigo 8, reflexa a obriga do executivo de apoiar o tecido asociativo, e insta á Xunta a impulsar e promover a creación de entidades de integración do sector.

Na actualidade Galicia conta con unha única entidade asociativa, de recente creación, que representa ao conxunto das entidades de ES: O Foro galego pola ES; e un conxunto de organizacións asociativas sectoriais que representan as diferentes entidades que aparecen recollidas na Lei 6/2016 de Economía Social de Galicia agás no referente ás fundacións e asociacións con actividade económica. A continuación preséntanse, brevemente, as máis destacadas así como os dous órganos consultivos existentes na materia: o Consello Galego de ES e o Consello Galego de Cooperativas.

Foro Galego de Economía Social:

Preséntase nos primeiros meses de 2018 pero non se constitúe formalmente até xuño de 2019 despois de madurar a súa configuración. Defínese como un espazo de encontro que representa a toda a ES en Galicia. Na actualidade conta coas seguintes entidades socias: Asociación de Empresas de Inserción de Galicia (AEIGA), Agrupación Empresarial de Sociedades Laborais de Galicia (AESGAL), Asociación Galega de Cooperativas (AGACA), Asociación Empresarial Galega de Centros Especiais de Emprego se Ánimo de Lucro (CEGASAL) e a Unión de Cooperativas ESPAZOCOOP.

Sustentada nos principios e valores recollidos na Lei de Economía Social de Galicia, o Foro Galego de ES conta con tres obxectivos: (1) Visibilizar a ES perante a sociedade e os principais axente económicos; (2) representar os intereses da ES diante dos diferentes axentes políticos, económicos e sociais; (3) xerar as condicións para o desenvolvemento das entidades de ES galega a través da intercooperación e o acceso aos procesos de contratación pública.

Entidades representativas do cooperativismo.

As unións, federacións e confederacións de cooperativas están reguladas no artigo 133 da Lei 5/1998, de 18 de decembro, de Cooperativas de Galicia, que foi modificado pola Lei 6/2016, de 4 de maio, de Economía Social, co fin de introducir a posibilidade de que existan entidades representativas que agrupen a cooperativas de diferentes clase, que até ese momento non era posible.

Na actualidade pódese identificar en Galicia tres entidades que se atopan dentro das máis representativas neste eido. Unha destas entidades é multiclase, e as outras dúas de clase: agrarias e transporte.

Asociación Galega de Cooperativas Agrarias - AGACA

É a entidade representativa do cooperativismo agrario na comunidade tanto no ámbito da súa conxuntura económica, empresarial e social, como no da dimensión humana e profesional das persoas socias. Conta con 31 anos de historia, o que a sitúaa como unha das decanas do asociacionismo cooperativo en Galicia. Compóñena un total de 91

cooperativas e sociedades agrarias de transformación do ámbito agrogandeiro: viño, mel, vacún, ovino e caprino, ave, porcino, coello, horta, froita, flor, de crédito...

Na faceta institucional, destaca a súa presenza nos foros onde se tratan os intereses do cooperativismo a nivel estatal e internacional. Así, destaca a súa participación en Cooperativas Agroalimentarias de España ou no Comité Xeral Europeo de Cooperación Agraria – COGECA.

Unión de cooperativas -ESPAZOCOOP

Nace en Santiago de Compostela en novembro de 2016 froito da fusión de outras tres entidades -UGACOTA, UCETAG e Sinergia- ,pero a súa andaina non comeza oficialmente ate xaneiro do 2017. Na actualidade intégrana 205 cooperativas socias entre as que destacan as de traballo asociado, pero tamén conta con socias que proveñen do cooperativismo de ensino, consumo ou agrario, o que a converte nunha entidade multiclase. Representa a preto de 2.000 persoas socias traballadoras e 1.000 persoas socias de consumo; e as cooperativas asociadas contan con un volume de facturación superior aos 50 millóns de euros.

A súa misión é agrupar, representar, impulsar, e fomentar a intercooperación e defender os intereses das súas cooperativas socias e das persoas que as constitúen, así como a divulgación, fomento e consolidación do cooperativismo como ferramenta de desenvolvemento socioeconómico no marco da ES. Forma parte do Consello Galego de Economía Social e do Consello Galego de Cooperativas.

Unión de Cooperativas Galegas do Transporte – UCOGATRA

Constitúese formalmente no ano 2011, e na actualidade está integrada por 29 cooperativas que agrupan a máis de 500 camións. Representa a profesionais do camión autónomos galegos, pequena e mediana empresa do transporte por estrada que decide asociarse en cooperativas como única vía factible para a supervivencia do sector.

Ten como prioridades o fortalecemento do cooperativismo no sector, a defensa dos intereses das cooperativas asociadas fronte a administración e posibles terceiros, mellorar a competitividade no contexto nacional e internacional e axudar no relevo xeracional, que supón unha das problemáticas actuais máis importante.

Asociacionismo da economía social

No resto do asociacionismo existen unha única organización representativa por cada unha das familias.

Agrupación Empresarial de Sociedades Laborais de Galicia – AESGAL.

Nace en xullo de 2009 e agrupa ás sociedades laborais galegas. Na actualidade conta con un total de 25 entidades socias que se estruturan en dous órganos: a asemblea, que é o máximo órgano de decisión eliberación, do cal forman parte todas as empresas socias e a comisión executiva que é o órgano de dirección e representación da entidade.

A súa misión é a de defensa, promoción, consolidación e representación das sociedades laborais en Galicia para o cal poñen en marcha diferentes iniciativas e servizos con este fin.

As súas entidades asociadas xeran traballo para case 300 persoas e suman un volume de facturación de 21,8 millóns de euros.

Asociación empresarial Galega de Centros Especiais de Emprego sen Ánimo de Lucro – CEGASAL.

Nace no ano 1997 e na actualidade intégrana vinte e seis centros especiais de emprego de iniciativa social repartidos pola xeografía galega. Proxectase en catorce sectores produtivos entre os que se atopan: artes gráficas, alimentación, medio ambiente, distribución, téxtil, consultaría ou recursos humanos, que dan traballo a redor de 1.500 persoas.

O seu principal obxectivo é fomentar o emprego de calidade entre as persoas con discapacidade. En consecuencia, as súas prioridades céntranse na creación de novos centros especiais de emprego no rural e orientados ás mulleres, xa que estes son colectivos que sofren dobres ou triplas discriminacións. Tamén centra a súa actividade na vixilancia do cumprimento da normativa de contratación pública xa que esta establece, dende o anos 2018, unha serie de criterios que favorecen a promoción do emprego inclusivo e solidario.

Asociación de empresas de inserción – AEIGA.

Fundada en 2007 coincidindo coa aprobación da normativa que regula as empresas de inserción en Galicia, agrupa a sete das dez empresas de inserción existentes na comunidade. Nace co obxectivo de impulsar o fomento e a difusión das Empresas de Inserción Laboral como modelo de loita contra a exclusión social, e como ferramenta de inserción laboral das persoas en situación ou risco de exclusión social.

Na actualidade centran parte do seu traballo no fomento da contratación mediante contratos reservados e cláusulas sociais.

Federación galega de confrarías de pescadores.

Nace no ano 2004 por iniciativa das federacións provinciais de A Coruña, Pontevedra e Lugo e na actualidade intégrana 63 confrarías de pescadores e representa a 12.500 persoas que están asociadas ás mesmas (colectivos profesionais dende marisqueo á pesca). Está baseada nos principios de independencia e autogoberno, sempre coa obriga da representación paritaria entre a parte económica (empresariado) e social (persoas traballadoras) e están suxeitas á tutela da Administración Pública Galega.

A Federación conta con tres órganos de goberno: a Xunta Xeral, o Comité Executivo e a Presidencia. O primeiro está formado por todos os patróns e patroas maiores de Galicia, así como polas persoas de ostentan o cargo de vicepadroado. No caso do Comité Executivo intégranos 12 vogais, catro por cada unha das Federacións provinciais.

Ten como finalidade a de canalizar proxectos e accións institucionais que melloren as condicións de traballo, que modernicen os procesos ou o desenvolvemento da acuicultura e a potenciación dos recursos marisqueiros.

Organización Galega de comunidades de montes veciñais en man común (ORGACMM)

A súa asemblea constituínte que tivo lugar na cidade de Vigo o 16 de xaneiro de 1999. O seu nacemento veu impulsado po unha das conclusións 1ª Congreso Galego de comunidades de montes que tivo no concello de Poio os días 24 e 25 de maio de 1997 e que foi organizado polas comunidades de montes veciñais en man común de Vigo ,Val Miñor e o Morrazo .

Na actualidade, está formado por 162 comunidades de montes situadas maioritariamente na provincia de Pontevedra. Así as zonas nas que ten presenza son: Baixo Miño, Val Miñor, Vigo, Morrazo, Pontevedra, Salnés, Barbanza e Baixa-Limia.

Segundo os seus estatutos, a ORGACMM traballa na consecución dos seguintes obxectivos:

- 1) A defensa do monte veciñal en comunidade xermánica como realidade singular de Galicia, en tódolos aspectos, e especialmente no xurídico-legal, económico, social e medio- ambiental.
- 2) A esixencia a tódolos organismos públicos e privados, e especialmente á Administración galega, do cumprimento da lexislación vixente sobre o monte veciñal.
- 3) A toma de decisións en común ante os problemas, de calquera índole, que afectan á propiedade veciñal. Tamén o posicionamento común das comunidades de montes de Galicia ante as iniciativas lexislativas, políticas, sociais ou económicas que afecten no futuro á titularidade, usufruto ou explotación dos recursos do monte veciñal.
- 4) Servir de voceiro das comunidades ante organismos públicos e privados sobre tódolos aspectos que incidan na situación da propiedade veciñal, na política forestal e na lexislación colateral.
- 5) A loita pola devolución dos montes veciñais en man común ós seus lexítimos donos.
- 6) A defensa da vocación histórica do monte veciñal.
- 7) O fomento dun sentimento de apoio e solidariedade entre as comunidades de montes.
- 8) Promover a creación de mancomunidades de montes veciñais en man común de base territorial inferior.
- 9) Promover o recoñecemento da parroquia como entidade xurídico-administrativa no marco xeral do ordenamento do territorio galego.

Os órganos consultivos

En Galicia tamén existen dous órganos consultivos e asesores para as actividades relacionadas coa ES e coa promoción e difusión desta: o Consello Galego de Economía social

e o Consello Galego de Cooperativas. Ambos espazos nacen co obxectivo principal de se establecer como foros de comunicación e diálogo que favorezan a participación do conxunto do sector da ES no primeiro, e do cooperativismo en particular no segundo.

O Consello Galego de Economía Social

Creado pola lei 6/2016, de 4 de maio, de Economía Social de Galicia, non comeza o seu funcionamento ate xaneiro de 2019. Está regulado no capítulo III da citada lei, que nos arts. 9 e seguintes establecen as súas funcións, composicións e se determina o seu funcionamento. Establécese a súa integración na Administración Xeral da Comunidade Autónoma, a través da consellería competente en ES, pero sen participar na súa estrutura xerárquica.

O Consello créase como órgano consultivo e asesor para as actividades relacionadas coa ES, especialmente no ámbito da súa promoción e difusión. O Consello tamén promoverá o diálogo, a coordinación e a colaboración entre todos os actores da ES, e será a canle principal de participación das entidades adscritas a ela.

As funcións do consello son as seguintes (art. 10):

- a) Asesorar, cando sexa requirido para iso, na planificación, no fomento, na coordinación e na execución dos programas de promoción e difusión da ES, en especial mediante a elaboración de recomendacións.
- b) Emitir informe, con carácter facultativo e non vinculante, sobre os proxectos de normas reguladoras que afecten as entidades da ES galega.
- c) Elaborar estudos e propostas sobre cuestións que afecten a ES en Galicia, así como os informes que con carácter facultativo e non vinculante lle soliciten as autoridades competentes sobre esta materia.
- d) Colaborar na elaboración e avaliación dos programas de desenvolvemento da ES, cando sexa requirido para isto.
- e) Formular e emitir informe sobre as propostas de incorporación ou exclusión no Catálogo galego de entidades da ES de tipos de entidades da ES.
- f) Orientar a cooperación empresarial entre as entidades que forman parte da ES.
- g) Asesorar, cando sexa requirido para iso, na integración e coordinación da promoción da ES coas demais políticas públicas, en especial coas dirixidas á creación de emprego, ao fomento do emprendemento e ao desenvolvemento local e rural.
- h) Velar pola promoción e pola axeitada aplicación dos principios da ES expresados nesta lei.
- i) Todas aquelas funcións que veñan determinadas por disposicións legais ou regulamentarias.

O Consello está formado por 24 persoas designadas de xeito paritario, entre as que forman parte da ES e aquelas persoas que non o fan. Destaca a participación do cooperativismo, que conta con 6 postos. Os nomeamentos son realizados pola persoa que ostente

o cargo de conselleiro ou conselleira competente na materia e o mandato será por un total de catro anos.

O Consello funcionara en Pleno e a través de comisións de traballo. Correspóndelle ao Pleno aprobar as normas de réxime interno, constituír as comisión así como calquera outra función que sexa precisa para cumprir os seus obxectivos.

Cabe destacar tamén que este Consello crease sen asignación orzamentaria e é a propia norma, na súa disposición adicional cuarta a que establece que non *"xerarán incrementos das consignacións orzamentarias no departamento ao que se adscribe"*.

Por último, a disposición adicional primeira da lei 6/2016, de 4 de maio, de Economía Social de Galicia, establece a necesaria coordinación entre este organismo e o Consello Galego de Cooperativas, que se levará a cabo a través dunha comisión específica formada por 6 persoas, nomeadas de forma paritaria entre as persoas integrantes de cada un dos ditos órganos e unha presidencia designada pola consellaría competente en materia de ES.

O Consello Galego de Cooperativas

A lei de 5/1998, de 18 de decembro, de Cooperativas de Galicia atribúe unha serie de funcións e competencias ao Consello Galego de Cooperativas, máximo órgano de promoción, difusión e representación do cooperativismo, e no ámbito da Comunidade Autónoma de Galicia, ao que lle corresponden en exclusiva as funcións de carácter consultivo e asesor das administracións públicas galegas, naqueles temas que afecten o cooperativismo.

Regulase na Lei 5/1998 e no Decreto 25/2001, do 18 de xaneiro, polo que establece a súa organización e funcionamento. Esta formado por 16 persoas en número paritario entre as que proveñen do cooperativismo e das restantes administracións que o compoñen (goberno autonómico, local e universidades).

Segundo o artigo tres do decreto 25/2001 correspóndelle ao Consello Galego de Cooperativas:

- a) Facilitar e colaborar na investigación, planificación e execución dos programas de desenvolvemento e fomento do cooperativismo, prestando un especial interese polos programas da UE, así como promover a educación e formación cooperativa.
- b) Elaborar propostas, ditames e informes en relación coas cuestións que afecten ó cooperativismo.
- c) Realizar estudos e impulsar as accións encamiñadas a facilitar a intercooperación.
- d) Emitir informe, con carácter preceptivo, sobre os proxectos de disposicións legais e regulamentarias e demais normas que afecten directamente ás cooperativas ou as súas organizacións, así como procurar a súa difusión.
- e) Contribuír ao perfeccionamento do réxime legal e institucional do ordenamento socioeconómico da Comunidade Autónoma de Galicia.
- f) Conciliar e exercer a arbitrase nas cuestións litixiosas que se susciten entre cooperativas, entre estas e os seus socios, ou no seo delas entre os seus socios, cando

ámbalas partes o soliciten ou ben estean obrigadas a iso en razón ó establecido nos seus estatutos.

- g) Promover a educación e formación cooperativa nos distintos niveis do sistema educativo xeral.
- h) Exercer todas as accións que resulten necesarias para percibir os fondos irrepartibles, así como o remanente do haber líquido social das cooperativas.
- i) Percibir, planificar e xestionar mediante un programa específico os fondos de formación e promoción nos supostos previstos na Lei 5/1998, do 18 de decembro, de cooperativas de Galicia.
- j) As demais funcións que lle atribúa a Lei de cooperativas de Galicia e as súas normas de desenvolvemento.

O Consello funcionará en pleno e en comisión permanente podendo crear ademais comisións de traballo. Para o seu financiamento o Consello contarán coa cantidades asignada nos orzamentos xerais da Comunidade Autónoma e as cantidades que procedentes dos suposto da Lei 5/1998, concretamente os que proveñan das liquidacións des cooperativas.

12.5.Referencias bibliográficas

- Chaves, R.; Calvo, R.; Fajardo, G.; Monzón, J.L. e Valdés, F. (2011). La loi espagnole de l'économie sociale. *Revue internationale de l'économie sociale*, 321, 21-24.
- Chaves, R. e Cardona, M.C. (2008). Políticas de fomento de la economía social: el caso de la Comunidad Autónoma de Andalucía. *27 Congreso Internacional de CIRIEC sobre economía pública, Social y Cooperativa*, Sevilla.
- Chaves, R., y Savall, T. (2013). La insuficiencia de las actuales políticas de fomento de cooperativas y sociedades laborales frente a la crisis en España. *REVESCO Revista de Estudios Cooperativos*, 113, 61-91.
- Chaves, R., Navarro, A.M. e Arcas, N. (2011). Políticas públicas y desarrollo de la economía social. Especial atención al caso de la Región de Murcia. *III Congreso Internacional de Investigación en Economía Social de CIRIEC*
- Chaves, R. (2007). *La economía social en las políticas públicas en España*. CIRIEC España. Disponible en http://www. empleo. gob. es/es/sec_trabajo/autonomos/economia-soc/NoticiasDoc/NoticiasPortada/ES_politicas_publicas_2007. pdf.
- Chaves, R, Savall, T. e Monzón, J.L. (2016). La política presupuestaria de fomento de la economía social en un contexto de austeridad. *Presupuesto y Gasto Público*, 85, 89- 106
- Comité Económico e Social (2018). *Buenas prácticas en las políticas públicas relativas a la economía social europea tras la crisis económica. Síntesis*, CIRIEC internacional.
- Fajardo, G. (2012). El fomento de la Economía Social en la legislación española. *REVESCO: Revista de Estudios Cooperativos*, 107, 58-97.

- Fernández, J.; Martín, S. e Lejarriaga, G. (2010). Retos del trabajo autónomo para afrontar una crisis económico-financiera. *Revista Economistas*, 124, 99-113.
- Ferreiro, J., Del Valle, M. G., e Gómez, C. (2012). Similarities and differences in the composition of public expenditures in the European Union. *Journal of economic issues*, 46(3), 633-660.
- Lejarriaga, G e Martín, S. (2010). Las sociedades laborales. En Monzón, J. L (Director) (2010). *La Economía Social en España en el año 2008*. CIRIEC-España, Valencia
- Monzón, J. L., Calvo, R., Chaves, R., Fajardo, G. e Valdés, F. (2009). *Informe para la elaboración de una Ley de fomento de la Economía Social*, CIRIEC -Ministerio de Trabajo e Inmigración
- Vaquero, A. (2017). Actuaciones fiscales en materia de emprendimiento: resultados y líneas de mejora. *Presupuesto y Gasto Público*, 88, 163-181.
- Vérgez, J. C. (2019). La proyección de la nueva Ley 9/2017, de 8 de noviembre, de Contratos del sector público, sobre el ámbito de la Economía social: un nuevo marco regulatorio para las entidades del tercer sector. *Revista Aranzadi Doctrinal*, (4), 6.

Xunta de Galicia (Varios anos). *Orzamentos Xerais da Comunidade Autónoma de Galicia*

Normativa

- Lei 20/1990, de 19 de decembro, sobre Réxime Fiscal das Cooperativas.
- Decreto 225/2012, do 15 de novembro, de creación da Rede Eusumo para o fomento do cooperativismo e a economía social e a regulación do seu funcionamento
- Lei 5/1998, do 18 de decembro, de Cooperativas de Galicia.
- Real Decreto 1044/1985, de 19 de xuño, polo que se regula o abono da prestación por desemprego na súa modalidade de pago único polo valor actual do seu importe, como medida de fomento do emprego.
- Decreto 25/2001, do 18 de xaneiro, polo que se regula a organización e funcionamento do Consello Galego de Cooperativas.
- Decreto 430/2001, de 18 de decembro, polo que se aproba o Regulamento do Rexistro de Cooperativas de Galicia.
- Decreto 248/2004, do 14 de outubro, polo que se regulan os procedementos de conciliación e arbitraje cooperativa.
- Resolución del 15 de marzo de 2018, de la Secretaría de Estado de Empleo, por la que se publica el Acuerdo del Consejo de Ministros de 29 de diciembre de 2017, por el que se aprueba la Estrategia Española de Economía Social 2017-2020.

13. AS ENTIDADES DA ECONOMÍA SOCIAL GALEGA MÁIS REPRESENTATIVAS NO CONTEXTO NACIONAL

13.1.Introdución

A *Confederación Empresarial Española de la Economía Social* (CEPES) publicou este ano un informe sobre as empresas da Economía Social máis relevantes no escenario socio económico español para visibilizar o tecido empresarial da ES, a súa pluralidade de fórmulas xurídicas e a súa presenza no territorio.

O estudo non pretende ser un listado exhaustivo, senón que trata de recoller algunhas das empresas que foron seleccionadas polos socios de CEPES e que tratan de ser un exemplo da pluralidade e diversidade do tecido produtivo da ES.

Son empresas que están presentes en todos os sectores económicos, de todos os tamaños, e de todas as familias que conforman a ES. Empresas que, en palabras de CEPES, entidade que conforman este modelo económico, onde a eficiencia empresarial (e a súa presenza en mercados internacionais onde compiten) combínanse cos valores de solidariedade, responsabilidade e cohesión social.

O traballo fíxose a través de unha enquisa aos socios de CEPES, entidade representativa da Economía Social en España, con 42.140 empresas asociadas cunha facturación que representa o 10% do PIB e xera máis de 2 millóns de empregos directos e indirectos, tal e como se recolle na súa web.

No estudo analízanse os datos das empresas recollendo: o tipo de empresa, sector económico, número de empregos, facturación e territorio (CC. AA.). Con estes datos, establécese un ranking de empresas para as familias consideradas: Cooperativas, Sociedades Laborais, Mutualidades, Centros Especiais de Emprego, Empresas de Inserción, Confrarías de pescadores, Asociacións da Discapacidade e Fundacións.

Nesta sección, recollemos, dentro das distintas familias contempladas por CEPES, a situación relativa das empresas galegas, cos seus principais datos, para visibilizar a situación da nosa ES no contexto estatal.

13.2.Cooperativas

Das 958 empresas analizadas por CEPES, 598 son Cooperativas, que representan o 63,6% da mostra recollida no traballo.

Na táboa 13.1. recóllese un resumo das cooperativas por sector de actividade e tamaño empresarial: Gran empresa (máis de 250 empregos), mediana (entre 50 e 249), pequena (entre 10 e 49) e microempresa (menos de 10). Algunha das cooperativas non ten declarado o número de empregos polo que se recolle como N.D.

Táboa 13.1. Número de Cooperativas máis relevantes en España segundo sector de actividade e tamaño

POR SECTOR	Grande	Mediana	Pequeña	Microempresa	ND	Total
Agricultura	55	95	131	21	2	304
Industria	9	3	6	3	0	21
Construcción	53	98	17	1	0	169
Servicios	17	27	39	20	0	103
TOTAL	134	223	193	45	2	597
Porcentaxes	Grande	Mediana	Pequeña	Microempresa	ND	Total
Agricultura	18,1	31,3	43,1	6,9	0,7	100,0
Industria	42,9	14,3	28,6	14,3	0,0	100,0
Construcción	31,4	58,0	10,1	0,6	0,0	100,0
Servicios	16,5	26,2	37,9	19,4	0,0	100,0
TOTAL	22	37	32	8	0	100

Fonte: Elaboración propia a partir de CEPES (2019)

Analizando os datos de CEPES, das cooperativas recollidas na súa selección, o 50,9% son agrarias, o 28,3% do sector da construción, o 17% operan en servizos e o 3,5% restante son do sector industrial. As cooperativas recollidas, segundo o tamaño e sector, presentan diferenzas significativas. Nos sectores agrario e de servizos, destaca unha maior porcentaxe de cooperativas pequenas, mentres que na industria a maior presenza é de cooperativas grandes e na construción son empresas de tamaño mediano. No seu conxunto, o 22% das cooperativas salientadas son de tamaño grande, o 37% de tamaño mediano, o 32% pequenas e o 8% son microempresas.

Na táboa seguinte, recóllense as Cooperativas galegas que aparecen no ranking publicado por CEPES, segundo a súa posición no conxunto español, o seu sector de actividade,

facturación e emprego. Son 21 cooperativas galegas, que representan o 3,5% das recollidas para o conxunto do Estado, e que operan en dous sectores de actividade: 10 en agricultura e 11 no sector da construción. Destas empresas, unha é de tamaño grande e opera no sector agrario (Coren), 12 son medianas (5 do sector da agricultura e 7 da construción) e 8 son de tamaño pequeno.

Hai que sinalar que este traballo realízase antes da fusión de tres das cooperativas agrarias recollidas no ranking (Feiraco no posto número 42, Os Hirmandiños no posto 164 e Melisanto no 293). Se o estudo fixérase recollendo os resultados de CLUN (cooperativa resultante da fusión) sumando as facturacións recollidas na táboa, para as tres cooperativas que a compoñen, CLUN pasaría o posto 35 dentro das maiores cooperativas de España.

Táboa 13.2. Cooperativas galegas no ranking de CEPES

Núm. Orde	Cooperativa	Sector	Facturación (millóns euros)	Emprego
4	COREN, S. COOP. GALEGA	Ag., Gand., Silvic. e Pesca	1.000,00	3.240
42	FEIRACO, S. COOP. GALEGA	Ag., Gand., Silvic. e Pesca	110,69	109
93	COGAL, S. COOP. GALEGA	Ag., Gand., Silvic. e Pesca	54,56	145
109	ICOS, S. COOP. GALEGA	Ag., Gand., Silvic. e Pesca	48,41	114
164	OS HIRMANDIÑOS, S. COOP. GALEGA	Ag., Gand., Silvic. e Pesca	34,45	94
177	AGRIS, S. COOP. GALEGA	Ag., Gand., Silvic. e Pesca	28,96	49
214	VITICULTORES MARTÍN CÓDAX, S. COOP. GALEGA	Ag., Gand., Silvic. e Pesca	24,21	42
293	MELISANTO, S. COOP. GALEGA	Ag., Gand., Silvic. e Pesca	17,76	39
342	COBIDEZA, S. COOP. GALEGA	Ag., Gand., Silvic. e Pesca	15,55	17
347	XALLAS- SANTA COMBA, S. COOP. GALEGA	Ag., Gand., Silvic. e Pesca	15,34	23
393	EIRÍS OFIMATICO	Construción	12,00	209
420	XESCOMAR VALDECORVOS	Construción	8,44	147
436	GALIVIVIENDA	Construción	7,20	125
466	HABITAT NOVO CASTIÑEIRIÑO	Construción	5,10	89
473	GALIVIVIENDA S.COOP. 18	Construción	4,50	78
476	GALIVIVIENDA S.COOP. 21	Construción	4,20	73
488	RESIDENCIAL SAR	Construción	3,70	64
518	XESCOMAR ALFONSO XIII	Construción	2,30	40
519	RESIDENCIAL BOUZAS	Construción	2,15	37
523	GALIVIVIENDA S.COOP. 12	Construción	1,90	33
538	GALIVIVIENDA S.COOP. 6	Construción	1,50	23

Fonte: Elaboración propia a partir de CEPES (2019)

13.3.Sociedades Laborais

Das 958 empresas analizadas por CEPES, 206 son Sociedades Laborais, que representan o 21,5% da mostra recollida no traballo.

Na táboa 13.3. recóllese un resumo das Sociedade Laborais por sector de actividade e tamaño empresarial: Gran empresa (máis de 250 empregos), mediana (entre 50 e 249),

pequena (entre 10 e 49) e microempresa (menos de 10). Algunha das cooperativas non ten declarado o número de empregos polo que se recolle como N.D.

Das 206 Sociedades Laborais recollidas, por CEPES, como as máis salientables en España, a maior representación a seguen a ter aquelas con actividade no sector agrario, se ben a porcentaxe descende ao 35% (fronte ao case 51% das cooperativas). En segundo lugar, temos as que teñen a súa actividade no sector industrial, que representan case o 30% do total (aumentando moito o peso que teñen as cooperativas neste sector (do 3,5%). O sector servizos tería o 26,7% das Sociedades Laborais recollidas no ranking e, por último, só hai un 8,7% destas empresas que operan no sector da construción.

O tamaño medio, segundo o número de empregados, diminúe moito en comparación cos datos das cooperativas analizadas na sección anterior. As grandes empresas só representan o 2,4%, as medianas o 9,2%, sendo a empresa pequena a claramente imperante ao representar case o 82% do total.

Das empresas recollidas neste estudo, 12 son galegas, representando o 5,8% do total. As Sociedades Laborais galegas máis salientables, segundo CEPES, operan maioritariamente no sector da Agricultura (6), na industria (5) e só aparece 1 do sector servizos. Só 1 é mediana e opera no sector industrial. O resto son empresas pequenas.

Táboa 13.3. Número de Sociedades Laborais máis relevantes en España segundo sector de actividade e tamaño

POR SECTOR	Grande	Mediana	Pequeña	Microemp	Total
Agricultura			71	1	72
Industria		10	47	4	61
Construcción		1	16	1	18
Servicios	5	8	34	8	55
TOTAL	5	19	168	14	206
Porcentaxes	Grande	Mediana	Pequeña	Microempresa	Total
Agricultura	0,0	0,0	98,6	1,4	100
Industria	0,0	16,4	77,0	6,6	100
Construcción	0,0	5,6	88,9	5,6	100
Servicios	9,1	14,5	61,8	14,5	100
TOTAL	2,4	9,2	81,6	6,8	100

Fonte: Elaboración propia a partir de CEPES (2019)

Táboa 13.4. **Sociedades Laborais galegas no ranking de CEPES**

Núm. Orde	Sociedade Laboral	Sector	Facturación (millóns euros)	Emprego
20	GENERADORES EUROPEOS SAL	Industria e Enerxía	7,76	35
66	PENICHE MAR SLL	Ag., Gand., Silvic. e Pesca	4,78	18
83	PARENTE Y PRADO SLL	Ag., Gand., Silvic. e Pesca	4,72	17
98	NO ME ESTORBES SLL	Ag., Gand., Silvic. e Pesca	4,67	16
102	PESQUERA MAR DE ESPERANZA SLL	Ag., Gand., Silvic. e Pesca	4,66	19
117	EXPLOTACION MAHIA PORTO SLL	Ag., Gand., Silvic. e Pesca	4,60	19
144	TRAZA PROYECTOS INGENIERIA SLL	Industria e Enerxía	4,53	21
147	ERRUAL SLL	Ag., Gand., Silvic. e Pesca	4,52	17
163	NOR RUBBER SAL	Industria e Enerxía	4,50	100
180	MUEBLES BLANCO Y PEREIRAS SLL	Industria e Enerxía	4,45	23
199	KRUG NAVAL SAL	Industria e Enerxía	2,91	23
203	LUGAR DE VEIGA SLL	Servizos	1,48	22

Fonte: Elaboración propia a partir de CEPES (2019)

13.4. Centros Especiais de Emprego.

Das 958 entidades seleccionadas por CEPES, 94 (o 9,8%) son Centros Especiais de Emprego, cunha actividade empresarial encadrada, moi maioritariamente (91%) no sector servizos. O sector industrial acolle ao 8% dos CEE seleccionados neste estudo. O resto dos sectores non teñen representación.

O 24,5% dos CEE seleccionados terían máis de 500 traballadores (22 no sector servizos e 1 na industria). A empresa mediana volve a ser a máis representativa, co 40% das empresas. As empresas pequenas (entre 10 e 49 traballadores) representan o 28,7% do total e as microempresas só el 6%.

Táboa 13.5. **Número de Centros Especiais de Emprego máis relevantes en España segundo sector de actividade e tamaño**

POR SECTOR	Grande	Mediana	Pequeña	Microemp	Total
Industria	1	3	3	1	8
Servicios	22	35	24	5	86
TOTAL	23	38	27	6	94
Porcentaxes	Grande	Mediana	Pequeña	Microemp	Total
Industria	12,5	37,5	37,5	12,5	100
Servicios	25,6	40,7	27,9	5,8	100
TOTAL	24,5	40,4	28,7	6,4	100

Fonte: Elaboración propia a partir de CEPES (2019)

Dentro do ranking, o primeiro CEE galego en aparecer é Coregal, empresa mediana do sector da industria e da enerxía, no posto 26. Outra galega, tamén industrial, Hornos de Lamastelle, S.A. aparece no posto 34. As restantes empresas recollidas operan no sector Servizos e, salvo 1, son todas empresas pequenas.

Táboa 13.6. Centros Especiais de Emprego galegos no ranking de CEPES

Núm. Orde	Centro Especial de Emprego	Sector	Facturación (millóns euros)	Emprego
26	COREGAL, S.L.U.	Industria e Enerxía	7,35	176
34	HORNOS DE LAMASTELLE, S.A.	Industria e Enerxía	4,58	89
49	COMBINA SOCIAL, S.L.	Servizos	2,00	162
57	GALEGA DE INTEGRA-TEX, S.L.U.	Servizos	1,40	26
68	ACTIVA SOCIAL E.T.T. ,S.L.	Servizos	1,02	47
70	ACCEDE SOCIAL, S.L.U.	Servizos	0,94	61
71	GALEGA DE ECONOMIA SOCIAL, S.L.	Servizos	0,94	27
72	COREGAL PARQUES E XARDINS, S.L.	Servizos	0,89	38
76	EMPREGO SOCIAL	Servizos	0,69	57
82	ACEESCA EMPREGO SL	Servizos	0,39	24

Fonte: Elaboración propia a partir de CEPES (2019)

13.5.Outras entidades da Economía Social recollidas no estudo.

No estudo tamén se recolle o ranking de outras entidades da Economía Social en España como: As mutualidades (26), Empresas de Inserción Laboral (18), Grupos Empresariais (8) e Confrarías de pescadores (9). Salvo no último caso, non aparece recollida ningunha empresa galega.

No caso das mutualidades, aparecen numerosas relacionadas con diversas profesións: avogacía, medicina, procuradores, policía ou deportistas profesionais, as cales, maioritariamente teñen a súa sede en Madrid.

Os grupos empresariais recollidos, son poucos, pero todos eles de gran tamaño, representando o 43% do total das entidades analizadas. Nestes grupos están recollidas nomes como Cajamar ou a corporación Mondragón.

No caso das confrarías, Galicia sitúase no primeiro lugar do ranking, evidenciando o peso do mar na nosa economía.

Táboa 13.7. Confrarías de Pescadores no ranking de CEPES

Núm. Orde	CONFRARÍAS	Facturación (millóns euros)
1	GALICIA	137,06
2	Cataluña	100,43
3	Comunidade Valenciana	100,13
4	Andalucía	65,95
5	Asturias	23,84
6	Baleares	20,11
7	Murcia	15,74
8	Islas Canarias	4,95
9	Cantabria	3,95

Fonte: Elaboración propia a partir de CEPES (2019)

13.6.Referencias bibliográficas

CEPES (2019). Las empresas más relevantes de la Economía Social 2017-18.

14. RESUMO EXECUTIVO

14.1. Resumo xeral

A Economía Social está adquirindo unha presenza cada vez máis consolidada no panorama económico e político europeo, español e galego. Máis aló das cifras ou conclusións que imos a resumir, son, as súas características as que permiten priorizar as persoas sobre o capital, crear empregos de calidade, con fórmulas de goberno democráticas, e todos os demais principios que se recollen, tanto na Lei galega como a española, o que fan que sexan entidades de interese para toda a sociedade, xa que conforman un modelo de desenrolo económico e empresarial máis sostible e máis igualitario.

Táboa 14.1. Principais datos das Entidades de Economía Social en Galicia

TIPO DE ENTIDADE DA ES	Número entidades	Empregos	Socios/comu-neiros/mutua-listas
Cooperativas	1.334	8.960	33.144
Sociedades Laborais	473	2.597	
Centros Especiais de Emprego	118	2.680	
Empresas de Inserción	10	87	
Confrarías	63	8.422	
Sociedades Agrarias de Transformación	1.125		10.557
Comunidades de Montes Veciñais en Man Común	2.994		19.848
Mutuas	4	10	6.767
ONCE	1	2.148	3.804
TOTAL	4.788	24.904	74.120

Fonte: Elaboración propia a partir das diversas fontes estatísticas utilizadas no traballo

Na Comunidade Autónoma de Galicia na actualidade desenrolan a súa actividade 1.334 cooperativas, 749 Sociedades Laborais, 118 Centros Especiais de Emprego, 11 Empresas de Inserción, 63 confrarías que operan en 41 lonxas de peixe, 1.134 SATs, 2.994 CMVMC e 4 Mutualidades (con sede en Galicia), ao que hai que sumar a actividade de ONCE na nosa comunidade autónoma. Conxuntamente suman 4.788 entidades, cun volume de emprego estimado de 24.904 persoas e 74.120 socios, comuneiros ou mutualistas (segundo o tipo de entidade). Se contabilizamos os datos de emprego xerado polos CEE 2.466 empregos son ocupados por persoas con discapacidade, dos cales, 1.648 son xerados polos CEE da ES. No caso das Empresas de Inserción hai que valorar que 58 dos 87 empregos xerados, os ocupan persoas que estaban en risco de exclusión social (14 mulleres e 44 homes).

Neste estudo non foi posible completar toda a información para cuantificar, con maior exactitude, a aportación do sector da ES de mercado ao PIB galego, pero temos unha foto bastante completa que xa da unha idea da súa importancia para a nosa comunidade, foto na que seguiremos traballando para melloralala e actualizala en traballos posteriores.

O primeiro dato que aproxima o peso do sector o podemos atopar na Estratexia Galega de ES (2018-20) da Xunta de Galicia que recolle que só entre as Cooperativas e as Sociedades Laborais estaríamos a falar de entorno ao 4,67% do PIB galego. Se collemos a información recollida nas Estatísticas de Economía Social, publicadas polo Ministerio de Traballo, Migracións e Seguridade Social, a partir dos datos fiscais das Cooperativas e as Sociedades Laborais, no primeiro caso a produción estimada é de 2.467.015 miles de euros, o que representa o 4,38% do PIB galego (dato de CRE), porcentaxe que iguala ao dato recollido para o total español na mesma estatística. No caso das Sociedades Laborais, a produción estimada para Galicia é de 389.518 miles de euros, o que representa o 0,69% do PIB, porcentaxe inferior ao que presentan o conxunto de estas entidades en España, que se eleva ao 0,93%. En calquera caso, a suma destas dúas familias acadaría o 5,07% do PIB.

No caso dos Centros Especiais de Emprego, no ano 2017, tiveron 380.520 mil euros de ingresos, procedendo 237.148 mil euros dos CEE da ES (o 62%) e os 143.373 mil euros restantes dos CEE da economía capitalista.

Nese mesmo ano, as Empresas de Inserción galegas facturaron por 1.614 mil euros.

O dato económico para as confrarías, recóllese a partir das vendas nas 41 lonxas galegas que ascendeu aos 490 millóns de euros.

Sumando os ingresos das tres entidades anteriores, estamos a falar dunha cifra que supera os 870 millóns de euros, superando os 882 se incluímos as mutuas. Este volume de ingresos representa o 1,6% do PIB galego.

No caso das Sociedades Agrarias de Transformación, importante fórmula asociativa no rural, as 1.125 entidades posúen un capital social de 62,9 millóns de euros, o que representa case o 6% do total de SATs de España.

Outras entidades recollidas na Lei Social de Galicia son as Comunidades de Montes Veciñais en Man Común (CMVMC) e as Mancomunidades de Montes Veciñais en Man Común, fórmulas asociativas de explotación forestal que se configuran como un dos principais motores de emprego a nivel local, xa que preto de 700.000 hectáreas (3.312 montes

que representan case o 25% do territorio galego) corresponde a monte veciñal de man común. As 2.994 CMVMC (nas súas 1.137 agrupacións) e con 19.848 comuneiros, xeran uns ingresos medios de 44.499 euros, o que indica o potencial non só social, senón económico no rural galego.

No ano 2019 (en abril) había 28 Mutuas de Seguros de ámbito nacional, unha ten a súa sede en Galicia, a “Sociedad de Seguros Mutuos Marítimos de Vigo”. A esta, hai que engadir outras tres, de ámbito territorial. O seu volume de negocio (primas devengadas) superou os 10 millóns de euros no ano 2018.

O caso singular da ONCE (dado que non é unha entidade con sede en Galicia), merece unha atención especial para ver o seu impacto na nosa Comunidade Autónoma, que segundo os datos aportados ascenden a un valor engadido bruto de 36,2 millóns de euros, o 5,2% do total en España.

A continuación, recollemos as principais conclusións as que o equipo de investigadores chegou, a partir da información dispoñible. Neste sentido é importante continuar coa mellora das estatísticas oficiais que recollan información actual e comparable para todas as entidades que conforman a Economía Social, e que servirían para mellorar os traballos de estas características que teñen, como finalidade, visibilizar e impulsar ao sector.

14.2. Contexto xurídico

- España e a Comunidade Autónoma Galega contan con artigos explícitos de mandato aos poderes públicos para o fomento do cooperativismo e a economía social. Son, respectivamente, o art. 129.2 da Constitución e o art. 80 do Estatuto de Autonomía de Galicia. Institucións Europeas como o Parlamento Europeo e o Comité Económico e Social Europeo recoñeceron o papel da economía social para a cohesión social, o desenvolvemento económico sustentable e inclusivo e activaron nos únicos anos varias medidas de alcance europeo, como o deseño do marco conceptual da economía social adecuada ao sistema europeo de contas nacionais (SEC-2010).
- Na Economía Social Galega inciden diversas políticas públicas procedentes da actuación de diferentes niveis de goberno: europeo, estatal, rexional e local. Con todo, a nivel autonómico, Galicia conta con normativas importantes en materia de economía social entre as que destacan a Lei 6/2016, da Economía Social de Galicia e a Lei 5/1998, do 18 de decembro, de Cooperativas de Galicia. Así mesmo existe normativa galega reguladora doutras entidades de economía social como son os centros especiais de emprego, as empresas de inserción, as fundacións de interese galego, as confrarías de pescadores e as sociedades agrarias de transformación.
- A Economía Social Galega dispón de estruturas de apoio ás cooperativas e outras entidades, a través da Administración Autonómica, que ofrecen asesoramento inicial, financiamento para a incorporación de socios e xestión empresarial. Así mesmo, existen unións de cooperativas, fundacións, centros de desenvolvemento e cámaras

de comercio que ofrecen servizos técnicos e de consultoría ademais de representarlles ante as administracións públicas.

- Desde o ano 1998, producíronse situacións sociais, xurídicas e económicas que modificaron o panorama da economía social. Neste sentido, é necesario destacar, por exemplo,
 - A fusión e concentración demutualidades e a súa integración regulatoria na normativa de entidades aseguradoras determinou un cambio no día a día das mesmas, cun fuertísimo control das Administracións Públicas. Así mesmo, esa situación de tripla regulación: comunitaria, estatal e autonómica lévanos á necesidade de adecuar e concordar dita normativa autonómica á realidade xurídica global.
 - Esta situación é equivalente no caso das caixas de aforro. Neste caso, hoxe en día hai unha única entidade financeira de aforro en Galicia, que concretamente é unha cooperativa, polo que se debe manifestar a necesidade dunha regulación específica á marxe da xenérica estatal para así adaptar a normativa á situación galega, dado que a única regulación concreta é a disposta nuns poucos artigos, principalmente o 127, da Lei de Cooperativas de Galicia.
- Así mesmo, no últimos vinte anos, houbo un importante avance no sentir social dentro da economía social, destacando:
 - A proliferación de cooperativas de traballo asociado sendo necesario a súa coordinación coa normativa estatal de seguridade social.
 - O desenvolvemento de distintas clases de cooperativas con maior, menor ou pésima fortuna.
 - A deterioración do sector agrario coa proliferación, por unha banda, de grandes cooperativas e, doutra banda, o fenómeno dominifundio cooperativo no mundo rural que dificulta o desenvolvemento empresarial.
- Se ao exposto anteriormente, sumámoslle as dificultades administrativas e burocráticas impostas para a creación e desenvolvemento de cooperativas e outras entidades de tipo social, está a dificultarse o crecemento da economía social galega. Por iso, é necesaria unha nova regulación de cooperativas consistente nunha nova lei e os seus regulamentos de desenvolvemento, concordante coa nova realidade lexislativa e social, que sexan potenciadores e menos restritivos, impedindo que o fenómeno da economía social, e concretamente as cooperativas, facilite a aparición de economía subvencionada non real. Nisto é preciso non só copiar doutras autonomías senón seguir o exitoso modelo económico cooperativo portugués e outros pertencentes a países da nosa contorna.

14.3.Cooperativas

- A 31 de decembro de 2018 hai 1.334 cooperativas activas en Galicia. O ritmo de creación de novas cooperativas presenta un incremento notable no recente 2018, despois de tres anos de caída continuada.
- As cooperativas galegas contribúen cun 4,7 % do total de cooperativas inscritas na seguridade social en España, unha cantidade inferior á que lle correspondería en proporción á súa participación no PIB, na poboación estatal e no conxunto de empresas do Estado.
- As experiencias cooperativas presentan unha idade media alta: máis do 60 % das sociedades cooperativas activas en 2018 teñen unha antigüidade superior aos dez anos, o que suxire capacidade de resistencia e indica certa viabilidade das sociedades.
- A distribución territorial das cooperativas reproduce as dinámicas recentes de polarización da comunidade galega. Así, case sete de cada dez cooperativas activas localízanse nas provincias atlánticas e un incremento da importancia das cooperativas urbanas en detrimento das localizadas en áreas rurais. Neste contexto, Vigo e a súa comarca se revelan como un importante motor do cooperativismo, ante o aumento recente da súa participación relativo no tecido cooperativo.
- Se destaca, ademais, que máis do 80% dos concellos galegos teñen a lo menos unha sociedade cooperativa, o que indica a potencialidade desta figura societaria para a súa contribución a redistribución do equilibrio territorial da actividade económica.
- Máis do 75 % das cooperativas galegas activas en 2018 concéntranse en dúas clases: as de traballo asociado e as cooperativas agrarias. A dinámica recente apunta á mellora da presenza das primeiras, cuxa participación relativa aumenta de xeito notable no que levamos de década.
- Detéctase que existe unha ampla marxe de mellora na constitución e consolidación de cooperativas vinculadas a sectores estratéxicos da economía galega, como as cooperativas do mar e de explotación en común da terra. Igualmente, Detéctase unha baixa incidencia dos procesos de consolidación de cooperativas, en concreto, a creación de cooperativas de segundo grao.
- No que se refire a o número de persoas socias, destaca o volume de socios fundadores nas cooperativas agrarias. A análise dos datos nas cooperativas que presentan desagregación por sexo do número de socios revela que apresenza feminina acada o 37%, destacando o número de socias nas cooperativas de consumidores e usuarios (próxima ao 46 %).
- Case a metade das cooperativas activas sitúanse no sector servizos, pero cabe destacar que as que teñen actividades vencelladas a o sector primario teñen unha importancia relativa moi superior á que lle correspondería en función dos parámetros indicativos da representación do sector na actividade económica da comunidade autónoma galega.

- Finalmente, destaca a concentración de actividade das cooperativas en torno a tres actividades: a agricultura e a gandería, a industria manufacturera -fundamentalmente téxtil- e comercio ao por maior.

14.4. Sociedades Laborais

- No ano 2018 había 749 Sociedades Laborais inscritas na Seguridade Social, representando o 3,7% do total estatal.
- A maior redución preséntase nas SAL, xa que as condicións, en canto a número de socios e de capital, son significativamente superiores as esixidas para a constitución dunha SLL. En calquera caso, ambas mostran unha tendencia á abaixo no período 2009-18.
- En termos de emprego, a redución foi menor que a do número de sociedades, o que fixo que a media de traballadores aumentara no período analizado, sendo este incremento superior na media do estado que no caso galego.
- Sen embargo, se analizamos os datos de creación neta de sociedades en Galicia, a súa evolución presenta máis oscilacións, sendo negativa no ano 2009 pero reducíndose o saldo negativo nos anos analizados, o que ven explicado por unha mellora do número de sociedades rexistrados en varios anos da serie (e, particularmente, no ano 2018). Este dato está a evolucionar máis positivamente na nosa Comunidade Autónoma.
- O Ministerio de Traballo estimou que para o ano 2015 (o último dispoñible) as Sociedades Laborais galegas que acadou un valor de 127.424 mil euros. A produtividade aparente destas empresas foi, nese ao, de case 48 mil euros por persoa, acercándose á media estatal de 51 mil.
- Por sectores, en Galicia, a maior porcentaxe de Sociedades Laborais realizan a súa actividade no de Servizos (77,8%) sendo lixeiramente superior que en España (73,8%). A Construción e a Industria son os seguintes sectores, en importancia, onde as Sociedades Laborais galegas desenvolven a súa actividade (8,9%) sendo o sector agrario o menos preferido para este tipo de sociedades, 4,4% das sociedades operan neste sector (aínda que esta porcentaxe é superior que na media española, cun escaso 1,7%).
- A tipoloxía dos socios destas entidades mostran que a maior porcentaxe dos socios varóns son traballadores, acadando o 82% do total en Galicia no ano 2018 (sendo este valor moi similar no conxunto estatal). As socias traballadoras en Galicia representan o 89% do total das mulleres socias, sendo esta representación lixeiramente maior que na media de España (87%).
- As mulleres gañan peso no conxunto de socios destas entidades ao longo do período 2009 e 2018, pasando de representar o 35% ao inicio a case o 41% ao remate do mesmo. Este aumento da representatividade feminina nas Sociedades Laborais explícase polo aumento do seu peso nos socios traballadores (xa que están a perder peso, nos últimos dous anos, no caso dos capitalistas).

14.5. Empresas de Inserción

- A Lei 10/2013, do 27 de novembro, de inclusión social de Galicia regula as empresas de inserción no ámbito galego. Atendendo ao artigo 62 de dita Lei, a Xunta de Galicia promoverá as empresas de inserción como recurso para facilitar a incorporación ao mercado laboral ordinario das persoas en situación ou risco de exclusión social, cualificación esta que será acreditada polo Sistema galego de servizos sociais.
- As empresas de inserción teñen como trazo característico o requisito de aplicación dun itinerario de inserción, que debe ser aceptado pola persoa en situación de exclusión social contratada. As accións de intervención consistirán nun conxunto de servizos, prestacións, acción de orientación, tutoría e procesos personalizados e asistidos de traballo remunerado, formación no posto de traballo ou habituación laboral e social, encamiñados a satisfacer ou resolver problemáticas específicas derivadas da situación de exclusión.
- Desde o ano 2008, no que comezaron a rexistrarse en Galicia, fixérono 22 empresas de inserción, das cales unha tiña actividade no sector primario, dúas na industria, unha na construción e o resto no sector servizos.
- En xullo de 2019, hai 11 empresas activas. A máis nova rexistrouse este ano, pero catro delas o fixeron no 2010 ou antes. Todas teñen a forma xurídica de sociedade limitada. A maioría, seis, teñen a sede na provincia de A Coruña, tres en Pontevedra e dous en Lugo. En canto ás actividades desenvolvidas por estas empresas, oito delas clasifícanse no sector servizos, unha no sector primario, unha na industria e outra na construción.
- Aínda que se observa desde o 2014 unha diminución da facturación por traballador, no 2017 é de 29.034 euros. Dita diminución vai acompañada por un incremento importante na cifra de empregados, que chegan a 49 no 2017 (empregados medios). Pode dicirse que as cifras da facturación por traballador nas empresas de inserción galegas garanten que estas cumpran coa combinación de obxectivos deste tipo de iniciativas empresariais: a viabilidade empresarial e o desenvolvemento de metodoloxías que fagan posible a inserción laboral das persoas en ou en risco de exclusión.
- Segundo os datos dispoñibles (AEIGA), no 2017 increméntase o número de traballadores na modalidade de inserción, superando con creces o de traballadores que non están nesa condición. Tamén obsérvase nese último ano un incremento salientable do número e da porcentaxe de mulleres contratadas e tamén da porcentaxe de mulleres contratadas en inserción.
- A Consellería de Economía, Emprego e Industria convoca anualmente axudas para fomentar tanto a creación como o mantemento deste tipo de empresas. As partidas orzamentarias dirixidas aos programas de incentivos foron de 380.000 euros en 2019, manteniéndose próximas a esa cifra desde o 2017.
- As empresas de inserción supoñen unha importante aportación para a cohesión social ao facilitar a integración no mercado laboral de persoas en exclusión. Pero, ademais,

supoñen un retorno económico para as AAPP, fundamentalmente vía impostos, e un aforro para as mesmas, dado que unha parte importante das persoas traballadoras en inserción deixan de percibir a renda de integración social (RISGA). Nos datos dispoñibles (AEIGA), a suma do retorno económico e do aforro para as AAPP supera as axudas públicas recibidas por estas empresas.

14.6. Centros Especiais de Emprego

- Os Centros Especiais de Emprego forman parte da Economía Social. Son empresas que compatibilizan a viabilidade económica e a súa participación no mercado co seu compromiso social cara a colectivos con menores oportunidades no mercado de traballo. O seu persoal está constituído polo maior número de persoas con discapacidade poden ser de carácter público ou privado, con ou sen ánimo de lucro.
- Galicia contabiliza un total de 118 centros (62 de iniciativa social e 56 de iniciativa capitalista), adoptando na súa maioría a forma xurídica de Sociedade Limitada.
- A distribución provincial mostra que o maior número de CEE atópase localizado na provincia da Coruña (55,08%), seguida de Pontevedra (25,42%), Lugo (13,56%) e Ourense (5,93%).
- Máis da metade corresponden ao sector servizos (55,1%), seguidos da industria, o comercio e o transporte.
- A presenza dos CEE de iniciativa social no sector servizos representa o 66,1% fronte ao 42,9% dos de iniciativa empresarial. Pola contra os CEE de economía capitalista están no transporte (19,6%), industria (17,9%) e comercio (16,1%).
- As actividades administrativas e de servizos auxiliares representan o 47,7% do total do sector servizos, e as actividades sanitarias e de servizos sociais ocupan o segundo lugar cun 20% seguidas por outros servizos co 15,4%.
- Afondando na clasificación, vemos como as persoas empregadas dedícanse principalmente á limpeza xeral de edificios e as actividades de xardinería, así como a outras actividades de servizos sociais.
- Os CEE de Economía Social protagonizan as actividades de servizos sociais fronte ao resto de CEE, e tamén levan a cabo actividades de xardinería. Pola contra os CEE de iniciativa capitalista dedícanse maiormente á limpeza xeral de edificios.
- En Galicia os CEE empregaron no ano 2017 a un total de 2.466 persoas con discapacidade, o que representa o 9,8% do total de persoas con discapacidade ocupadas (25100 persoas). Do total de traballadores con discapacidade, 1648 foron empregadas en CEE da Economía Social (66,8%) e 818 foron en centros da economía capitalista (33,2%).
- O emprego medio dos CEE a nivel nacional é de 45.9 persoas, superior ao emprego medio dos CEE de Galicia que se sitúa en 22.7 persoas. Este menor emprego medio dos CEE de Galicia descomponse en: (i) un menor emprego medio de persoas con discapacidade, (20.9 fronte a 40.0) e (ii) un menor emprego de persoas sen discapacidade

(1.8 fronte a 6.0). Por tipoloxía de centros, os CEE de ES de Galicia rexistran un emprego medio de 26.6 persoas con discapacidade, inferior ao que rexistran os CEE de es a nivel nacional (51.6), pero superior ao que rexistran os CEE da EC na comunidade galega que se sitúa en 14.6.

- Os contratos específicos a persoas con discapacidade aumentaron de forma significativa nos últimos anos tanto na comunidade galega como a nivel nacional.
- Dende o ano 2013 para Galicia, e o 2008 para España, máis do 50% dos contratos específicos a persoas con discapacidade realizáronse en CEE. A evolución é máis positiva no caso español cun 71,06 % no último ano, fronte ao 57,96% no caso galego.
- Os contratos temporais superan o 57% do total de contratos específicos realizados a persoas con discapacidade en Galicia en todos os anos considerados, chegando a alcanzar o 80% no ano 2006. Pero esta situación empeora si falamos dos CEE. Así, para o caso galego, as cifras non baixan do 78,9% chegando ao 95,6% no ano 2011.
- Tanto no ano 2013 como no 2017 a principal fonte de financiación dos CEE foi o patrimonio neto (64,3% e 61,% respectivamente). Pola contra, o pasivo ten dita función no caso dos CEE de EC en ámbolos dous anos (50,3% e 54,7%), adquirindo un maior peso o pasivo corrente (37,3% e 27,9%).
- En relación á composición do patrimonio neto, as subvencións, doazóns e legados representan unha maior porcentaxe nos CEE da ES (4,3% fronte ao 2,0% dos CEE da EC en 2013).
- Os CEE son produtores de mercado segundo os criterios da Contabilidade Nacional, e polo tanto, máis do 50% dos seus ingresos proceden das súas vendas no mercado.
- No ano 2013 o 87,77% dos ingresos dos CEE da Economía Social procedía das súas vendas, sendo esa porcentaxe maior no caso dos centros da economía capitalista, 95,42%. Esta estrutura na porcentaxe de vendas entre ambos os tipos de centros repóduse para o ano 2017 (87,99% na ES e 95,08% na EC).
- volume de ingresos dos CEE en Galicia aumentou de forma considerable desde o ano 2013 ao 2016, especialmente no caso dos centros da economía capitalista, aínda que con todo presentan cifras inferiores aos centros da economía social.

14.7.As confrarías de pescadores

- En Galicia, segundo os datos da Xunta de Galicia e as federacións provinciais e galega, hai 63 confrarías: 6 na provincia de Lugo, 35 na provincia de A Coruña e 22 na de Pontevedra. O número total de empresas afiliadas é de 4.312 das cales o 49,7% atópanse na provincia de A Coruña, o 46,92% en Pontevedra e o 3,39% en Lugo. O número de traballadores afiliado é de 8.422, o 51,13% pertencen a provincia de A Coruña, o 41,13 a de Pontevedra e o 5,12% a de Lugo.
- As empresas afiliadas representan o 33,86% do total, sendo os traballadores o 66,14% restante. Se analizamos o tipo de empresas, o 86,69% son persoas físicas, o 5,29% persoas xurídicas e outros, o 8,02%.

- No conxunto galego, a maior representatividade da muller dentro dos afiliados nas confrarías de pescadores prodúcese no colectivo de traballadores, acadando un total de 3.571 afiliacións e representando o 42% do total. Esta cifra redúcese a 427 afiliacións no caso das empresas, representando o 11,4% deste colectivo.
- Das 4.312 empresas pertencentes as confrarías galegas, o 41% corresponden a actividade de marisqueo e flote, o 33% a artes menores da pesca, ou pesca tradicional, e case o 13% a outros (bateas..).
- No ano 2018 en Galicia había un total de 3.792 permisos para o marisqueo, 34 menos que no ano 2015. Esta redución prodúcese nos marisqueos asinados as mulleres, que pasaron dos 2.980 no ano 2015 aos 2.722 no ano 2018, polo tanto -258 permisos.
- A distribución de permisos, por xénero, mostra que as mulleres mariscadoras teñen unha idade media máis elevada ca dos homes, aínda que para eles, parece que estase a elevar a idade media tamén, o que se terá que ir analizando nos próximos anos.
- O maior número de permisos de marisqueo á pe concéntrase na provincia de Pontevedra (case o 57% do total), cun total de 2.157 permisos no ano 2018, que son xestionados por un total de 18 confrarías e unha O.P.P.
- A provincia que segue, polo seu peso no total dos permisos galegos é A Coruña con 1.595 que representan o 42% do total e que son xestionados por 31 confrarías, 2 agrupacións do mar e 1 cooperativa do mar.
- A provincia de Lugo é na que se detecta unha menor actividade marisqueira, con 40 permisos representa o 1% do total. A confraría con maior número de permisos é a de Ribadeo (18), e as outras 4 confrarías e 1 asociación de mariscadores terían os 22 permisos restantes.
- A maior parte do peixe que se vende nas lonxas (41 en Galicia) é xestionado polas confrarías de pescadores, con algunhas excepcións: a asociación de armadores de Burela, a Autoridade Portuaria de Vigo, algunha cooperativa, una asociación de marisqueiras, unha Organización de Produtores Pesqueiros e un par de sociedades (venta de algas).
- No ano 2016 no conxunto de Galicia desembarcáronse máis de 188 millóns de quilos de peixe que acadaron un valor de venda de máis de 490 millóns de euros nas lonxas galegas. Case o 52% da pesca desembarcada se sitúa na provincia de A Coruña (máis de 97 millóns de quilos cun valor de preto de 179 millóns de euros, que representa o 36% do valor das vendas galegas).

14.8. Sociedades agrarias de Transformación

- As SAT en Galicia ten unha relativa importancia como instrumento asociativo no sector primario. Unha cuestión moi a ter en conta si consideramos o aínda relevante peso destas actividades sobre o Produto Interior Bruto Rexional e o nivel de emprego asociado.

- En Galicia, en 2018 , había 1.125 entidades acolleitas a esta forma societaria, onde participan algo menos de 10.600 socios, cun capital social lixeiramente inferior aos 63 millóns de euros. Unhas cifras que permiten situar a Galicia como a sexta Comunidade Autónoma por número de SAT e a oitava por número de socios e capital social. Unhas cifras que poñen sobre a mesa a importancia deste tipo de entidades no sector primario galego.
- Este resultado era esperable. Como se sinalou, el peso do sector primario sobre os indicadores económicos e laborais en Galicia permiten xustificar esta conclusión, de forma parecida ao que sucede co resto de CCAA cun importante peso relativo do sector agrario, gandeiro e forestal; a modo de exemplo poderíanse citar Andalucía, Estremadura, Castela e León e Castela-A Mancha.
- En Galicia, son as provincias da Coruña e Lugo as que teñen un maior número de SAT, algo similar obtense a partir do estudo do número de socios e o importe de capital social. Ademais, da análise efectuada pódese comprobar como a nosa Comunidade Autónoma presenta un reducido número medio de socios por SAT (9,4) en relación ao indicador a nivel nacional (24,3), aínda que a dotación media por socio en Galicia (5.957 euros) é superior ao resultado obtido a nivel nacional (3.514 euros).
- Sen dúbida toda esta información tennos que permitir reflexionar achega da relevancia desta figura para a transformación do sector agrario, gandeiro e forestal en Galicia. Con todo, habemos ter importantes limitacións á hora de profundar na análise, posto que a información estatística relativa ás SAT é netamente mellorable, cuestión que se puxo en evidencia cando realizamos o estudo cuantitativo deste tipo de entidades, xa que a información é netamente mellorable. Sen dúbida, sería recomendable un maior esforzo por ampliar o coñecemento deste tipo de entidades. Só así se lle podería dar o valor que merecen e ter en conta a súa gran achega á economía galega.

14.9.Comunidades de Montes e Mancomunidades de Montes en Man Común

- En Galicia temos unha estrutura de propiedade dos montes moi diferentes a outras Comunidades Autónomas. Unha parte significativa destes espazos pertencen a comunidades e mancomunidades de montes veciñais en man común, unha figura contemplada no Dereito Civil de Galicia.
- Se trata de fincas que pertencen a agrupacións veciñais, en réxime de comunidade, sen asignación de cotas polos membros da mesma, xa que son partícipes por veciños. Precisamente a súas especiais características- propiedade de natureza privada e colectiva, en réxime de aproveitamento veciñal- permiten aplicar técnicas de aproveitamento colectivo, das que non só poden beneficiarse os veciños, senón a toda a colectividade, derivadas da importantes externalidades positivas xeradas.
- Na nosa Comunidade Autónoma temos 228 montes de titularidade pública, cunha superficie de 55.109 hectáreas, sendo a provincia de A Coruña a que dispón de máis

espazos destas características. Polo que respecta aos MVMC a cifra supera os 3.300, cunha superficie conxunta de 664.230 hectáreas, sendo a superficie media superior as 200 hectáreas, o cal pode permitir un claro aproveitamento de estes espazos, garantindo una maior rendibilidade dos recursos. Precisamente, a provincia de Ourense é a que ten un maior potencial de aproveitamento ao ter o 38% dos montes veciñais en man común e o 42 % da superficie. A provincia de Lugo e a segunda con máis posibilidades, con 28 % dos montes e o 30,6 % da superficie. Sen dubida o anterior pode servir para mellorar a situación demográfica destas dúas provincias, que nos últimos corenta anos están sufrindo un abandono poboacional, sen precedentes, nas zonas rurais.

- Outra das cuestións que merece salientarse é a necesidade de que as CMVMC melloren a súa situación administrativa, posto que en 2018 só un 59,8 % cumprían con todas as obrigas. Este incumprimento débese especialmente a falta de comunicación dos reinvestimentos, o que sen dubida é unha rémora para coñecer a situación actual e para mellorar o aproveitamento destes espazos. Neste apartado é necesario un maior esforzo sobre todo nas provincias de Ourense e Lugo, cun grado de cumprimentos das obrigas do 48,0 % e 54,4 %, respectivamente, uns porcentaxes, a todas luces, moi baixos.
- Polo tanto, hai un importante traballo por realizar nos vindeiros anos se queremos que as CMVMC e MMVMC acaden o papel que lle debe corresponder na economía social de Galicia. Para iso é necesario un maior esforzo para mellorar a rendibilidade das explotacións forestais, o que sen dubida terá non só beneficios económicos, senón tamén sociais e medioambientais. Unha cuestión moi a ter en conta para que Galicia mellore o seus indicadores de economía social.

14.10. Mutualidades

- Existen diferentes tipos de entidades privadas que poden desenvolver a actividade aseguradora. Entre elas figuran as mutuas de seguros e as mutualidades de previsión social.
- As mutuas de seguros son sociedades mercantís sen ánimo de lucro, que teñen por obxecto a cobertura aos socios, sexan persoas físicas ou xurídicas, dos riscos asegurados mediante unha prima fixa pagadeira ao comezo do período do risco. O obxectivo da mutua é maximizar os beneficios que prestan aos seus mutualistas.
- Pola súa parte, as mutualidades de previsión social son entidades aseguradoras privadas sen ánimo de lucro que exercen unha modalidade aseguradora de carácter voluntario complementaria ao sistema da Seguridade Social obrigatoria, mediante aportacións dos mutualistas, persoas físicas ou xurídicas, ou de outras entidades ou persoas protectoras. Non obstante, algunhas mutualidades, xa recoñecidas, poderán seguir funcionando como alternativas á Seguridade Social.

- A normativa estatal modifícase ca Lei 20/2015, do 14 de xullo, de ordenación, supervisión e solvencia das entidades aseguradoras e reaseguradoras. A competencia sobre as mutualidades de previsión social non integradas na Seguridade Social transferiuse á Comunidade Autónoma de Galicia na Lei Orgánica 16/1995, de 27 de decembro, de transferencia de competencias á Comunidade Autónoma.
- En abril de 2019, había activas en España 28 mutuas de ámbito nacional. Delas, unha ten a súa sede en Galicia. Con respecto ás mutualidades de previsión social, hai en Galicia rexistradas 3 de ámbito territorial, todas elas consideradas de reducida dimensión.
- Aínda que non son un número elevado, as mutuas de seguros e mutualidades de previsión social que están neste momento activas en Galicia teñen unha longa traxectoria. En 2018, as entidades consideradas acollen a 6.767 mutualistas/asegurados.
- No 2018 había 10 persoas empregadas nestas empresas, 5 eran mulleres e 5 homes. Estas cifras vense mantendo nos anos recentes. Agora ben, debe terse en conta que hai moitos outros profesionais que traballan vinculados ás mutuas.
- En 2018, as primas devengadas polas mutuas e mutualidades de previsión social en Galicia acadaron 10.108 miles de euros, dos cales 9.897 corresponderon ao ramo non vida. Todas as entidades manteñen os seus niveis de solvencia dentro dos límites de risco.
- Cabe sinalar que o réxime xurídico das mutualidades de previsión social é complexo debido á súa dobre natureza, como entidades aseguradoras e como entidades da economía social. Unha consecuencia disto é que as novidades que se están a introducir na lexislación tenden a dificultar a participación dos mutualistas nos órganos de dirección. Ditos cambios endurecen os requisitos para acceder á xestión ou a dirección, e favorecen que o control efectivo das entidades acabe residindo en xestores expertos e non na maioría dos mutualistas. Estes últimos, ademais, non parecen ter entre as súas prioridades a participación nos órganos de xestión, especialmente nas mutualidades máis grandes

14.11. ONCE

- A Delegación Territorial de Galicia ten a súa sé en A Coruña, e conta con unha Dirección de Apoio en Vigo, así como axencias da ONCE en Ferrol, Lugo, Ourense, Pontevedra e Santiago de Compostela. Ademais, en Galicia a ONCE conta co Centro de Recursos Educativos da ONCE en Pontevedra con ámbito de intervención en Galicia e Asturias (C.R.E. Pontevedra).
- En Galicia el Grupo ILUNION S.L. mantén 25 centros de traballo con implantación nas provincias de A Coruña, Pontevedra y Ourense: ILUNION Facility Service que aglutina ás liñas de negocio ILUNION Limpeza e Medioambiente, ILUNION Lavandería e Servicios á Hostalaría e ILUNION Outsourcing; ILUNION Servicios Industriais,

ILUNION Retail que conta con 3 tendas en Galicia, e ILUNION Sociosanitario con 2 ortopedias.

- Nos últimos cinco anos (2013–2017), o Grupo Social ONCE creou emprego en todo o Estado para mais de 47.000 persoas con discapacidade e investiu 1.200 millóns de euros na súa inclusión social en todos os ámbitos da vida.
- En Galicia, en relación ao emprego, a ONCE empregou a 2.148 persoas en 2017, o que representa un 3% do total nacional, das que un 56% (1.202 persoas) teñen algún tipo de discapacidade. Os datos son lixeiramente inferiores aos do ano anterior.

14.12. POLÍTICAS PÚBLICAS E FINANCIAMENTO

- A análise os Orzamentos Xerais da Comunidade Autónoma mostran unha tendencia crecente, dende o ano 2013, da dotación económica para as distintas liñas de axuda, que se resumen en catro eixos: Promoción, estudo e difusión da ES; Cooperativas e Sociedades Laborais; Cooperativas e ensino; Centros Especiais de Emprego e Empresas de Inserción e outros programas.
- O 15% destínase a realización de proxectos e actividades de promoción e impulso do cooperativismo e a Economía Social por parte das entidades colaboradoras da Rede Eusumo. Do total de partidas destacan dúas: O programa plurianual para os laboratorios cooperativos no rural e os premios ao cooperativismo.
- Outra categoría relevante á a vinculada directamente co fomento do emprendemento en ES e o acceso á condición de persoa socia, parcialmente financiada con Fondo Social Europeo (FSE) e as transferencias estatais (a pesar de ser á única que sufriu unha redución global). A partir da aprobación do programa APROL que regula as subvencións dirixidas ao emprendemento colectivo, a través de cooperativas e sociedades laborais, a partida experimenta un aumento.
- O maior incremento prodúcese na categoría de centros especiais de emprego e empresas de inserción laboral. As axudas neste eido teñen como finalidade facilitar a inserción sociolaboral de persoas en situación de risco de exclusión social, incluíndo a subvención parcial do custo salarial, o apoio a entidades asociativas e as axudas directas a empresas de inserción laboral e entidades promotoras.
- A aprobación da 9/2017, de 8 de novembro, de Contratos do sector público introduce dúas medidas que poden ser grandes aliados para a compra pública responsable e que recaian en entidades de economía social (por ter unha maior capacidade para cumprir con estas normas e etiquetas): as cláusulas sociais e os contratos reservados.
- Así, as cláusulas sociais e, sobre todo, os contratos reservados convértese en ferramentas moi útiles para o fomento de entidades de economía social xa que xera un mercado reservado para exclusivo para algunhas destas empresas.

15. REFERENCIAS BIBLIOGRÁFICAS

- Asociación Galega de Cooperativas Agrarias, AGACA (2019). <http://agaca.coop/>
- Barrio García, Gonzalo, A. (1998). Las cofradías de pescadores en el derecho español. *Anuario da Facultade de Dereito da Universidade da Coruña*, 16, 161-188.
- Bastida Domínguez, M.; Cancelo Márquez, M.; Alfonso Riveiro, P.; Pérez López, A.I. e Rivas Grande, T. (2003). Problemas da aplicación das políticas de igualdade no sector pesqueiro: representatividade nas confrarías de pescadores e pescadoras de Galicia. En: Aguayo Lorenzo, E.; López Díaz, A.J. e González Penín, A. (eds). *I Xornada Universitaria Galega en Xénero: Roles de Xénero en tempos de crise*. Universidades de Santiago de Compostela, A Coruña e Vigo, 93-100.
- Botana Agra, M. e Millán Calenti, R. (2016). Cofradías de Pescadores. *CIRIEC-España Revista Jurídica de Economía Social y Cooperativa*, 29, 117-146.
- CEPES (2019). Las empresas más relevantes de la Economía Social 2017-18.
- Cervera Paz, A. (2010). Percepción cooperativa de las Cofradías de Pescadores: un estudio empírico. *REVESCO. Revista de Estudios Cooperativos*, 103, 7-32.
- Chaves, R. (2007). *La economía social en las políticas públicas en España*. CIRIEC España. Disponible en http://www. empleo. gob. es/es/sec_trabajo/autonomos/economia-soc/NoticiasDoc/NoticiasPortada/ES_politicas_publicas_2007. pdf.
- Chaves, R.; Calvo, R.; Fajardo, G.; Monzón, J.L. e Valdés, F. (2011). La loi espagnole de l'économie sociale. *Revue internationale de l'économie sociale*, 321, 21-24.
- Chaves, R. e Cardona, M.C. (2008). "Políticas de fomento de la economía social: el caso de la Comunidad Autónoma de Andalucía". *27 Congreso Internacional de CIRIEC sobre economía pública, Social y Cooperativa*, Sevilla.
- Chaves, R.; Juliá, J. e Monzón, J.L. (dir.) (2018). *Libro Blanco del Cooperativismo y la Economía Social de la Comunidad Valenciana*. CIRIEC-España. Valencia.
- Chaves, R., Navarro, A.M. e Arcas, N. (2011). Políticas públicas y desarrollo de la economía social. Especial atención al caso de la Región de Murcia. *III Congreso Internacional de Investigación en Economía Social de CIRIEC*
- Chaves, R., y Savall, T. (2013). La insuficiencia de las actuales políticas de fomento de cooperativas y sociedades laborales frente a la crisis en España. *REVESCO Revista de Estudios Cooperativos*, 113, 61-91.
- Chaves, R, Savall, T. e Monzón, J.L. (2016). La política presupuestaria de fomento de la economía social en un contexto de austeridad. *Presupuesto y Gasto Público*, 85, 89-106
- Comité Económico e Social (2018). *Buenas prácticas en las políticas públicas relativas a la economía social europea tras la crisis económica. Síntesis*, CIRIEC internacional.
- Cooperativas Agroalimentarias (2019): *Macromagnitudes del Cooperativismo Agroalimentario Español*. OSCAE 2018, http://www.agro-alimentarias.coop/cooperativismo_en_cifras

- España. Ministerio de Agricultura, Pesca e Alimentación (Varios anos): *Informe Anual de Sociedades Agrarias de Transformación*, <https://www.mapa.gob.es/es/alimentacion/temas/industriaagroalimentaria/sociedades-agrarias-de-transformacion/>
- Fajardo, G. (2012). El fomento de la Economía Social en la legislación española. *REVESCO: Revista de Estudios Cooperativos*, 107, 58-97.
- Fernández, J.; Martín, S. e Lejarriaga, G. (2010). "Retos del trabajo autónomo para afrontar una crisis económico-financiera". *Revista Economistas*, 124, 99-113.
- Ferreiro, J., Del Valle, M. G. e Gómez, C. (2012). "Similarities and differences in the composition of public expenditures in the European Union". *Journal of economic issues*, 46(3), 633-660.
- Foro Económico de Galicia (2019): *Xornada sobre o sector forestal*, Ribadavia, 30 de maio de 2019.
- García Allut, A. (2003). La pesca artesanal gallega y el problema de la comercialización: ¿Lonxanet.com una alternativa?. *La Pesca y el Mar. Cambio sociocultural y económico. Zaninak, Cuadernos de Antropología*, 25, 17-32.
- García Mella, S. (2004). *El papel de las instituciones en el origen y en la evolución de la cofradía de pescadores gallega. Estudio de casos*. Tesis Doctoral. Universidad de Santiago de Compostela.
- García Mella, S. (2007). Las prácticas contables de las cofradías de pescadores gallegas. La coerción como vehículo de institucionalización cultural normativa. *Revista Galega de Economía*, 16-2, 1-26.
- García Negro, M.C.; Doldán García, X.R.; Chas Amil, M.L.; Zotes Tarrio, Y.N.; Carballo penela, A. e Villasante, C.S. (2005). Importancia económica del sector pesquero gallego: análisis de las tablas Input-Output pesca-conservas gallegas. *I Jornadas de Análisis Input-Output*, Oviedo.
- <https://www.once.es/comunicacion/publicaciones/memorias>
- Juliá, J.F. e Server, R.J. (2003): Social Economy Companies in the Spanish Agricultural Sector: Delimitation and Situation in the Context of the European Union. *Annals of Public and Cooperative Economics*, núm. 74 (3), pp. 465-488.
- Lejarriaga, G e Martín, S. (2010). Las sociedades laborales. En Monzón, J. L (Director) (2010). *La Economía Social en España en el año 2008*. CIRIEC-España, Valencia
- Montero Vilar, J.A.; Reza Conde, M.C & Pedrosa Leis, C. (2016): Mutualidades de previsión social, economía social y mercado asegurador. *CIRIEC-España, Revista Jurídica de Economía Social y Cooperativa*, 29, 47-79.
- Monzón, J. L., Calvo, R., Chaves, R., Fajardo, G. e Valdés, F. (2009). *Informe para la elaboración de una Ley de fomento de la Economía Social*, CIRIEC -Ministerio de Trabajo e Inmigración
- Monzón, J.L. (2010). *La Economía Social en España en el año 2008. Ámbito, magnitudes, actividades y tendencias*. CIRIEC-España. Valencia.
- ONCE (2018): Informe de valor compartido 2017.

- Román, C. (2008). Las Sociedades Agrarias de Transformación en España: un análisis histórico. CIRIEC- España, *Revista de Economía Pública, Social y Cooperativa*, núm. 63, pp. 65-87.
- Server, R.J. e Marín, M. (2004). Fiscalidad de las empresas de economía social. *Mediterráneo Económico*, Editorial Cajamar Caja Rural de crédito, 6, 223-237.
- Vaquero, A. (2017). Actuaciones fiscales en materia de emprendimiento: resultados y líneas de mejora. *Presupuesto y Gasto Público*, 88, 163-181.
- Vérgez, J. C. (2019). La proyección de la nueva Ley 9/2017, de 8 de noviembre, de Contratos del sector público, sobre el ámbito de la Economía social: un nuevo marco regulatorio para las entidades del tercer sector. *Revista Aranzadi Doctrinal*, (4), 6.
- Vidal, F., Segura, B. e Rayos, J.A. (2001): Situación económico-financiera de las Sociedades Agrarias de Transformación (SAT) de comercialización hortofrutícola de la provincia de Alicante. *Investigación Agraria, Producción y Protección Vegetales*, 16(1), 71-86.
- Xunta de Galicia (2019). *Anuario de Estadística Forestal de Galicia*. Santiago de Compostela, https://mediorural.xunta.gal/es/areas/forestal/ordenacion/estadistica_forestal_gallega/.
- Xunta de Galicia (2019): Oficina virtual do Medio Rural.Rexistro de Sociedades Agrarias de Transformación, <https://ovmediorural.xunta.gal/gl/tramites/sats>
- Xunta de Galicia (Varios anos). *Orzamentos Xerais da Comunidade Autónoma de Galicia*
- Xunta de Galicia. Consellería do Mar. PescadeRías. <https://deondesenon.xunta.gal/es>

15.1.Normativa

- España (2015): Orden de 18 de decembro de 2015,pola que se constitue unha ponencia para o estudo sobre a regulación da Sociedades Agrarias de Transformación, Ministerio de Xustiza. <https://www.mjusticia.gob.es/cs/Satellite/Portal/es/actividad-legislativa/comision-general-codificacion/propuestas>
- España(2018):Propostada Ponencia para a elaboración do borrador de Anteproxecto de Lei de Sociedades Agrarias de Transformación, Ministerio de Xustiza, <https://www.mjusticia.gob.es/cs/Satellite/Portal/es/actividad-legislativa/comision-general-codificacion/propuestas>
- España. Lei 19/1995, de 4 de xullo, de Modernización de Explotacións Agrarias.
- España. Lei 20/1990, de 19 de decembro, sobre réxime fiscal das cooperativas (Disposición adicional primeira).
- España. Orden de 14 de setembro de 1982 que desenvolve o el Real Decreto 1776/1981, de 3 de agosto, que regula as Sociedades Agrarias de Transformación.
- España. Real Decreto 1776/1981, de 3 de agosto, que regula as Sociedades Agrarias de Transformación.
- España. Real Decreto 236/2018, de 27 de abril, polo que se establecen as bases reguladoras para a concesión das axudas para o fomento da creación de organizacións

de produtores e asociacións de organizacións de produtores de carácter supra autonómico no sector agrario.

España. Resolución del 15 de marzo de 2018, de la Secretaría de Estado de Empleo, por la que se publica el Acuerdo del Consejo de Ministros de 29 de diciembre de 2017, por el que se aprueba la Estrategia Española de Economía Social 2017-2020.

España. Lei 5/2011, do 29 de marzo, de economía social.

España. Lei 55/1980 de 11 de novembro, de montes veciñais de man común.

Galicia. Decreto 225/2012, do 15 de novembro, de creación da Rede Eusumo para o fomento do cooperativismo e a economía social e a regulación do seu funcionamento

Galicia. Decreto 248/2004, do 14 de outubro, polo que se regulan os procedementos de conciliación e arbitraje cooperativa.

Galicia. Decreto 25/2001, do 18 de xaneiro, polo que se regula a organización e funcionamento do Consello Galego de Cooperativas.

Galicia. Decreto 32/2016, de 23 de marzo, polo que se modifica o Decreto 52/2014, de 16 de abril, polo que se regulan as instrucións xerais de ordenación e de xestión de montes de Galicia.

Galicia. Decreto 430/2001, de 18 de decembro, polo que se aproba o Regulamento do Rexistro de Cooperativas de Galicia.

Galicia. Decreto 52/2014, de 16 de abril, polo que se regulan as instrucións xerais de ordenación e de xestión de montes de Galicia.

Galicia. Lei 13/1989 de 10 de outubro, de montes veciñais de man común.

Galicia. Lei 2/2006, de 14 de xuño, de dereito civil de Galicia.

Galicia. Lei 20/1990, de 19 de decembro, sobre Réxime Fiscal das Cooperativas.

Galicia. Lei 3/2018, de 28 de decembro de medidas fiscais es administrativas da Xunta de Galicia.

Galicia. Lei 5/1998, do 18 de decembro, de Cooperativas de Galicia.

Galicia. Lei 6/2016, do 4 de maio, de Economía Social de Galicia.

Galicia. Lei 7/2012, de 28 de xuño, de montes de Galicia

Galicia. Lei de 6/2016, de 4 de maio, de economía social de Galicia.

Galicia. Real Decreto 1044/1985, de 19 de xuño, polo que se regula o abono da prestación por desemprego na súa modalidade de pago único polo valor actual do seu importe, como medida de fomento do emprego.

Galicia. Real Decreto 795/1985, de 30 de abril, sobre traspaso de funcións da Administración do Estado á Comunidade Autónoma de Galicia en materia de Sociedades Agrarias de Transformación.

16. ÍNDICE DE CADROS, GRÁFICOS E TÁBOAS

16.1. Cadros

Cadro 2.1.	Os actores Social clasificados por sectores institucionais do SEC-2010 ...	24
Cadro 2.2.	Escenarios xurídicos das empresas e entidades da Economía Social	33
Cadro 6.1.	Tipoloxía dos CEE en función das súas características socioeconómicas..	95

16.2. Gráficos

Gráfico 3.1.	Cooperativas constituídas. Galicia y España (2007-18)	43
Gráfico 3.2.	Participación das Cooperativas constituídas en Galicia sobre o total estatal (2007-2018)	43
Gráfico 3.3.	Cooperativas constituídas en Galicia (1990-2018)	44
Gráfico 3.4.	Sociedades constituídas Galicia-España (2009-2017)	45
Gráfico 3.5.	Distribución das cooperativas por antigüidade (2018)	45
Gráfico 3.6.	Distribución das cooperativas por provincias (2018)	46
Gráfico 3.7.	Distribución das cooperativas por provincias (2010-2018)	46
Gráfico 3.8.	Distribución territorial das cooperativas galegas. Medio urbano e rural (2018)	47
Gráfico 3.9.	Distribución territorial das cooperativas galegas. Grandes urbes e comarcas (2010-2018)	49
Gráfico 3.10.	Distribución das cooperativas activas galegas por tipo de cooperativa (2018)	50

Gráfico 3.11.	Distribución das cooperativas activas galegas por tipo de cooperativa (media anual, 2000-2018).....	52
Gráfico 3.12.	Participación de persoas socias das cooperativas activas galegas por tipo de cooperativa (2018).....	54
Gráfico 3.13.	Cooperativas por sector de actividade (2018).....	56
Gráfico 3.14.	Cooperativas por sector de actividade. Evolución (2010-2018).....	57
Gráfico 3.15.	Creación de cooperativas por sector de actividade. Evolución (1990-2018).....	58
Gráfico 4.1.	Sociedades Laborais inscritas na Seguridade Social, activas en Galicia, na Comunidade Valenciana e en España no período 2009-18.	67
Gráfico 4.2.	Número de empregos nas Sociedades Laborais inscritas na Seguridade Social, activas en Galicia, na Comunidades Valenciana e en España no período 2009-18.....	68
Gráfico 4.3.	Sociedades Laborais rexistradas anualmente 2009-18: Galicia e España ...	69
Gráfico 4.4.	Número de socios iniciais nas Sociedades Laborais rexistradas anualmente 2009-2018: Galicia e España	70
Gráfico 4.5.	Distribución provincial das Sociedades Laborais por sector de actividade (%). 2018	76
Gráfico 4.6.	Distribución provincial do emprego das Sociedades Laborais por sector de actividade (%). 2018.....	77
Gráfico 4.7.	Evolución na porcentaxe de mulleres na estrutura societaria das Sociedades Laborais: 2009-2018.....	79
Gráfico 5.1.	Evolución do número de EIL en Galicia (2008-2019)	83
Gráfico 5.2.	EIL en Galicia 2019. Distribución por provincias	84
Gráfico 5.3.	EIL en Galicia 2019. Distribución por sectores	85
Gráfico 5.4.	Porcentaxe mulleres e homes contratados nas EIL (AEIGA) 2015-2017 ..	87
Gráfico 5.5.	Porcentaxe mulleres e homes en inserción contratados nas EIL (AEIGA) 2015-2017	87
Gráfico 5.6.	Contía do crédito para axudas públicas ás EIL previsto nas bases reguladoras 2015-2019 (miles de euros)	89
Gráfico 6.1.	CEE(ES, EC) por forma xurídica. Galicia. 2017	97
Gráfico 6.2.	Distribución provincial CEE (%), Galicia, Ano 2017	98
Gráfico 6.3.	Persoal dos CEE. Número de persoas. Provincias. 2017.....	99
Gráfico 6.4.	Porcentaxe de persoas con discapacidade empregadas nos CEE. Provincias. 2017	99
Gráfico 6.5.	Número CEE por sectores de actividade, Galicia, 2017	100
Gráfico 6.6.	CEE por tipoloxía (ES, EC) e sectores de actividade, Galicia, 2017 (%)	101
Gráfico 6.7.	Distribución dos fogares (persoas 16-64 anos) con discapacidade en relación coa actividade. Galicia, 2017 (%).....	104
Gráfico 6.8.	Persoas Con Discapacidade segundo actividade e sexo. Galicia. 2017 (%).....	104

Gráfico 6.9.	Evolución da taxa de emprego e de paro das persoas con discapacidade. Galicia. 2014-2017 (%)	105
Gráfico 6.10.	Taxas de actividade, emprego e paro da poboación con e sen discapacidade, e sexo (%) en Galicia. Ano 2017	106
Gráfico 6.11.	Taxas de actividade e emprego das PCD segundo o tipo de discapacidade. Galicia. 2017 (%)	107
Gráfico 6.12.	Poboación con discapacidade segundo nivel de estudos e sexo. Galicia, 2017 (%)	108
Gráfico 6.13.	Emprego medio en CEE das persoas con discapacidade. N° persoas. Galicia e España. 2017	109
Gráfico 6.14.	Contratos Específicos a PCD, Galicia, 2006-2018 (Miles).....	109
Gráfico 6.15.	Contratos Específicos A PCD, España, 2006-2018 (Miles).....	110
Gráfico 6.16.	Contratos Específicos a PCD en CEE, Galicia (% do total), 2006-2018.....	110
Gráfico 6.17.	Contratos Específicos a PCD en CEE, España (% do total), 2006-2018	111
Gráfico 6.18.	Contratos específicos a PCD en CEE. Indefinidos (%). Galicia e España, 2006-2018	112
Gráfico 6.19.	Contratos específicos a PCD en CEE en función do tipo de contrato, Galicia e España. Anos 2006 e 2017.....	113
Gráfico 6.20.	Estrutura financeira CEE Galicia por tipoloxía de Centro (%).....	114
Gráfico 6.21.	Estrutura de ingresos CEE de Galicia por tipoloxía de Centro (%).....	115
Gráfico 9.1.	Superficie media dos montes veciñais en man común por provincia, 2018	157
Gráfico 9.2.	Número de CMVMC por provincia, 2018.....	158
Gráfico 9.3.	Número medio de comuneiros por provincia, 2018	160
Gráfico 9.4.	CMVMC e comuneiros (%).....	160
Gráfico 9.5.	CMVMC que cumpren coas obrigas administrativas (%).....	162
Gráfico 9.6.	Ingresos e investimentos medios das CMVMC por provincia (2015-2017).....	164
Gráfico 9.7.	Relación Ingresos/investigmentos medios das CMVMC (2015-2017).....	164
Gráfico 9.8.	Mancomunidades de MVMC por provincia (2018).....	166
Gráfico 10.1.	Número de mutualistas/asegurados nas mutuas de seguros e mutualidades de previsión social con sede en Galicia. 2017-2018.....	175
Gráfico 10.2.	Número de empregados directos nas mutuas de seguros e mutualidades de previsión social con sede en Galicia. 2017-2018.....	176
Gráfico 10.3.	Primas percibidas por mutuas de seguros e mutualidades de previsión social con sede en Galicia. 2017-2018 (miles de euros).....	177
Gráfico 11.1.	Evolución do emprego impulsado polo Grupo Social ONCE para persoas con discapacidade en terceiras entidades. España. 1988-2017	185

Gráfico 11.2.	Evolución do emprego impulsado pola ONCE, Fundación ONCE e ILUNION para persoas con discapacidade en terceiras entidades. España. 1988-2017.....	185
Gráfico 12.1.	Dotación orzamentaria á Economía Social (2008-2019).....	201
Gráfico 12.2.	Variación da dotación orzamentaria á Economía Social (2008 e 2019)....	201

16.3. Táboas

Táboa 3.1.	Tipos de Cooperativas en Galicia	38
Táboa 3.2.	Sociedades Cooperativas inscritas na Seguridade Social	42
Táboa 3.3.	Sociedades Cooperativas activas en Galicia (distribución territorial, 31-12-2018)	47
Táboa 3.4.	Distribución territorial das cooperativas por áreas urbanas e rurais (2010-18)	48
Táboa 3.5.	Cooperativas creadas por tipo de cooperativa (2008-18)	50
Táboa 3.6.	Participación relativa do tipo de cooperativas creadas por tipo de cooperativa (2000-2018)	51
Táboa 3.7.	Número de socios fundadores por tipo de cooperativa (2018)	53
Táboa 3.8.	Número de socios fundadores por tipo de cooperativa. Desagregación por sexo (2018)	54
Táboa 3.9.	Número de socios fundadores por tipo de cooperativa e tamaño (2018) ..	55
Táboa 3.10.	Distribución de cooperativas por sector (2018)	57
Táboa 3.11.	Distribución de cooperativas por actividade económica principal (2018) ..	58
Táboa 3.12.	Cooperativas por actividade económica (2018)	59
Táboa 4.1.	Sociedades Laborais inscritas na Seguridade Social, activas a 31 de decembro e número de empregos. Anos 2016 e 2018.....	66
Táboa 4.2.	Sociedades Laborais inscritas na Seguridade Social, activas a 31 de decembro e número de empregos. 2009-18	67
Táboa 4.3.	Creación neta de Sociedades Laborais en Galicia e en España durante o período 2009-18	71
Táboa 4.4.	Produción, Valor Engadido e Produtividade aparente do factor traballo das Sociedades Laborais en Galicia e España 2009-2015.....	72
Táboa 4.5.	Sociedades Laborais rexistradas e socios iniciais por sector de actividade. Galicia e España. 2009-2018.....	73
Táboa 4.6.	Sociedades Laborais activas a 31 de decembro de 2016 e 2018 por provincias e sectores de actividade (centros de cotización)	74
Táboa 4.7.	Sociedades Laborais activas a 31 de decembro de 2016 e 2018 por provincias e sectores de actividade (centros de cotización), en porcentaxes sobre o total.....	73

Táboa 4.8.	Tipoloxía dos socios nas Sociedades Laborais rexistradas no período 2009-18	78
Táboa 5.1.	EIL en Galicia 2019. Ano de rexistro e forma xurídica	83
Táboa 5.2.	EIL en Galicia 2019. Actividade por código CNAE-2009	84
Táboa 5.3.	Facturación (importe neto cifra de ventas) das EIL en Galicia 2012-2017	85
Táboa 5.4.	Nº empregados e facturación por traballador nas EIL en Galicia 2012-2017	86
Táboa 5.5.	Persoas inserción/persoas non inserción nas EIL (AEIGA) 2015-2017	86
Táboa 5.6.	Persoas contratadas nas EIL (AEIGA) por sexo 2015-2017	87
Táboa 5.7.	Axudas recibidas por as EIL (AEIGA) 2015-2017 (euros)	89
Táboa 5.8.	Retorno económico e aforro para as AAPP das EIL (AEIGA) 2015-2017 (euros)	89
Táboa 6.1.	CEE por tipoloxía de Centro	96
Táboa 6.2.	Porcentaxes de CEE (ES, EC) segundo forma xurídica. Galicia, 2017 (%).....	96
Táboa 6.3.	Número de CEE a nivel provincial. Ano 2017	98
Táboa 6.4.	Persoal dos CEE (Número de persoas). Galicia e provincias. 2017	99
Táboa 6.5.	CEE por tipoloxía e sector de actividade, Galicia, 2017	100
Táboa 6.6.	Actividades dos CEE no sector servizos, Galicia, 2017	101
Táboa 6.7.	Actividades administrativas e servizos auxiliares (N), Galicia, 2017.	102
Táboa 6.8.	Actividades sanitarias e de servizos sociais (Q), Galicia, 2017.	102
Táboa 6.9.	O emprego das persoas con e sen discapacidade, Galicia e España. 2017 (miles)	103
Táboa 6.10.	Persoas con certificado de discapacidade. 2017 (miles)	103
Táboa 6.11.	Fogares con algunha persoa entre os 16 e 64 anos con discapacidade, e relación coa actividade. Galicia (miles)	103
Táboa 6.12.	Taxas de actividade, emprego e paro da poboación con e sen discapacidade, e sexo. Galicia e España. Ano 2017 (%)	105
Táboa 6.13.	Taxas de actividade e emprego das PCD segundo o tipo de discapacidade. Galicia. 2017 (%)	106
Táboa 6.14.	Porcentaxe de poboación con discapacidade segundo nivel de estudos e sexo. Galicia, 2017 (%).....	107
Táboa 6.15.	Emprego a persoas con e sen discapacidade en CEE, 2017	108
Táboa 6.16.	Contratos específicos realizados a PCD en Galicia en función do tipo de contrato (%), 2006-2018.....	111
Táboa 6.17.	Contratos específicos realizados a PCD en España en función do tipo de contrato (%), 2006-2018.....	112
Táboa 6.18.	Estrutura financeira CEE de Galicia por tipoloxía de Centro, (%). Anos 2013 e 2017	114
Táboa 6.19.	Estrutura de ingresos CEE Galicia por tipoloxía de Centro (%).....	115
Táboa 6.20.	Ingresos CEE de Galicia, 2013 e 2017.Euros	116
Táboa 7.1.	Número de confrarías e facturación en España	121

Táboa 7.2.	Afiliados nas confrarías de Galicia por provincia.....	121
Táboa 7.3.	Afiliados nas confrarías galegas: desagregación por xénero	122
Táboa 7.4.	Datos de afiliación nas confrarías galegas por federacións segundo colectivos	123
Táboa 7.5.	Número de buques pesqueiros e arqueo (GT) da flota por C. A. do porto base.2018	124
Táboa 7.6.	Flota pesqueira (% sobre o total) no Cantábrico-Noroeste por CC. AA.	125
Táboa 7.7.	Flota pesqueira nas confrarías galegas.....	125
Táboa 7.8.	Buques pesqueiros en Galicia: 2015-2018.....	126
Táboa 7.9.	Permisos de marisqueo en Galicia 2015-18.....	127
Táboa 7.10.	Permisos de marisqueo segundo idade e sexo.....	127
Táboa 7.11.	Variación dos permisos de marisqueo 2015-2018 por tramos de idade e sexo.....	128
Táboa 7.12.	Distribución dos permisos de marisqueo entre homes e mulleres.....	128
Táboa 7.13.	Permisos de marisqueo a pé por confrarías ou agrupacións de mariscadores	129
Táboa 7.14.	Variación nos permisos de marisqueo 15-18, peso das con- frarías e outras organizacións, e peso da muller	130
Táboa 7.15.	Pesca capturada nos portos de titularidade estatal e das co- munidades autónomas.....	132
Táboa 7.16.	Descargas (kgs) e Vendas (€) nas lonxas galegas.....	133
Táboa 7.17.	Venda de produtos pesqueiros nas lonxas galegas segundo lonxa. Cantidade (toneladas) e valor (euros).....	134
Táboa 8.1.	Características básicas das SAT	143
Táboa 8.2.	SAT inscritas por CCAA segundo domicilio social, incluídas as de ámbito supra autonómico (2016-2018).....	144
Táboa 8.3.	SAT inscritas por CCAA segundo domicilio social, incluídas as de ámbito supra autonómico (a 31 de decembro de 2018)	145
Táboa 8.4.	SAT inscritas por CCAA segundo domicilio social, incluídas as de ámbito supra autonómico, en porcentaxe (a 31 de de- cembro de 2018)	146
Táboa 8.5.	Número medio de socios por SAT e capital social por socio por SAT (a 31 de decembro de 2018)	147
Táboa 8.6.	SAT inscritas en Galicia segundo domicilio social, incluídas as de ámbito supra autonómico (a 31 de decembro de 2018)	148
Táboa 8.7:	SAT inscritas en Galicia segundo domicilio social, incluídas as de ámbito supra autonómico, en porcentaxe (a 31 de de- cembro de 2018)	148
Táboa 9.1.	Número e superficie segundo o tipo de montes públicos por distrito, 2018.....	155

Táboa 9.2.	Número e superficie segundo o tipo de montes públicos por provincia, en porcentaxe, 2018	155
Táboa 9.3.	Número e superficie dos montes veciñais en man común por distrito, 2018	156
Táboa 9.4.	Número e superficie dos montes veciñais en man común por provincia, 2018	157
Táboa 9.5.	Número de comunidades de montes veciñais en man común e comuneiros por distrito, 2018.	159
Táboa 9.6.	Comunidades de montes veciñais en man común segundo a súa situación administrativa, 2018	161
Táboa 9.7.	CMVMC segundo a súa situación administrativa por provincias, 2018	162
Táboa 9.8.	Ingresos e investimentos medios das CMVMC (€), 2015-17	163
Táboa 9.9.	Mancomunidades rexistradas en Galicia, 2018	165
Táboa 10.1.	Mutuas de seguros e mutualidades de previsión social con sede en Galicia. Abril 2019	174
Táboa 10.2.	Ámbito de cobertura das mutuas de seguros e mutualidades de previsión social con sede en Galicia	174
Táboa 10.3.	Empregados directos (por sexo). 2017-2018.....	176
Táboa 10.4.	Primas percibidas por ramo Vida/Non vida. 2017-2018 (miles de euros)	177
Táboa 10.5.	Algúns datos básicos das mutuas de seguros e mutualidades de previsión social con sede en Galicia. 2017-2018 (miles de euros).....	178
Táboa 11.1	Emprego do Grupo Social ONCE. 2017	184
Táboa 11.2.	Cifra de negocios, gastos e VEB. España. Millóns de euros	186
Táboa 11.3.	Distribución del Valor Engadido Bruto da ONCE. España. Millóns de euros	186
Táboa 11.4	Valor Engadido Bruto de la ONCE. Galicia. Millóns de euros	187
Táboa 11.5.	Datos de afiliación. Galicia	187
Táboa 11.6.	Datos de emprego. Galicia e España	188
Táboa 12.1.	Clasificación de medidas de apoio á economía social	192
Táboa 12.2.	Eixos estratéxicos de actuación da Estratexia Española de Economía social 2017-2020	195
Táboa 12.3.	Medidas de actuación da Estratexia Española de economía social 2017-2020.....	196
Táboa 12.4.	Dotación orzamentaria á Economía Social (2008-2019).....	200
Táboa 13.1.	Número de Cooperativas máis relevantes en España segundo sector de actividade e tamaño	214
Táboa 13.2.	Cooperativas galegas no ranking de CEPES.....	215
Táboa 13.3.	Número de Sociedades Laborais máis relevantes en España segundo sector de actividade e tamaño	216
Táboa 13.4.	Sociedades Laborais galegas no ranking de CEPES.....	217

Táboa 13.5.	Número de Centros Especiais de Emprego máis relevantes en España segundo sector de actividade e tamaño	217
Táboa 13.6.	Centros Especiais de Emprego galegos no ranking de CEPES.....	218
Táboa 13.7.	Confrarías de Pescadores no ranking de CEPES.....	219
Táboa 14.1.	Principais datos das Entidades de Economía Social en Galicia	221

Autor: Virxilio
Facultade de Ciencias Económicas e Empresariais
Universidade de Santiago de Compostela.
Foto: Fuco Reyes